

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie și Filosofie

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

III

ANUL 3

IULIE – SEPTEMBRIE

1950

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

www.dacoromanica.ro

„STUDII” REVISTA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

COMITET DE REDACȚIE :

**ACAD. CONSTANTIN BALMUȘ, ACAD. PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI,
PROFESOR UNIVERSITAR MIHAIL FRUNZĂ, ACAD. MIHAIL RALEA
ACAD. MIHAIL ROLLER | REDACTOR RESPONSABIL**

SECRETARIATUL DE REDACȚIE : { **PROF. UNIV. C. I. GULIAN
CONF. UNIV. LETIȚIA LĂZĂRESCU
CONF. UNIV. MIHAIL ARONOVICI
CONF. UNIV. PAVEL DAN**

BUCUREȘTI B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1 TEL. 2-87-43

www.dacoromanica.ro

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

III

ANUL 3

IULIE—SEPTEMBRIE

1950

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

www.dacoromanica.ro

**„STUDII” REVISTA DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL**

COMITET DE REDACŢIE :

**ACAD. CONSTANTIN BALMUŞ, ACAD. PETRE CONSTANTINESCU-IAŞI,
PROFESOR UNIVERSITAR MIHAIL FRUNZĂ, ACAD. MIHAIL RALEA
ACAD. MIHAIL ROLLER | REDACTOR RESPONSABIL**

SECRETARIATUL DE REDACŢIE : { **PROF. UNIV. C. I. GULIAN
CONF. UNIV. LETIŢIA LĂZĂRESCU
CONF. UNIV. MIHAIL ARONOVICI
CONF. UNIV. PAVEL DAN**

BUCUREŞTI B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1 TEL. 2-67-43

CUPRINSUL

	Pag.
I. V. STALIN: Cu privire la marxism în lingvistică	5
I. V. STALIN: Cu privire la unele probleme de lingvistică	23
★	
Telegrama adresată profesorului Joliot-Curie de către oamenii de știință din R. P. R.	28
•Oamenii de știință, litere și arte din R. P. R. cheamă oamenii de știință, litere și artă din U.S.A. și Marea Britanie să participe în mod activ la lupta pentru pace	29
★	
Acad. P. CONSTANTINESCU-IAȘI: Influența democrațiilor revoluționari ruși din secolul XIX asupra curentelor ideologice din țara noastră între 1850—1880	33
D. PRODAN: Date asupra mineritului Transilvaniei în preajma anului revoluționar 1848	65
M. P. CAREVA: Lenin și Stalin — Marii Creatori, conducători și teore- ticieni ai Statului Socialist Sovietic	81
Prof. S. ȘTIRBU și colaboratori: Aplicarea reformei agrare din 1864 și din 1921—23 pe moșia Bibescu din Comarnic-Prahova	96
Acad. MIHAIL RALEA: Problema personalității în psihologia burgheză și în cea sovietică	133
•G. V. FLATONOV: Ideile filosofice ale lui C. A. Timiriazev	144
★	
DOCUMENTE: Gh. C.: Legături între Petru cel Mare și Constantin Brân- coveanu	169
Scarlat Calimachi: Un document inedit din anul 1711 privitor la colabo- rarea militară româno-rusă	178
★	
NOTE ȘI RECENZII: D. Efimov: „Esseuri asupra istoriei moderne și con- temporane a Chinei”; I. Feodorov: N. A. Dobroslubov, Opere alese, E. I.-G.; Buletinul Științific al Academiei R.P.R. Științe Istorice, Fi- losofice și Economice-Juridice. Tomul I (Nr. 3—4 și Tomul II (Nr. 1) V. A. Varga; Studii și cercetări de Istorie medie (Anul I, Iulie— Decembrie 1950), A. V.; Analele Româno-Sovietice (Seria Istorie și Filosofie, Nr. 3, Aprilie—Iunie 1950), N. Bolboasă.	181
★	
VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ: Revista „Voprosi Istorii” despre Conferința istoricilor din R. P. R.	207
•Conștătuirea de producție cu colectivele științifice ale Institutului de Isto- rie și Filosofie al Academiei R.P.R.	209

CU PRIVIRE LA MARXISM IN LINGVISTICĂ

de I. V. STALIN

Un grup de tovarăși din rândurile tineretului mi-au adresat propunerea de a-mi exprima prin presă părerea în chestiunile lingvisticii, în special în ce privește marxismul în lingvistică. Eu nu sunt lingvist și, desigur, nu pot să satisfac în întregime pe acești tovarăși. Cât privește marxismul în lingvistică, ca și în alte științe sociale, cu aceasta am o legătură directă. Iată de ce am consimțit să răspund la o serie de întrebări puse de către tovarăși.

INTREBARE : Este adevărat că limba este o suprastructură a bazei ?

RĂSPUNS: Nu, nu este adevărat.

Baza este orânduirea economică a societății într'o etapă dată a dezvoltării ei. Suprastructura — sunt concepțiile politice, juridice, religioase, artistice, filosofice ale societății și instituțiile politice, juridice și celelalte, corespunzătoare lor.

Orice bază are suprastructura ei corespunzătoare. Baza orânduirii feudale își are suprastructura ei, concepțiile ei politice, juridice și altele, precum și instituțiile ce le corespund ; baza capitalistă își are suprastructura ei, cea socialistă pe a ei. Dacă se modifică și se lichidează baza, după ea se modifică și se lichidează suprastructura ei ; dacă ia ființă o bază nouă, în urma ei se naște o suprastructură corespunzătoare acesteia.

În această privință, limba se deosebește radical de suprastructură. Să luăm de pildă societatea rusă și limba rusă. În decursul ultimilor treizeci de ani, în Rusia a fost lichidată baza veche, capitalistă, și construită o bază nouă, socialistă. Corespunzător cu aceasta, a fost lichidată și suprastructura bazei capitaliste și creată o suprastructură nouă, corespunzătoare bazei socialiste. Prin urmare, au fost înlocuite vechile instituții politice, juridice și altele, cu instituții noi, socialiste. Dar, cu toate acestea, limba rusă a rămas în esență aceeași cum a fost înainte de Revoluția din Octombrie.

Ce s'a schimbat în limba rusă în această perioadă? S'a schimbat într'o anumită măsură compoziția vocabularului limbii ruse, s'a schimbat în sensul că a fost completat cu un însemnat număr de cuvinte și expresii noi, ivite în legătură cu apariția noii producții so-

cialiste, cu apariția statului nou, a noii culturi socialiste, a noii opinii publice, a noii morale, în sfârșit în legătură cu progresul științei și tehnicii; s'a schimbat sensul unei serii de cuvinte și expresii care au căpatat o nouă semnificație; au dispărut din vocabular un anumit număr de cuvinte învechite. În ce privește principalul fond de cuvinte și structura gramaticală a limbii ruse, care constituie temelia limbii, ele, după lichidarea bazei capitaliste, nu numai că nu au fost lichidate și înlocuite printr'un nou principal fond de cuvinte și printr'o nouă structură gramaticală a limbii, ci, dimpotrivă, s'au păstrat în întregime și au rămas fără niciun fel de modificări serioase — s'au păstrat tocmai ca temelie a limbii ruse contemporane.

Mai departe. Baza generează suprastructura dar aceasta nu înseamnă nicidecum că suprastructura nu face decât să reflecte baza, ca ea este pasivă, neutră, ca are o atitudine indiferentă față de soarta bazei sale, față de soarta claselor, față de caracterul orânduiri. Dimpotrivă, odată apărută, ea devine o forță activă din cele mai mari, ajută activ bazei sale să se formeze și să se consolideze, ia toate măsurile pentru a ajuta noii orânduiri să nimicească și să lichideze vechea bază și vechile clase.

Altfel nici nu poate fi. Tocmai de aceea baza creează suprastructura, pentru ca să-i servească, să-i ajute activ să se formeze și să se consolideze, pentru ca ea să lupte activ pentru lichidarea vechii baze care și-a trait traiul, și a vechii sale suprastructuri. Ajunge doar ca suprastructura să renunțe la acest rol auxiliar al ei, ajunge doar ca suprastructura să treacă dela poziția de apărare activă a bazei sale, pe poziția unei atitudini indiferente față de ea, pe poziția unei atitudini egale față de clase, ca ea să-și piardă calitatea sa și să înceteze de a mai fi suprastructură.

În privința aceasta, limba se deosebește fundamental de suprastructură. Limba nu este generată de cutare sau cutare bază veche sau nouă, în sânul societății date, ci de întreg mersul istoriei societății și al istoriei bazelor de-a-lungul veacurilor. Limba nu este creată de o singură clasă, oricare ar fi ea, ci de întreaga societate, de toate clasele societății, prin eforturile a sute de generații. Ea nu a fost creată pentru satisfacerea nevoilor unei singure clase, oricare ar fi ea, ci ale întregii societăți, ale tuturor claselor societății. Tocmai de aceea, ea a fost creată ca limbă a întregului popor, unică pentru societate și comună pentru toți membrii societății. De aceea rolul limbii, de a servi ca mijloc de comunicare între oameni, constă nu în a servi o clasă în dauna celorlalte clase, ci în a servi în egală măsură întreaga societate, toate clasele societății. Aceasta explică de altfel faptul că limba poate servi în egală măsură atât orânduirea veche care dispăre, cât și orânduirea nouă care se ridică; atât baza veche, cât și pe cea nouă, atât pe exploatatori cât și pe exploatați.

Nu constituie un secret pentru nimeni faptul că limba rusă a servit tot atât de bine capitalismul rus și cultura burgheză rusă înainte de Revoluția din Octombrie, pe cât servește astăzi orânduirea socialistă și cultura socialistă a societății ruse.

Același lucru trebuie spus despre limbile ucrainiană, bielorusă, uzbekă, cazahă, georgiană, armeană, estonă, letonă, lituană, moldovenească, tătară, azerbaidjană, bașchiră, turcmenă și celelalte limbi ale națiunilor sovietice, care au servit tot așa de bine orânduirea veche, burgheză, a acestor națiuni, cum servesc orânduirea nouă, socialistă.

Altfel nici nu poate fi. Limba tocmai pentru aceasta și există, tocmai pentru aceasta a și fost creată, ca să servească societății luate în întregul ei, ca mijloc de comunicare între oameni, ca să fie comuna membrilor societății și unică pentru societate, servind în egală măsură pe membrii societății, indiferent de situația lor de clasă. Ajunge ca limba să părăsească această poziție a întregului popor, ajunge ca limba să treacă pe poziția favorizării și sprijinirii unui grup social oarecare, în dauna celorlalte grupuri sociale ale societății, pentru ca ea să-și piardă calitatea, pentru ca să înceteze de a mai fi un mijloc de comunicare între oameni în cadrul societății, pentru ca să se transforme în jargonul unui grup social, să se degradeze și să se condamne la dispariție.

În această privință, limba, deși se deosebește principial de suprastructură, nu se deosebește însă de uneltele de producție, să spunem de mașini, care sunt la fel de indiferente față de clase, ca și limba, și care pot servi în egală măsură atât orânduirea capitalistă, cât și cea socialistă. Mai departe. Suprastructura este produsul unei singure epoci, în cursul căreia trăiește și acționează baza economică dată. De aceea suprastructura nu trăiește mult, ea este lichidată și dispăre odată cu lichidarea și dispariția bazei date.

Dimpotrivă, limba este produsul unei întregi serii de epoci, în decursul căreia ea se formează, se îmbogățește, se dezvoltă și se șlefuește. De aceea, limba trăiește incomparabil mai mult decât orice bază și orice suprastructură. Tocmai aceasta explică faptul ca nașterea și lichidarea nu numai a unei singure baze și a suprastructurii sale, ci și a mai multor baze și a suprastructurilor corespunzătoare — nu duce, în istorie, la lichidarea limbii date, la lichidarea structurii ei și la nașterea unei limbi noi, cu un nou fond de cuvinte și cu o structură gramaticală nouă.

Dela moartea lui Pușchin au trecut peste o sută de ani. În această perioadă au fost lichidate în Rusia orânduirea feudală, orânduirea capitalistă și a apărut o a treia orânduire, socialistă. Deci, au fost lichidate două baze cu suprastructurile lor și a apărut o bază nouă, socialistă, cu noua sa suprastructura. Insa, dacă luăm de pildă limba rusă, în decursul acestei mari perioade de timp, ea nu a suferit vreo transformare serioasă și limba rusă contemporană se deosebește prea puțin prin structura ei de limba lui Pușchin.

Ce s'a schimbat în acest timp în limba rusă? În acest timp s'a completat în mod serios compoziția vocabularului limbii ruse; au dispărut din vocabular un mare număr de cuvinte învechite; s'a modificat semnificația unui însemnat număr de cuvinte; s'a îmbunătățit structura gramaticală a limbii. În ce privește structura limbii lui

Pușchin, cu structura ei gramaticală și cu principalul ei fond de cuvinte, ea s'a păstrat în tot ce are esențial ca temelie a limbii ruse contemporane.

Și aceasta este lesne de înțeles. În adevăr, de ce ar fi nevoie ca, după fiecare revoluție, structura existentă a limbii, structura ei gramaticală și principalul ei fond de cuvinte să fie distruse și înlocuite cu altele noi, așa cum se întâmplă de obicei cu suprastructura? Cine are nevoie ca „apă”, „pământ”, „munte”, „pădure”, „pește”, „om”, „a merge”, „a face”, „a produce”, „a face negoț”, și așa mai departe, să nu se numească apă, pământ, munte și așa mai departe, ci altfel? Cine are nevoie ca modificarea cuvintelor într'o limbă și combinarea cuvintelor în propoziție să se facă nu după gramatica existentă, ci după una cu totul diferită? Ce folos poate aduce revoluției o astfel de răsturnare în limbă? Istoria nu face în general nimic esențial, fără să aibă neaparată nevoie. Se pune întrebarea: la ce ar servi o astfel de răsturnare a limbii, dacă s'a dovedit că limba existentă cu structura ei este în esență pe deplin potrivită pentru a satisface nevoile noii orânduiri? Vechea suprastructură poate și trebuie să fie distrusă și înlocuită cu una nouă, în timp de câțiva ani, pentru a da câmp liber dezvoltării forțelor de producție ale societății; dar cum poate fi distrusă limba existentă și construită în locul ei o limbă nouă în timp de câțiva ani, fără să se introducă anarhie în viața socială, fără să se creeze primejdia unei destrămări a societății? Cine în afară de un Don Quijote ar putea să-și pună o asemenea sarcină?

În sfârșit, încă o deosebire radicală între suprastructură și limbă. Suprastructura nu este legată direct de producție, de activitatea productivă a omului. Ea este legată de producție numai indirect, prin intermediul economiei, prin intermediul bazei. De aceea, suprastructura oglindește schimbările în nivelul dezvoltării forțelor de producție, nu dintr'o dată și nu direct, ci după schimbările petrecute în bază, prin rasfrângerea schimbărilor din producție, în schimbările din bază. Aceasta înseamnă că sfera de acțiune a suprastructurii este îngustă și limitată.

Dimpotrivă, limba este legată nemijlocit de activitatea productivă a omului și nu numai de activitatea productivă ci și de oricare altă activitate a omului, în toate sferile muncii sale de la producție la bază, de la bază la suprastructură. De aceea, limba reflectă schimbările în producție, imediat și nemijlocit, fără să aștepte schimbările în bază. De aceea, sfera de acțiune a limbii, cuprinzând toate domeniile activității omului, este mult mai largă și mai variată decât sfera de acțiune a suprastructurii. Mai mult, ea este aproape nelimitată.

Aceasta și explică în primul rând faptul că limba, mai exact compoziția vocabularului ei, se află într'o schimbare aproape neîntreruptă. Dezvoltarea continuă a industriei și agriculturii, a comerțului și transporturilor, a tehnicii și științei, cere limbii completarea vocabularului cu cuvinte și expresii noi, necesare activității lor. Și

limba, reflectând nemijlocit aceste nevoi, își completează vocabularul cu cuvinte noi, își perfecționează structura ei gramaticală.

Așa dar :

a) marxistul nu poate să considere limba ca fiind o suprastructură a bazei ;

b) a confunda limba cu suprastructura înseamnă a face o serioasă greșală.

INTREBARE : Este adevărat că limba a avut întotdeauna și continuă să aibă un caracter de clasă, că nu exista o limbă a întregului popor, o limbă fără caracter de clasă, comună și unică pentru societate ?

RĂSPUNS: Nu, nu este adevărat.

Nu este greu de înțeles că ntr'o societate unde nu există clase, nici vorbă nu poate fi de o limbă de clasă. Orânduirea gentilică a comunei primitive nu cunoștea clasele, prin urmare, acolo nici nu putea exista o limbă de clasă — acolo limba era comună, unică pentru întreaga colectivitate. Obiecțiunea că prin clasă trebuie să se înțeleagă orice colectivitate umară, între care și colectivitatea comunei primitive, reprezintă nu o obiecțiune, ci un joc de cuvinte care nici nu merită să fie combătut.

În ce privește dezvoltarea dela limbile gentilice la limbile triburilor, dela limbile triburilor la limbile popoarelor și dela limbile popoarelor la limbile naționale, pretutindeni, în toate etapele de dezvoltare, limba ca mijloc de comunicare între oameni în societate a fost comună și unică pentru societate, servind în egală măsură pe membrii societății, indiferent de situația lor socială.

În cazul de față, am în vedere nu imperiile din perioada sclavagistă și a evului mediu, să spunem imperiul lui Cyrus și Alexandru cel Mare sau imperiul lui Cesar sau Carol cel Mare, care nu aveau o bază economică proprie și care reprezentau uniuni militaro-administrative vremelnice și netrainice. Aceste imperii nu numai că nu aveau, dar nici nu puteau avea o limbă unică pentru întreg imperiul și înțeleasă de toți locuitorii imperiului. Aceste imperii reprezentau un conglomerat de triburi și popoare care își trăiau viața proprie și aveau fiecare limba lor. Prin urmare, am în vedere nu aceste imperii și altele asemănătoare lor, ci acele triburi și popoare care făceau parte din imperii, aveau o bază economică proprie și o limbă formată din timpuri străvechi. Istoria spune că la aceste triburi și popoare limbile nu aveau un caracter de clasă ci erau ale întregului popor, comune pentru fiecare trib și popor și înțelese de ele.

Desigur, pe lângă ele existau dialecte, graiuri locale, dar limba unică și comună a tribului sau poporului preleva asupra lor subordinându-și-le.

Mai târziu, odată cu apariția capitalismului, cu lichidarea fără-mișării feudale și crearea unei piețe naționale, popoarele s'au dezvoltat, devenind națiuni, iar limbile popoarelor, limbi naționale. Isto-

ria spune că limbile naționale nu au un caracter de clasă ci sunt limbi ale întregului popor, comune pentru membrii națiunilor și unice pentru națiune.

Am aratat mai sus ca limba, ca mijloc de comunicare între oameni în societate, servește în egală măsură toate clasele societății și manifestă din acest punct de vedere un fel de indiferență față de clase. Dar oamenii, diferitele grupuri sociale, clasele, sunt departe de a fi indiferente față de limbă. Ele se străduiesc să folosească limba în interesul lor, să-i impună vocabularul lor specific, termenii lor specifici, expresiile lor specifice. În această privință se disting mai ales păturile de sus ale claselor avute, care s'au rupt de popor, și care îl urăsc: aristocrația nobiliară, păturile superioare ale burgheziei. Se creează dialecte „de clasă”, jargoane, „limbi” de salon. Adesea, în literatură, aceste dialecte și jargoane sunt calificate în mod greșit ca limbi: „limba nobiliară”, „limba burgheză”, în opoziție cu „limba proletară”, „limba țărănească”. Pornind de aici, oricât ar parea de straniu, unii din tovarășii noștri au ajuns la concluzia că limba națională este o ficțiune, că, în mod real, există doar limbi de clasă.

Eu cred ca nu există nimic mai greșit decât o asemenea concluzie. Pot fi oare considerate aceste dialecte și jargoane ca limbi? Fără îndoială ca nu se poate. Nu se poate, în primul rând, pentru că aceste dialecte și jargoane nu au o structură gramaticală proprie și un fond propriu de cuvinte — ele le iau din limba națională. Nu se poate, în al doilea rând, pentru că dialectele și jargoanele au o sferă de circulație îngustă printre membrii vârfurilor uncia sau alteia dintre clase și sunt cu totul improprii ca mijloc de comunicare între oameni, pentru societate, luată în întregul ei. Atunci, ce reprezintă ele? Ele reprezintă: o adunătură de cuvinte specifice care oglindesc gusturile specifice ale aristocrației sau ale vârfurilor burgheziei; un anumit număr de expresii și întorsături de fraze care se deosebesc prin rafinament și galanterie și sunt libere de expresiile „grosolane” și de întorsăturile limbii naționale; în sfârșit, un număr oarecare de cuvinte străine. Și totuși, esențialul, adică majoritatea covârșitoare a cuvintelor și structura gramaticală sunt luate din limba națională, din limba întregului popor. Prin urmare, dialectele și jargoanele reprezintă ramificații ale limbii naționale a întregului popor, sunt lipsite de orice independență lingvistică și sortite să vegezeze. A crede că dialectele și jargoanele pot să se desvolte devenind limbi de sine stătătoare, capabile să înlăture și să înlocuiască limba națională, înseamnă a pierde perspectiva istorică și a părăsi pozițiile marxismului.

Unii se referă la Marx, citează un pasaj din articolul său „Sfântul Max”, unde se spune că burghezul are „o limbă a sa”, că această limba „este un produs al burgheziei”, că ea este pătrunsă de spiritul mercantilismului și al cumpărării-vânzării. Cu acest citat, unii tovarășii vor să dovedească că Marx ar fi recunoscut caracterul „de clasă” al limbii, că el ar fi negat existența unei limbi naționale unice. Dacă acești tovarășii ar avea o atitudine obiectivă față de acea-

stă cheștiune, ar trebui să folosească și un alt citat din același articol „Sfântul Max”, unde Marx, referindu-se la problema cailor de formare a limbii naționale, unice, vorbește despre „concentrarea dialectelor într’o limbă națională unică, condiționată de concentrarea economică și politică”.

Prin urmare, Marx recunoștea necesitatea unei limbi naționale *UNICE*, ca o formă superioară căreia îi sunt subordonate dialectele ca forme inferioare.

În acest caz, ce poate reprezenta limba burghezului, care, după spusele lui Marx, „este un produs al burgheziei”. O considera oare Marx o limbă la fel cu limba națională, cu o structură lingvistică specifică? Putea el să o considere ca o astfel de limbă? Bineînțeles că nu! Marx a vrut pur și simplu să spună că burghezii au spurcat limba națională unică prin lexicul lor mercantil, ca deci burghezii au jargonul lor mercantilist.

Reiese că acești tovarăși au denaturat poziția lui Marx. Si au denaturat-o, deoarece l-au citat pe Marx nu ca marxistii, ci ca niște tipicari, fără să pătrundă esența problemei.

Unii se referă la Engels, citează din broșura „Situația clasei muncitoare din Anglia” cuvintele lui Engels, care arată că „...clasa muncitoare engleză a devenit în cursul timpurilor un popor cu totul diferit de burghezia engleză”, că „muncitorii vorbesc alt dialect, au alte idei și concepții, alte moravuri și principii morale, alta religie și politică decât burghezia”. Pe baza acestui citat, unii tovarăși trag concluzia că Engels nega necesitatea unei limbi naționale a întregului popor, că el recunoștea deci caracterul „de clasă” al limbii. Este adevărat că Engels vorbește aici nu despre limbă, ci despre dialect, înțelegând pe deplin că dialectul, ca ramificație a limbii naționale, nu poate înlocui limba națională. Dar acestor tovarăși, pe semne, nu le este pe plac existența deosebirii dintre limbă și dialect...

Este evident că acest citat e pus nelalocul său deoarece Engels vorbește în cazul de față nu despre „limbile de clasă”, ci, în primul rând, despre ideile, concepțiile, moravurile, principiile morale, religia și politica de clasă. Este absolut just că ideile, concepțiile, moravurile, principiile morale, religia și politica burghezilor și proletarilor sunt diametral opuse. Dar ce caută aici limba națională sau „caracterul de clasă” al limbii? Oare existența contradicțiilor de clasă în societate poate servi ca un argument în favoarea „caracterului de clasă” al limbii sau împotriva necesității unei limbi naționale unice? Marxismul spune că comunitatea de limbă este una din cele mai importante caracteristici ale națiunii, știind deasemenea prea bine că înăuntrul națiunii există contradicții de clasă. Recunosc tovarășii pomeniți această teză marxistă?

Unii se referă la Lafargue, arătând că, în broșura sa „Limbă și revoluție”, Lafargue recunoaște „caracterul de clasă” al limbii, că el ar nega necesitatea unei limbi naționale, a întregului popor. Aceasta nu este adevărat. Lafargue vorbește în adevăr despre „limba nobiliară” sau „aristocrată”, și despre „jargoanele” diferitelor pături ale

societății. Dar acești tovarăși uita ca Lafargue, nepreocupându-se de problema deosebirii dintre limbă și jargon și numind dialectele când „vorbire artificială”, când „jargon” — declară precis în broșura sa că „vorbirea artificială, prin care se deosebește aristocrația... s'a desprins de limba întregului popor, pe care o vorbea atât burghezul cât și meseriașul, atât orașul cât și satul”.

Prin urmare, Lafargue recunoaște existența și necesitatea unei limbi a întregului popor, înțelegând pe deplin caracterul subordonat și dependența „limbii aristocratice” și a altor dialecte și jargoane fața de limba întregului popor.

Reiese ca această referire la Lafargue nimereste alături de țintă.

Unii invocă faptul că în Anglia, într-o vreme, feudații englezi „timp de secole” au vorbit limba franceză, în timp ce poporul englez vorbea limba engleză, că această împrejurare ar constitui un argument în favoarea „caracterului de clasă” al limbii și împotriva necesității unei limbi a întregului popor. Dar acesta nu este un argument, ci o anecdotă. În primul rând, nu toți feudații vorbeau în acea vreme limba franceză, ci o neînsemnată parte, vârfurile feudaților englezi de la curtea regelui și din comitate. În al doilea rând, ei nu vorbeau o „limbă de clasă”, ci obișnuita limbă franceză a întregului popor. În al treilea rând, după cum se știe, această folosire de paradă a limbii franceze a dispărut apoi fără urmă, făcând loc limbii engleze a întregului popor. Cred acești tovarăși că feudații englezi și poporul englez se înțelegeau „timp de secole” între ei prin interpreți, că feudații englezi nu se foloseau de limba engleză, că nu exista pe atunci o limbă engleză a întregului popor, că limba franceză reprezenta pe atunci în Anglia ceva mai mult decât o limbă de salon cu circulație doar în cerul îngust al vârfurilor aristocrației engleze? Cum se poate ca pe temeiul unor astfel de „argumente” anecdotice să se nege existența și necesitatea unei limbi a întregului popor?

A fost o vreme când aristocrații ruși făceau de asemenea paradă cu limba franceză la curtea țarului și în saloane. Ei se umflau în pene pentru că, vorbind rusește, bâlbâiau pe franțuzește, pentru că știau să vorbească rusește doar cu accent franțuzesc. Înseamnă aceasta că în Rusia nu exista pe atunci o limbă rusă a întregului popor? Că limba întregului popor era atunci o ficțiune, iar „limbile de clasă” o realitate?

Tovarășii noștri fac, în cazul de față, cel puțin două greșeli.

Prima greșală este că ei confundă limba cu suprastructura. Ei cred că, dacă suprastructura are un caracter de clasă, atunci nici limba nu trebuie să fie a întregului popor ci o limbă de clasă. Dar am arătat mai sus că limba și suprastructura reprezintă două noțiuni diferite, că un marxist nu le poate confunda.

A doua greșală este că acești tovarăși concep antagonismul dintre interesele burgheziei și ale proletariatului, lupta de clasă inversunată dintre ele, ca o destrămare a societății, ca o rupere a oricăror legături între clasele dușmane. Ei consideră că întrucât societatea s'a destrămat și nu mai există o societate unică, ci există doar clase, nu mai

este nevoie nici de o limbă unică pentru societate, nu mai este nevoie de o limbă națională. Ce mai rămâne dacă societatea s'a destrămat și nu mai există o limbă națională, o limbă a întregului popor? Rămân clasele și „limbile de clasă”. Se înțelege că fiecare „limbă de clasă” va avea gramatica ei „de clasă” — gramatica „proletară”, gramatica „burgheză”. Este adevărat că astfel de gramatici nu există în realitate, dar aceasta nu-i turbură pe acești tovarăși; ei cred că astfel de gramatici vor apărea.

La noi au existat într'un timp „marxiști” care susțineau că căile ferate rămase în țara noastră după Revoluția din Octombrie sunt burgheze și că nu ne șade bine nouă marxiștilor să le folosim, că trebuie să le distrugem și să construim alte căi ferate „proletare”. Pentru aceasta, ei au căpătat porecla de „trogloditi”...

Se înțelege că o asemenea concepție primitiv-anarhică asupra societății, claselor și limbii, nu are nimic comun cu marxismul. Dar fără îndoială că această concepție există și dăinuie în capetele unora dintre tovarășii noștri care s'au încurcat în aceste chestiuni.

Desigur, nu este just că, din cauza existenței unei înverșunate lupte de clasă, societatea s'ar fi scindat în clase, care, din punct de vedere economic, nu mai sunt legate una de alta într'o singură societate. Dimpotrivă. Atât timp cât există capitalismul, burghezi și proletarii vor fi legați între ei prin toate firele economiei ca părți ale unei societăți capitaliste unice. Burghezi nu pot să trăiască și să se îmbogățească fără să aibă la dispoziția lor muncitori salariați, proletarii nu-și pot continua existența fără să se angajeze la capitaliști. Incetarea oricăror legături economice între ei înseamnă încetarea oricărei producții, iar încetarea oricărei producții duce la pieirea societății, la pieirea claselor înseși. Se înțelege că nicio clasă nu va dori să se condamne la pieire. De aceea, lupta de clasă, oricât ar fi de ascuțită, nu poate să ducă la destrămarea societății. Numai ignoranța în problemele marxismului și completa neînțelegere a naturii limbii pot sugera unora dintre tovarășii noștri basmul destrămării societății, al limbilor „de clasă”, al gramaticilor „de clasă”.

Unii se referă apoi la Lenin și amintesc că Lenin recunoștea existența a două culturi în condițiile capitalismului, cea burgheză și cea proletară; că lozinca culturii naționale în condițiile capitalismului este o lozincă naționalistă. Toate acestea sunt adevărate și Lenin are absolută dreptate în această privință. Dar ce caută aici „caracterul de clasă” al limbii?

Referindu-se la cuvintele lui Lenin despre cele două culturi în condițiile capitalismului, acești tovarăși, după cum se vede, vor să sugereze cititorului ideea că din moment ce există două culturi în societate, cea burgheză și cea proletară, trebuie să existe și două limbi, deoarece limba este legată de cultură — prin urmare, Lenin neagă necesitatea unei limbi naționale unice, prin urmare Lenin recunoaște existența limbilor „de clasă”. Greșala acestor tovarăși, în cazul de față, este că ei identifică și confundă limba cu cultura. Dar limba și cultura sunt două lucruri diferite. Cultura poate fi și burgheză și so-

cialista, în timp ce limba, ca mijloc de comunicare, este totdeauna limba întregului popor și ea poate servi atât cultura burgheză cât și pe cea socialistă. Nu este oare fapt că limbile rusă, ucraineană, uzbecă, servesc astăzi cultura socialistă a acestor națiuni la fel de bine cum serveau înainte de Revoluția din Octombrie culturile lor burgheze? Urmează că acești tovarăși se înșală profund când susțin că existența a două culturi diferite duce la formarea a două limbi diferite și la negarea necesității unei limbi unice.

Vorbind despre cele două culturi, Lenin pornea tocmai de la teza că existența a două culturi nu poate să ducă la negarea unei limbi unice și la formarea a două limbi, că limba trebuie să fie unică. Când bundiștii au început să-l invinuiască pe Lenin că el neagă necesitatea unei limbi naționale și consideră cultura ca „nenațională”, Lenin, după cum se știe, a protestat vehement împotriva acestei afirmații, declarând că el luptă împotriva culturii burgheze și nu împotriva limbii naționale, a cărei necesitate o consideră indiscutabilă. Este curios că unii dintre tovarășii noștri se târăsc pe urmele bundiștilor.

În ceea ce privește limba unică, a cărei necesitate ar fi fost chipurile negată de Lenin, ar trebui ascultate următoarele cuvinte ale lui Lenin:

„Limba este mijlocul cel mai important de comunicare între oameni; unitatea limbii și dezvoltarea ei nestânjenită este una din condițiile cele mai importante ale unui comerț cu adevărat liber și pe scară largă, corespunzător capitalismului contemporan, unei libere și largi grupări a populației pe diferitele clase”.

Reiese că stimații tovarăși au denaturat vederile lui Lenin.

Unii se referă în sfârșit la Stalin. Ei recurg la citatul din Stalin ca „burghezia și partidele ei naționaliste au fost și rămân în această perioadă principala forță conducătoare a unor astfel de națiuni”. Toate acestea sunt adevărate. Burghezia și partidul ei naționalist conduc în adevăr cultura burgheză, după cum proletariatul și partidul său internaționalist conduc cultura proletară. Dar ce caută aici „caracterul de clasă” al limbii? Oare acești tovarăși nu știu că limba națională este o formă a culturii naționale, că limba națională poate servi atât cultura burgheză cât și cea socialistă? Se poate oare ca tovarășii noștri să nu cunoască vestita formulă a marxiștilor că actuala cultură rusă, ucrainiană, bielorusă și celelalte sunt socialiste în conținut și naționale în formă, adică din punctul de vedere al limbii? Sunt ei de acord cu această formulă marxistă?

Greșala tovarășilor noștri în cazul de față este că ei nu văd deosebirea dintre cultură și limbă și nu înțeleg că cultura, în ce privește conținutul ei, se schimbă cu fiecare nouă perioadă de dezvoltare a societății, în timp ce limba rămâne în esență aceeași în decursul câtorva perioade, servind în egală măsură atât cultura nouă cât și cea veche.

Așa dar:

- a) limba, ca mijloc de comunicare, a fost totdeauna și continuă să rămână o limbă unică pentru societate și unică pentru membrii ei;
- b) existența dialectelor și jargoanelor nu neagă, ci confirmă exis-

tența unei limbi a întregului popor; dialectele și jargoanele sunt ramificații ale ei și îi sunt subordonate;

c) formula „limbii de clasă” este o formula greșită, nemarxistă.

INTREBARE: Care sunt trăsăturile caracteristice ale limbii?

RĂSPUNS: Limba face parte dintre fenomenele sociale care acționează în tot cursul existenței societății. Ea se naște și se dezvoltă odată cu nașterea și dezvoltarea societății. Ea moare odată cu moartea societății. În afara societății nu există limbă. De aceea, limba și legile ei de dezvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi.

Limba este un mijloc, un instrument, cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei, fac schimb de idei și se înțeleg reciproc. Fiind nemijlocit legată de gândire, limba înregistrează și concretizează în cuvinte și în combinații de cuvinte, în propoziții, rezultatele activității gândirii, succesele omului în munca sa de cunoaștere și, în acest fel, face posibil schimbul de idei în societatea omenească.

Schimbul de idei este o necesitate permanentă și vitală, deoarece fără el este imposibil să se organizeze acțiuni comune ale oamenilor în lupta cu forțele naturii, în lupta pentru producerea bunurilor materiale necesare, este imposibil să se obțină succese în activitatea productivă a societății — prin urmare este imposibilă însăși existența producției sociale. Prin urmare, fără o limbă înțeleasă de societate și comună pentru membrii ei, societatea încetează producția, se destramă și încetează de a exista ca societate. În acest sens, limba, fiind un mijloc de comunicare, este în același timp și un instrument de luptă și de dezvoltare a societății.

După cum se știe toate cuvintele cuprinse într-o limbă formează împreună așa numitul vocabular. Esențialul în vocabular este fondul principal de cuvinte în care intră ca nucleu toate rădăcinile de cuvinte. El este cu mult mai puțin cuprinzător decât vocabularul, dar trăiește multă vreme, de-a-lungul veacurilor și dă limbii o bază pentru formarea de noi cuvinte. Vocabularul reflectă starea limbii: cu cât vocabularul este mai bogat și mai variat, cu atât limba este mai bogată și mai dezvoltată.

Dar vocabularul, luat ca atare, nu este suficient pentru a forma o limbă — el este mai degrabă materialul de construcție a limbii. După cum materialele de construcție în opera de construcție nu formează clădirea, deși fără ele este imposibil să se construiască o clădire, la fel și vocabularul nu formează limba însăși, deși fără el nu este de conceput nicio limbă. Dar vocabularul capătă cea mai mare însemnătate când este pus la dispoziția gramaticii, care stabilește regulile modificării cuvintelor, regulile combinării cuvintelor în propoziții, și astfel dă limbii armonie și înțeles. Gramatica (morfologia și sintaxa) este o culegere de reguli privitoare la modificarea cuvintelor.

telor și combinarea lor în propoziții. Prin urmare, tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii.

Trăsătura caracteristică a gramaticii constă în aceea că ea stabilește regulile modificării cuvintelor, având în vedere nu cuvinte concrete ci în general cuvinte fără caracter concret; ea stabilește reguli pentru compunerea propozițiilor, având în vedere nu propoziții concrete, de exemplu un subiect concret, un predicat concret și așa mai departe, ci în general orice fel de propoziții, independent de forma concretă a cutarei sau cutărei propoziții. Prin urmare, făcându-se abstracție de particular și concret, atât în cuvinte cât și în propoziții, gramatica ia acel element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor și a combinării lor în propoziții și construiește din acel element comun reguli gramaticale, legi gramaticale. Gramatica este rezultatul unei munci de abstractizare îndelungate a gândirii umane, un indice al uriașelor succese ale gândirii.

În această privință, gramatica amintește de geometrie, care își stabilește legile făcând abstracție de obiectele concrete, considerând obiectele drept corpuri neconcrete și stabilind relațiile dintre ele, nu ca relații concrete ale unor obiecte concrete, ci ca relații dintre corpuri în general lipsite de orice caracter concret.

Spre deosebire de suprastructură, care este legată de producție nu direct ci prin intermediul economiei, limba este legată nemijlocit de activitatea productivă a omului la fel ca și de oricare altă activitate, în toate sferile muncii sale, fără nicio excepție. De aceea, vocabularul fiind cel mai sensibil la schimbări, se află într-o stare de schimbare aproape neîntreruptă, iar limba, spre deosebire de suprastructură, nu trebuie să aștepte lichidarea bazei; ea introduce schimbări în vocabular înainte de lichidarea bazei și independent de starea bazei.

Vocabularul nu se schimbă în același fel ca suprastructura, nu se schimbă prin anularea vechiului și construirea noului, ci pe calea completării vocabularului existent cu cuvinte noi, apărute în legătură cu schimbările orânduirii sociale, cu dezvoltarea producției, cu dezvoltarea culturii, științei, etc. Deși din vocabular dispar de obicei un anumit număr de cuvinte învechite, i se adaugă un număr mult mai mare de cuvinte noi. Iar în ceea ce privește fondul principal de cuvinte, el se păstrează în tot ce are esențial și este folosit ca temelie a vocabularului limbii.

Aceasta este de înțeles. Nu există nicio necesitate de a distruge fondul principal de cuvinte, dacă el poate fi folosit cu succes în decursul unei serii de perioade istorice, fără a mai vorbi de faptul că distrugerea fondului principal de cuvinte acumulat în decursul secolelor, nefiind posibil să se creeze un nou fond principal de cuvinte într-o perioadă scurtă de timp, ar duce la paralizarea limbii, la o totală desorganizare a comunicării între oameni.

Structura gramaticală a limbii se schimbă și mai încet decât fondul principal de cuvinte. Elaborată în decursul epocilor și intrată în carnea și sângele limbii, structura gramaticală se schimbă și mai

incet decât fondul principal de cuvinte. Cu timpul ea suferă desigur schimbări. Ea se perfecționează, își îmbunătățește și precizează regulile și se îmbogățește cu reguli noi, dar principiile structurii gramaticale se păstrează în decursul unei perioade de timp foarte îndelungate, deoarece ele — după cum arată istoria — pot servi cu succes societatea în decursul unui șir de epoci.

Astfel, structura gramaticală a limbii și fondul ei principal de cuvinte alcătuiesc temelia limbii, esența specificului ei.

Istoria arată marea stabilitate și colosala rezistență a limbii împotriva asimilării forțate. Unii istorici, în loc să explice acest fenomen, se mărginesc să se mire. Dar pentru mirare nu există în cazul de față niciun temei. Stabilitatea limbii se explică prin stabilitatea structurii sale gramaticale și a fondului ei principal de cuvinte. Sute de ani asimilatorii turci au încercat să pocească, să distrugă și să nimicească limbile popoarelor balcanice. În această perioadă, vocabularul limbilor balcanice a suferit schimbări serioase, au fost adoptate nu puține cuvinte și expresii turcești, au existat și „convergente” și „divergente”, dar limbile balcanice au rezistat și au supraviețuit. Dece? Pentru că structura gramaticală și fondul principal de cuvinte al acestor limbi s’au păstrat în esență.

Din toate acestea reiese că limba, structura ei, nu poate fi considerată ca produsul unei anumite epoci. Structura limbii, structura ei gramaticală și fondul ei principal de cuvinte — sunt produsul unui șir de epoci.

Trebuie să presupunem că elementele limbii contemporane au fost întemeiate încă în timpuri străvechi, înainte de epoca sclavagistă. Limba aceea nu era complexă, ea avea un fond de cuvinte foarte sărac, având însă o structură gramaticală proprie, ce e drept primitivă, dar totuși o structură gramaticală.

Desvoltarea producției, apariția claselor, apariția scrisului, nașterea statului, care pentru administrare avea nevoie de o corespondență mai mult sau mai puțin ordonată, dezvoltarea comerțului care avea și mai mult nevoie de o corespondență ordonată, apariția tiparului, dezvoltarea literaturii — toate acestea au determinat mari schimbări în dezvoltarea limbii. În acest timp, triburile și popoarele se fărâmițau și se împrăștiu, se amestecau și se încrucișau, iar ulterior au apărut limbile și statele naționale, au avut loc răsturnări revoluționare, vechile orânduirii sociale au fost înlocuite prin altele noi. Toate acestea au introdus schimbări și mai mari în limbă și în dezvoltarea ei.

Ar fi însă profund greșit să credem că dezvoltarea limbii s’a petrecut în același fel ca dezvoltarea suprastructurii: pe calea distrugerii a ceea ce exista și a construirii noului. În realitate, dezvoltarea limbii nu s’a făcut pe calea distrugerii limbii existente și a construirii unei noi, ci pe calea dezvoltării și perfecționării elementelor fundamentale ale limbii existente. Trecerea dela o stare calitativă a limbii la o altă stare calitativă s’a făcut nu pe calea exploziei, pe calea nimicirii dintr’o dată a vechiului și a construcției noului, ci pe calea acu-

mulării treptate și îndelungate a elementelor noii calități, a noii structuri a limbii, pe calea dispariției treptate a elementelor calității vechi.

Se spune că teoria dezvoltării stadiale a limbii este o teorie marxistă, pentru că ea recunoaște necesitatea exploziilor bruște, ca o condiție a trecerii limbii de la calitatea veche la alta nouă. Aceasta, desigur, este greșit, deoarece este greu de găsit ceva marxist în această teorie. Și dacă teoria stadialității recunoaște în adevăr exploziile bruște în istoria dezvoltării limbii, cu atât mai rău pentru ea. Marxismul nu recunoaște explozii bruște în dezvoltarea limbii, moartea bruscă a limbii existente și construirea bruscă a unei limbi noi. Lafargue nu avea dreptate când vorbea despre „brusca revoluție a limbii, care s'a înfăptuit între anii 1789 și 1794” în Franța (vezi broșura lui Lafargue „Limbă și revoluție”). Nicio revoluție în limbă, dar mi-te una bruscă, nu a avut loc atunci în Franța. Desigur, în decursul acestor perioade, vocabularul limbii franceze s'a completat cu cuvinte și expresii noi, a dispărut un oarecare număr de cuvinte învechite, s'a schimbat înțelesul anumitor cuvinte — și atât. Dar asemenea schimbări nu hotărăsc în nicio măsură soarta limbii. Principalul în limbă este structura sa gramaticală și fondul principal de cuvinte. Dar structura gramaticală și fondul principal de cuvinte al limbii franceze nu numai că nu au dispărut în perioada revoluției burgheze din Franța, ci s'au păstrat fără schimbări esențiale, și nu numai că s'au păstrat, dar continuă să ființeze și astăzi în limba franceză contemporană. Nu mai vorbesc de faptul că, pentru lichidarea limbii existente și construirea unei noi limbi naționale („revoluția bruscă a limbii!”), termenul de cinci-șase ani este ridicol de mic — pentru aceasta este nevoie de veacuri.

Marxismul consideră că trecerea limbii de la calitatea veche la cea nouă se face nu pe calea exploziei, nu pe calea distrugerii limbii existente și creerii unei noi, ci pe calea acumulării treptate a elementelor calității noi, prin urmare pe calea dispariției treptate a elementelor vechii calități.

În general, trebuie să spunem spre știrea tovarășilor care au pasiunea exploziilor, că legea trecerii de la o veche calitate la una nouă prin explozii este inaplicabilă nu numai istoriei dezvoltării limbii — ea nu este întotdeauna aplicabilă nici altor fenomene sociale ale bazei sau suprastructurii. Ea este obligatorie pentru societatea împărțită în clase dușmane. Dar nu este deloc obligatorie pentru societatea în care nu există clase dușmane. În decurs de opt-zece ani, noi am realizat în agricultura țării noastre trecerea de la orânduirea burgheză a proprietății țărănești individuale la orânduirea colhoznică, socialistă. Aceasta a fost o revoluție care a lichidat vechea orânduire economică burgheză la sate și a creat o orânduire nouă, socialistă. Dar această revoluție nu s'a produs pe calea exploziei, adică pe calea răsturnării puterii existente și a creării unei noi puteri, ci pe calea trecerii treptate de la orânduirea veche, burgheză, la sate, la una nouă. Și s'a reușit să se facă, aceasta, pentru că a fost o revoluție de sus, pentru că re-

voluția a fost înlăptuită din inițiativa puterii existente, cu sprijinul maselor principale ale țaranimii.

Se spune că numeroasele cazuri de încrucișare a limbilor care au avut loc în istorie permit să se presupună că, cu ocazia încrucișării, se formează o nouă limbă pe cale de explozie, pe cale de trecere bruscă dela vechea calitate la noua calitate. Aceasta este absolut greșii.

Incrucișarea limbilor nu poate fi considerată un act izolat al unei lovături hotărâtoare, care își dă rezultatele în decurs de câțiva ani. Incrucișarea limbilor este un proces de lungă durată care continuă sute de ani. De aceea nici vorbă nu poate fi de explozii.

Mai departe. Este cu totul greșit să se creadă că în urma încrucișării, să zicem a două limbi, se obține o nouă limbă, a treia, care nu seamănă cu niciuna din limbile încrucișate și care se deosebește calitativ de fiecare dintre ele. În realitate, cu ocazia încrucișării, una dintre limbi iese de obicei învingătoare, își păstrează structura gramaticală, își păstrează fondul principal de cuvinte și continuă să se desvolte potrivit legilor interne ale dezvoltării sale, în timp ce cealaltă limbă își pierde treptat propria ei calitate și dispăre treptat.

Prin urmare, încrucișarea nu dă o nouă, o a treia limbă, ci menține una dintre limbi, menține structura ei gramaticală și fondul ei principal de cuvinte și îi dă posibilitatea să se desvolte potrivit legilor interne ale dezvoltării ei.

E drept că cu acest prilej, are loc o oarecare îmbogațire a vocabularului limbii învingătoare pe seama limbii învinse, dar aceasta nu o slăbește, ci, dimpotrivă, o întărește.

Astfel s'a întâmplat de exemplu cu limba rusă, cu care s'au încrucișat, în cursul dezvoltării istorice, limbile mai multor popoare și care a ieșit întotdeauna învingătoare.

Desigur, vocabularul limbii ruse se completa cu acest prilej pe seama vocabularului celorlalte limbi; dar aceasta nu numai că nu a slăbit ci, dimpotrivă, a îmbogățit și întărit limba rusă.

În ceea ce privește specificul național al limbii ruse, el nu a suferit nici cea mai mică știrbire, întrucât, menținându-și structura gramaticală și fondul principal de cuvinte, limba rusă a continuat să progreseze și să se perfecționeze potrivit legilor ei interne de dezvoltare.

Nu incăpe îndoială că teoria încrucișării nu poate da ceva serios lingvisticii sovietice. Dacă este adevărat că principala sarcină a lingvisticii este studiarea legilor interne de dezvoltare a limbii, trebuie să admitem că teoria încrucișării nu numai că nu soluționează această problemă, dar nici măcar nu o pune — ea pur și simplu nu o observă sau nu o înțelege.

INTREBARE: A procedat just PRAVDA deschizând discuție liberă în problemele lingvisticii?

RĂSPUNS: A procedat just.

În ce sens vor fi soluționate problemele lingvisticii — aceasta va deveni limpede la sfârșitul discuției. Dar se poate spune de pe acum că discuția a fost de mare folos.

Această discuție a desvăluit în primul rând că în organele de lingvistică, atât în centru cât și în republici, domnea un regim nepotrivit pentru știință și pentru oamenii de știință. Cea mai neînsemnată critică a stării de lucruri din lingvistica sovietică, chiar și cele mai timide încercări de a critica așa numita „nouă teorie” în lingvistică, au fost persecutate și gătuite de cercurile conducătoare din domeniul lingvisticii. Pentru o atitudine critică față de moștenirea lui N. I. Marr, pentru cea mai neînsemnată desaprobare a învățaturii lui N. I. Marr, erau scoși din posturi sau retrogradați prețioși colaboratori și cercetători pe tărâmul lingvisticii. Cercetătorii pe tărâmul lingvisticii erau promovați în posturi de răspundere nu după criteriul valorii profesionale, ci după criteriul recunoașterii necondiționate a învățaturii lui N. I. Marr.

Este în deoște recunoscut că nicio știință nu se poate dezvolta și prospera fără luptă de opinii, fără libertatea criticii. Dar acest principiu în deoște recunoscut, era ignorat și călcat în picioare fără nicio jenă. S'a creat un grup închis de conducători infailibili, care, punându-se la adăpost de orice eventuală critică, au început să se dedea la acte abuzive și samavolnice.

Un exemplu: așa numitul „Curs dela Bacu”, (Prelegerile citite de N. I. Marr la Bacu), pe care însuși autorul l-a pus la index și a cărui reeditare a interzis-o, a fost însă reeditat și inclus în materialele didactice recomandate studenților, fără niciun fel de rezerve, în urma dispoziției unei caste de conducători (tov. Meșcianinov îi numește „elevi” ai lui N. I. Marr). Aceasta înseamnă că studenții au fost înșelați, prezentându-li-se un „curs” defectuos, drept un material didactic complet valabil. Dacă nu așa fi convins de cinstea tovarășului Meșcianinov și a altor cercetători pe tărâmul lingvisticii, așa spune că o asemenea comportare este egală cu un act de sabotaj.

Cum s'a putut întâmpla acest lucru? S'a întâmplat pentru că regimul araceievist, creat în lingvistică, cultivă iresponsabilitatea și încurajează asemenea abuzuri.

Această discuție s'a dovedit a fi foarte utilă în primul rând pentru că a scos la lumina zilei acest regim araceievist și l-a făcut țândări.

Folosul acestei discuții nu se reduce însă numai la aceasta. Discuția nu numai că a sfărâmat vechiul regim din lingvistică, dar a desvăluit și acea înimaginabilă confuzie a opiniilor în legătură cu cele mai importante probleme ale lingvisticii, care domnește în cercurile conducătoare ale acestei ramuri a științei. Până la începerea discuției, tăceau și treceau sub tăcere situația nesatisfăcătoare din lingvistică.

După începerea discuției a devenit însă imposibil să se mai păstreze tăcerea, au fost nevoiți să se pronunțe în presă. Și ce a rezultat? A rezultat că în învățătura lui N. I. Marr există o serie întreagă de lacune, greșeli, probleme neprecizate, teze neelaborate. Se pune întrebarea de ce „elevii” lui N. I. Marr au prins glas abia acum, după deschiderea discuției? Dece nu s’au gândit să o facă înainte? Dece nu au spus-o la timpul convenit, deschis și cinstit, așa cum se cuvine unor oameni de știință?

Recunoscând „unele” greșeli ale lui N. I. Marr, „elevii” lui N. I. Marr cred pasă-mi-te că lingvistica sovietică poate fi dezvoltată numai pe baza teoriei lui N. I. Marr „puse la punct”, pe care ei o consideră marxistă. Ei bine, nu, scutiți-ne de „marxismul” lui N. I. Marr. N. I. Marr a vrut în adevăr să fie și s’a străduit să fie marxist, dar nu a reușit să devină marxist. El a fost doar un simplificator și vulgarizator al marxismului în genul celor dela „Proletcult” sau „RAPP”.

N. I. Marr a introdus în lingvistică o formulă nejustă, nemarxistă, în ce privește limba ca suprastructură, s’a incurcat pe el însuși și a incurcat lingvistica. Pe baza unei formule nejuste, este imposibil să fie dezvoltată lingvistica sovietică.

N. I. Marr a introdus în lingvistică și o altă formulă tot așa de nejustă și nemarxistă, în ce privește caracterul „de clasă” al limbii și s’a incurcat pe el însuși și a incurcat și lingvistica. Pe baza unei formule nejuste, care contrazice întregul mers al istoriei popoarelor și limbilor, este imposibil să fie dezvoltată lingvistica sovietică.

N. I. Marr a introdus în lingvistică un ton îngâmfat, fudul, lipsit de modestie, impropriu marxismului, care duce la negarea ușurată și steapă a tot ceea ce a existat în lingvistică până la N. I. Marr.

N. I. Marr defăimează cu multă zarvă metoda istorică-comparativă ca fiind „idealistă”. Trebuie însă să spunem că metoda istorică-comparativă, cu toate lipsurile ei grave, este totuși mai bună decât analiza realmente idealistă a celor patru elemente, a lui N. I. Marr, deoarece prima îndeamnă la muncă, la studiul limbii, pe când a doua îndeamnă doar să zaci pe cuptor și să ghicești în cafea despre cele patru faimoase elemente.

N. I. Marr tratează cu îngâmfare orice încercare de a studia grupurile (familiile) de limbi ca o manifestare a teoriei „limbii comune primare”. Or, nu se poate nega că înrudirea de limbă între națiuni, ca, de exemplu, între cele slave, este incontestabilă, că studierea înrudirii de limbă a acestor națiuni ar putea fi de mare folos lingvisticii în studierea legilor de dezvoltare a limbii. Nu mai vorbesc de faptul că teoria „limbii comune primare” nu are nicio legătură cu aceasta.

De-ar fi să ne luăm după N. I. Marr, și în special după „elevii” săi, s’ar putea crede că până la N. I. Marr nu a existat niciun fel de lingvistică și că lingvistica începe odată cu apariția „noii teorii” a lui N. I. Marr. Marx și Engels au fost mult mai modești: ei considerau că materialismul lor dialectic este produsul dezvoltării științelor, inclusiv filosofia, din perioada precedentă.

Așa dar discuția a fost folositoare și în sensul că a desvăluit lacunele ideologice din lingvistica sovietică.

Eu cred că, cu cât lingvistica noastră se va elibera mai repede de greșelile lui N. I. Marr, cu atât mai repede ea va putea fi scoasă din criza prin care trece acum.

Lichidarea regimului araceievist în lingvistică, renunțarea la greșelile lui N. I. Marr, aplicarea marxismului în lingvistică, — aceasta este, după părerea mea, calea pe care ar putea fi însănătoșită lingvistica sovietică.

CU PRIVIRE LA UNELE PROBLEME DE LINGVISTICĂ*)

TOVARĂȘĂ CRAȘENINNICOVA!

Raspund la întrebările duminale.

1. — INTREBARE : In articolul Dumneavoastra se arata în mod convingător că limba nu este nici bază, nici suprastructura. Ar fi oare drept să socotim că limba este un fenomen care ține atât de bază cât și de suprastructură, sau ar fi mai just să considerăm limba ca un fenomen intermediar ?

RASPUNS : Firește, limbii, ca fenomen social, îi este proprie trăsătura comună, inerentă tuturor fenomenelor sociale, inclusiv bazei și suprastructurii, și anume : ea servește societatea întocmai cum o servesc toate celelalte fenomene sociale, inclusiv baza și suprastructura.

Dar la aceasta se mărginește, la drept vorbind, trăsătura comună, care este inerentă tuturor fenomenelor sociale. De aici înainte încep serioase deosebiri între fenomenele sociale. Fapt este că fenomenele sociale au, pe lângă această trăsătură comună, particularitățile lor specifice, care le deosebesc unele de altele și care sunt de cea mai mare importanță pentru știință. Particularitățile specifice ale bazei constau în aceea că ea servește societatea din punct de vedere economic. Particularitățile specifice ale suprastructurii constau în aceea că ea servește societatea cu idei politice, juridice, estetice și altele și creează pentru societate instituțiile corespunzătoare — politice, juridice și altele. In ce constau deci particularitățile specifice ale limbii, care o disting de celelalte fenomene sociale ? Ele constau în aceea că limba servește societatea ca mijloc de comunicare între oameni, ca mijloc pentru schimbul de idei în societate, ca mijloc care dă oamenilor posibilitatea de a se înțelege unul pe celălalt și de a organiza munca comună în toate sferele activității omenești, atât în domeniul producției, cât și în domeniul relațiilor economice, atât în domeniul politicii, cât și în domeniul culturii, atât în viața socială, cât și în viața de toate zilele. Aceste particularități

*) Revista „Bolșevic” nr. 12, sub titlul „Cu privire la unele probleme de lingvistică”, a publicat răspunsurile lui I. V. Ștalin la întrebările tovarășei E. Crașeninnicova,

sunt proprii numai limbii și tocmai pentru că sunt proprii numai limbii, studiul limbii formează obiectul unei științe de sine statătoare — lingvistica. Fără aceste particularități ale limbii, lingvistica și-ar pierde dreptul la o existență de sine statătoare.

Pe scurt: limba nu poate fi trecută nici în categoria bazelor, nici în categoria suprastructurilor.

De asemenea, ea nu poate fi trecută nici în categoria fenomenelor „intermediare” între baza și suprastructură, deoarece asemenea fenomene „intermediare” nu există.

Dar poate ca limba ar putea fi trecută în categoria forțelor de producție a societății, în categoria, să spunem, a uneltelor de producție? În adevăr, între limbă și uneltele de producție există o oarecare analogie: uneltele de producție, ca și limba, manifestă un fel de indiferență față de clase și pot servi deopotrivă diferitele clase ale societății, atât pe cele vechi cât și pe cele noi. Oare aceasta împrejurare ne îndreptățește să trecem limba în categoria uneltelor de producție? Nu, nu ne îndreptățește.

Intr-o vreme, N. I. Marr, văzând ca formula sa — „limba este o suprastructură a bazei” — întâmpină obiecțiuni, a hotărât să „schimbe macazul” și a declarat ca „limba este o unealtă de producție”. A avut oare dreptate N. I. Marr să pună limba în categoria uneltelor de producție? Nu, categoric nu a avut dreptate.

Fapt este ca asemanarea între limbă și uneltele de producție se limitează la analogia de care am vorbit mai sus. În schimb, între limba și uneltele de producție există o deosebire fundamentală. Această deosebire constă în faptul că uneltele de producție produc bunuri materiale, iar limba nu produce nimic sau „produce” doar cuvinte. Mai exact, oamenii care posedă unelte de producție pot produce bunuri materiale, dar aceiași oameni, având limbă, dar neavând unelte de producție, nu pot produce bunuri materiale. Nu este greu de înțeles că, dacă limba ar putea produce bunuri materiale, palavrăgii ar fi printre cei mai bogați oameni din lume.

2. — INTREBARE: Marx și Engels definesc limba ca „realitatea nemijlocită a gândirii”, ca „conștiința reală..., practică”. „Ideile — spune Marx — nu există rupte de limbă”. În ce măsură, după părerea Dumneavoastră, lingvistica trebuie să se ocupe de latura sensului limbii, de semantica și semasiologia istorică și de stilistică, sau obiectul lingvisticii trebuie să fie numai forma?

RASPUNS: Semantica (semasiologia) este una din părțile importante ale lingvisticii. Latura sensului cuvintelor și expresiilor are o serioasă însemnătate în studiul limbii. De aceea, semanticii (semasiologiei) trebuie să i se asigure în lingvistica locul cuvenit.

Totuși, studiind problemele semanticii și utilizând datele ei, nu trebuie în niciun caz să se supraestimeze însemnătatea ei și mai ales, nu trebuie să se abuzeze de ea. Am în vedere pe unii lingviști, care, pasionându-se peste măsură de semantică, neglijează limba ca

„realitatea nemijlocită a gândirii“, indisolubil legată de gândire, rup gândirea de limbă și afirmă ca limba și-a trăit traiul și că este cu putință să te lipsești de ea.

Ascultați următoarele cuvinte ale lui N. I. Marr :

„Limba există numai în măsura în care își găsește expresia în sunete ; acțiunea gândirii are loc și fără exprimare... Limba (cea sonoră) a și început să cedeze funcțiunile sale invențiilor recente care biruie fără rezerve spațiul, iar gândirea capătă o importanță din ce în ce mai mare din cauza acumulărilor sale neutilizate în trecut și a noilor sale achiziții, și urmează să înlăture și să înlocuiască pe deplin limba. Limba viitoare este gândirea, care crește în tehnica liberă de materia naturală. În fața ei nu va putea rezista nicio limbă, nici măcar cea sonoră, care este totuși legată de normele naturii“. (v. „Opere alese“, de N. I. Marr).

Dacă această aiureală de „muncă magică“ se traduce într'o limbă omenească obișnuită, se poate ajunge la concluzia că :

a) N. I. Marr rupe gândirea de limbă ;

b) N. I. Marr consideră că comunicarea între oameni poate fi realizată și fără limbă, cu ajutorul gândirii însăși, liberă de „materia naturală“ a limbii, liberă de „normele naturii“;

c) Rupând gândirea de limba și „oliberând-o“ de „materia naturală“ a limbii, N. I. Marr ajunge în mocirla idealismului.

Se spune că gândurile iau naștere în capul omului înainte de a fi exprimate în vorbire, iau naștere fără materialul limbii, fără învelișul limbii, într'o formă ca să zicem așa, nudă. Dar aceasta este cu desăvârșire fals. Orice gânduri ar lua naștere în capul omului, ele se pot naște și pot exista numai pe baza materialului limbii, pe baza termenilor și frazelor limbii. Gânduri nude, libere de materialul limbii, libere de „materia naturală“ a limbii — nu există. „Limba este realitatea nemijlocită a gândirii“ (Marx). Realitatea gândirii se manifestă în limbă. Numai idealiștii pot vorbi despre o gândire nelegată de „materia naturală“ a limbii, despre gândire fără limba.

Pe scurt : supraestimarea semanticei și folosirea ei abuziva l-au dus pe N. I. Marr la idealism.

Prin urmare, dacă semantica (semasiologia) ar fi ferită de exagerări și abuzuri de felul celor pe care le comit N. I. Marr și unii din „elevii“ săi, ea ar putea să aducă lingvisticii un mare folos.

3. — INTREBARE : Dumneavoastră spuneți, având absolută dreptate, că ideile, reprezentările, moravurile și principiile morale la burghezi și proletari sunt diametral opuse. Caracterul de clasă al acestor fenomene a influențat fără îndoială latura semantică a limbii (și, uneori, și forma ei — vocabularul — așa cum se arată în mod just în articolul Dumneavoastră). S'ar putea oare ca, analizând materialul concret al limbii, și, în primul rând, latura sensului limbii, să se vorbească despre esența de clasă a noțiunilor exprimate de aceasta, mai ales în acele cazuri când este vorba despre exprimarea

prin limba nu numai a gândului omului, ci și a atitudinii sale față de realitate, când apartenența lui de clasă se manifesta în mod deosebit de limpede ?

RASPUNS : Pe scurt, doriți să știți dacă clasele influențează limba, dacă ele introduc în limbă cuvintele și expresiile lor specifice, dacă există cazuri când oamenii, în funcție de apartenența lor de clasă, acordă semnificații diferite unora și aceluiași cuvinte și expresii ?

Da, clasele influențează limba, introduc în limbă cuvintele și expresiile lor specifice și uneori înțeleg în mod diferit unele și aceleași cuvinte și expresii. Aceasta este neîndoelnic.

De aici însă nu rezultă că cuvintele și expresiile specifice, ca și deosebirea în semantică, pot avea o serioasă însemnătate pentru dezvoltarea limbii unice a întregului popor, că ele ar putea să slăbească semnificația ei sau să-i schimbe caracterul.

În primul rând, asemenea cuvinte și expresii specifice, ca și cazurile de deosebire în semantică, sunt atât de puține în limbă încât abia dacă reprezintă unu la sută din întregul material al limbii. Prin urmare, tot restul, — masa covârșitoare a cuvintelor și expresiilor, ca și semantica lor, sunt comune tuturor claselor societății.

În al doilea rând, cuvintele și expresiile specifice, care au nuanță de clasă, nu sunt folosite în vorbire după regulile vreunei gramatici „de clasă“, care nu există în realitate, ci după regulile gramaticii limbii existente a întregului popor.

Deci, existența cuvintelor și expresiilor specifice și cazurile de deosebire în semantica limbii nu desmint, ci, dimpotrivă, confirmă existența și necesitatea limbii unice a întregului popor.

4. — INTREBARE : În articolul Dumneavoastră îl calificați perfect just pe Marr ca un vulgarizator al marxismului. Înseamnă oare aceasta că lingviștii, inclusiv noi, tineretul, trebuie să dăm la o parte întreaga moștenire lingvistică a lui Marr, care are totuși o serie de cercetări lingvistice valoroase (despre ele au scris, în cadrul discuției, tovarășii Cikobava, Sanjeev și alții) ? Putem oare noi, luând față de Marr o atitudine critică, să preluăm totuși dela el ceea ce este folositor și valoros ?

RASPUNS : Desigur, operele lui N. I. Marr nu constau numai din greșeli. N. I. Marr a făcut greșeli din cele mai grosolane, când a introdus în lingvistică elemente de marxism într-o formă denaturată, când a încercat să creeze o teorie de sine stătătoare a limbii. Dar N. I. Marr are unele opere bune, scrise cu talent, în care, uitând de pretențiile sale teoretice, cercetează unele limbi în mod conștiințios și, trebuie spus, în mod competent. În aceste opere se pot găsi nu puține lucruri valoroase și instructive. Se înțelege că aceste lucruri valoroase și instructive trebuie să fie preluate dela N. I. Marr și folosite.

5. — INTREBARE : Mulți lingviști consideră formalismul drept una din cauzele fundamentale ale stărnării în lingvistica sovietică. Aș dori mult să știu în ce constă, după părerea Dumneavoastră, formalismul în lingvistică și cum poate fi el învins?

RASPUNS : N. I. Marr și „elevii” sai acuza de „formalism” pe toți lingviștii care nu împărtășesc „noua teorie” a lui N. I. Marr. Aceasta, desigur, este neserios și puțin inteligent.

N. I. Marr consideră gramatica drept un „formalism” gol, iar pe cei care consideră structura gramaticală drept bază a limbii — formalști. Aceasta este ceva cu totul prostesc.

Eu cred că „formalismul” a fost inventat de autorii „noii teorii” pentru a-și ușura lupta împotriva adversarilor lor în lingvistică.

Cauza stărnării în lingvistica sovietică nu este „formalismul” inventat de N. I. Marr și „elevii” sai, ci regimul araceievist și lacunele teoretice din lingvistică. Regimul araceievist l-au creat „elevii” lui N. I. Marr. Haosul teoretic l-au introdus în lingvistică N. I. Marr și tovarășii săi de arme cei mai apropiați. Pentru ca să nu existe stagnare, trebuie să se lichideze și unul și celălalt. Lichidarea acestor plăgi va însănătoși lingvistica sovietică, o va duce pe un drum larg și va da posibilitatea lingvisticii sovietice să ocupe primul loc în lingvistica mondială.

I. STALIN

29 Iunie 1950.

TELEGRAMA ADRESATĂ PROFESORULUI JOLIOT-CURIE DE CĂTRE UN GRUP DE OAMENI DE ȘTIINȚĂ ȘI LITERE DIN R.P.R.

Domnului Frederic Joliot-Curie

Oamenii de știință și litere, grupați în jurul Institutului Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea, au aflat cu adâncă indignare de actul samavolnic al guvernului francez care v'a destituit din funcția de înalt comisar pentru energia atomică.

Măsura guvernanților marshallizați dela Paris constituie o mârșava provocare împotriva partizanilor păcii și a oamenilor cinstiți din lumea întreaga. În același timp, ea este o sfidare adusa științei progresiste de către forțele întunericului și ale robiei. Nesocotind interesele științei progresiste și ale poporului francez, dușmanii a tot ce este cinstit, a tot ce este împotriva războiului și a obscurantismului, încercarea — lovind în Domnia Voastră — sa submineze mișcarea mereu în creștere a partizanilor pacii.

Oamenii de știință și cultura din țara noastră știu ca ați stat, dela început, în primele rânduri ale mișcării partizanilor păcii și că Domnia Voastră ați fost acela care la Stockholm ați lansat Apelul pentru interzicerea necondiționată a armei atomice și pentru declararea drept criminal de război a guvernului care va folosi primul această armă criminală.

Suntem convinși ca actul odios prin care guvernul francez se demască încă odata ca dușman al păcii și progresului vă va întări și mai mult în lupta pe care o duceți — lupta în care este angajată întreaga omenire civilizată, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Activitatea Domniei Voastre este pentru noi un imbold de a lupta — cu o forță mereu crescândă — împotriva puterilor întunericului, pentru progres și pentru pace în lumea întreagă.

Acad. Prof. Dimitrie Pompei, Acad. P. Constantinescu-Iași,
Acad. Eugen Macovschi, Acad. C. Ionescu-Mihăiești,
Acad. Prof. Șt. Nicolau, Acad. Prof. Șt. Milcu, Acad. Prof.
C. Balmuș, Acad. Prof. A. Kreindler, Acad. Gala Galaction.

OAMENII DE ȘTIINȚĂ, LITERE ȘI ARTĂ
DIN R. P. R.
CHEAMĂ OAMENII DE ȘTIINȚĂ, LITERE
ȘI ARTĂ DIN U. S. A. ȘI MAREA BRITANIE
SĂ PARTICIPE ÎN MOD ACTIV
LA LUPTA PENTRU PACE

Către

Oamenii de știință, litere și artă din Statele Unite ale Americii și Marea Britanie.

Cu prilejul lucrărilor sesiunii științifice a Academiei R. P. R., oamenii de știință, litere și arta din Republica Populară Română trimit un salut colegial oamenilor de știință progresiști din Statele Unite ale Americii și Marea Britanie, încadrați în puternicul front mondial al păcii.

Lucrările sesiunii științifice din Iunie 1950 a Academiei R. P. R. au scos în evidență realizările pe tărâmul științei din Patria noastră, realizări puse în slujba păcii. După eliberarea noastră de către glorioasele Armate Sovietice și datorită luptei poporului muncitor, știința și artele cunosc în țara noastră o înflorire fără precedent.

În munca noastră de rezolvare a problemelor științifice teoretice cât și a celor ridicate de cerințele practice ale dezvoltării și propagării scumpei noastre Patrii, găsim un puternic imbold, atât în sprințul material și moral pe care ni-l acordă Guvernul nostru, cât și în certitudinea pe care o avem ca realizările noastre servesc marea cauză a păcii, progresului și fericirii oamenilor.

Pacea este condiția esențială a dezvoltării științei. Luptând pentru pace, aducem contribuția noastră la apărarea și îmbogățirea minunatului tezaur de cultură și civilizație al omenirii, ilustrat de numele unor Bacon, Newton, Lomonosov, Franklin, Diderot, Darwin, Miciurin, Pavlov, Marinescu, Einstein, Lîsenko, Parhon, Bernal, Filatov, Cocalis, Joliot-Curie și atâtor alora, tezaur amenințat de acei care pun știința în slujba dușmanilor păcii și omenirii.

Știința este afirmarea vieții și nu negarea ei. Recunoștința omenirii au câștigat-o un Pasteur sau Lister și nu pseudo-savanții care

au pus marile descoperiri ale acestora în slujba lui Hitler și Hirohito și care pun astăzi descoperirile științei în slujba reprezentanților trusturilor ațățătoare la un nou război, dornice de cucerirea dominației mondiale cu prețul subjugării popoarelor. Acești ațățători la război persecută pe savanții care luptă pentru pace ca Joliot Curie și Bernal.

Dar pacea are apărători în sutele de milioane de oameni cinstiți din întreaga lume care au semnat și semnează Apelul dela Stockholm pentru interzicerea armei atomice. Printre aceste sute de milioane de oameni se înrolează zi de zi adevărații oameni de știință, printre care sânt fizicienii englezi ce s'au ridicat împotriva folosirii energiei atomice în scopuri de distrugere. Răspunderea noastră, a oamenilor de știință este mare.

Popoarele iubitoare de pace și muncă constructivă așteaptă dela oamenii de știință o contribuție deosebită la apărarea păcii. Pentru noi nu există neutralitate; de atitudinea noastră hotărâtă depinde în bună măsură dacă pacea va fi cucerită.

Ca oameni de știință ne adresăm vouă, colegi din Anglia și Statele Unite, cu chemarea de a fi alături de poporul englez și american, de toate popoarele din lume în cererea lor de a se interzice arma atomică. Fără deosebire de concepții sau opinii politice, semnați Apelul dela Stockholm pentru interzicerea armei atomice !

Intăriți aceste semnături, luând parte activă la lupta împotriva primejdiei crescânde a unui nou război, la lupta pentru pace, pentru democrație.

Indatorirea omului de știință este de a fi propagator al ideii păcii, de a înfrâna pe monștrii omenirii care urzesc planuri de dominație mondială, de a lua parte la lupta istorică pentru viitorul luminos al omenirii, pentru apărarea culturii pentru dezvoltarea nestingherită a științei, puse în sluba poporului, în slujba păcii.

Au semnat următorii :

Acad. C. I. Parhon	Acad. Iordan Iorgu
Acad. Tr. Săvulescu	Acad. Kreindler A.
Acad. Bădărău Eugen	Acad. Lupu N. Gh.
Acad. Balmuș C.	Acad. Macovei Gheorghe
Acad. Bujor P.	Acad. Macovschj E.
Acad. Călinescu Gh.	Acad. Mârza V.
Acad. Caradja Aristide	Acad. Milcu St.
Acad. Ciucă M.	Acad. Moisiil Constantin
Acad. Constantinescu-Iași P.	Acad. Moisiil Gheorghe
Acad. Danielopolu D.	Acad. Murnu Gheorghe
Acad. Galaction Gala	Acad. Nicolau Gh.
Acad. Hortolomei N.	Acad. Nicolau Ștefan Gh.
Acad. Ionescu C. Mihăilești	Acad. Nicolau Șt. S.

Acad. Oprescu Gh.
 Acad. Petrescu Camil
 Acad. Pompeiu Dimitrie
 Acad. Popovici Constantin
 Acad. Profiri N.
 Acad. Rădulescu Andreiu
 Acad. Ralea Mihail
 Acad. Roller Mihail
 Acad. Rosetti Alex.
 Acad. Sadoveanu Mihail
 Acad. Sanielevici Simion
 Acad. Spacu Gheorghe
 Acad. Steriadi Jean
 Acad. Stoilov S.
 Acad. Toma A.

*Membrii corespondenți ai
 Academiei R. P. R.*

Prof. Andricu Mihail
 Prof. Ardeleanu Ilie

Prof. Atanasiu Gh.
 Prof. Codarcea Al.
 Prof. Condurache Emil
 Prof. Eliescu Gr.
 Prof. Gheorghiu I. S.
 Prof. Ghica Alex.
 Prof. Graur Al.
 Prof. Grigorescu Lucian
 Prof. Iagnov Simion
 Prof. Ionescu N. Const.
 Prof. Jalea Ion
 Prof. Marinescu Matei
 Prof. Murgeanu Gh.
 Prof. Murgulescu Ilie
 Prof. Nicolescu Miron
 Prof. P. Panaitescu
 Prof. Sager Oscar
 Prof. Sălăgeanu Nic.
 Prof. Vencov Ștefan
 Prof. Zambaccian Kricor

INFLUENȚA DEMOCRAȚILOR REVOLUȚIONARI RUȘI DIN SECOLUL XIX ASUPRA CURENTELOR IDEOLOGICE DIN ȚARA NOASTRĂ ÎNTRE 1850—1880*)

de Acad. Prof. P. CONSTANTINESCU-IAȘI

Literatura noastră istorică și istorică-literară de după 23 August se ocupă tot mai mult de mișcarea politică și culturală a democrațiilor revoluționari ruși din secolul XIX, ale căror merite și valoare au fost puse într-o justă lumină de știința sovietică. În ce privește capitolul, atât de interesant pentru noi, al influențelor — fapt necontestat — al acestor cugetători asupra curentelor ideologice din țara noastră, s'a scris totuși puțin. Rămâne ca o problemă de rezolvat valorificarea influenței acestor mari gânditori ruși asupra contemporanilor lor și a generației imediat următoare din țara noastră.

Pentru luminarea acestei epoci, am crezut nimerit să culegem informațiuni de cuprins mai larg în ce privește mișcarea socialistă, cu atât mai mult cu cât acestea sunt puțin cunoscute, fiind date uitării tendențios de către istoricii burghezi de-a noi.

Cercetarea noastră prezintă și o lipsă: nu ne-am ocupat de influența literaturii revoluționare și progresiste rusești asupra mișcării noastre literare. Dacă luăm numai două nume de scriitori ruși ce s'au dezvoltat în largă măsură sub puterea principiilor estetice stabilite de criticii democrați revoluționari: Anton Cehov și Vladimir Corolenco, operele lor au fost larg cunoscute și iubite la noi. Fenomenul influenței literare a criticilor și scriitorilor revoluționari democrați asupra literaturii beletristice din anii 1850—1880 nu poate fi contestat; rămâne subiect de lucru.

Studiul operei și luptei democrațiilor revoluționari ruși din secolul XIX este important pentru noi, întrucât ne ajută să înțelegem și mai bine dezvoltarea mișcării și gândirii revoluționare din țara noastră în secolul trecut. În adevăr, există numeroase puncte co-

*) Comunicare ținută în ședința plenară din 3 Iunie 1950 în sesiunea științifică a Academiei R. P. R.

mune între dezvoltarea capitalismului în secolul XIX în Rusia și țara noastră. Ne gândim mai cu seamă la dezvoltarea capitalismului în agricultură, la situația și atitudinea burgheziei față de clasa feudală dominantă și la situația și luptele țărănimii iobage pentru pământ și libertate.

Concepția despre lume a revoluționarilor democrați ruși din secolul XIX, oglindește mișcarea de eliberare a țărănimii iobage. Lupta ei revoluționară contra țarismului înainte de apariția proletariatului pe arena luptei revoluționare de eliberare a poporului rus. Apariția întârziată a proletariatului pe arena luptei politice ca forță socială independentă, atât în Rusia, cât și la noi, constituie de asemenea un factor important pentru înțelegerea numeroaselor puncte comune în dezvoltarea gândirii revoluționare din ambele țări. Marea importanță a gândirii revoluționarilor democrați ruși constă în faptul ca ei au încercat să dea soluție revoluționară problemelor ridicate de dezvoltarea societății ruse și au ajuns la concluzii filosofice și politice mai științifice și mai progresiste decât filosofia apuseană din epoca ascendenței burgheziei. Opera lor, datorită înaltului ei conținut, a avut o asemenea importanță internațională, încât a putut influența puternic dezvoltarea gândirii în toate țările unde condițiunile materiale asemănătoare imprimau același caracter luptelor sociale din acea vreme.

Așa se explică influența puternică a operei lui Belinski, Herzen, Cernășevski, Pisarev, Dobroliubov, Saltăcov-Șcedrin, Necrasov, asupra dezvoltării gândirii și a luptelor politice din țara noastră din secolul trecut, al căror conținut ideologic a fost astfel considerabil îmbogățit.

I

În istoria gândirii omenești, filosofia clasică rusă din secolul XIX ocupă un loc deosebit. Prima și cea mai importantă trăsătură a ei este strânsa legătură cu mișcarea de eliberare a maselor, lupta ei neîmpăcată împotriva țarismului și iobăgiei. Filosofia revoluționarilor democrați ruși exprima însăși aspirațiile către libertate ale maselor populare. Ca mijloc radical pentru eliberarea poporului din jugul iobăgiei și al absolutismului, ei au preconizat revoluția populară. În periodizarea pe care Lenin o face mișcării de eliberare care s'a desfășurat în Rusia cu atâta intensitate împotriva țarismului și exploatării și care a concentrat în jurul ei cele mai bune forțe ale poporului rus, gânditorii revoluționari democrați din secolul XIX, — Herzen, Belinski, Cernășevski, Dobroliubov, ocupă un loc de frunte.

Mișcarea de eliberare din Rusia, afată Lenin, a trecut prin trei etape principale, corespunzătoare celor trei mari clase sociale din Rusia, care au imprimat influența lor acestei mișcări: prima peri-

oada — perioada nobililor, 1825—1861, a doua — perioada burghezo-democratică, 1861—1895 și a treia — perioada proletară, începând dela 1895, perioadă terminată prin victoria poporului în Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Dacă prima perioadă, perioada nobililor, este ilustrată prin numele decembriștilor și al lui Herzen, perioada a doua a însemnat un pas enorm înainte față de prima, tocmai prin lupta și opera lui Bêlinski, Cernâșevski. Dibroljubov, Pisarev și scriitorii crescuți în școala criticii și estetice lor materialiste. Dacă la sfârșitul secolului XIX, în perioada proletară a mișcării de eliberare din Rusia, perioadă ilustrată prin genurile lui Lenin și Stalin, a învins marxismul; dacă Rusia a devenit centrul mișcării revoluționare internaționale și patria leninismului, ca o nouă treaptă în dezvoltarea marxismului, aceasta se datorește, după cum scria însuși Lenin, faptului că „timp de aproape o jumătate de veac, cam din al cincilea până prin ultimul deceniu al secolului XIX, sub opresiunea fără precedent a țarismului sălbatic și reacționar, gândirea înaintată din Rusia căuta cu aviditate o teorie revoluționară justă, urmărind cu un zel deosebit și cu grijă, fiecare și orice „ultim cuvânt“ rostit de Europa și America în acest domeniu. Marxismul, unica teorie revoluționară justă, a fost cu adevărat pentru Rusia rezultatul unei jumătăți de veac de suferințe și de jertfe extraordinare, de eroism revoluționar fără precedent și de energie uimitoare, de căutări înfrigorate, de studii, încercări practice, deziluzii, verificări și confruntări cu experiența Europei“¹⁾.

Strânsa legătură dintre filosofia clasică rusă din secolul XIX și lupta și aspirațiile maselor populare au ferit-o de rătăcirile idealiste ale filosofiei apusene dinaintea lui Marx și Engels. Lenin a apreciat întotdeauna „solidele tradiții materialiste“ ale filosofiei clasice ruse, tradiții care i-au creat superioritatea asupra filosofiei apusene nemarxiste. Acest caracter materialist al gândirii filosofice progresiste ruse se explică prin aceea că, spre deosebire de filosofia apuseană, ea nu a fost legată de activitatea socială a burgheziei, care în Rusia n'a fost niciodată o clasă socială revoluționară ci mai ales de mișcarea de eliberare a maselor populare, de aspirațiile poporului. Materialismul gândirii filosofice progresiste ruse se datorește și strânsei ei legături cu științele naturii. Lomonosov, părintele gândirii materialiste ruse, este în același timp și un remarcabil om de știință. Dela Lomonosov pornesc cele două ramuri care s'au dezvoltat apoi în întreg secolul XIX în gândirea progresistă rusă: ramura gândirii materialiste în științele naturii — continuată de marii savanți ruși, Lobacevski, Mendeleev, Stoletov, Secenov, Mecinikov, Popov, Timiriazev și Pavlov — și ramura gândirii materialiste în filosofie, strâns împletită cu mișcarea de eliberare din Rusia și reprezentată prin Radîșev, Decembriști, Her-

1) V. I. Lenin, Opere Alese, vol. II, partea 2, ed. P.M.R., 1949, p. 314.

zen, Belinski, Cernâșevski, Dobroliubov, Pisarev, Plehanov, culminând cu genialii Lenin și Stalin. Această înrudire pe baze materialiste între știință și filosofie a permis științei ruse să îmbogățească știința mondială cu o serie de descoperiri epocale: Lomonosov cu legea conservării materiei, Mendeleev cu sistemul său periodic al elementelor, Secenov cu teoria sa asupra activității emisferelor cerebrale, Popov cu descoperirea radiofoniei, Pavlov cu teoria reflexelor condiționate, Timiriazev cu fiziologia plantelor și dezvoltarea creatoare a darwinismului și în sfârșit strălucitele succese ale științei sovietice de astăzi.

Materialismul filosofilor clasici ruși din secolul XIX, deși s'a dezvoltat în condițiuni sociale și politice extrem de grele — pe de o parte ingerința retrogradă a absolutismului țarist, iar pe de altă parte înapoierea social-economică a Rusiei de atunci — s'a ridicat pe o treaptă net superioară materialismului pre-marxist din Apusul Europei, legat de activitatea revoluționară și limitat-progresistă a burgheziei. Filosofii clasici ruși au depășit materialismul metafizic, contemplativ și anti-istoric al lui Feuerbach, materialism care domina în Apusul Europei și au pornit pe calea prelucrării independente, pe baze materialiste a dialecticei lui Hegel. Ei nu s'au mărginit să explice lumea, ci au încercat să schițeze și calea schimbării ei revoluționare, cu toate că împrejurările sociale în care au trăit i-au împiedecat să ducă această operă până la capăt. Dându-și seama de mărginirea de clasă a democratismului burghez, ei au îmbinat pentru prima oară în istorie ideile socialismului cu ale democrației revoluționare, cu toate că socialismul lor continua să fie utopic din cauza lipsei de maturitate a relațiilor sociale capitaliste din Rusia.

Pentru prima oară în istorie, filosofii clasici ruși au așezat estetica pe baze materialiste. Școala criticii lor a deschis drumuri noi în literatura progresistă rusă — parte și ea în mișcarea de eliberare din Rusia — și prin operele lui Necrasov, Saltâcov-Șcedrin, Tolstoi, Cehov, Gorchi, a exercitat o influență colosală asupra dezvoltării literaturii și a întregii culturi mondiale.

Intreaga lor viață, gânditorii revoluționari democrați ruși și-au închinat-o luptei poporului lor. Patriotismul lor, dragostea lor de popor, mergea până la sacrificiul vieții. Belinski a fost asasinat prin foame și mizerie la 37 de ani, Herzen a fost silit să emigreze, Cernâșevski a petrecut peste 17 ani în deportare în Siberia. Dobroliubov a murit cu mult înainte de a-și fi atins apogeul creației. Dar niciunul dintre ei n'a cedat în fața presiunilor absolutismului. Patriotismul lor nu avea nimic comun cu naționalismul îngust și retrograd al slavofililor. Ei nu căutau să astupe cu tot dinadinsul fereastra deschisă spre Europa de Petru I și să dureze în locu-i un zid chinezesc de îngâmfare și prejudecăți. Ei erau în același timp

dușmani înverșunați ai cosmopolitismului, văzând într'însul trădarea aspirațiilor și luptei poporului.

Alexandru Ivanovici Herzen s'a născut în anul 1812, anul războiului de apărare a Patriei împotriva lui Napoleon, într'o familie de nobili. Din copilărie au exercitat o puternică influență asupra lui ideile decembriștilor și ale iacobinilor francezi. Decembriștii l-au trezit pe Herzen — scria Lenin: Soarta tragică a decembriștilor a întipărit într'însul ura față de absolutism. De două ori este pedepsit cu deportarea de autoritățile țariste. Trece prin influența ideilor hegeliene și se convinge de absurditatea lor.

Herzen devine materialist împreună cu Belinschi, conducător recunoscut al tinerimii revoluționare. În 1847, emigrează în Franța, pentru a continua de acolo lupta împotriva țarismului. Situația din Franța nu-l mulțumește. Exploatarea și mizeria maselor îi umple inima de deziluzii. În „Scrisori din Franța și Italia“, în schițele sale intitulate „De pe celălalt mal“, Herzen scrie că Apusul l-a desamăgit, că burghezia în care el, în Rusia fiind, își punea speranțele, s'a transformat dintr'o forță a progresului, într'o piedecă a progresului. „Falimentul spiritual al lui Herzen — scria Lenin — scepticismul său adânc precum și pesimismul lui de după 1848, a însemnat falimentul nădejdiilor pe care burghezia și le pusese în socialism” (Lenin, Despre literatură, ed. P. M. R., pag. 14).

Cu tot pesimismul său, Herzen rămâne totuși credincios idealurilor sale socialiste, dar nu mai vrea să ajungă la socialism prin burghezie; el încetează de a mai socoti Apusul Europei drept model. Herzen caută alte drumuri spre socialism. El vede în obștea rusă (mir) calea spre socialism și eliberarea țăranimii ruse din jugul iobăgiei. „Herzen este întemeietorul socialismului rus” — scria Lenin — al „narodnicismului”. Herzen vedea „socialismul” în eliberarea țăranilor și împrăștierea lor, în stăpânirea obștească asupra pământului, ca și în ideea țărănească „a dreptului asupra pământului”.

În realitate, în această doctrină a lui Herzen, ca și tot narodnicismul „rusec” nu există niciun gram de socialism. E o frază tot atât de blajină, un vis tot atât de blând ca cel care învăluia revoluționarismul democrației burghezo-țărești din Rusia, ca și diferitele forme ale „socialismului” din 1848:

„Socialismul țărănesc” al lui Herzen nu era rezultatul studierii științifice a legilor dezvoltării sociale. Herzen n'a reușit să se ridice până la înălțimea materialismului istoric. Dar acest „socialism”, rezultat al dramei sufletești a lui Herzen, constituie reflectarea acelei epoci, în care — după Lenin — „spiritul revoluționar al democrației burgheze era deja pe cale de a dispărea în Europa, în timp ce spiritul revoluționar al proletariatului socialist încă nu ajunsese la maturitate”.

Ideile utopice ale „socialismului țărănesc” nu-l împiedecă pe Herzen să rămână dușman neîmpăcat al iobăgiei și reacțiunii țariste. În 1855 el întemeiază la Londra prima revistă liberă rusă „Steaua Polara”, iar între 1857 și 1867 editează ziarul „Clopotul”, cu care, după expresia lui Lenin, el a trezit pe „raznocinții” revoluționari democrați ieșiți din rândurile micii burghezii și care vor constitui o a doua etapă a mișcării de eliberare ruse. În crearea acestei prese libere, Lenin vede marele merit al lui Herzen.

Prin ideile sale filosofice, Herzen a lăsat în urmă dialectica idealistă hegeliană și materialismul metafizic al lui Feuerbach. Herzen nu vede în dialectică jocul unor idei abstracte, ci reflectarea unor procese ce au loc aievea în realitatea înconjurătoare.

În „Scrisori asupra studierii naturii” Herzen subliniază legătura generală și condiționarea reciprocă în natură. El dovedește că natura se află în veșnică mișcare, în lume apar mereu forme noi și dispar cele vechi. Aceasta se întâmplă în natură, în aceeași măsură ca și în societate. „Vedem limpede — scrie Herzen în 1869 — că lucrurile nu pot merge mai departe așa cum' au mers, că în sfârșit domniei exclusive a capitalului și dreptului indiscutabil de proprietate le-a sosit sfârșitul, tot așa cum odată a sosit sfârșitul domniei feudalismului și aristocrației. După cum încăpățănarea și degenerarea nobilimii au ajutat atunci la propria-i pieire, tot astfel acum burghezia îndărătnică și degenerată, își sapă singură mormântul”¹⁾.

Herzen explică existența contradicțiilor în natură și gândire. Natura, scrie el, este mult mai complicată decât ar dori oamenii. În natură, infinitul nu este separat de finit, veșnicul de vremelnic, unicul de multiplu. Aceste contradicții sunt — după Herzen — izvorul mișcării și dezvoltării în natură și societate. Herzen critică logica idealistă și abstractă a lui Hegel, socotind că ea trebuie să primească un conținut material.

Și în teoria cunoașterii, Herzen, ca și ceilalți revoluționari democrați ruși, este materialist. Izvorul cunoașterii sunt simțurile și experiența. Dar experiența este inseparabilă de gândire ca două emisfere de Magdeburg ce se caută una pe cealaltă și care, după ce s'au întâlnit — nu se mai pot despărți. Spre deosebire de Hegel, Herzen nu recunoaște vreo limită dezvoltării cunoașterii noastre.

Lenin caracterizează în cuvinte elogioase filosofia lui Herzen. „În Rusia iobagă din deceniul al V-lea al secolului al XIX-lea — scrie Lenin — el a reușit să se ridice la o astfel de înălțime, încât a atins nivelul celor mai mari cugetători ai timpului său. El și-a însușit dialectica lui Hegel, înțelegând că ea reprezintă „algebra revoluției”. El a mers mai departe decât Hegel, spre materialism, pe urma lui Feuerbach. Herzen s'a apropiat cu totul de materialismul dialectic și s'a oprit în fața materialismului istoric.

1) Herzen, Opere filosofice alese.

„Această oprire“ a fost ceea ce a provocat falimentul spiritual al lui Herzen, după înfrângerea revoluției din 1848. Herzen părăsise Rusia și observa revoluția în mod direct. Era pe atunci democrat, revoluționar, socialist. Dar socialismul său (pe la 1848) aparținea acelor nenumărate forme și variante ale socialismului burghez și mic burghez, care au fost definitiv nimicite în zilele din Iunie. În fond, aceasta nu era deloc socialism, ci doar o frază blajină, un vis blând, în care — pe atunci — democrația burgheză își învăluia spiritul revoluționar, ca și proletariatul care încă nu se eliberase de sub influența ei”¹⁾.

Spre sfârșitul vieții, Herzen sub influența creșterii mișcării muncitorești în Apus și a victoriei marxismului în sânul acestei mișcări, recunoaște rolul proletariatului ca grup al vechii societăți și făuritor al societății socialiste și și-a îndreptat atenția către „Asociația Internațională a Muncitorilor“, condusă de Marx, simțind că acolo apar noi forțe sociale, capabile să rezolve problemele sociale contemporane.

Herzen moare la 21 Ianuarie 1870.

Visarion Grigorievici Belinschi — premergătorul revoluționarilor raznocinți — s'a născut în 1811, în familia unui medic provincial. Student fiind, scrie un roman în care biciuește iobăgia ca potrivnică rațiunii și naturii, din care cauză este exclus din Universitate sub pretextul că ar avea „capacități limitate“. În 1833 debutează în critica literară, colaborează la diferite reviste progresiste și în curând, în jurul său se grupează tot ce avea mai bun societatea rusă.

Belinschi a fost un neobosit căutător al adevărului, pe care l-a găsit deabia în 1840 în filosofia materialistă, luptând înverșunat împotriva idealismului hegelian și mărginirii materialismului lui Feuerbach. Studiază pe socialiștii utopici și scrie că: „Idea socialismului a devenit pentru mine ideea ideilor“. Belinschi nu împărtășește însă iluziile utopiștilor; el afirmă că socialismul va putea fi întronat numai în urma unei răsturnări revoluționare, care va trebui să întroneze o putere democratică de tipul dictaturii jacobinilor.

Belinschi a fost un aprig biciuitor al iobăgiei. Pe drept cuvânt scrisoarea sa către Gogol este socotită ca un act de acuzare al regimului feudal din Rusia de atunci. Plin de dragoste pentru popor, Belinschi rezolvă just problema rolului maselor și personalității în istorie.

Belinschi vede caracterul trecător, deși istoricește determinat, al burgheziei. „Înțeleg — scrie el — că burghezia nu este un fenomen întâmplător, ci determinat de istorie, că ea nu a apărut ieri, crescută dintr'odată ca o ciupercă, că ea a avut trecutul ei... Astăzi,

1) Lenin, Despre literatură, ediția P.M.R., 1948, p. 14.

ea a aservit în mod conștient poporul prin foamete și capital, dar, astăzi ea nu mai este lucrătoare, ci triumfătoare“.

Belinschi, ca și Herzen, nu reușește să extindă materialismul său asupra studiului societății. El nu vede lupta de clasă ca motor al progresului social, ci lupta rațiunii împotriva prejudecăților.

Belinschi, în tripla lui personalitate de filosof, îndrumător literar și luptător revoluționar, a jucat un rol covârșitor în dezvoltarea literaturii ruse. El este întemeietorul esteticii materialiste și a realismului clasic. Literatura, după Belinschi, trebuie să reflecte cât mai veridic realitatea înconjurătoare, iar artistul în opera sa trebuie să ocupe o anumită poziție față de această realitate. Belinschi luptă pentru o artă pusă în slujba intereselor poporului. „A răpi artei — scrie Belinschi — dreptul de a servi intereselor obștești înseamnă a umili arta și nu a o ridica“.

În teoria cunoașterii, Belinschi se deosebește radical de Hegel, care caută să găsească o limită a dezvoltării. „Nu există hotar pentru dezvoltarea omenirii — spunea Belinschi — și niciodată omenirea nu-și va spune: stai, ajunge, mai departe nu e drum!“ În alt loc scria: „Nici de cum nu înseamnă că omenirea trebuie să stea pe loc, sau să tindă dela o minciună la alta. Pentru omenire nu există minciună, ci doar un adevăr vechi, care distrugându-se, naște din el însuși un nou adevăr, superior, ca phönixul, care după legenda orientală, renaște și mai frumos din propria-i cenușe... Omenirea nu înaintează pe o linie dreaptă și nici în zig-zag, ci pe un cerc în spirală, astfel încât punctul cel mai depărtat al adevărului atins de ea, este, în același timp și punctul de îndepărtare dela acest adevăr“ (Belinschi, Opere, vol. 12).

Din întreaga operă a lui Belinschi respiră un patriotism pe cât de înflăcărat, pe atât de înalt. Dragostea lui pentru poporul rus, asuprit de țarism, era îmbrăcată în haïna unui optimism nemărginit pentru viitorul poporului rus și în acelaș timp era un dușman neîmpăcat al cosmopolitismului.

Dupa moartea lui Belinschi, problema lichidării iobăgiei se pune și mai acut. Pătrunderea capitalismului, creșterea răscoalelor țărănești, înfrângerea țarismului în războiul Crimeii, creiază în 1859—1861 o situație revoluționară în Rusia. Dar „poporul — scria Lenin — care de secole suferise iobăgia, nu era în stare să se ridice și să se angajeze pe o scară întinsă a luptei pentru eliberarea sa“. În asemenea condițiuni apare *Nicolae Gavrilovici Cernășevschi* (1828—1889), caracterizat de Marx drept „mare om de știință și critic rus“, socotit de tovarășul Stalin printre geniile poporului rus. Împreună cu *Dobroliubov* (1836—1861) Cernășevschi demască falșitatea reformei agrare țariste din 1861, făcută în interesul moșierilor și care însemna de fapt o nouă deposedere a țăranilor. Cernășevschi numește această reformă „mârșăvie“ și arată că societatea

va putea fi transformată nu prin asemenea „reformă”, ci numai pe cale revoluționară.

Cernâșevschi și Dobroliubov au fost, prin vederile lor filosofice, materialişti și dialekticieni. Ei au jucat un rol deosebit de important în pregătirea terenului pentru răspândirea marxismului în Rusia. În revista lor „Sovremenic”, ei au continuat propaganda ideilor revoluționar-democratice, începută de Herzen și Belinschi. În 1862 „Sovremenic” este suspendat, iar Cernâșevschi arestat, condamnat la moarte civilă și deportat. Mai bine de 17 ani petrece Cernâșevschi în îndepărtata și pustia pe atunci Iacuție, dar în tot acest timp el rămâne un adevărat model de consecvență și cinste revoluționară, refuzând permanent să ceară țarului grațierea, cu toate insistențele prietenilor săi.

Prin revista lor „Sovremenic” (Contemporanul), Cernâșevschi și Dobroliubov au exercitat o influență colosală nu numai asupra tineretului revoluționar din Rusia, ci și asupra tineretului din alte țări. Într-o prefață la romanul lui Cernâșevschi „Ce-i de făcut?” conducătorul poporului bulgar, Gheorghi Dimitrov arată ce înrâurire binefăcătoare a exercitat asupra lui și asupra celorlalți tineri progresişti din generația sa, romanul lui Cernâșevschi. În operele sale, Cernâșevschi a reușit să tragă concluziile cele mai juste din punctul de vedere al științei ruse din acele vremuri, din experiența luptei revoluționare din Rusia epocii crizei orânduirii iobage. Prin aceasta Cernâșevschi a adus o contribuție extrem de prețioasă în gândirea revoluționară, nu numai din Rusia. Marx studia cu deosebit interes lucrările lui Cernâșevschi „Despre reforma țărănească”, socotind că aceste lucrări fac „într'adevăr cinste Rusiei”. Gândirea revoluționară a lui Cernâșevschi nu-și are egal în tot șirul de gânditori revoluționari până la Marx și Engels. Lenin îl socotea pe Cernâșevschi unul din premergătorii direcți ai social-democrației ruse.

În concepția lui Cernâșevschi și Dobroliubov locul central îl ocupă ideea transformării revoluționar-democratice a societății. Cernâșevschi și Dobroliubov nu socoteau posibilă eliberarea poporului de exploatare pe cale pașnică. Lupta trebuie dusă nu numai împotriva moșierilor, exploatare directă ai țărănimii ruse iobage, ci și împotriva țarismului, reazimul iobăgiei, dar pe care așa zișii liberali căutau să-l apere și să-l ridice deasupra înverșunatei lupte de clasă cu se desfășura sub ochii lui Cernâșevschi. Monarhul, și cu atât mai mult un monarh absolut, scrie Cernâșevschi, nu este altceva decât vârful piramidei aristocrației. Ideile revoluționar-democratice ale lui Cernâșevschi și Dobroliubov reflectau cel mai bine starea de spirit a țărănimii iobage din vremea lor, deși ideile lor, răspândite de pe înălțimea „catedrei întregii Rusii”, cum numeau ei revista lor, nu reușiseră să atragă masele largi ale țărănimii din pricina înapoierii în care se aflau.

Deși superiori lui Herzen și Belinschi, mult mai consecvenți în

revo:luționarismul lor, Cernâșevschi și Dobroliubov propagau în fond aceleași idei ale „socialismului țărănesc”, ca și marii lor predecesori. Ei vedeau transformarea socialistă a Rusiei prin intermediul obștei țărănești în urma revoluției țărănești. Socialismul lor era o varietate a socialismului utopist, deși înfinit superior socialismului utopiștiilor apuseni, căci ei nu credeau în posibilitatea întronării noii orânduiri prin convingerea aristocrației de nedreptatea orânduirii iobage, ci prin revoluție sângeroasă, prin violență. Ar fi greșit să-l caracterizăm pe Cernâșevschi numai ca socialist utopist. Ceea ce-l deosebește pe Cernâșevschi și-l ridică deasupra tuturor utopiștiilor apuseni, sunt tocmai adâncile sale convingeri revoluționare. „Cernâșevschi — scrie Lenin — a fost un socialist utopist, care visa trecerea la socialism prin vechea obște țărănească semi-feudală, care nu vedea și nici nu putea în al șaptelea deceniu al secolului trecut să vadă, că numai dezvoltarea capitalismului și a industriei este în stare să creeze condițiile materiale și forța socială pentru înfăptuirea socialismului. Dar Cernâșevschi nu este numai un socialist utopist. El a fost de asemenea și revoluționar, el a știut să influențeze în spirit revoluționar asupra tuturor evenimentelor politice din epoca sa, trecând prin toate piedicile cenzurii ideea revoluției țărănești pentru răsturnarea vechilor orânduiri”.

Și din alt punct de vedere Cernâșevschi și Dobroliubov și-au afirmat superioritatea indiscutabilă față de Saint Simon, Fourier și Owen. Ei au putut include în gândirea lor rezultatele experienței Occidentului cu privire la triumful dominației burgheziei. Cunoscând situația maselor populare din Occident, ei și-au dat seama că sistemul capitalist nu va aduce poporului „libertate, egalitate, fraternitate”, ci numai o nouă formă de exploatare. Din lupta ce se desfășura în Rusia între „liberalii” și apărătorii iobăgiei, luptă pe care Lenin o caracteriza ca fiind o ciocnire nu pentru sau contra desființării iobăgiei, ci „o luptă înăuntrul claselor dominante, exclusiv din cauza proporțiilor și formelor concesiunilor”, pe care trebuiau să le acorde țărănimii, din această luptă Cernâșevschi și Dobroliubov au înțeles că burghezia ce se forma în Rusia nu este capabilă să joace un rol revoluționar în istoria patriei sale, că ea înclină spre o înțelegere cu moșierimea pe seama maselor țărănești. De aceea, spre deosebire de Saint Simon, Fourier și Owen, democrații revoluționari ruși Cernâșevschi și Dobroliubov nu-și legau nicio speranță de „spiritul liberal” al burgheziei.

Vederile social-politice ale lui Cernâșevschi și Dobroliubov au fost așezate pe un solid fundament filosofic, materialist și dialectic. Cernâșevschi și Dobroliubov continuă lupta împotriva idealismului filosofiei clasice germane, începută de Herzen și Belinschi. Ei demască servilismul față de aristocrația prusacă de care era pătruns sistemul filosofic al lui Hegel. Ca și Engels, Cernâșevschi relevă contradicția dintre sistemul și metoda hegeliană, dintre principii și con-

cluzii. De aici Cernâșevschi trăgea și singura concluzie posibilă, că nici principiile sale largi și puternice Hegel nu le-a înțeles. Criticând filosofia idealistă germană, Cernâșevschi merge mai departe și crează o filosofie nouă, superioară, pe care o pune în slujba luptei de eliberare a maselor muncitoare. Materialismul lui Cernâșevschi, deși cade uneori în greșeli mecaniciste, este liber de deviațiile idealist-religioase ale materialismului lui Feuerbach. Materialismul lui Cernâșevschi rămâne totdeauna consecvent pe poziții antireligioase. Principiul antropologic al lui Cernâșevschi nu caută o cale de mijloc între idealism și materialism. Conștiința pentru Cernâșevschi, ca și pentru Herzen, nu este ceva independent de natură, ci o parte a naturii, o proprietate specifică a materiei dezvoltate pe o treaptă deosebit de înaltă. Dintre toți gânditorii din perioada premarxistă, Cernâșevschi a fost acela care a combătut cel mai consecvent idealismul sub toate formele sale. Dar, ca și la Herzen, materialismul lui Cernâșevschi se oprește în fața materialismului istoric.

Cernâșevschi și Dobroliubov au căutat să dea o interpretare materialistă dialecticei hegeliene, susținând necesitatea studierii realității concret, și nu abstract. Dobroliubov scria de pildă, că istoria nu trebuie să se mărginească numai la descrierea faptelor, ci să stabilească legătura internă dintre ele.

În lume totul se află în permanentă mișcare și transformare. „O veșnică schimbare de forme, — scria Cernâșevschi — o veșnică respingere a formei născute de un anumit conținut sau tendință, în urma întăririi aceleiași tendințe, în urma dezvoltării superioare a aceluiași conținut, — cine a înțeles această lege mare, veșnică, universală, cine a învățat s'o aplice oricărui fenomen, — ce liniștit se poate bizui el pe șansele care îi întimidează pe alții... Lui nu-i e milă de nimic dintre cele ce și-au trăit traiul, și spune „fie ce-o fi, dar până la urmă tot va fi sărbătoare în uita noastră”¹⁾.

Miscarea veșnică face inevitabilă victoria noului asupra vechiului. „Oricare ar fi insuccesele multor bătălii sociale — scrie Cernâșevschi — va triumfa întotdeauna acea parte ale cărei forte cresc cu fiecare an. Parcă poate înceta dezvoltarea noilor interese? Nu, ele se întăresc pe fiecare zi. Și dacă este așa, putem oare să ne îndoim de triumful definitiv al acelor forme care sunt cerute de noile interese?” Și mai departe, în același articol, Cernâșevschi continuă: „În Franța activitatea industrială se mărește cu fiecare an, crește prin urmare și numărul lucrătorilor. Nu este oare clar că ei capătă forțe să-și ceară revendicările cu tot mai mare succes? Nu este oare clar că victoriile vechii stări de lucruri asupra lor pot fi numai întârzieri efemere a triumfului definitiv al noilor interese economice? Nu este oare clar că cu cât mijloacele pe care trebuie să le folosească vechea stare de lucruri pentru a se menține împotriva ofensivei noilor inte-

1) Cernâșevschi, Opere filosofice, alege

rese sunt mai silnice, cu atât acestea dovedesc mai mult forța noilor interese?”

Izvorul dezvoltării, concepută ca un proces interminabil, spre deosebire de Hegel este, după Cernășevski și Dobroliubov, lupta contrariilor din orice fenomen. În societate de asemenea, forța motrică a istoriei este lupta forțelor contrarii. Dar nu întotdeauna sub forțe contrare înțeleg ei clasele sociale.

În teoria cunoașterii, Cernășevski și Dobroliubov stau pe aceleași poziții materialiste, ostile agnosticizmului, neokantianizmului și machismului. În „Completarea” sa la „Materialism și Empirio-criticism”, Lenin arată că Cernășevski, criticându-l pe Kant, stă pe aceeași treaptă cu Engels, deoarece îi impută lui Kant nu realismul, ci agnosticizmul și subiectivismul său, nu admiterea „lucrului în sine”, ci refuzul său de a deduce cunoștințele noastre din acest izvor obiectiv.

Cernășevski socotește practica, criteriul adevărului.

Cernășevski luptă împotriva esteticii idealiste germane. După Hegel, frumosul este identitatea perfectă între idee și imagine. Dar această definiție, observă Cernășevski, nu ține seama de loc de conținutul artei. Nu este același lucru să pictezi minunat o figură și să pictezi o figură minunată. Din definiția lui Hegel că frumosul este manifestarea completă a ideii într'un anumit obiect rezultă numai concluzia că în natură frumosul nu există, căci nici asemenea obiecte nu există, deoarece ideea nu se poate realiza într'un anumit obiect, ci într'un șir infinit de obiecte. De aci urmează, după estetica idealistă, că arta își are izvorul în tendința artistului de a completa prin fantezia sa lipsa de frumos în realitatea obiectivă și că frumosul creat de artist este superior frumosului din natură.

Esteticii idealiste, Cernășevski îi opune formula sa realistă: frumosul înseamnă viața. Omul găsește în natură multe lucruri frumoase. Fantezia își are locul numai atunci când omul are prea puține cunoștințe asupra realității. Omul nu-și poate imagina obiecte mai frumoase decât sunt ele în natură. Nimeni nu-și poate imagina un trandafir mai frumos decât în realitate, iar copia este întotdeauna inferioară modelului. Importanța artei constă tocmai în redarea realității și a vieții pe care natura o crează mereu. Conținutul artei nu poate fi numai frumosul, căci aceasta ar îngusta arta, și redarea a tot ce se află în realitate, chiar și viața internă a omului. Artistul nu se poate mărgini însă la redarea realității, ci trebuie să-și impună o anumită atitudine față de această realitate, să contribuie la explicarea și transformarea acestei realități.

Patriotismul, dragostea de popor, caracterizează în cel mai înalt grad opera lui Cernășevski și Dobroliubov. „Importanța istorică a fiecărui mare om rus — scria Cernășevski — se măsoară după meritele sale față de patrie, demnitatea sa omenească — prin forța patriotismului său”. Dușman neîmpăcat al cosmopolitizmului și al

naționalismului îngust, Cernășevschi încă de tânăr spunea că cel mai înalt și virtuos lucru este să contribui la gloria nu efemeră, ci veșnică a patriei și la binele omenirii.

Desigur, gânditorii revoluționari democrați ruși nu s'au putut ridica la înălțimea materialismului marxist. Aceasta nici nu li se putea cere, în condițiile Rusiei înapoiate și iobage în care au trăit ei. „Meritele istorice, scrie Lenin, nu se judecă după ce oamenii istorici nu au dat în comparație cu cerințele contemporane, ci după ce au dat ei nou în comparație cu precursorii lor”.

Lupta ideologică desfășurată de Herzen, Belinschi, Cernășevschi și Dobroliubov, a pregătit terenul pentru victoria noii revoluții filozofice care s'a desfășurat în Rusia spre sfârșitul secolului trecut sub semnul doctrinei marxiste a socialismului științific proletar, dezvoltat apoi în noile condițiuni ale dezvoltării capitalismului pe o treaptă nouă de Lenin și Stalin.

Dela marii revoluționari democrați ruși, proletariatul învață, după cum scria Lenin la aniversarea unui centenar dela nașterea lui Herzen — „măreața însemnătate a teoriei revoluționare; — învață că devotamentul fără rezerve față de revoluție și apelul către popor, prin propovăduire revoluționară, nu se pierd nici atunci când decenii întregi despart momentul însămânțării de acel al recoltei; — învață a determina rolul diferitelor clase în revoluția rusească și internațională“¹⁾). Poporul rus — condus de Lenin și Stalin, a ridicat marilor lui gânditori revoluționari democrați cel mai minunat monument cu puțință: orânduirea socialistă construită pe pământ, desființarea exploatării omului de către om, exemplu și îndemn pentru întreaga omenire muncitoare.

*

Pe ce căi au putut pătrunde influențele literaturii revoluționare rusești în Țara Românească, nu constituie o problemă atât de grea, deși datele precise istorice în genere sunt puțin studiate până azi. Legături mai vechi între vechea cultură rusă și începuturile literaturii românești cu cele dintâi curente ideologice, sunt cunoscute: dela Antioh Cantemir la influența lui Caramzin, Pușchin, Crilov și alți scriitori din prima jumătate a secolului XIX. O tradiție exista și în domeniul culturii. Literatura democraților revoluționari a pătruns în țara noastră, în primul rând, pe cale directă.

O altă cale de pătrundere a ideologiei revoluționare rusești a fost înlesnită de mișcarea revoluționarilor bulgari, care, precum se știe, s'a dezvoltat cu amploare în România și anume în această perioadă. Din cei patru fruntași ai acestei mișcări, care traiesc și activează în țara noastră, trei au făcut studii și au locuit un timp în Rusia: Gheorghe Sava Racovschi, Ljuben Caravelov și Hristo Botev

1) Lenin, Despre literatură, Ed. P.M.R., 1948 p. 21.

și toți trei au strâns legături cu revoluționarii și progresiștii români.

Democrații revoluționari ruși au fost cunoscuți publicului românesc și pe cale Apusului, unde lucrările lor fuseseră traduse în parte, și oricum ideile lor erau împărtășite militanților revoluționari.

Karl Marx recunoaște în 1871 că învățase destul de bine rusește; citise în original operele lui Cernășevschi, pentru care voise un moment să intervină temeinic, — și pe acelea ale lui Dobroliubov. În 1874, Engels scrie despre limba rusă că este una din cele mai bogate și cunoașterea ei nu mai este o raritate. În această vreme, în Apus, trăiesc, alară de Herzen, o serie de reprezentanți ai „mișcării generale rusești“, cei mai mulți colaborând în cadrele mișcării socialiste și a Internaționalei I. Marx și Engels, într-o broșură a lor din 1873, îl prezintă pe Cernășevschi ca adevăratul teoretician și conducător al mișcării socialiste din Rusia; Cernășevschi este adevăratul șef al „Partidului revoluționar“. Marx a văzut în Cernășevschi un savant de importanță universală. Celebrul roman „Ce-i de făcut?“ apare în traducere franceză la 1875.

În „Istoria socialismului“ a lui Benoit Mallon (din 1879) pagini entuziaste sunt închinată lui Cernășevschi și multe informații despre activitatea lui Herzen și alții. Un fervent popularizator al lui Cernășevschi în Apus a fost și Cezar de Pap, proeminent militant al Internaționalei I și fondatorul Partidului Muncitoresc Belgian. Un studiu din 1941 al lui P. Alexeev, membru corespondent al Academiei de Științe U. R. S. S. se ocupă pe larg de „Cernășevschi în literatura Europei apusene“, și de influența pe care a exercitat-o asupra culturii mondiale.

*

În țările românești s'au dezvoltat idei pe linia democrațiilor revoluționari ruși încă de timpuriu.

Unele din ideile lui *Nicolae Bălcescu* exprimă aceleași preocupări ca și cele ale mariilor gânditori și luptători ruși: dragoste nemărginită pentru țărănimea asuprită, ură aprigă față de asupritorii ei; concepția despre lupta de clasă, care va libera lumea de exploatare, etc.

Revoluționarii democrați ruși s'au ridicat împotriva ideii că istoria s'ar datora capriciilor hazardului. Fără a se putea ridica la înțelegerea materialist-istorică a vieții sociale, ei și-au dat seama de rolul precumpănitor pe care-l are lupta maselor populare în săvârșirea istoriei. Interesul pentru viața celor asupriți nu se reduce numai la cadrul național rusesc. Ei au generalizat rolul motor al luptei maselor și au știut să-l aplice și în istoria altor popoare. Din aceleași motive, simpatia lor mergea spre cauza tuturor celor asupriți, indiferent de naționalitatea lor.

În revista „Sovremenic” (Contemporanul), condusă de Cernășevschi, au existat preocupări pentru evenimentele din istoria României.

Astfel, referitor la răscoala condusă de Tudor Vladimirescu, revista ia poziție împotriva istoricilor, care căutau să-l prezinte pe Tudor ca pe un campion al naționalismului șovin. Știm că asemenea tendințe au mișunat până mai ieri în istoriografia burgheză dela noi.

„Sovremenic” arată că Tudor Vladimirescu este un viteaz al poporului, un conducător al țărănimii¹).

Cu privire la răscoala din 1821, se arată că „ciocoi trădaseră țara”, și Vladimirescu „avu norocirea de a purta glasul în numele poporului și a personifica deșteptarea lui”, a poporului care „cere domnia democrației”.

Revoluția dela 1848 în Țara Românească nu a fost considerată de autorul studiului din „Sovremenic” ca „întâmplătoare”, născută din prostia lui Bibescu, cum a aratat presa reacționară. Revoluția anului 1848 a fost considerată ca „un rezultat al stării sociale a pa-turilor care munceau, creat de timp”²).

Mai departe, se precizează că originea revoluției trebuie căutată în samavolnicia boerilor, în situația nenorocită în care se afla țara nimea.

Același punct de vedere just a fost aplicat și de Nicolae Bălcescu în aprecierea pe care o face celor două momente revoluționare în lucrarea sa „Mersul revoluției în istoria Românilor”.

Cu privire la 1848, Bălcescu spune: „Revoluția română dela 1848 n'a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut și viitor, fără altă cauză decât voința întâmplătoare a unei minorități sau mișcarea generală europeană. Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sunt optsprezece veacuri de trude, suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși”.

Herzen arătase că istoria înseamnă frământarea claselor sociale. Bălcescu critică energic pe istoricii reacționari care ascund baza materială a dezvoltării societății, care nu văd importanța stărilor sociale și culturale în desfășurarea fenomenelor istorice. Astfel, în prospectul pentru „Magazinul istoric”, Bălcescu critică pe toți acești istorici care nu ne-au dat decât biografia stăpânilor, iar partea cea mai interesantă a istoriei, instituțiunile, industria, comerțul, cultura intelectuală și morală, chipul de viață, l-au trecut sub tăcere.

În lucrarea sa „Trecutul și prezentul”, Bălcescu spune: „Istoria omenirii ne înfățișează lupta necontenită a dreptului împotriva tiraniei, a unei clase desmoștenite de dreptul său contra uzurpatorilor, luptă arzătoare care adesea are caracterul unei răzbunări, luptă fără sfârșit, căci se urmează încă în timpurile de azi, și se

1) „Sovremenic”, vol. LXIII, p. 601 („Studii” IV/49 p. 81).

2) „Sovremenic”, vol. LXIII, p. 598.

va urma pâna când nu va mai fi umbră de tiranie, până când popoarele n'or fi întregite în drepturile lor și egalitatea nu va domni în lume”.

În evenimentele politice care urmează în Țările Române după 1848, prezența ideologică a revoluționarilor ruși se manifestă în diferite forme. În această perioadă, scriitorii, ziarisții și oamenii politici progresiști dela noi se interesează din ce în ce mai mult de evenimentele politice și ideologice din marea țară vecină; ei caută să intercepteze știrile care puteau răzbate peste zidul Ohranei țariste și le relatează cu simpatie.

În presa și publicistica pe care am putut-o cerceta, din anii 1850-1880, am surprins acest interes¹⁾.

C. A. Rosetti, participant la revoluția dela 1848, scrie o carte despre Rusia în 1852, în timpul exilului său în Franța²⁾.

Drept „motto” reproduce cuvintele decembristului Pestel, executat de țarul Nicolae I în 1825, pe cari revoluționarul le-ar fi aruncat în obrazul regimului putred al țarului călău: „Tristă țara aceea unde nu știu nici măcar spânzura un om”.

Sub influența ideilor revoluționarilor ruși din prima jumătate a secolului, Rosetti atacă în cartea sa regimul țarist, tratând în diferite capitole starea înapoiată social-economică, deplângând poporul care trăiește sub jugul țarului.

În capitolul introductiv despre „Nație”, C. A. Rosetti dă o interesantă definiție: „O nație nu se poate constitui printr'un tratat, prin silnica încercuire a unor petece de pământ și a unei constrângerii materiale mai mult sau mai puțin bine combinată... Orișicare nație are propria sa misiune, ce nu și-o poate împlini decât în puterea unei idei domnitoare; și numai unitatea, întregimea și libertatea poate da acea idee și constitui o nație, iar nu sila”³⁾.

*

Actul Unirii Principatelor este sprijinit cu căldură de cercurile revoluționar-democrate din Rusia.

Combătând în același timp aspirarea socială, ca și aspirarea națională, ei sprijineau atât năzuințele țăranilor noștri de liberare de sub silnicia moșierească, cât și aspirațiile Țărilor Române, de eliberare de sub dominația turcească, după cum au sprijinit lupta de eliberare națională a tuturor popoarelor din Sud-Estul Europei.

Precum se știe, în ochii țăranilor iobagi din Principate, ca și în ochii exponenților lor ideologici, Unirea urma să favorizeze strădania lor de veacuri spre sfărâmarea iobăgiei. Ei își dădeau seama totodată

1) S'a cercetat doar o parte din publicațiile semnalate în lucrarea voluminoasă a lui Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu „Publicațiile periodice românești”, I. București, 1913.

2. „Scrierile lui C. A. Rosetti”, București, 1887.

3) „Scrierile lui C. A. Rosetti”, București, 1887, p. 8 9.

că Unirea va favoriza și lupta pentru independența națională. Din ambele motive țaranii au sprijinit cu entuziasm actul Unirii și acest lucru nu a putut să scape spiritului larg și simțului revoluționar ascuțit al unui Cernâșevschi.

În anul 1859, Cernâșevschi scrie în „Sovremenic” :

„Rușii simpatizează cu dorința poporului român de a se uni într'un singur stat. Simpatia se preface în speranță. În timpul conferințelor dela Paris publicul nostru a căpătat siguranța că dorința Românilor de a forma un Stat unic se va realiza”.

Revista publică în aceeași perioadă de timp în două numere, un studiu intitulat „Principatele Dunărene Mo'ldova și Valahia”¹).

Scopul acestui articol a fost acela de a susține dorința poporului român de a realiza Unirea sa și — informând publicul cititor asupra stărilor din Principate — „să atingă, cu ajutorul acestui articol, cea mai arzătoare problemă rusă din acel timp : reforma țărănească”²).

În cuvinte biciuitoare autorul articolului demască „boierimea actuală a Principatelor (care) nu are nici sentimente, nici bună educație și nici porniri nobile”, care se dedă desfrâului și distrugerii și dela care Patria nu mai are de așteptat nimic bun. Pe baza tezei narodniciste, revista descrie suferințele țăranilor și mizeriile iobăgiei, salutând acțiunile revoluționare prin care aceștia au încercat să răstoarne jugul.

Actul Unirii prilejuește lui Dobroliubov un articol, sub forma recenziei unei cărți în „Sovremenic”, în care își exprimă simpatia față de acest fapt, prezentându-l ca „împlinirea unei dorințe de veacuri a poporului român”. El demonstrează în articol dreptul istoric al poporului român la Unire și Independența. Salutând actul Unirii, el atrage atenția asupra faptului că chiar dacă puterile interesate în existența unor Principate desbinate și slabe încearcă să împiedice Unirea, totuși aceasta se înlăptuește de către popor, prin propriile sale forțe.

„Conferința dela Paris — scrie Dobroliubov — n'a făcut decât un pas spre Unirea Principatelor. Iar Unirea definitivă și împreună cu aceasta statul independent rămâne ca și până atunci dorința poporului, dorință care a fost exprimată de atâtea ori în istoria lui și care se manifestă astăzi încă odată în Unirea Principatelor”³).

Alături de Cernâșevschi și Herzen, Dobroliubov atacă Austria, înfierând-o ca pe un imperiu care ține sub jug numeroase popoare. Sub titlul plin de ironie „Cauzele simpatiei noastre față de Austriaci”, Cernâșevschi arată motivul pentru care Austria este împotriva Unirii Principatelor, motiv legat de tendințele ei expansioniste⁴).

1) „Sovremenic”, vol. LXVIII, p. 597—599.

2) Reprodus în „Studii”, IV, 1949, p. 80

3) Dobroliubov, „Opere complete”, p. 308.

4) Cernâșevschi, „Opere” vol. V, pag. 209.

Dobroliubov aratase și el în alta parte¹⁾ faptul că Rusia sprijinise Unirea și că numai umețirile reacționariilor din Apus dusesera la amânarea repetată a soluționării problemei.

Într'o cronică externă din „Sovremenic” în care analizează evenimentele din lunile Ianuarie și Februarie 1859, Cernâșevschi scoate în evidență rolul pe care poporul l-a avut în alegerea lui Cuza și în Muntenia.

El salută cu sentimente adânc prietenești acțiunea energică și luminată a populației Bucureștiului, care a știut să-și impună voința. El aplaudă bucuria cu care poporul a primit Unirea, arătând că în toată țara „un entusiasm de nedescris a cuprins întreaga populație, la aflarea acestei vești minunate”²⁾.

*

Urmărind aceste manifestări repetate și convergente, trebuie să subliniem că nu sunt întâmplătoare; legătura dintre activitatea marilor revoluționari ruși și opinia publică progresistă din țara noastră a avut caracter de permanență.

Astfel, unele din ziarele noastre au fost cucerite de ideile democrațiilor revoluționari ruși și au căutat să sprijine și să popularizeze la noi în țară lupta lor împotriva asupririi țariste, lupta întregului popor din Rusia împotriva absolutismului.

Astfel, dintre ziarele românești, „*Concordia*” dela Budapesta (1861-1870) dă știri asupra mișcărilor din Rusia încă din primul an al apariției sale. Într'un număr din Octombrie 1861 ziarul transmite informații despre manifeste adresate tineretului revoluționar, iar în alte mai multe numere se vorbește de dezvoltarea mișcării revoluționare printre studenți.

În numărul dela 30 Septembrie 1861, ziarul reproduce un apel, publicat în ziarul clandestin „*Velicorus*”; care îndemna poporul să ceară reforme și o constituție. Peste două luni se transmit știri, relatate cu multă simpatie, referitoare la primirea prietenoasă ce i s'a făcut unui ofițer revoluționar care apăruse cauza poporului.

Ziarul „*Independența*”, care apare la București din Octombrie 1860 — Ianuarie 1862, dă știri despre mișcările revoluționare ale studenților din Petersburg și Cazan. „*Revolta Universităților găsește un ajutor în opiniunea publică*”. — scrie ziarul, la 3 Noembrie. „Și armata este pentru studenți” — se relatează într'un alt articol, care anunță arestarea a doi ofițeri ce au fraternizat cu răsculații.

Referindu-se la știrea unei petițiuni semnată de mii de studenți, redactorul ziarului arată că satisfacerea cererilor deschide drumul acordării unei Constituții. Într'un număr dela 29 August 1862, el revine cu știrea că s'a convocat un „Consiliu al Imperiului, în care se

1) Dobroliubov, „Opere” vol. IV, p. 301.

2) Cernâșevschi, „Opere”, vol. V, p. 49—50.

desbat bazele unei Constituții... Bucurați-vă, Românilor!" spune autorul articolului, care în naivitatea lui nu-și dădea seama de caracterul diversionist și înșelător al acestor manevre țariste.

O privire mai clară are asupra evenimentelor ziarul „*Buciumul*” al lui Cezar Boliac, care vorbește despre „insurecția rusă, care e de făcut” (anii 1862-1864).

În această perioadă, în Rusia era la ordinea zilei problema liberării iobagilor de sub jugul moșieresc, sub presiunea răscoalelor necentenite ale țaranilor din toate colțurile imperiului, precum și a luptei viguroase pe plan politic și ideologic a lui Herzen, Cernășevski și a tovarășilor lor de acțiune.

În țara noastră, datorită condițiilor similare de existență ale țăranilor și sub influența directă a agitației politice și ideologice din Rusia, problema desființării iobăgiei se pune și ea cu acuitate.

În preajma reformei rusești din Februarie 1861, unele din ziarele noastre, mănate de simpatie pentru năzuințele țăranilor din Rusia și din România, cad în iluzia ca în adevăr țarul ar pregăti libertate pentru țărani.

În câteva numere ale ziarului „*Tribuna Română*”, care apare la Iași între anii 1859-1867, sub redacția lui Ion Leca și Ion Ionescu, apar informații în legătură cu această chestiune. În numărul dela 3 Ianuarie 1860 se relatează „greutățile” pe care le pun boierii, care alcătuiesc o opoziție de „factioasă cutezare”. În numărul dela 10 Aprilie se scrie: „această chestiune a emancipării șerbilor este cea mai cu seamă ocupă atenția guvernământului”.

Desigur, nu mioopia redactorilor ziarului trebuie să fie reținută, în cazul de față, ci preocuparea lor pentru problema lichidării iobăgiei. Același lucru și în alte manifestări contemporane, pe care le consemnăm aici.

Astfel, „*Anunțătorul Român*”, ziar din București (1853-1861), în numărul său dela 3 Septembrie 1860, vorbind despre reforma ce se pregătea în Rusia, scrie: „De ce să nu luăm în considerație și să ne folosim de spectacolul ce înfățișează astăzi Rusia prin emanciparea șerbilor ei? N’ar fi fost oare un act în destul de mare și umar de a constitui în oameni liberi atâtea milioane de indivizi ce geni de secolu sub jugul sclaviei?”

„*Gazeta Transilvaniei*”, cunoscută foaie din Ardeal, vorbind despre măsurile ce păreau că se iau pentru desființarea șerbiei, scrie — în numărul dela 4 Martie 1861: „Iacă și Rusia des’eaag lanțurile robiei, pe când Principatele încă tot mai amână împroprietărirea clăcașilor, ceea ce le poate trage o mare dungă peste socoteala viitorului...”. Iar la 19 Iulie același ziar scrie: „Se duce poveste cât de cervicoși mai sunt unii boieri în regularea rapoartelor între clăcași și proprietari... acum când Rusia îi dă de rușine cu liberarea țăranilor și cu împroprietărirea lor.”

Fară îndoiala ca, după săvârșirea reformei, adevăratul ei caracter a fost subliniat de revoluționarii democrați.

Herzen în „Clopotul”, Ogariov în programul din „Pământ și Libertate”, dar mai ales Cernâșevski în celebrul său „Manifest pentru țaranii de pe moșii”, au arătat că „Ordinea nouă introdusă de țar este aceeași care a existat și înainte. Deosebirea constă numai în cuvinte”.

În anii ce urmează, ecourile propagandei și ale acțiunii revoluționare din Rusia continuă să răsune în ziarele noastre.

Din nou, „*Concordia*” (între 7 Martie 1863 și 2 Decembrie 1864), dă informații despre lupta studenților din Petersburg, Moscova și Chiev. Mai multe numere din anul 1867 ale ziarului „*Românul*” reproduc procesul atentatorului la viața țarului. Ziarul de scurtă durată „*Vocea Poporului*” (1870) al publicistului G. Barozi, bun prieten al revoluționarilor bulgari din România, aflați la rândul lor — cum vom vedea — sub influența directă a revoluționarilor ruși, se ocupă într'un articol de „Emanciparea țăranilor din Rusia” (24 Mai). Ziarul „*Telegraful*” publică în două numere din anul 1871 știri din Odessa despre „un ordin al comisiei centrale din Petersburg, prin care se atrage atenția asupra comunistilor”, precum și știri din Petersburg asupra descoperirii unui „apel îndreptat populațiilor uvriere din orașe și câmpie, care predică socialismul și comunismul”.

Un loc deosebit în publicistica epocii îl ocupă „*Familia*” din Oradea Mare, binecunoscuta „foaie enciclopedică și beletristică”, dar mai puțin cunoscută pentru atitudinea sa progresistă. Condusă de Iosif Vulcan, redactorul responsabil, proprietar și editor, — în care vedem o interesantă figură demnă de valorificare critică — foaia a trăit mai bine de 40 de ani (5 Iunie 1865 — 31 Decembrie 1906) și și-a câștigat merite nu suficient subliniate până în prezent.

Încă din 1869 (7 Iunie) la „*Cronica Lumii*” ziarul se ocupă de „Femeile ruse”, care iau parte activă la mișcările revoluționare. În numărul dela 12 Octombrie se reproduce gravura cu chipul lui Turgheniev, „unul din cei mai renumiți literați ai Rusiei”, cu date biografice, subliniindu-se „partea necontestabilă în mijlocirea eliberării țăranilor apăsăți”. În numărul dela 7 Noembrie 1871 se vorbește pe larg despre acele „societăți feminine” din Rusia, care deși datează de curând, numără totuși printre rândurile sale, un mare număr de „femei de toate condițiunile” și „care se numesc progresiste”. Și „*Familia*” (dela 11 Ianuarie 1879) dă informații despre mișcarea studenților revoluționari.

În legătură cu mișcarea revoluționarilor așa zis „nihilisti”, ziarul dă numeroase informațiuni în anul 1879 (29 Martie, 20 Aprilie, 13 Mai, 4 Noembrie) — între altele că s'au împărțit în două tabere: moderații din jurul ziarului „*Zemlja i Volja*” și extremiștii, care au înființat un nou ziar „*Narodnaia Volja*”: Și în 1880 (la 27 și 31 Ianuarie; 7, 10, 14, 17 și 28 Februarie; 23 și 27 Martie; la 14 Decem-

vrie) se publică pe întreaga pagină întâi portretele mari a patru „nihiliste condamnate”. Asupra „procesului nihilștilor”, subliniindu-se lozinca lor „a merge în popor”, dă informații „Românul” din 1874 (1 August).

*

Apropiindu-se de ultimul sfert de veac al secolului XIX, influența revoluționarilor democrați asupra manifestărilor progresiste din țara noastră devine mai puternică și mai manifestă decât în trecut.

În această perioadă, elementele cu tendințe revoluționare din țara noastră, care căutau o bază teoretică pentru acțiunea lor împotriva regimului de asuprire moșierească, găsesc bază teoretică în opera revoluționarilor ruși. Marx și Engels nu erau încă cunoscuți la noi și în orice caz condițiunile din țara noastră înainte de 1875 nu erau încă destul de coapte pentru a permite înțelegerea socialismului științific. Dimpotrivă, soluțiile pe care le dădeau democrații revoluționari păreau a fi potrivite și condițiunilor de existență ale poporului nostru.

Acest lucru era valabil nu numai pentru țara noastră, dar și pentru alte țări ce se aflau în împrejurări istorice asemănătoare, Bulgaria în primul rând.

Așa se explică faptul că, pe de o parte, mișcarea revoluționară bulgară este direct aflată sub influența ideilor lui Herzen, Belinschi, Cernășevschi și alții, iar pe de altă parte, acei dintre revoluționarii bulgari care au trăit și luptat în țara noastră au putut contribui intens la difuzarea la noi a ideilor revoluționarilor ruși, de care erau ei înșiși pătrunși.

Mișcarea revoluționarilor bulgari, precum se știe, s'a desfășurat cu amploare pe teritoriul României și anume tocmai în această perioadă. Din cei patru fruntași ai acestei mișcări, care trăesc și activează în țara noastră, trei au făcut studii și au locuit un timp în Rusia, învățând la școala ideologică a revoluționarilor ruși. E vorba de Gheorghe Sava Racovschi, Ljuben Caravelov și Hristo Botev. Și toți trei au strânse legături cu frământările din România.

În ce privește legăturile dintre intelectuții bulgari și revoluționarii democrați ruși, istoriografia bulgară înregistrează rezultate bogate. „Este destul să spunem că mișcarea noastră de eliberare este alimentată ideologiceste de mișcarea publică rusă... sub influența democrațiilor revoluționari, Belinschi, Herzen și Cernășevschi...” — afirmă unul din cei mai noi cercetători¹⁾.

Gheorghe Sava Racovschi, după un prim popas în România, unde participă la turburările revoluționare ale bulgarilor dela Brăila din anii 1842-1843, pleacă în Rusia, unde trăește mai mult la Odessa.

1) Velcev Velco, în „Istoriceschi Pregled”, Sofja, 1948, V, I, p. 319-324.

(Mai târziu conduce revista „Antichități bulgare”, pe care o tipărește în 1859 la București.

Cea mai importantă carte pe care Racovschi o scrie și o tipărește la Odessa este „Pokazalet” (Indrumător), care e cea dintâi încercare de a se cerceta literatura orală în legătură cu condițiile vieții economice, sub influența evidentă a principiilor stabilite de criticul Belinschi.

Între anii 1862-1867, Racovschi trăiește și activează la București, unde și moare în 1868, după o nouă călătorie în Rusia. El este în strânse legături cu C. A. Rosetti și Hașdeu, care-i este colaborator la ziarul „Bădușnost” (Viitorul), scos în 1864 în limbile bulgară și română. În lucrările sale, între altele, „Gorschi patnik”, cântă vitejia haiducilor, aparatori ai celor oprimați, după exemplul cărora el organizează cete de voinici, pe care le trimite dincolo de Dunăre pentru a lupta în contra asupritorilor Turci.

Legătura dintre colonia bulgară din Odessa și luptătorii bulgari din România este continuă, și pe această cale pătrundeau și publicațiile rusești, care interesau deopotrivă pe revoluționarii bulgari și români.

Ljuben Caravelov, unul din conducătorii Comitetului Central Revoluționar Bulgar, literat de seamă, publicist, întemeietor al câtorva gazete și tipografii bulgare la București, a activat zece ani (1869-1878) în fruntea mișcării revoluționare bulgare din România. Legăturile sale cu mișcarea revoluționară rusă au fost foarte strânse. Caravelov cunoștea limba română editând unul din ziarele sale „Svoboda” în românește (Libertatea) și întreținea în același timp legături cu progresiștii români. În privința formației sale literare, Caravelov suferă puternica influență a lui Belinschi. Într-o năvălă a sa, unul din eroi spune: „Cernășevschi, Belinschi, Govlicev — într'un cuvânt toți acei oameni care s'au dedicat științei, cunoașterii și muncii, sunt mult mai sfinți, mult mai dragi decât toți Bourbonii, Capeții, Cărlii, Romanovii; căci astfel de oameni au adus omenirii mult mai mult folos decât toți generalii și voievozii”¹⁾.

Autorul bulgar V. E. Aprilov, studiind mai de aproape literatura lui Caravelov arată că: „Publicistica lui Caravelov se dezvoltă sub influența principală a lui Belinschi, Herzen și întreaga pleiadă de democrați revoluționari, dar are totdeauna în vedere aprecierile ce le face Cernășevschi”²⁾.

În studiul „Literatura noastră educativă”, Caravelov aproape că parafrazează pe Cernășevschi.

Și în creația sa literară Caravelov este sub influența lui Cernășevschi; eroul principal din nuvela sa „Este oare soarta de vină?”

1) Caracostov Ștefan „V. G. Belinschi i Balgarskata Literatura Obștestvena Misal”, în „Istoričeski Pregled”, Sofia 1948, I, p. 100.

2) Caracostov Ștefan în „Balgaro-sovietska Družba”, Sofia 1948, IV, 7—8, p. 29.

propovăduiește ideile din romanul „Ce-i de făcut?”. În 1875 el traduce poezia lui Dobroliubov „Dragă tovarășe”, închinată lui Cernâșevschi.

Hristo Botev este mai important decât ceilalți și prin activitatea sa, care l-a dus la moarte de erou la vârsta de 28 de ani, și prin pregătirea sa ideologică, inspirată de democrații revoluționari ruși, cu amestec de prudhonism și bacunism, precum și cu tendințe spre socialismul științific, de care se apropie spre sfârșitul scurtei sale vieți.

Legăturile sale cu mișcarea progresistă românească poartă aceeași pecete a apropierii sale de cei mai consecvenți revoluționari. Într-o activitate, scurtă dar intensă (1868-1876) se petrece în România: București, Brăila, Galați și Giurgiu, probabil Iași.

Botev și-a completat studiile la Odessa, — cei trei ani petrecuți aici au avut o influență covârșitoare asupra formării concepției sale revoluționare. „Noi nu lăsăm din mâini operele lui Dobroliubov, Pisarev și alții”, scrie unul din colegii săi bulgari. „Botev s'a întors din Rusia cu totul transformat”, scrie un altul —; el a devenit un „discipol pasionat al ideilor democrațiilor revoluționari ruși”. Nu se despărțea de Belinschi, Dobroliubov, Cernâșevschi; e cucerit în întregime de revistele „Contemporanul” și „Insemnări patriotice”.

În anul sosirii lui Botev la Odessa, fusese tipărit romanul „Ce-i de făcut?” al cărui erou, Rahmatov, îl cucerește atât încât în primii ani ai vieții sale îl imită întru totul, după declarațiile colegilor și prietenilor săi. Concepțiile lui Cernâșevschi devin și concepțiile sale, pe care și le exprimă în ziarele pe care le-a condus sau la care a colaborat: „Duma” din Brăila, „Tapan”, „Zname”, „Nezavisimost”, „Budilnic” și „Nova Balgaria” din București.

Concepțiile sale estetice sunt aceleași ca ale lui Cernâșevschi și Dobroliubov; el este pentru o literatură cu tendințe revoluționare — ceea ce se oglindește în poeziile sale. În unele din articolele sale îl citează și pe Belinschi.

Un timp a avut legături strânse cu Neceaev (1869-1872), și alți emigranți, cu care, împreună și cu câțiva români — între ei, se crede Bonifaciu Florescu — organizează cercuri revoluționare la Galați și Brăila. Împreună cu Neceaev organizează la Galați un centru de trecere clandestină a literaturii revoluționare în Rusia. La izbucnirea Comunei, Botev scrie un imn neîntrecut de frumos „Simbolul de credință al Comunei bulgare”, Comună care trimite o entuziastă telegramă tovarășilor din Paris. Grupul din România trimite și un delegat care participă la luptele de pe baricadele Parisului, fapt menționat și prin alte cercetări¹⁾.

După prima arestare la Galați, se pare că Botev a stat un timp și la Iași, unde prin anii 1877 exista un grup de revoluționari români și bulgari. Stabilizat la București, prin 1874-1875, el se apropie

1) Studiul nostru „Liberalii români și vechii revoluționari bulgari”, Iași, 1924, p. 12.

de socialismul științific, cunoscând operele lui Marx: „Manifestul Partidului Comunist” și „Capitalul” (Cum demonstrează biograful sau M. Dimitroff în mai multe din lucrările sale asupra lui Botev). În acești ultimi doi ani ai vieții sale el intră în strânse legături cu Dr. Zubcu Petrovici, Dr. Russel și Dobrogeanu-Gherea.

Un centru important de cultură și ideologie politică fu „Societatea literară bulgară” dela Brăila, care a activat între anii 1869-1882, devenită mai târziu Academia bulgară de azi. La ședințele acestei societăți, dar mai ales în paginile organului său „*Periodicesco Spisanie*” se dau la iveală studii, în care influența democraților revoluționari ruși este evidentă. Cei mai mulți din conducătorii societății — în frunte cu președintele ei — Marin Drinov — își făcuseră studiile în Rusia. Boncev, care studiasse la Moscova, este considerat cel dintâi critic literar bulgar; părerile sale despre „Critica adevărată, care trebuie să fie progresistă”, reflectă ideile lui Belinski și Cernâșevski.

Un alt colaborator, Teodor Iconomov, care a studiat la Chiev, lupta pentru realism în literatura bulgară și, învățând de la Belinski, scrie că literatura „trebuie să înfățișeze fapte din viața „adevărată”, „iar nu dintr’o viață închisută”.

Astfel, aceasta revista, deși scrisă în limba bulgară, era răspândită în principalele orașe din România și vehicula astfel ideile politico-literare ale scriitorilor democrați revoluționari ruși și printre mulți intelectuali români care primeau și discutau revista dela Brăila.

*

În aceasta perioadă, numele revoluționarilor democrați ruși apare tot mai des în literatura din țara noastră, iar acela al lui Herzen mai ales.

Așa de pildă, interesul pentru literatura lui Herzen — pe care numai unii o puteau cunoaște, citind în original „*Clopotul*” — este atât de mare că două din ziarele progresiste — cât s’a putut găsi din cercetările de până acum — reproduc articole de-ale scriitorului rus.

„*Românul*” din 18 Octombrie 1861, sub titlul „Brutus și Casius al Disparțirii a treia” publică scrisoarea de protest adresată de Alexandru Herzen baronului Brunov, ambasadorul rus la Londra.

Și mai interesantă este reproducerea din ziarul „*Clopotul*” a unui mare articol, intitulat „Libertatea”, de către foaia „*Reforma*” din 13 Iunie 1863, ziarul fostului participant dela 1848 I. G. Valentinianu. Autorul descrie regimul țarist și arată că în Rusia s’a alcătuit organizația „Pământ și Libertate”, dând ample informațiuni asupra acesteia. „Revoluțiunea este inevitabilă în Rusia, ea va izbucni cu putere...” se scrie în acest articol, care se termină cu un apel către toți cei ce simpatizează cu poporul rus.

Asupra lui Herzen se revine și într-o lucrare a prințului Petre Dolgorucov, care a fost tradusa în românește scurtă vreme după apariția ei ¹⁾. În „*Românul*” dela 20 Iunie 1860 se anunță apariția lucrării „*La vérité sur la Russie*” (Adevărul despre Rusia). Un alt pasaj este reprodus în „*Românul*”, o lună mai târziu. Cartea este amintită și de „*Concordia*” din 25 Februarie 1862, cu prilejul unei informații referitoare la condamnarea lui Herzen de către guvernul țarist.

Cartea prințului Dolgorucov s'a bucurat de un mare interes la noi. Ea cuprindea numeroase citate din operele lui Herzen, ale căror idei erau astfel explicate și popularizate în țara noastră.

Un loc deosebit în literatura sociala a timpului îl deține *Ion Ionescu dela Brad*. Chemat de Balcescu la București, după izbucnirea revoluției, a fost Vice-președintele „Comisiei agrare” și a luptat pentru drepturile țăranilor, pentru care motiv a și fost silit să se exileze.

Revenit în țară, își dă seama de conținutul adevărat al legii agrare dela 1864, pe care o critică, urmând exemplul dat de revoluționarii democrați ruși care respinseseră și ei „reforma dela 1861”.

Influențat de narodnicism, el scrie:

„Voi sătenii sunteți numărul cel mare, voi sunteți puterea și avuția țării...” (1880).

Vorbind despre legiuirea dela 1864, el își exprimă speranța că „în curând vom scăpa și de răul din legea dela 1864 și vom dobândi libertatea de a forma *comuna* cu cine voim și după cum cer interesele acelor ce au să locuiască în comună”. „*Aidem să facem comuna, adică aide să ne unim, a fost strigătul cel dintâi al celor asupriți care s'au unit și au format comunele, spre a putea lupta în contra asupritorilor*” ²⁾.

Influența narodnicismului, a democraților revoluționari ruși — care se bizuiau pe cunoscuta „obșcină” țărănească — este evidentă asupra acestui gânditor, care visează comuna țărănească în 1876.

Un loc deosebit în literatura vremii, în domeniul istoriei în deosebi, l-a ocupat Bogdan Petriceicu Hașdeu. *B. P. Hașdeu* a cunoscut și a cercetat în de aproape operele lui Herzen, Belinschi, Cernășevschi și Dobroliubov.

Sub directa lor influență, Hașdeu a publicat după 1869, o serie de lucrări în care descrie suferințele țăranilor și exploatarea practică de boieri. Înțelegând cărdășia dintre clasele exploatare și monarhie, el ia atitudine împotriva regelui pe care-l demască cu violență.

Hașdeu publică în 1869 „*Odă la boieri*”, în care se arată suferințele țăranilor și exploatarea boierilor. A avut o largă activitate

1) Principele Petre Dolgorucov. „*Adevarul despre Rusia*”, trad. de M. Maldarescu, Craiova 1863.

2) Extrasele sunt luate din „*Dările de seama catre alegătorii colegiului IV de Roman*. Din partea deputatului, Ion Ionescu dela Brad, Iași 1885”.

publicistică împotriva dinastiei, colaborând la ziarul antidinastic „*Asmodeu*” și la „*Satyru*” încă din 1866; continuând-o în ziarele sale „*Traian*” și „*Columna lui Traian*”.

Folosind istoria, aluziile sale împotriva lui vodă Carol sunt fără ocol prea mare; folosind orice întâmplare, le comentează în spirit antidinastic.

În editorialul „*Columnei*” dela 18 Martie 1870, scrie: „Dinastia își închipue cu naivitate de a avea la discrețiune mulți amici în țeară. Dacă ar ști românește, i-ar fi lesne a se convinge, pentru onoarea națiunii române, că pâna și partizanii cei mai înflăcărați ai Tronului nu pot suferi pe Nemți”.

Sub prima redactare, cu titlul „*Razvan Vodă*” începe publicarea operei în gazeta „*Perseverența*” a antidinasticului Al. Candiano (Martie 1867).

Tema dramei este luată din istorie; subiectul urmărește să cultive mândria națională și să scoată în evidență viața țăranilor exploatați în trecut ca și în vremea sa. Idealul social al piesei îl exprimă răzvrătitul Răzvan.

„Omul, om să fie slobod, decât rob, mai bine moarte”. Boierii sunt mânați numai de interese egoiste, poporul este superior și din punct de vedere moral.

„Și robul și țăranul au săbii de luptat,
„Cu robul este adevărul; el cu dreptate învinge.
„Cu despotu-e minciuna.

Monografia istorică „*Ioan Vodă cel Cumplit*” publicata pentru întâia oară în 1865, cu tot stilul personal și romantic, evidențiază calități de gândire, rezultatul lecturilor rusești.

Hașdeu se ridică împotriva curentului reacționar al „*Convorbirilor Literare*” și împotriva cosmopolitismului Junimii.

În „*Prospectul*” său, pe care-l considera program ideologic pentru literatură, — el expune, sub influența lui Belinschi și a lui Cernășevschi, ideea unei literaturi care oglindește aspirațiile poporului. Respingând fașul obiectivism literar al lui Maiorescu, pe care-l arată ca adept al unui „străinism cosmopolit”, el spune: „cosmopolitismul este: egoism, sclavie și minciună”¹⁾.

În aceeași ordine de idei, îmi permit să atrag atenția cercetătorilor noștri asupra a doi poeți contemporani epocii: *Alexandru Depărățeanu* (1835-1865) și *Nicolae Nicolaeanu* (1833-1871). Ideile lui Nicolaeanu asupra literaturii — unele expuse în articolul „*Influența romanțelor*” din revista *Ateneului român*, — reprezintă un contrast vădit față de teoriile estetice ale lui Titu Maiorescu, apropiindu-se de principiile lui Belinschi și Cernășevschi.

1) B. P. Hajdeu, „Discurs în „*Foaia Soc. Rom.*” 1870, p. 100.

Războiul pentru independența națională dela 1877, care a fost câștigat cu ajutorul armatelor rusești, a fost susținut de poporul nostru muncitor și de acei intelectuali progresiști, care, crescuți la școala democrațiilor revoluționari ruși, uneau lupta împotriva asuprii naționale cu lupta contra asuprii sociale. Ca o ilustrare a sentimentului de prietenie cu care oștile rusești — ce merg împotriva dușmanului comun — sunt primite de popor, am putea cita următoarele versuri publicate în 1877 în „Claponul” lui Caragiale și în „Almanahul Claponului” :

„La zi întâi de Mai
 „A pornit alai
 „Gloată peste gloată
 „Merge lumea toată
 „Clae pe grămadă
 „Pe Muscali să-i vadă.

Și mai departe :

„Toți să vadă vor
 „Oștile rusești
 „Lângă București.

Exponenții ideologici ai naziunțelor poporului merg pe aceeași linie și ne referim în primul rând la N. Zubcu Petrovici Codreanu, format la școala marilor gânditori revoluționari ruși. Declarându-se cu hotărâre alături de aspirațiile poporului, el se înscrie voluntar în armată. În gazeta „Socialistul” apărut în 1877, editată probabil de Zubcu Codreanu¹⁾, se arată că războiul pentru independență era justificat. Orientarea ideologică a lui Cernășevschi, care pusese problema războaielor drepte și nedrepte și se apropiase de justa ei rezolvare, e vădită.

*

Activitatea revoluționarilor democrați din Rusia este pentru istoria mișcării revoluționare din țara noastră de o importanță deosebită, deoarece datorită lor se constituie la Iași, Galați, București, după 1874, centre de propagandă revoluționară din sânul căruia aveau să iasă mai târziu primii popularizatori ai marxismului la noi în țară.

În adevăr, democrații revoluționari ruși tipăreau material de propagandă în străinătate, pe care-l treceau apoi ilegal în Rusia. O parte din acest material trecea peste Prut, astfel că se simțea nevoia unui centru organizatoric ilegal la Iași. Aici activa studentul în drept Eugen Lupu, care locuia la părinți săi din Iași, loc de adăpost deseori pentru fugari. Încă din 1871 se împrietenește cu muncitorul

1) M. Roller — „N. Zubcu Petrovici”, P.C.R., 1946.

Zdanovici, un delegat al grupelor revoluționare din Rusia, pe care-l ajută la contrabanda de cărți prin Sculeni; în 1874 tot el îl ajută pe Dr. Zubcu să vină la Iași.

Un alt student era *Dr. Stăuceanu*, care ajunge medic intern la spitalul de copii din București. În Iași se mai găsea refugiatul polonez *Caceanovschi*, un inginer cu idei socialiste, care-l ajută pe Gherea, când acesta se refugiază în țară.

Printre emigranții ruși care formează la Iași și la București cercuri de puternică influență a ideilor revoluționarilor democrați ruși, unii veniți odată cu Gherea — Martie 1875 — sau chiar mai înainte, amintim de: *Culașco*, cunoscut sub numele de Ștefan Nicolaevici și mort mai târziu de tuberculoza la Pleești; *Nicolae Ciubarov*, cunoscut sub numele de Capitan, spânzurat apoi la Odessa; frații *Arcadatschi*. La București, Gherea întâlnește un alt emigrat rus, *Je-buniov*, cu care deschide împreună un atelier de arămărie.

La București se formase un alt grup de studenți și tineri români, în jurul lui Zubcu Petrovici și Dr. Russel, care se îngămădeau în mica locuință a acestora din urmă din str. Traian, unde veneau și revoluționarii bulgari Hristo Botev și Stambulov. Printre studenții români erau medicii *Grigoriu*, *Manicea*, *Istrate* și *Stăuceanu* venit dela Iași. Mai târziu, după întoarcerea lui Gherea din Elveția, unde fusese chemat de revoluționarii ruși pentru scurtă durată, cercul dela București mai cuprinde pe tinerii *Spiroiu*, *Scorțeanu Paul* și alții, care vor activa în mișcarea socialistă de după 1880. Printre intelectualii români socialiști trebuie amintiți și moldovenii *Ducescu* și *Dr. Crăsescu*, care activaseră în mișcarea revoluționară rusă.

Printre cei dintâi care au activat în Centrul dela Iași sunt de menționat, între alții, Nicolae Zubcu Petrovici Codreanu, Dr. Russel și apoi C. Dobrogeanu-Gherea, care au intrat în legături strânse și cu unii intelectuali români din Iași, reușind în scurtă vreme să determine o nouă orientare ideologică în țara noastră.

Reținem deci faptul că drumul introducerii socialismului științific la noi în țară a fost deschis de oameni formați la școala revoluționară a lui Cernășevschi, Herzen și Dobroliubov.

Dr. Zubcu Petrovici Codreanu, fiul unui țaran-diacon din satul Nisiporeni — Rusia, încă din școală, ajutat de unul din profesorii săi, face cunoștința cu ideile filosofice ale lui Belinschi, Cernășevschi, Dobroliubov, Pisarev și alții.

În 1870 părăsește seminarul și se înscrie la Academia de Medicină din Petersburg, a cărei studențime era pătrunsă de o tradiție revoluționară. Studenții din grupul „*Cealcovschi*”, în care intră și el, trec — prin anii 1870-1873 — la o activitate de pregătire a cadrelor partidului revoluționar. Zubcu își completează cunoștințele cu literatura din „*Sovremenic*”, condusă de Cernășevschi și cu primele opere din Marx — nu de mult fusese tradus în rusește „*Manifestul Partidului Comunist*” și „*Capitalul*” (1872).

La sfârșitul lui 1873 primește însărcinarea din partea cercurilor studențești din Petersburg și Moscova să organizeze contrabanda cu literatura revoluționară. Lucrează cu folos, dar este urmărit și nevoit să se întoarcă la Petersburg, unde însă poliția facuse masive arestări. În primejdie, se ascunde un timp, fiind și bolnav. În cele din urmă se salvează trecând în România, în toamna lui 1874.

La București se înscrie la Facultatea de Medicină, admis în anul V și-și formează un cerc de colegi români și ruși — trezind în ei interesul pentru literatura revoluționară rusă și pentru problemele sociale.

În 1876 obține licența în medicină și e numit medic de plasă la Pucști — Tutova, funcționând acolo până la începutul lui 1877.

În mijlocul țăranilor, așa cum doreau revoluționarii ruși „a merge în popor” — își dă seama mai bine de starea țăranului român — și o descrie într-o scrisoare, pe care o reproduce d-rul Istrate în cartea sa „O pagină din istoria contemporană a României din punctul de vedere medical, economic și național” (București, 1880). Este un tablou sugestiv al mizeriei țăărănești, căreia alătură o critică guvernării burgheze și o dorință fierbinte pentru viitorul mai bun al României.

Transferat ca medic de plasă în județul Argeș, îl surprinde războiul. Din dragoste pentru libertatea poporului său, intră ca voluntar în serviciul sanitar al armatei, servind jumătate de an în spitalul militar din Pitești. Este încă un prilej de a activa și printre ruși, transmitându-le literatura ce o primea din Elveția. În același timp continuă activitatea și printre Români; cercul socialist de la București scoate „*Socialistul*” de care am vorbit și al cărui colaborator a fost și Dr. Zubcu.

Părerile sale despre modul cum se ducea războiul dela 1877 le expune într-o scrisoare pe care o trimite lui Elisée Reclus, publicată de acesta în ziarul său „*Travailleur*” și în care arată cum greutățile războiului cad în sarcina țăranimii.

În primăvara lui 1878 părăsește armata și se stabilește la București, vizitând pe prietenii din provincie în continuă acțiune de propagandă. Acum scrie și o serie de scrisori, între care aceea privitoare la stat, proprietate și familie, în care are elemente apropiate concepției marxiste. Scrisoarea a fost publicată în broșura „O pagină din socialismul român” în 1880.

Îmbolnăvindu-se serios, se retrage la Curtea de Argeș, unde se stinge din viață în seara zilei de 31 Decembrie 1878, în vârstă de 28 de ani, spre regretul tuturor prietenilor săi. Emigranții revoluționari care se aflau în Elveția scot o broșura cu biografia sa în limba rusă, în anul următor.

Scurtă viață, dar plină de o dublă activitate: de propagandist printre ruși și români și de medic social, care cauta să pună în prac-

lica ideile sale, așa cum învașase dela unul din maștrii sai, Cernășevschi, ce se gasea pe atunci în exil.

Permanentă preocupare a lui Zubcu Petrovici a fost să facă să patrundă în mase explicarea problemelor sociale, punând temei pe ridicarea clasei țărănești, ceea ce constituia trăsătura caracteristică a poporanisților ruși din perioada lor revoluționară.

Un pas înainte față de Zubcu Codreanu face *Dr. Russel*, care activează în aceeași epocă de care ne ocupăm. Venit ca emigrant din Rusia, mai întâi la Iași, apoi în București, unde își trece doctoratul în medicină la 1875, se reîntoarce la Iași și activează printre tinerii și intelectualii de aici până în 1881, când este expulzat de guvernul Brătianu, în urma manifestației cu prilejul sărbătoririi a zece ani dela Comuna din Paris.

Dr. Russel este autorul a doua lucrări, din care: „Un studiu psihiatric“, scris în 1880, cuprinde idei noi, rezultatul nu numai a lecturii literaturii democrațiilor ruși, ci și a literaturii marxiste.

Lucrarea „Un studiu psihiatric“ este și o polemică, dar cuprinde și expunerea mai precisă a unor principii socialiste marxiste.

„Socialismul — scrie el — nu este de cât un drum, care pornind dela revoluția socială, adică dela epocă socializării complete a capitalului și a trecerii instrumentelor mari de producție în posesia colectivității muncitoare, merge până la infinit“.

În aceeași lucrare, Dr. Russel anunță primul program socialist, inspirându-se din platforma Internaționalei I, după cum afirmă el însuși.

Din primul punct al programului — „sechestrarea proprietății private asupra instrumentelor mari de muncă și trecerea lor în proprietatea colectivă a grupărilor agricole și industriale ale muncitorilor“ — se vede influența celor două izvoare de lectură de care vorbeam.

Subliniem încă un punct din programul său: Înălăturarea vrășmășiei și concurenței între popoare, cu toate urmările lor: războaie, cuceriri, despotism.

Pe lângă o serie de măsuri, care prevăd asigurarea tuturoră cu mijloace de existență, pe lângă „emancipațiunea femeii“ și principiul federalismului, Dr. Russel își pune în sarcină ca, în urma analizei științifice, să ajute la schimbarea fenomenelor în direcția schimbărilor lor. Transformarea societății el o vede nu numai într'o formă lentă, ci ca o consecință a unei acumulări cantitative care „o va conduce necesarmente la acel punct principal al procesului evoluționar care se numește revoluție socială“.

Este necesar să acordăm atenție ideilor lui *C. Dobrogeanu-Gherea* în domeniul esteticii și al criticii literare, formulate sub influența concepțiilor în acest domeniu, ale lui Belinschi, Cernășevschi și Dobroliubov.

Momentul istoric în care Gherea își începe activitatea sa de mi-

litant, împotriva esteticii idealiste și pentru o teorie a artei materialiste, este unul din momentele grele ale culturii noastre naționale. După trădarea rușinoasă a programului revoluției dela 1848 de către burghezie, clasele exploataatoare caută să ștergă din mintea maselor ideile înaintate pe care le răspândiseră elementele revoluționare. Este încurajat misticismul, împotriva datelor științei, este favorizat și chiar impus în filosofie idealismul, împotriva gândirii materialiste, teoria reacționară a „artei pentru artă”, împotriva tendinței dezvoltate în epoca 48 a unei arte pentru popor, a unei arte patriotice și populare.

În momentul în care apare revista „*Contemporanul*” și Gherea începe să scrie, cultura noastră era dominată de ideile profund reacționare, promovate și răspândite de cercul „Junimii”, prin revista „*Convorbiri Literare*”.

Ca îndrumător al „*Contemporanului*”, Gherea a imprimat curentului de gândire progresist promovat de această publicație, o atitudine de luptă împotriva ideologiei reacțiunii, de demascare a putreziciunii așa zisei culturi a burghezo-moșierimii.

Crescut în școala lui Cernășevschi și Dobroliubov, C. D. Gherea dezvoltă elementele materialiste ale gânditorilor epocii 1848, cu ceea ce au adus nou în teoria artei marii revoluționari democrați ruși din secolul XIX și creează un larg curent în favoarea esteticii și criticii literare științifice, materialiste, pătrunsă de dragoste pentru popor și pentru creația artistică valoroasă națională.

Luptând împotriva esteticii profesate de „*Convorbiri Literare*”, Gherea avea de luptat cu acelaș adversar cu care luptase și Cernășevschi în domeniul teoriei artei, anume estetica idealistă germană, al carei propagator în România era Titu Maiorescu.

Pentru această luptă Gherea a găsit arme ascuțite în arsenalul esteticii materialiste, creat de Cernășevschi, pe care-l citează de altfel în nenumărate rânduri și care-l ajută să îmbine armonios tot ce a fost mai avansat în cultura noastră națională cu marea operă a corifeilor culturii ruse progresiste.

Misiunea înaltă cetățenească și patriotică pe care Gherea o acordă criticii literare, l-a făcut să privească cu dragoste literatura epocii sale, urmând întocmai exemplul lui Belinski, Cernășevschi și Dobroliubov. Gherea este primul critic literar care pune în valoare, în mod științific, în cadrul unor studii ample, opera lui Eminescu, Carageale, Vlăhuță, Coșbuc, etc.

*

Sarcina științei noastre istorice este de a scoate în evidență și a lumina valorile ideologice progresiste create de poporul nostru în trecut — valori pe care burghezia a încercat să le înăbușe și să le falsifice. Cu acest prilej vor apare în justa lor lumină și acei care au ajutat la creșterea acestor valori ale culturii naționale.

În munca noastră de creare a noii culturi socialiste, din care face parte integrantă însușirea bunelor tradiții ale trecutului, se impune ca necesitate — în vederea desvăluirii și asimilării întregii bogății a acestui tezaur de tradiții — includerea în cultura pe care o facem, a moștenirii ideologice transmisă nouă de marii revoluționari democrați ruși.

Cultura socialista pe care ne străduim să o dezvoltăm, nu poate fi concepută fără însușirea temeinică a culturii sovietice. Aceasta presupune o bună cunoaștere a însăși gândirii care a premers culturii sovietice, în care la loc de cinste se află opera lui Herzen, Belinski, Cernâșevski, Dobroliubov.

Gândirea filosofică a acestora a reușit să se ridice pe cea mai înaltă treaptă a gândirii filosofice premarxiste. Conștienți de marea ei importanță, nu uităm însă că baza marxist-leninistă pe care se dezvoltă cultura sovietică, este calitativ deosebită și calitativ superioară teoriilor democraților revoluționari din secolul XIX.

Această teorie marxist-leninistă ne ajută să lămurim just trecutul istoriei noastre și reprezintă garanția că și în țara noastră va ieși biruitor socialismul, așa cum a învins în Rusia, sub steagul socialismului științific purtat de Lenin și Stalin.

DATE ASUPRA MINERITULUI TRANSILVANIEI ÎN PREAJMA ANULUI REVOLUȚIONAR 1848*)

de Prof. D. PRODAN
Membru corespondent al Academiei R. P. R

Prezentarea acestei scurte schițe asupra mineritului Transilvaniei în preajma anului revoluționar 1848 o socotesc necesară, pentru că mineritul e și el una din ramurile importante ale economiei sale, în care se poate demonstra ascensiunea capitalismului și formarea unei muncitorimi în înțeles modern, elemente pregătitoare a transformărilor sociale, a dezvoltat raporturile feudale care vor urma.

Minele Transilvaniei în cursul istoriei au fost totdeauna un capitol esențial economic. Ele mai ales au atras asupra țării pe cuceritori, ele au servit ca sursă principală de venit stăpânilor care s'au perindat, Cultivat de Daci, exploatat intens în timpul stăpânirii romane, în timpul regilor unguri, care aduc coloniști străini aici, în timpul Principatului mineritul decade. Keluat de Austrieci, începând cu secolul al XVIII-lea el se dezvoltă din nou.

Imperiul austriac, potrivit puterii economice a claselor sale stăpânitoare, va veni cu noi mijloace de exploatare, cu mijloacele noilor sisteme capitaliste, va reglementa, va reorganiza mineritul, va încuraja întreprinderea particulară, va face investiții de stat, va deschide mine noi, va construi „cohuri” topitorii.

Creșterea continuă a mineritului se poate vedea atât din sporul producției mijnere, cât și din creșterea continuă a numărului minelor deschise.

Pentru a demonstra această creștere, să luăm doar câteva date statistice :

De pildă, aurul liber, aurul „crud” cum îl numește un manuscris românesc contemporan, schimbat la oficiul de schimb, la „schimbăria” statului, între anii 1710—1830 prezintă următoarea scară : 1).

Anul 1710	13.630 pisete 2)	1769	88.483
1720	34.949	1780	89.711
1730	49.450	1801	78.106
1740	52.195	1820	91.328
1750	59.856	1830	135.413
*1760	82.311		

*) Comunicare ținută în ședința secției de științe istorice, juridice și filosofice, în ziua de 5 Iunie, în cadrul sesiunii științifice a Academiei R.P.R.

1) Szentkiralyi Zsigmond. Az erdelyi Bányászat ismertetése nemzetgazdasági, köz-és magánjogi tekintetben, Înfațișarea mineritului Transilvaniei sub raport național, economic, juridic, public și privat, Cluj 1841, p. 42.

2) Măsurile uzuale în minerit au următoarele echivalente : 1 mae = 100 fontî; 1 fon = 2 mărci = 32 loți = 128 cinciți = 512 bani sau denari. 1 marcă = 53.17/19 pisete sau „măsurî”. Fontul echivala cu aprox. 560 grame.

Cifrele sunt demonstrative: în anul 1830 s'a schimbat de zece ori mai mult aur l'ber, decât în 1710.

Creșterea producției de aur și argint în anii 1830—1835 prezintă următoarea scară: 1).

	Aur	Argint
1830	2.550 mărci	3.508 mărci
1831	3.087 "	4.593 "
1832	2.655 "	5.197 "
1833	2.861 "	4.323 "
1834	3.029 "	5.431 "
1835	3.388 "	5.801 "

Astfel, producția de aur a Transilvaniei se ridică la 16—17 miji în 1835, iar cea de argint la 29 miji. La 1842 oficiul statistic din Viena, cifrează producția de aur la 3.598 mărci, deci la 18 miji 2). Producția aceasta raportată la cea din timpurile noi nu e mare. După 1900 se extrag anual aproximativ 2900 kgr. aur, 8620 kgr. argint, ca în 1937 producția sa se ridică până la 5465 kgr. aur și 25.645 kgr. argint.

Că producția minieră era în creștere o arată și creșterea valorii ei în bani. Producția de aur, argint, arama, plumb și mercur pe anii 1825—1830, deci pe 6 ani, s'a ridicat împreună la 6.532.029 florini. Calculând media, valoarea anuală a producției se ridică la 1.088.671 fl., în acest răstimp. În schimb la 1842 valoarea producției aceluiași metale se ridică la 1.556.990 fl., deci cu jumătate mai mult decât era media pentru răstimpul 1825—1830 3).

Creșterea mineritului se vede tot atât de bine și din concesiunile de a deschide mijne, care se dau, și din creșterea numărului minelor în funcțiune în acest răstimp. După datele statistice, între anii 1800—1817, în 17 ani, s'au dat 450 de astfel de concesiuni, între 1817—1835, numai în 8 ani, 750. Numărul minelor în funcțiune, care în 1800 era de 1200, în anul 1841 era de 2403 4). Cele mai multe erau de aur și argint, dar și de aramă, fier, plumb, etc.

În 1842 s'au dat noi concesiuni pentru deschidere de mine în comitatul Albei 196 în Zlatna, 13 în Bucium, 1 în Baia de Arieș, în Zarand 6, în Hunedoara 9, în Cluj 1, în Turda 1, în scaunul Odorhei 2, în scaunul Gheorgheni 1, Făgăraș 1, în total 40.

Donațiuni de mine s'au făcut în același an 1842, în total 26. Concesiuni pentru instalare de ștampuri s'au dat 16 5)

Minele mai de seamă în funcțiune se cifrau la vreo 900, care se repartizau în felul următor:

a) Mine mai mari, sub direcția tezaurarială („Cămării”), figurând în cartea învduara a judecătoriei miniere, 47.

b) Mine de rând, care nu stau sub direcția Camerei, dar au trimis lista proprietarilor la judecătoria miniera, 103.

c) Mine de rând, care n'au trimis lista proprietarilor, vreo 350.

Din acestea din urma, numai în hotarul satului Bucium se găseau vreo 150, în hotarele Abrudului și Roșiei vreo 250.

Ce venituri aduceau aceste mine și ce rentabilitate prezentau ele? Calendarul minier ne dă bilanțul minelor mai importante de sub direcția Tezaurarială pe același an 1842 6).

1) Szentkirályi, op. cit., p. 51.

2) Kövályi László, Erdélyország statistikája. (Statistica Transilvaniei) Cluj, 1847 p. 85. Szentkirályi, op. cit., p. 132—133.

3) Erdélyi bányász kalendárium 1844-re. (Calendarul minier pe 1844). Szerkeszti és kiadja Komjátszegi Szentkirályi Zsigmond. Cluj, 1843, p. 177.

4) Szentkirályi, op. cit. p. 41.

5) Erdélyi bányász kalendárium, p. 122—127.

6) Ibidem, p. 118—119.

Mina	Ce produce?	Venit Flor.	Cheltuieli	Excedent
Săcărâmb reg. și part.	aur, arg.	187.110	151.808	35.302
Toplița, m. Avram	"	6.154	1.844	4.310
Certeș (Reghina)	"	11.306	3.041	8.265
B. de Arfeș (Francisc)	"	23.755	18.262	5.493
B. de Arfeș (Barbara)	"	13.457	9.595	3.862
Băița, reg. și societară	"	29.370	27.147	2.223
Ruda, 12 Apost.	"	70.206	47.534	22.672
Vâlcoiu, P. și Pavel	"	12.652	9.883	2.269
Sân Dominic, Ciuc	aramă	58.760	49.685	9.075
Total . . .		412.770	318.799	93.971

Făcând un calcul după cifrele veniturilor și cheltuielilor dela total, rezulta ca cele două mine împreună lucrau cu un beneficiu de 22,7^o o.

Trei mine sunt după acest tabel mai importante: minele de aur și argint din Săcărâmb și Ruda și mina de aramă din Sân-Dominic, Ciuc.

Deasupra tuturor se ridică mina din Sacărâmb ¹⁾. În Sacărâmb s'a deschis mina mai întâi în 1746. Prima mină deschisă n'a fost destul de rentabilă și astfel, în 1765, s'a deschis alta (Sf. Iosif), cu 120 de stânjeni mai jos. Ne fiind destul de rentabilă nici aceasta, în 1835 s'a deschis a treia (Sf. Francisc), cu 74 de stânjeni mai jos. Aceasta e mina în funcțiune acum. Ea are o adâncime de 300 de stânjeni. Minerul se scoate pe cale ferată. Se scoate cu calul. Artera principală e cea numită Magdalena, de vreo 200 st. în lungime și 200 în adâncime. Artera aceasta e de 2—3 picioare groșime. Celelalte sunt abia de vreo câteva degete, pe unele locuri sunt doar de abia o linie. Arterele mai mici se întreșes în forma de plasă. Minerul conține în medie 80—120 de loți aur-argint la maje. O n u a gura de mină dă un minereu conținând 140 de loți aur-argint la maje ²⁾.

Săcărâmbul dela deschiderea minelor până în acest rastimp a dat aur-argint 110.308 mărci în valoare de 17.957.201 florini ³⁾.

Dar acest randament îl aveau minele mari, în administrația Tezauraria ului, care schimbau aurul la preț mult mai ridicat decât cele particulare. Minele administrate de stat schimbau aurul cu 73.000 fl. maja, în timp ce minele particulare primeau la schimb abia 40.000 fl. ⁴⁾.

Cu ce capital lucrau aceste mine

Capitalul investit în minerit e capital particular și de stat. Capitalul investit de stat însă se găsea într'o mare disproporție față de cel particular. Statul avea administrația, oficiile de schimb, o bună parte a mijloacelor de producție, sau mai bine zis, de prelucrare, cuptoare, topitorii. Statul ridicase uzinele din Zlatna. Erau tot atâtea mijloace de câștig de pe urma mineritului. Producția statului însuși era foarte redusă. Câl de redusă era, se vede din datele statistice ale timpului.

1) Azi sunt altele mai importante.

2) Kőváry dă 1400 de loți, dar de sigur e o greșală.

3) Kőváry, op. cit., p. 82—83.

4) Ibidem, p. 86.

Intre anii 1825 1830, producția se repartiza astfel :

Producția de aur :

Particulara, fara produsul topitorilor	10.454	fonți	9	loți
De stat, cu produsul topitorilor	5.178	"	6	"

Producția de argint :

Particulara, fără produsul topitorilor	5.042	"	14	"
De stat, cu produsul topitorilor	18.077	"	3	"

Aramă :

Particulară	2.995	măși	167	fon
De stat, cu produsul topitorilor	1.782	"	72 ¹ / ₂	"

Fier :

Particulară socotită în bani	377.953	1. 48 ³ / ₄	cr
De stat	284.418	"	24

Sulf :

Nurmai de stat	33	măși	27 ⁴ / ₂₈	fnț.
--------------------------	----	------	---------------------------------	------

Calculata toata producția în bani, bilanțul celor 6 ani e următorul :

Producția particulara	4.467.231	fl
Producția de stat	2.734.354	"
Producția totală	7.201.585	"

Dar acest raport nu e cel real. Cea mai mare parte a produselor topitorilor provine tot din mineritul particular, din minereul scos din minele particulare. Argintul de pildă, a carui producție arată o disproporție atât de mare în favoarea statului, prezintă aceasta disproporție pentru că el în natura se găsea amestecat cu aurul și trebuia separat de aur, extras din minereu și chiar din aurul liber, la topitorii, care erau ale statului. Așa, partea covârșitoare a argintului provenea din mineritul particular. Tot dela topitorii provenea și arama și sulful, deci și aceste minerale se găseau în aceeași situație ca și argintul. Szentkirályi făcând toate aceste scăderi ajunge la rezultatul că din cei 7.201.585 fl., abia 301.702 fl. cad asupra producției propriu zise a statului. Mineritul particular producea astfel de 23 de ori mai mult, decât cel al statului ¹⁾. Chiar dacă evaluarea lui e exagerată, disproporția dintre cele două producții e evidentă.

Statul, care încerca însuși mai multe întreprinderi miniere, le vinde una câte una, ca neprezentând pentru el un randament suficient. Și mai mic era randamentul minelor marunte, deschise de micile asociații țărănești, care cheltau adesea multa muncă zadarnic până când să ajungă la un rezultat. Ele lucrau în condiții și cu unelte primitive. Aceste mici întreprinderi se nașteau cel mai adesea din nevoile imperioase ale vieții în aceste ținuturi aride, mai mult din nevoia de a încerca toate mijloacele posibile de traiu, cu șanse mai reduse de câștig. Întâmplarea, norocul putea sa aduca unora venituri mai mari, să-i ridice, cei mai mulți însă trebuiau să scormonească pământul cu rezultate mici.

Cine reprezenta capitalul particular ?

N'avem o listă completa a acționarilor sau întreprinzătorilor minierii se vor găsi astfel de liste în arhivele Tezaurariatului — avem însă listele acționarilor la 47 de mine de sub direcția Tezaurariatului; minele mai importante ale Tran-

1) Szentkirályi, op. cit. p. 50.

silvaniei, la 1843. Listele prezentând un deosebit interes pentru istoria exploatării capitaliste la noi, le reproducem în întregime :

MINE SUB DIRECȚIA TEZAUARIATULUI
Situăția din Maiu 1843

CERCUL ZLATNEI

1. Dumbrava, mina Dumitru (cinabru)

Acționari :

Lukács Thodor Simon	100 act.	Dobra Alecs., moșt.	8 act.
Háportoni, moștenit.	16 "	Frații Sláfkovics	4 "
		Total	128 "

2. Vâlcoiu, mina Laur Maria (aur, arg.)

Acționari :

Grünwald Anton, moșt.	24 act.	Dávid Thodor, moșt.	5 "
Melczer, moșt.	12 "	Záknofi Antonia	4 "
Kalmar	10 "	Lukács Gergely Lukács	8 "
Reinbold Ignațiu	10 "	Orbán Anton	2 "
Henni Francisc, moșt.	8 "	Ujvári Adam	2 "
Háportoni, moșt.	8 "	Borsai născ. Szabó Ver.	4 "
Aáron Alecs., moșt.	8 "	Dobokai născ. Borsai Ver.	4 "
Algert Gheorghe	6 "	Téglási născ. Borsai Aloisia	4 "
Pál Andrei, moșt.	5 "	Sláfkovics Ștefan	4 "
		Total	128 "

3. Vâlcoiu, mina Mihai (aur, arg.)

Bruckenthal Sofia, baroneasa	7 ¹ / ₈ act.	Chamare, contesa	10 act.
Bruckenthal Ioana, baroneasa	7 ¹ / ₈ "	Kun Ladislau conte	7 ¹ / ₈ "
Kráy, baroneasă	24 "	Sláfkovics Ștefan	57 "
Vécsey Augustin, conte	10 "	Bruckenthal Mihai, conte.	11 "
		Total	128 "

4. Vâlcoiu, mina Petru și Pavel (aur, arg.)

Bruckenthal Soție, baroneasa	12 ³ / ₈ act.	Kun Ladislau, contesa	3 ³ / ₈ act.
Bruckenthal Ioana, baroneasa	12 ³ / ₈ "	Sláfkovics Ștefan	39 "
Kray, contesă	28 "	Pataki Daniel	2 ⁴ / ₁₀ "
Vécsey Augustin, contele	14 "	Mauks, moșt.	1 ⁹ / ₁₀ "
		Total	128 "

5. Vâlcoiu, mina Ioan nep. (aur arg.)

Reinbold Ignațiu	6 act.	Sláfkovics Ștefan	114 act.
Szentpéteri Ioan, moșt.	8 "	Total	128 "

6. Botăș, mina Iacob și Ana (aur, arg.)

Leo Ana	10 act.	Piésch Carol	3 act.
Lukács Thodor Simon	10 "	Angermayer Gheorghe	2 ¹ / ₂ "
Wieland Terezia	8 "	Hensel Franc. moșt.	2 ¹ / ₂ "
Ötves Iacob	6 "	Total	2 "

Záknofi Anton	6	"	Saurau, contele	2	"
Daniel Elisabeta	6	"	Lázár Alexe	2	"
Daniel Anton	4	"	Manicatti Soiron	2	"
Daniel Mar'a	4	"	Plésch Catarina	2	"
David Thodor, moșt	4	"	Stemmer Gheorghe	1 $\frac{1}{2}$	"
Novák Simon	4	"	Lukács Daniel	1	"
Wieden	2	"	Másvilági Isac și Petru	1	"
Pap Constanțin	4	"	Asoc. vaduvelor din Viena	1	"
Mailand Samuel	3	"	Brenner Daniel	1 $\frac{1}{2}$	"
Binkova Venczel	3	"	Konrád Iosif	7	"
Bradacs Carol	3	"	Tövissi Grigore	10	"
Bradacs Samuel	3	"	Orban Anton	8	"
			Total	128	"

7. Bucium, mina veche Gheorghe (aur, arg., aramă)

Bruckenthal Iosif, baronul	12	acț.	Kosotán Maria	3	acț.
Angermayer Gheorghe	11	"	Jámbor Rozalia	3	"
Izekucz Anton	6	"	Baumann Carol	1 $\frac{1}{3}$	"
T th Anton	8	"	Bogdánfi Cristofor	1	"
Virág, soția	11	"	Vizkeleti Dorotea	1	"
Hilló, soția	6	"	Daniel Maria	1	"
Tartier Ioan, moșt	4	"	Zelenkav Ana	4 $\frac{1}{15}$	"
Heydendorf Andrei	4	"	Kuncz Elisabeta	4 $\frac{1}{15}$	"
Dávid Thodor, moșt	5 $\frac{2}{3}$	"	Szentpétei Ioan, moșt	8 $\frac{4}{15}$	"
Kenderesi Maria	4 $\frac{1}{15}$	"	Zsombori Ana	20 $\frac{2}{3}$	"
			Total	128	"

8. Fața Băii, Laur Maria (aur, arg.)

Grünwald Anton, moșt	16	acț.	Kopacz Gheorghe	4	acț.
Reinbold Ignățiu	12	"	Schlauf Venczel	3	"
Lukács Thodor Simion	21	"	Wilhelmb, moșt	2 $\frac{1}{4}$	"
Heinrich Ferd., moșt	10	"	Lázár Albert	2	"
Lukács Gergely Lukács	10	"	Steer Anton	2	"
Baumann Carol, moșt	9 $\frac{2}{4}$	"	Thurnfeld Venczel	2	"
Pecher Francisca	8	"	Stáfkovics, moșt	2	"
Sim n' Carol	8	"	Márton Daniel	2	"
Rébay Carol, moșt	7	"	Szikora Ioan	2	"
Borsai, moșt	6 $\frac{2}{4}$	"	Zelenkay Ana	2	"
Clamare, contesa, Vécsey Aug., Cont.	6	"	León Ana, moșt	2	"
Winkler Carol	6	"	Kápdebó, soția	2	"
Hippmann Iosif	6	"	Lórincz Paul	24	"
Vort, moștenitorii	6	"	Konrád Iosif	8	"
Izkucz, grupul	6	"	Mayer Carol, zalogite lui Niko- lási C.	0 $\frac{3}{4}$	"
Graf Ioan	6	"	Stáfkovics Ștefan	24	"
Kaerberbauer, moșt	4	"	Koch Ignățiu	1	"
Wittmann Daniel, moșt	4	"	Hrobonyi Ludmila	2	"
Novák Simon	6	"	Orbán Anton	9	"
Ötves Iacob	6	"	Total	256	"

9. Fericeț, mina Grigorie (aur, arg.)

Telckv, c ntesa	16	acț.	Matócsi, moșt	6	acț.
Bariez Ioan	8	"	Hainke, văd. Vodjanski	5	"
Bamb rg, d-ș tră	2	"	Schlauf Sebastian, moșt	4	"
Kalmár Barbara	6	"	Karásbeck Iosif, moșt	4	"

Zink	6	"	Moruvek Norbert	4	"	
Eissmann Iosif	6	"	Sláfkovics Ștefan	42	"	
				<u>Total</u>	<u>128</u>	"

II

CERCUL SĂCĂRAMB

10. Săcărâmb, mina de aur și argint.

Casa domnițoare	16	acț.	Pribilla Iosif	2	acț.
Tezaurariatul	32	"	Sardagna Iosif, baronul	16	"
Alstern Anton, zălogite Conte- lui Willczek	8	"	Ferrari Angelo, contele	16	"
Basseli Aloisia, contesa	6	"	Favetti Ludovic, contele	1	"
Montag Paul	2	"	Favetti Caietan, moșt.	1	"
Born Francisc, moșt.	8	"	Gail Ioan	7	"
Schmiedburg Iosif, baronul	4	"	Bereczkó Francisc, baronul. Le ține B Ferd, br. și sora sa, con- tesa Auersperg	2	3
Kohler născ. Born Antónia, ba- roneasa, moșt.	3 $\frac{1}{7}$	"	Bereczkó Iosif. Le ține Grim- pel Terezia	2	$\frac{1}{3}$
De la Motte, contele	8	"	Bereczkó Ludovic	2	$\frac{1}{3}$
Wratizlaw, contele	2	"	<u>Total</u>		

11. Hăitau, mina Petru (aur, arg.)

Tezaurariatul 128 acț.

12. Certej, mina Leopold (aur, arg.)

Tezaurariatul 128 acț.

13. Certej, mina Maria ajută! (aur, arg.)

Pipos Lázár 128 acț.

14. Certej, mina Regh'na (aur, arg.)

Pipos Lázár 64 acț.

Pipos Petru 64 "

Total 128 "

15. Fizeș, mina Sf. Treime (aur, arg.)

Senden Ludovic, baronul 4 acț.

Moldovan Dumitru jun. 2 "

Tezaurariatul 122 "

Total 128 "

16. Fizeș, mina Barbara (aur, arg.)

Velicska Dumitru 120 acț.

Lederer Ana născ. baroneasa

Wildburg 4 "

Lederer Ludovica născ. baronea-

sa Wildburg 4 "

17. Fizeș, mina Sf. Gheorghe (aur, arg.)	
Debreczeni Iacob	128 acț.
18. Fizeș, la Malu, mina Maria Victoria (aur, arg.)	
Demeter Moldován jun.	128 acț.
19. Toplița, mina Avram (aur, arg.)	
Pipos Lázár	128 acț.
20. Toplița, mina Petru și Pavel (aur, arg.)	
Pipos Lázár	128 ⁵ / ₆ acț.
21. Toplița, mina Ioan (aur, arg.)	
Pipos Lázár	123 ⁵ / ₆ acț.
Tezaurariatul	1 ¹ / ₆ "
Tezaurariatul	2 ² / ₃ "
Total	128 "
22. Toplița, mina Loboda și Gheorghe (aur, arg.)	
Tezaurariatul	128 acț.
23. Porcurea, mina Sf. Treime (aur, arg.)	
Schmidt Fedor	64 acț.
Lehrman Anton	64 "
Total	128 "

A ieșit de sub direcția Tezaurariatului.

III

CERCUL BAIA-DE-CRIȘ

24. Tebea, mina regală (aur, arg.)	
Tezaurariatul	128 acț.
25. Ruda, 12 Apostoli (aur, arg.)	
Toldalagi Francisc, contele	72 acț.
Teleki conțit și baronul	
Bruckenthal Mihail	56 "
Total	128 "
26. Zdrahoit mina Evang. Ioan (aur, arg.)	
Batternay Emeric, moșt.	128 acț.
27. Luncoiul-de-Sus, mina 3 regi (aur, arg.)	
Batternay Emeric, jun.	112 acț.
Dózsa Farkas	14 "
Gátj Dumjtru	2 "
Total	128 "

28. Valea Arsului, mina Grigore (aur, arg.)

Tezaurariatul 128 acț.

29. Valea Arsului, mina Ioan (aur, arg.)

Botta Ioan	28 acț.	Knöpfler, moșt.	4 acț.
Spâtes Constantin	28 "	Pálffy Leop., Carol, Fred. conț.	4 "
Mákra Ion	28 "	Nádasdy Leopold Contele	4 "
Mocz Ion	28 "	Csár Anton	4 "
			Total . . . 128 "

30. Valea Arsului, mina Martin (aur, arg.)

Bárbu, nasc. Biluska Cecilia . . . 128 acț.

31. Găineț, mina Simon și Iuda (aur, arg.)

Petkó Lázár	78 acț.	Iichtenstein Antonia, principesa	2 acț.
Maureli Ana	5 "	Hajos Cristina, contesa	1 "
Bruckenthal Iosif, baronul	4 "	Acțiuni societare, comune	38 "
			Total . . . 128 "

32. Băița, așa numita Baia cea Mare (aur, arg.)

Petkó Lázár	39 $\frac{1}{3}$ acț.	Moldován Petru	39 $\frac{1}{3}$ acț.
Moldován Dumitru, sen.	39 $\frac{1}{3}$ "	Tezaurariatul	10 "
			Total . . . 128 "

33. Valea Mica, mina Daniel (aur, arg.)

Eiseler Francisc, moșt. 128 acț.

34. Sfredel, mina Ladislau (aur, arg.)

Herczeg Ioan	42 $\frac{1}{3}$ acț.
Vipf Ioan	85 $\frac{1}{3}$ "
128 "	

35. Sfredel, mina Catarina (aur, arg.)

Moldován Dumitru, jun.	118 acț.
Tezaurariatul	10 "
Total . . . 128 "	

36. Dracia, mina Francisc (aur, arg.)

Behr Iosif	64 acț.
Zborai Nicolae	64 "
Total . . . 128 "	

37. Trestia, mina Francisc și Ana, unită cu „Cavalerul Gheorghe” (aur, arg.)

Wass Gheorghe, contele, moșt.
Ținuta în arenda de Moldován Dumitru jun. 128 acț.

38. Dolea, mina Iosif II (aur, arg. aramă)

Tezaurariatul	80 acț.
Domeniul Halmagiului, partaș gratuit	4 "
Societare	44 "
Total	128 "

IV.

CERCUL BAIA-DE-ARIEȘ

39. Baia-de-Arieș, mina Barbara (aur, arg.)

Angermayer Gheorghe	22 acț.	Thuri Iosif	2 acț.
Patrubán Martin	12 "	Biserica rom. cat. Baia-de-Arieș, acț. gratuit	2 "
Pataki Daniel	6 "	Held Anton	2 "
Mauks, moșt.	4 "	Teiber Fédor	1 ⁵ / ₆ "
Korosi Ioan	7 "	Akác Ana	1 "
Dipp Maxim	5 "	Mayer Car. în zalog la Nikolási Carol	1 "
Császár Gheorghe, moșt.	1 ¹ / ₂ "	Pályi Ferdinand, contele	1 "
Held Magdalena	5 "	Boruszki Anton	1 "
O'Donel, contesa	3 "	Kunczelmann Francisc	1 "
Lukács Gergelyi Lukács	4 ¹ / ₂ "	Schölling moșt.	1 "
Lukács Thodor Simon	4 "	Teiber Iosif	1 ⁵ / ₆ "
Wilhelm Elisabeta	2 "	Lúczer Albert	1 "
Bacsani Gabriela	3 "	Teiber Ludovic	5 ⁵ / ₆ "
Gerlin Terezia	2 "	Guttenberg Iosif, cavaler	5 ⁵ / ₆ "
Baltyáni, contesa	2 "	Teiber Barbara	5 ⁵ / ₆ "
Schuhmann Ignațiu	1 "	Téglási nasc.	1 ¹ / ₂ "
Schuhmann Ferdinand	1 "	Borsai Aloisia	9 ¹ / ₂ "
Baumann Carol, moșt.	2 "	Igwian Iosif	4 "
Prunetter Ioan	2 "	Held Mauriciu	1 ⁵ / ₆ "
Molnár Petru	2 "	Schaden Ioan	1 ⁵ / ₆ "
Roth Cristian, moșt.	2 "	Total	128 "

40. Baia-de-Arieș, mina Sf. Treime (aur, arg.)

Tezaurariatul 128 acțiuni

41. Baia-de-Arieș, mina „Nor c nosperat” (aur, arg.)

Tezaurariatul 128 acț.

42. Baia-de-Arieș, mina Iosif (aur, arg.)

Tezaurariatul 128 acț.

43. Baia-de-Arieș, mina Ștefan (aur, arg.)

Tezaurariatul 128 acț.

44. Baia-de-Arieș, mina Francisc (aur, arg.)

O'Donel Mauriciu, contele	8 acț.	Stöhr Ioan, moșt.	1 ¹ / ₄ acț.
Wilhelm Elisabeta	6 ¹ / ₂ "	Wappner Ioan	1 ¹ / ₄ "
Angermayer Gheorghe	5 "	Held Carolina	2 ¹ / ₆ "

Bacsáni născ. Baumberg Gabr.	7	"	Held Vilma	2	0	"
Schobel născ. Schram Iozefá	4	"	Held Augustin	2	9	"
Tischer Ioan	4	"	Held Mihail	2	9	"
Kalmár Iosif	2	"	Held Fedor	2	9	"
Schulz născ. Benkő Iozefa	4	"	Held Eduard	2	9	"
Akác Ana	3 ¹ / ₄	"	Held Mauriciu	16	2	9
Battyáni născ. contesa Ezszer-házi Philippina	2	"	Miliski, moșt	1	9	"
Heydendorf Andrei și moșt. Baussner	2	"	Teiber Fedor	1	2	6
Patakí Daniel	12 ¹ / ₁₀	"	Teiber Ludovic	1	2	6
Mauks, moșt.	8 ⁸ / ₁₀	"	Guttenberg Iosif, cavaler	1	2	6
Schelling, moșt.	2	"	Teiber Iosif	1	2	6
Schuhmann Ignățiu	1	"	Teiber Barbara	2	2	6
Schuhmann Ferd.	1	"	Kagerbauer născ. Marschitsck Rozalia	2	2	3
Baumann Carol	2	"	Beringer Ignățiu	2	2	3
O'Donel născ. contesa Kláry Carolina	3	"	Lerchenfeld născ. Marschitsck Elisabeta	2	2	3
Krizsán Ioan	1	"	Máyer Carol. Zalog la Nikolasi Carol	3	1	4
Braulik Tereza	1	"	Kunczelmann Francisc	1		
Held Anton	1 ² / ₉	"	Koch Ignățiu	4	1	3
Lukács Gergely Lukács	1	"	Hrobonyi Ludmila	8	2	3
Orbán Anton	1	"	Truppe Catarina	2		
Tartler Ioan	1 ¹ / ₂	"	Igyián Iosif	2		
Oberdorfer Terezia	1 ¹ / ₂	"	Rudclá, Iosif și Iozefa	4		
Kern născ. Wappner Terezia	1 ¹ / ₄	"	Schaden Ioan	2	1	6
Wappner Laurențiu	1 ¹ / ₄	"				
			Total	128		"

V

CERCUL RODNEI

45. Mina „Nadejdea lui Dumnezeu” (plumb)

Tezaurariatul 128 acț.

46. Mina Bényes (plumb)

Tezaurariatul 96 acț.

Deschán familia 32 "

Total . . . 128 "

VI

IN SECUIME

47. Mina din Sândominic, Ciuc (arama)

Tezaurariatul 8 acț.

Zachariás Anton 118 "

Biserica rom. cat. din Sândominic, acțiuni gratuite 2 "

Total . . . 128 "

Privind aceste liste vedem că numărul acțiunilor la cele 47 de mine în preună se ridică la 6016. O parte din aceste acțiuni sunt ale statului, restul particulare. Acțiunile statului se ridică la 1642, deci la ceva mai bine de o pa trime din totalul acțiunilor.

Cine deține restul de 4374 de acțiuni?

Printre acționari găsim înșăși casa imperială care deținea 16 acțiuni la cea mai importantă mină de atunci, mina de aur d'n Săcărâmb.

Aristocrația, conții, baronii, dețineau 541 de acțiuni. O bună parte din acești aristocrați sunt d'n afară granițelor țării, sunt înalți demnitari ai imperiului sau oameni de al curții. Oameni de ai curții sunt de sigur cei mai mulți din deținătorii acțiunilor dela mina din Săcărâmb: conții Alstern, De la Molte, Wratizlaw, Sardagna, Ferrari, Favetti și alții. Sunt nume din afară de granițele țării, din apropierea curții de sigur și ale conților O'Donel, Saurau, Páffy, Nádasdy, Lichtenstein, etc.

Dar figurează printre acționari și nume din aristocrația locală, ca Bruckenthal, Vécsey, Kun, Teleky, Tokdalagi, Vass. Familiile Tokdalagi și Teleky țineau împreună una d'n cele mai importante mine de aur, cea din Ruda. 12 Apostoli.

Marea majoritate a numelor însă sunt nume fără titluri nobiliare, nume diverse din paturile sociale de mijloc, din burghezia în formație. O clasare în aceste nume e mai greu de făcut. Ele sunt foarte variate. De sigur o bună parte d'n purtătorii lor veneau din Austria, ca reprezentanți ai expansiunii capitalului austriac aici. Ia una d'n mine apare chiar Asociația văduvelor din Viena. Altele sunt de sigur localnice, nume de cetățeni din orașele miniere, Abrud, Zlatna și altele. Câteva d'n numele de acționari se găsesec printre funcționarii de stat ai provinciei, vreo două-trei chiar printre funcționarii minierii. Reinbold Ignățiu, care e acționar la mai multe mine, e profesor și chirurg în Zlatna.

Printre numele diverse, de cele mai variate naționalități, germane, maghiare, cehe și altele, apar și câteva nume românești de localnici, ca Pipos, Lehian, Barbu, Barițiu, Spateș, Moldovan și altele.

Unele din nume le găsim repetându-se de mai multe ori, purtătorii lor erau acționari la mai multe mine: Sláfkovics Ștefan de pildă e acționar la 6 mine, deținând la toate împreună 280 de acțiuni. Pipos Lázár e acționar la 5 mine, Orbán Anton la 4.

Și din lista simplă a numelor se poate vedea că acest capital venea din foarte variate surse și că burghezia în formație e de foarte diversă proveniență. Ea însă exista, se îngroașe, activează. Chiar mai înainte de a activa politic, activează economic, aleargă după câștig.

Și încă un fapt reiese din aceste liste. Aristocrația deprinde și ea ocupații burgheze, e și ea acționară, intră și ea în formele de acțiune ale capitalului. Concluzia e evidentă: aristocrația se apropie de ocupațiile burgheze, o burghezie se ridică. Ceea ce nu e de loc fără importanță pentru deplasările sociale care vor urma.

Dar în afară de acestea era marea număr de mine mai mici, unele mici de tot, simple întreprinderi țărănești, care se găseau în jurul Abrudului, mai ales în Bucium, Roșta. Forma de exploatare erau micile asociații, pe cuxe (pe părți).

Cu ce personal lucra acest minerit?

Datele statistice ale timpului ne dau unele lămuriri și în această privință. De pilda Szentkirály, făcând calcule pentru anul 1836, ne prezintă următoarea situație numerică ¹⁾.

1. Funcționari, servitori aproximativ	269
2. Coproprietari de mine, mineri, lucrători, aprox.	7838
3. Aurari	638
4. Angajați la cuptoare, fierari	610
5. Cărbunari	700
6. Cărauși	1200
7. Totalul personalului minier —	11.255
8. Femei, copii, servitori și alții	33.765
9. Populația trăind nemijlocit din minerit	45.020

1) Szentkirályi, op. cit. p. 187.

Pentru anul 1842, același Szentkirályi da următoarele cifre în Calendarul minier :

1) Personal minier, înscris ca privilegiat în registrele de dare :

COMITATUL ALBA

Zlatna	672
Presaca, Feneș, Galați, Petroșani	60
Bucium	756
Abrud	651
Roșia	693
Abrud-sat	420
Corna	273
Cărpiniș	242
Mușca	32
Câmpeni și satele vecine	249
Baia-de-Arleş	519
Total	4.567

ZARAND

Vata-de-Sus	19
Rișca	46
Tebea	135
Căraci	85
Căzănești	7
Băia-de-Criș	22
Zdrapti, Luncoiul-de-Sus, Curechiu, Tarașel, Podele București, Criscior, Ruda, Brad	252
Băița și unele sate apropiate	504
Dupăpiatra, Stănița, Buceșd	82
Total	1152

HUNEDOARA

Săcărămb	693
Certeș-Honțol	462
Fizeș	132
Măgura	118
Cercul Almașului	567
Hunedoara și ținutul ei	850
Total	2822

TURDA

Rodna	216
Sălcuia și împrejurimile	210
Trăscău	460
Lupșa	27
Total	913

SCAUNUL ARIEȘ

Moldovenești și împrejurimile	195
-------------------------------	-----

SCAUNUL CIUC

Sândonic	215
Sarogag	16
		<u>231</u>

SCAUNUL SEBEȘ

Pianul-de-Sus	225
---------------	-----------	-----

SCAUNUL ORĂȘTIE

Sibișul și altele	305
-------------------	-----------	-----

Toate împreună 10.410

2. Personalul neînscris în listele de dare, dar care își câștigă existența în localitățile miniere din minerit și din munci legate de el, aproximativ 1/3 din suma de mai sus 3.471

Impreună = 13.881

3. Femei, copii, servitori, socotiți numai la de trei ori suma
41.643
55.524

4. Negustori, agricultori, meseriași, concurând la nevoile vieții acestui personal, locuind în localitățile miniere sau cele apropiate de ele, se ridică la 1/10 din suma 5.552

5. Femei, copii, servitori la aceștia, socotiți la de 4 ori 22.208
27.760

6. Negustori, agricultori și alții din jur sau mai departe, care stau în legătură comerciale permanente și membrii casei acestora, socotiți la 1/3 din suma precedată 9.253

Rezulta numărul sufletelor trăind mijlocit sau nemijlocit din minerit 92.537

Dupa acest calcul, destul de competent, Szentkirályi, care face aceste calcule, e asesor la judecatoria miniera — aproape o sută de mii de suflete sunt legate într'un fel, mai mult sau mai puțin, direct sau indirect, de producția miniera.

Personalul minier social are un cuprins mai larg decât îl are muncitorimea minieră în înțeles modern. În acest cadru, capital și muncă încă nu se separa complet și nici muncitorul minier nu are totdeauna ca exclusivă ocupație minieritul.

Mineritul în buna parte se face încă în vechile forme ale producției medievale. Mai ales în întreprinderile mici. Minerul e adesea și proprietar și muncitor, el face destul de des și agricultură sau diferite meserii, impuse de nevoile vieții aici. Izvoarele de traiu aici sunt atât de reduse, încât omul trebuie să aibă obișnuit mai multe ocupații, ca sa-și poată asigura un minim de existență.

Dar din datele de mai sus se vede cum se ridică la suprafață, cum încep sa domine de acuni formele noi, proprii capitalului; societatea pe acțiuni, separația dintre capital și munca, muncitorul salariat. În acest personal minier, trecut în

statistice ca privilegiat, adică scutit de dare sau de prestații iobagești pentru a încuraja mineritul, cea mai mare parte va avea noua situație de muncitor salariat.

Care erau condițiile de lucru, prele de muncă, salariile acestor muncitori, documentația care ne stă la îndemână nu ne mai rămurește cu precizie. Vor trebui făcute noi cercetări, de arhiva, pentru a reconstitui aceste condiții. ¹⁾ Kövály și Szentkirályi ne dau doar indicații vagi, cât de reduse trebuiau să fie salariile. Ca să ne închipuim cât de reduse puteau să fie aceste salarii, să ne gândim doar la raportul dintre producția de aur și argint din 1937 și cea din 1842: producția din 1842 e de câteva ori mai mică decât cea din 1937, în schimb personalul minier numeric e aproape același. Ce salarii puteau să-și revină atunci acestui personal, când știm cât de reduse erau salariile în 1937? Ținutul minier al Munților Apuseni a excelat totdeauna prin salarii de mizerie. Mai ales la mână de lucru brută, necalificată. Intreprinderile au profitat totdeauna de grelele condiții de viață ale omului de aici care, în constrângerea în care se gasea, trebuia să accepte și cele mai grele condiții de muncă. Kövály spune doar atât, ca în condițiile date, mineritul făceau mai mult Moșii săraci din ținutul minier. Contrastul era evident dintre bogăția de sub pământ și mizeria omului așezat pe el.

Indicațiile vagi ale lui Szentkirályi asupra protecției sau ajutorării muncitorilor miniere trebuie verificate, concretizate și ele prin cercetări de arhiva.

Un studiu special necesita tehnica mineritului, lucrările de artă, uneltele, metodele de lucru. Că ele erau înapoiate se vede și numai din raportul simplu dintre numărul brațelor de muncă angajate și cantitatea producției. Pentru extragerea și separarea metalelor funcționau uzinele din Zlatna. În mine se întreprindea, în cele mai mari, linia ferată, explozibilul; mineul încărcat însă era tras de cal, se pisa în șleampuri, se spăla în apă, se topea mai întâi în cuptoare, în cohuri pentru o primă extracție și apoi era transportat, pe caruțe sau pe spinarea calului (carul întreprinderilor mai mici) la uzine. Cohurile foloseau drept combustibil lemnul. Tăiatul și transportul lemnului necesar topitorilor era una din obligațiile cele mai grele ale locuitorilor din munți. Progresele tehnice sunt lente, mineritul crește mai mult extensiv. Szentkirályi se plânge de prea mică încurajare de care se bucură inovațiile tehnice.

Într'un capitol special, Szentkirályi se ocupă de semnele de recunoaștere ale gazelor subterane, de asfixieri, de readucerea la viață a minerului accidentat.

Dar la personalul minier mai trebuie adăugată și o altă categorie de căutători de aur: spălătorii de aur; aceștia spălau aurul din nisipur apelor. Aurul în nisip se găsește în cantități mici, în scântei numai, dar e un aur foarte fin. Spațatul aurului, azi rar, atunci era o ocupație foarte întinsă, îl practica o bună parte din populație. Mai ales în jurul satelor Tebea, Bisca, Risculița, Carpiș, Câmpenș, Pianuș-de-Sus și altele. Mai mult se spăla în Pianuș-de-Sus. Benigni socotea aurul provenit din spălarea la vreo 7-8 măji anual ²⁾.

În progres erau și celelate mine, de fier, aramă, plumb, etc.

Aramă se producea nu numai în Sân-Dominic, ci și la Deva, Cazaneșii, Veșel, etc. Producția de aramă în 1842 e socotită oficial la 1634 de maji, din care 245 producție a Statului și 1839 particulară.

Fier se extrăgea din diferite locuri: Toplița, Ghelar, Trascău, etc. Topitorii se găseau la Hunedoara, Trascău, Cujir și alte locuri. Datele statistice diferă. Kövály socotește că Hunedoara producea vreo 20—25.000 de maji anual, Trascaul 11—12.000 (avea 11 cuptoare). Producția întreaga de fier a Transilvaniei e socotită la cca 60.000 de maji anual ³⁾.

Producția de plumb în 1842 se ridică la 2768 de maji, din care 988 ale Statului, 2768 dela particulari.

1) Ținutul minier al Munților Apuseni are o arhiva foarte bogată dar împărțită în trei părți, la Cluj, la Sibiu, la Zlatna.

2) Benigni Handbuch der Statistik und Geographie des Grossfürstenthums Siebenbürgen, Sibiu 1837, I, pag. 60. În domeniul Băii-de-Arieș, de pildă, 48 capi de familie din 378 aveau și această ocupație. Cf. D. Prodan, Iobăgia în domeniul Băii-de-Arieș la 1770. Cluj, 1948, p. 21.

3) Kövály. op. cit., p. 92—93.

Se mai producea apoi sulf, mercur și altele.

Facând un bilanț, Kőváry întocmește urmatorul tabel de producție miniera pentru anul 1842:

Aur	18 măji
Argint	30 „
Arama	1634 „
Fier	60.000 „
Plumb	2768 „
Sulf	28 „
Vitriol	63 „

Cărbunele era încă prea puțin exploatat. Exploatarea lui în mare e mai tarziu.

Deosebit de importanta în Transilvania e exploatarea sarii. Aceasta însă va trebui prezentată într'o comunicare aparte.

În concluzie:

Mineritul în preajma anului 1848 e una din cele mai puternice surse economice ale Transilvaniei. El se remarcă atât prin cantitățile produse, cât și prin numărul brațelor de muncă angajate în aceasta producție. Producția aceasta e în continuă creștere. Mai mult, în ea ocupa tot mai mult loc cele două elemente a e noii economii, capitalul în accepțiunea lui modernă (societatea pe acțiuni) și munca salariată. Se evoluează și aici spre generalizarea sistemului capitalist de producție. Procesul, în preajma anului 1848, se găsește într'un stadiu destul de înaintat. Revoluția socială care urmează, și aici, mai ales aici, transpunea pe plan social raporturi economice suficient de evolute.

Social vorbind, aici avem acum o burghezie și o muncitorime. Burghez'a colaborează cu nobilimea, în schimb muncitorimea se desprinde din starea a treia facând cauză comună cu țaranimea. Lupta de clasă în această formă e destul de timpurie. Semnele ei apar chiar în răscoala condusă de Horea. În 1848 lupta se da cu violență îndeosebi în orașe, iar masele populare revoluționare se compun din țărani și mineri. Le apropia apoi adversarul comun. Cum proprietatea feudală nobilă aici era redusă și numărul nobilimei mic, — domeniul Zlatnei de pilda nu era nobiliar, ci fiscal — pornirile se îndreptau împotriva administrației și împotriva elementelor exploatare ale orașelor. Cazuri ca cel din Zlatna, unde în 1848 violența a atins una din culmile sale, sunt explicabile deci. În Zlatna se gasea administrația munților, judecătoria, percepția munților, oficiul de schimb, care totdeauna excelau în abuzuri; aici era burghezia cultivatoare de mine. În ochii mulțimii ridicate, Zlatna era cuibul abuzurilor, spoliărilor, cuibul bogațiilor cumulate prin exploatare, în raport cu mizeria maselor populare din jur, spoliată, exploatată. Deaceea era mai ascuțită lupta de clasă în această regiune.

LENIN ȘI STALIN — MARI CREATORI, CONDUCĂTORI ȘI TEORETICIENI AI STATULUI SOCIALIST SOVIETIC ¹⁾

de M. P. CAREVA

Cum s'ar fi bucurat marele Lenin, dacă ar fi putut să vadă ce au realizat Partidul Comunist și poporul sovietic în ultimul sfert de veac!

Acest gând incolțește în primul rând în mintea tuturor celor care sarbatoresc a 80-a aniversare dela nașterea lui V. I. Lenin, a tuturor oamenilor sovietici și a milioaneilor de oameni progresiști din alte țări, pentru care U.R.S.S. — țara socialismului victorios și a comunismului în curs de construire — reprezintă farul care le indică drumul spre un viitor luminos, dându-le convingerea ca ceea ce s'a realizat în U.R.S.S. poate fi realizat tot atât de bine și în alte țări. Dacă marele Lenin ar putea să vada cum s'a transformat aspectul Țării Sovietice, cât s'a ridicat nivelul material și cultural al maselor, dacă ar putea să vada uzinele și șantierele uriașe, întinsele ogoare colhoznice cultivate cu ajutorul tehnicii celei mai înaintate, dacă ar putea să vadă toate realizările poporului sovietic! Dacă putea să vada cât a crescut puterea și rolul creator al Statului Socialist Sovietic pe care el l-a creat împreună cu tovarășul Stalin, autoritatea internațională a acestuia, rolul uriaș pe care-l are Statul Sovietic în acțiunea de transformare a întregii situații internaționale, în interesul celor ce muncesc, dacă ar putea să vadă cum se înlăptuește ceea ce el a prevăzut înca de acum 30 de ani, cum apar în țările străine state de tip socialist care, în frunte cu U.R.S.S., formează lagărul unic al socialismului și al adevăratei democrații, care luptă împotriva lagărului antidemocratic și imperialist!

Ce satisfacție și mândrie legitimă ar simți Lenin, dacă ar ști că se realizează cauza căreia și-a închinat el întreaga sa viață minunată și toate marile sale indicații și planuri, puse în aplicare în țara Sovietică. Aceasta o datorăm geniului tovarăș de luptă și succesori al lui Lenin—I. V. Stalin.

„Acum — scria tovarășul Molotov în Decembrie 1949 — e deosebit de limpede ce mare fericire a fost pentru Patria noastră și pentru întreaga cauză a comunismului faptul că, după Lenin, în fruntea Partidului Comunist al U.R.S.S., a venit tovarășul Stalin, sub îndrumarea căruia de mai bine de un sfert de veac U.R.S.S. construiește victorios societatea comunistă. În această perioadă istorică, țara noastră s'a întărit și și-a întins aripile ca țară a socialismului și totodată ea a devenit factorul hotărâtor al puternicei creșteri a forțelor întregii omeniri progresiste. Aceasta constituie un merit uriaș al tovarășului Stalin și al conducerii staliniste, care a asigurat încheierea ideologică a partidului nostru, pe temeiul

1) Din „Sovetskoe Gosudarstvo i pravo”, Nr. 4, 1950.

principiilor marxism-leninismului și mișcarea neconținută înainte a poporului sovietic pe calea indicată de Marele Lenin" 1).

Numele lui Lenin și Stalin sunt tot atât de indisolubil legate între ele ca și numele lui Marx și Engels. În ambele cazuri, avem de a face cu un exemplu neîntrecut de colaborare creatoare între cele mai mari genii ale omenirii, care îmbina în persoana lor puterea teoretică a minții, uimitoare prin forța ei, cu talentul organizatoric neîntrecut, care și-au înclinat întreaga lor viață luptei pentru desființarea exploatării omului de către om, pentru victoria cauzei clasei muncitoare și a tuturor celor ce muncesc.

Pentru omenii muncii din întreaga lume, nu există nimic mai scump decât numele lui Marx, Engels, Lenin și Stalin.

„Crearea comunismului științific, omeniirea o datorează lui Marx și Engels. Victoria revoluției proletare și crearea orânduirii sociale și de stat sovietice, omeniirea le datorează lui Lenin și credinciosului său discipol — tovarășul Stalin. Victoria socialismului în U.R.S.S. și salvarea civilizației de barbaria fascistă, omeniirea le datorează tovarășului Stalin" 2).

Statul socialist sovietic constituie principalul instrument în construirea socialismului și a comunismului. Întărirea prin toate mijloacele a acestui Stat reprezintă o sarcină de cea mai mare importanță și una din condițiile hotărâtoare pentru construirea cu succes a comunismului în U.R.S.S.

Acest prim Stat Socialist din lume, care arată întregii omeniri calea spre un viitor luminos, spre comunism, a fost creat de Lenin și Stalin. Premiza hotărâtoare a construirii Statului Socialist Sovietic a fost victoria Marii Revoluții Socialiste din Octomvrie, asigurată sub conducerea directă a lui Lenin și Stalin. Insa nici victoria Marii Revoluții Socialiste din Octomvrie, nici formarea Statului Sovietic și nici marele sale realizări nu ar fi putut exista, dacă nu s'ar fi creat Partidul comunist bolșevic, un partid de tip nou. Acest mare partid a fost creat, format și educat de Lenin și Stalin.

„Secretul” tuturor mărețelor noastre realizări, începând cu victoria Marii Revoluții Socialiste din Octomvrie și terminând cu salvarea omenirii de barbarii germano-fasciști și cu toate succesele urașe repurtate după război pe frontul muncii pașnice, pentru vindecarea rănilor cauzate de război, pentru desăvârșirea construirii și pentru trecerea treptată spre comunism, constă în primul rând în faptul că Partidul lui Lenin și Stalin reprezintă în Statul sovietic forța conducătoare și îndrumătoare.

Lenin și Stalin, care au creat acest măreț partid, l-au înarmat cu teoria înaintată a mășării muncitorești, cu teoria marxist-leninistă, a cărei forță... „constă în faptul că ea oferă Partidului posibilitatea de a se orienta într-o anumită situație dată, de a înțelege legătura înăunsă a venimentelor care se desfășoară în jurul lui, de a prevedea mersul evenimentelor și de a discerne nu numai cum și încotro se desfășoară evenimentele în prezent, ci și cum și încotro trebuie să se desfășoare ele în viitor” 3).

Intemeietorii marxism-leninismului, care au trăit mult timp înainte de victoria Revoluției Socialiste și care nu dispuneau decât de experiența scurtă a Comunei din Paris, ce fusese o dictatură a proletariatului incompletă și lipsită de trăinicie, nu au putut, firește, și nici nu și-au pus ca scop (să dea o teorie desăvârșită despre statul socialist, despre căile și metodele construirii societății socialiste. Desvoltarea ulterioară creatoare a marxismului, în condiții noi, necunoscute lui Marx și Engels, reprezintă meritul permanent al lui Lenin și al celui mai apropiat tovarăș al său de luptă și urmaș — I. V. Stalin.

„...Rusia a devenit focarul leninismului, iar conducătorul comuniștilor ruși, Lenin, a devenit creatorul lui” 4).

1) V. Molotov, Stalin și conducerea stalinistă, „Bolșevic”, Nr. 24, 1949, (ed. P.M.R., 1950, p. 3).

2) L. P. Bria, Marele inspirator și organizator al victoriilor comunismului „Bolșevic”, Nr. 24, 1949, (ed. P.M.R., 1950, p. 8).

3) Istorie. P. C. (b) al U.R.S.S. Curs Scurt, p. 339, ed. rusă; v. și ed. III-a P.M.R., p. 134.

4) I. Stalin Opere, vol. 6, p. 77, ed. rusă; v. și Problemele leninismului, ed II-a P.M.R., p. 18.

Cu mult timp înainte de Marea Revoluție Socialistă din Octomvrie, dându-și seama de importanța de prim ordin a teoriei pentru succesul luptei revoluționare a clasei muncitoare, Lenin a început studiarea profundă a teoriei lui Marx și Engels și curățirea ei de toate denaturările introduse de social-trădătorii și de „teoreticienii” Internaționalei a II-a. Lenin a dezvoltat marxismul, ținând seama de elementele noi pe care i le-a adus viața. Astfel a luat naștere leninismul, care reprezintă, după definiția precisă a tovarășului Stalin, marxismul epocii imperia-lismului și al revoluției proletare¹).

Aparut în Rusia, leninismul — după cum a arătat tovarășul Stalin în caracterizarea leninismului și după cum a confirmat însași viața — reprezintă nu, numai un fenomen rusesc, ci și „...un fenomen internațional, care are rădăcini în întreaga dezvoltare internațională...”²).

Elementul principal în leninism este problema dictaturii proletariatului, a condițiilor necesare pentru cucerirea și pentru întărirea ei, precum și fundamentarea și concretizarea acestei probleme.

Desvoltând în mod creator marxismul, Lenin a tras concluzia despre posibilitatea victoriei revoluției socialiste, a creierii dictaturii proletariatului și a construirii socialismului într-o singură țară, luată aparte, pe baza legii inegalității dezvoltării capitalismului pe care a descoperit-o.

Lenin a arătat conținutul dictaturii proletariatului ca stat al perioadei de trecere de la capitalism la comunism, a formulat sarcinile ei fundamentale și a dezvoltat principiul ei cel mai înalt — alianța dintre clasa muncitoare și țărănimia muncitoare, alianță în care, ca o condiție obligatorie pentru construirea societății comuniste fără clase, clasa muncitoare păstrează rolul conducător.

Studiind încă înainte de Revoluția din Octomvrie noua organizare politică a societății, apărută în cursul primelor două revoluții din Rusia (revoluția din 1905 și cea din Februarie 1917) și anume, sovietele de deputați ai muncitorilor și țăranilor și bazându-se pe teoria marxistă, Lenin a ajuns la concluzia că cea mai bună formă politică de dictatură a proletariatului nu este republica democratică parlamentară, cum socoteau marxiștii din toate țările, până la revoluția din Februarie, ci Republica Sovietelor.

Desvoltând în mod creator marxismul, Lenin a înlocuit una din tezele lui învechite și anume aceea despre forma de stat a dictaturii proletariatului, cu noua teză a Republicii Sovietelor. Apreciind importanța acestei geniale descoperiri a lui Lenin, a modului creator în care acesta a dezvoltat teoria marxismului, tovarășul Stalin scria: „Ce s'ar fi ales din Partid, din revoluția noastră, din marxism, dacă Lenin s'ar fi înclinat în fața literii marxismului și nu s'ar fi hotărât să înlocuiască una din vechile teze ale marxismului, formulată de Engels, prin noua teză a Republicii Sovietelor, corespunzătoare noii stuații istorice? Partidul ar fi răcit în întuneric. Sovietele s'ar fi desorganizat, n'am fi avut puterea sovietică, iar teoria marxistă ar fi fost mult păgubită. Proletariatul ar fi pierdut, iar dușmanii proletariatului ar fi câștigat”³).

Dupa victoria Marii Revoluții Socialiste din Octomvrie, odată cu urlașea activitate practică dusă în strânsa colaborare cu tovarășul Stalin, Lenin a sintetizat în mod științific experiența primului stat socialist din lume, puternica gândire leninistă a deschis orizonturi noi, a indicat caile de dezvoltare, și a dat o rezolvare precisă problemelor complexe de o uriașă importanță teoretică și politică practică, ce s'au ivit în decursul construirii și activității primului Stat socialist din lume. Însă moartea necruțătoare nu i-a permis să vadă realizarea planurilor sale științifice geniale de construire a socialismului în U.R.S.S. și să creeze lucrarea planută de sintetizare teoretică a întregii experiențe noi a Statului Sovietic.

La al XVIII-lea Congres al P.C. (b) al U.S., tovarășul Stalin spunea: „Lenin intenționa să scrie a doua parte a lucrării „Statul și Revoluția”, în care el avea de gând să tragă concluziile principale din experiența revoluțiilor din 1905

1) I. Stalin, Opere, vol. 6, p. 71, ed. rusă; v. și Problemele leninismului, ed. II-a P.M.R., p. 11.

2) I. Stalin, Opere vol. 6, p. 70, ed. rusă; v. și Problemele leninismului ed. II-a P.M.R. p. 10.

3) Istoria P.C. (b) al U.S., vol. 1, p. 100, ed. rusă, v. și ed. III-a P.M.R., p. 497.

și 1917. Nu poate să încapă îndoială că Lenin intenționa, în partea II-a a cărții sale, să elaboreze și să desvolte mai departe teoria statului, sprinjindu-se pe experiența perioadei de existență a Puterii Sovietice în Țara noastră. Moartea însă l-a împiedicat să îndeplinească aceasta sarcină. Dar ceea ce timpul n'a permis lui Lenin să facă, trebuie să facă discipolii lui¹⁾.

Și acest lucru a fost făcut de cei care, împreună cu Lenin, a creat Partidul bolșevic și Statul Sovietic, de cel care încă în timpul când trăia Lenin a îmbogățit și a dezvoltat marxismul prin lucrările sale teoretice, de cel care, după moartea lui Lenin, a fost marele lui succesori și continuator al operei și al învățării sale.

Tovarășul Stalin nu numai că a apărut leninismul împotriva tuturor încercărilor făcute de dușmanii poporului de a denatura această învățătură, nu numai că a sintetizat întreaga moștenire ideologică genială a lui Lenin, dar a și dezvoltat-o din toate punctele de vedere, a motivat sub raport teoretic concluzia lui Lenin despre posibilitatea victoriei socialismului într-o singură țară, a creat o teorie unitară și completa a statului socialist, teorie care cuprinde întreaga experiență uriașă a dezvoltării acestuia și a înarmat Partidul și poporul sovietic cu teoria privitoare la caile și metodele construirii socialismului și a comunismului.

Prin concluzia sa genială despre posibilitatea construirii comunismului în U.R.S.S. și despre menținerea statului în condițiile comunismului, în cazul când continuă să existe sistemul imperialist și pericolul unui atac militar, tovarășul Stalin a dat Partidului și poporului perspectiva clară a luptei pentru victoria comunismului.

„In lucrările tovarășului Stalin, leninismul e ridicat pe o treaptă istorică nouă mai înaltă, fiind astăzi marxismul epocii imperialismului, al epocii revoluțiilor proletare și al construcției victorioase a socialismului în U.R.S.S., marxismul epocii cotiturii istorice a țărilor din Europa Centrală și de Sud-Est și a popoarelor marii Chine, pe calea democrației populare și a socialismului, marxismul epocii mișcării antimperialiste fără precedent a popoarelor subjugate din lumea întreagă²⁾).

În condițiile perioadei în care au trăit ei, Marx și Engels nu au avut posibilitatea să aplice în viață teoria socialismului științific, creată de ei, pe când Lenin și Stalin au aplicat în practică teoria elaborată de ei.

Puternicul Stat Socialist Sovietic — făurit de Lenin și Stalin — constituie un exemplu viu și clar al forței și adevărului marxism-leninismului, singura teorie cu adevărat științifică, constituie o dovadă a genialității creatorilor și conducătorilor lui.

Marea colaborare dintre Lenin și Stalin, care a început cu mult înainte de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, când din cauza condițiilor din acel timp, ei erau despărțiți prin mii de kilometri, a devenit deosebit de strânsă, atunci când, alături, ei au condus pregătirea și îndeplinirea asaltului hotărât asupra statului burghez-moșieresc, asalt al maselor revoluționare, când au asigurat trecerea conducerii de stat a societății în mâinile clasei muncitoare și au trecut la construirea primului stat socialist din lume.

Perioada scurtă dar atât de furtunoasă din Februarie 1917 până la 25 Octombrie (7 Noiembrie) 1917 este extrem de importantă pentru a înțelege geneza Statului socialist sovietic și rolul jucat de Lenin și Stalin în crearea lui.

Istoria Partidului bolșevic din această perioadă, materialele dela conferința din Aprilie și dela cel de al VI-lea Congres al Partidului, precum și tot ce au scris în acest timp Lenin și Stalin, dovedesc rolul lor în calitate de conducători ai Partidului și ai revoluției, unitatea deplină a părerilor lor, colaborarea strânsă dintre ei, respectul reciproc și prietenia lor crescândă.

Este interesant să comparăm două articole scrise aproape simultan în prima jumătate a lunii Martie de Lenin, care nu se întorsege din străinătate,

1) I. Stalin : Problemele leninismului, ed. II-a rusă, p. 604, v. și ediția II-a P.M.R., p. 950—951.

2) A. Mikoian : Marele constructor al comunismului „Bolșevic”, Nr. 24, 1949, p. 45—46, v. și ed. P.M.R., 1950, p. 4—5.

și de Stalin, adică: „Scrisori din depărtare” de Lenin (Scrisoarea I-a, publicată în „Pravda” din 21 și 22 Martie 1917) și articolul lui Stalin „Despre Sovietele de deputați ai muncitorilor și soldaților” (publicat în „Pravda” la 14 Martie 1917). În amândouă aceste articole, sovietele sunt considerate ca organe ale puterii, iar întărirea lor este privită ca primă condiție pentru a obține victoria până la capăt asupra forțelor reacțiunii. În această scrisoare, constatând că alături de guvernul provizoriu care reprezintă „...în fond, din punct de vedere al acestui război un simplu agent al „firmei” miliardare: „Anglia și Franța” a luat naștere un nou guvern neoficial, nedesvoltat, relativ încă slab, un guvern muncitoresc care exprimă interesele proletariatului și ale întregii populații sărace dela orașe și dela sate”¹⁾.

Lenin subliniază cu toată vigoarea necesitatea întăririi, lărgirii și dezvoltării rolului, a importanței și a forței sovietelor, pentru a garanta nimicirea țarismului până la capăt. Aceasi idee străbate și articolul lui Stalin: „Să întărească aceste soviete, să creeze soviete pretutindeni, să le lege între ele, în frunte cu sovietul central al deputaților, muncitorilor și soldaților ca organ al puterii revoluționare a poporului — iată în ce direcție trebuie să lucreze social-democrații revoluționari”²⁾, iar mai departe, chemând pe muncitori, țărani și soldați să se unească pretutindeni în soviete de deputați ai muncitorilor și soldaților, ca organe ale alianței și puterii forțelor revoluționare din Rusia, tovarășul Stalin spune: „În aceasta constă chezașa victoriei depline asupra forțelor întinericului din vechea Rusie”³⁾.

Marii teoreticieni și strategii ai revoluției proletare au văzut în același timp în soviete veriga de care trebuie să te prinzi pentru a putea trage tot lanțul. Imediat după întoarcerea din emigrație, în celebrele „Teze din Aprilie”, Lenin formulează sarcinile fundamentale ale proletariatului revoluționar. La punctul 5 al acestor Teze se arată: „Nu o republică parlamentară — revenirea dela sovietele de deputați ai muncitorilor la această republică ar însemna un pas înapoi — ci republica sovietelor de deputați ai muncitorilor, ai salariaților agricoli și ai țăranilor din întreaga țară de jos până sus”⁴⁾.

Conferința din Aprilie a îndrumat Partidul către pregătirea revoluției socialiste. Încercările trădătoare ale lui Camenev și Ricov de a împiedica aplicarea acestei linii, susținând că Rusia nu ar fi creată pentru revoluția socialistă și că în ea este posibilă numai o republică burgheză, au fost respinse. Rapoartele prezentate de Lenin și Stalin la această Conferință și hotărârile adoptate pe baza acestor rapoarte au formulat tezele fundamentale ale politicii pe care a început s-o înlăpătuască Statul sovietic, din primele zile ale existenței sale.

În timpul cât Lenin a trebuit să stea în ilegalitate, conform directivelor Partidului, cel mai apropiat tovarăș al său de luptă, I. V. Stalin, a condus direct Comitetul Central, fiind totodată în fruntea organului central al Partidului.

În această perioadă, Lenin a fost în strânsă legătură cu Stalin. Noua tactică a Partidului, elaborată de Lenin cu participarea activă a tovarășului Stalin, a fost aplicată cu consecvență în noile condiții de luptă. Raportul prezentat de tovarășul Stalin la al VI-lea Congres al Partidului reprezintă unul dintre cele mai importante evenimente din perioada Februarie—Octombrie. Ca răspuns la atacul troțkiștilor, care afirmau că Rusia ar putea păși spre socialism numai în cazul când ar exista o revoluție proletară în Rusia, Stalin a răspuns ca un adevărat leninist, prin formula clasică, care a definit poziția Partidului: „Nu este exclus, — spunea tovarășul Stalin, — ca tocmai Rusia să fie țara care să deschidă drumul spre socialism”. „Trebuie să ne debarasăm de ideea perimată că numai Europa ne poate arăta calea. Există un marxism dogmatic și un marxism creator. Eu mă situez pe platforma marxismului creator”⁵⁾.

La 12—14 (25—27) Septembrie 1917, Lenin trimite Comitetului Central scri-

1) Lenin, Opere, vol. 23 p. 298, ed. rusă; v. și Opere alese, vol. I, partea II-a, ed. P.M.R., p. 537.

2) I. Stalin, Opere, vol. 3, p. 2, ed. rusă; ibidem ed. P.M.R.

3) I. Stalin, Opere, vol. 3, p. 3, ed. rusă; ibidem ed. P.M.R.

4) Lenin, Opere, vol. 24, p. 5, ed. rusă; v. și Teze din Aprilie ed. P.C.R.

p. 14.

5) I. Stalin, Opere, vol. 3, p. 186—187, ed. rusă; v. și ed. P.M.R., p. 190—190.

surile sale istorice intitulate „Bolșevicii trebuie să ia puterea” și „Marxismul și insurecția”, în care analizând situația internă și internațională, explică de ce tocmai acum bolșevicii trebuie să ia puterea, subliniază care este importanța pentru insurecțiile a unui aparat reprezentat prin soviete și alte organizații democratice și dă indicații concrete cu privire la organizarea insurecției, repartizarea forțelor, crearea statului major al detașamentului de luptă, cele mai importante puncte care trebuie cucerite în primul rând, etc.

Trebuie să observăm că, atunci când aceste scrisori au fost discutate la ședința C.C. al Partidului Bolșevic (15—28 Septembrie 1917), s'a produs manifestarea trădătoare a lui Camenev, care s'a ridicat împotriva directivei date de Lenin cu privire la insurecția armată și a propus chiar să se ascundă Partidului aceste scrisori, distrugându-se toate exemplarele.

Tovarășul Stalin a respins cu hotărâre acest atac trădător, insistând ca scrisorile lui Lenin să fie trimise celor mai importante organizații ale Partidului bolșevic.

În perioada în care tovarășul Stalin a condus nemilocit pregătirea insurecției armate, Lenin, aflându-se în ilegalitate, a scris în afară de directivele pentru Partid, două lucrări teoretice excepționale — „Statul și Revoluția” (August—Septembrie 1917) și „Vor putea menține oare bolșevicii puterea de stat?” (sfârșitul lunii Septembrie 1917) — care au înarmat din punct de vedere ideologic Partidul și clasa muncitoare.

În prima din aceste lucrări Lenin a restabilit integral teoria lui Marx despre stat, curățind-o de toate denaturările social-oportuniste și a îmbogățit-o cu concluzii noi trase pe baza studiului experienței epocii imperiului și a primelor două revoluții ruse, concentrându-și atenția în deosebi asupra problemei necesității, ca proletariatul care a cucerit puterea să zdrobească vechea mașină de stat și asupra problemei statului și a drentului, în condițiile victoriei revoluției socialiste și ale construirii societății socialiste.

În prefața la această lucrare, de mare valoare, Lenin explică ce înseamnă uriasă capătă, atât sub raport teoretic cât și sub raport politic, în condițiile dezvoltării revoluției proletare, problema statului și a atitudinii proletariatului față de stat. „ca problemă a lămuririi maselor, cu privire la cele ce vor trebui ele să parcurgă în viitorul apropiat pentru eliberarea lor de sub jugul capitalului”¹⁾. Această lucrare clasică a marxism-leninismului a jucat un rol imens în acțiunea de orientare justă a Partidului, iar prin aceasta și a întregii clase muncitoare, într-o problemă atât de complexă și de importantă cum este atitudinea față de stat. Iar în lucrarea „Vor reuși oare bolșevicii să mențină puterea de stat?” motivând din punct de vedere teoretic lina șore cucerirea puterii, Lenin explică în mod amănunțit împrejurările care asigură această cucerire a puterii de către proletariat, sub conducerea Partidului bolșevic. Lenin face aici o analiză genială a sovietelor, ca aparat de stat de tip nou.

Demascând argumentele apărătorilor burgheziei, care urmăreau să dovedească faptul că revoluția proletară ar fi condamnată la eșec și că bolșevicii nu vor putea menține puterea în cazul când această revoluție ar fi victorioasă, fiindcă proletariatul nu va putea „pune în mișcare” aparatul de stat, Lenin scrie: „Bineînțeles că nu am fi putut nici să punem stăpânire, și nici să punem în mișcare vechiul aparat. Noul aparat, sovietele, este deja pus în mișcare „prin impulsul puternic al adevăratei creații populare”²⁾.

Arătând în mod amănunțit toate avantajele principale ale sovietelor, care dovedeau că, în comparație cu parlamentarismul burghez, ele reprezintă „...un pas înainte de importanță istorică mondială în dezvoltarea democrației”³⁾. Lenin lămu-rește că sovietele își pot desfășura în întregime toate posibilitățile lor, doar în cazul când ele iau întreaga putere de stat în mâinile lor, deoarece dualitatea puterii paralizază sovietele.

Subliniind întreaga importanță a creerii sovietelor, Lenin scrie: „Dacă ini-

1) Lenin, Opere, vol. 25, p. 350, ed. rusă; v. și Statul și Revoluția.

2) Lenin, Opere, vol. 26, p. 84, ed. rusă; Opere alese, vol. 2, p. I, p. 199, ed. P.C.R., 1946.

3) Lenin, Opere, vol. 26 p. 70, ed. rusă.

lătitva populară a claselor revoluționare nu ar fi creat 'sovietele, revoluția proletară ar fi fost condamnată la eșec în Rusia, deoarece fără îndoielă proletariatul nu s'ar fi putut mentine la putere cu vechiul aparat, iar un aparat nou nu poate fi creat dintr'odată" 1).

În lucrările citate, precum și în lucrarea „Catastrofa care ne amenință și cum trebuie să luptăm împotriva ei”, scrisă în aceeași perioadă (10—14 (23—27) Septembrie 1907), Lenin trasează programul de activitate a statului de dictatură a proletariatului și în domeniul economic. Dacă în „Statul și Revoluția” este vorba mai ales despre lucrarea teoretică a sarcinilor economice ale statului, în epoca socialismului deja construit, în celelalte două lucrări, Lenin își concentrează atenția tocmai asupra sarcinilor economice primordiale ale statului de tip nou, care apare ca rezultat al revoluției proletare.

Instaurând dictatura proletariatului și predând conducerea de stat a societății în mâinile clasei muncitoare, Revoluția Socialistă din Octomvrie „...a deschis o nouă eră în istoria omenirii, era revoluțiilor proletare” 2).

Al doilea Congres al Sovietelor, la care Lenin a prezentat rapoartele în problema păcii și cea a pământului, a consfințit crearea unui stat de tip nou și anume a Statului Sovietic, a Statului Socialist. Al doilea Congres a constituit primul guvern al muncitorilor și țăranilor în frunte cu Lenin și a adoptat decretul despre pace și despre pământ, în care și-a găsit expresie politica bolșevică în aceste probleme fundamentale. Împreună cu Lenin, a intrat în guvern și tovarășul Stalin care, în calitate de Comisar al Poporului pentru Naționalități, a fost însărcinat să conducă aplicarea în practică a politicii naționale a Partidului Bolșevic și rezolvarea problemei naționale, într'o țară care până atunci fusese o închisoare a popoarelor.

Consiliul Comisarilor Poporului, prezidat de Lenin, a constituit un adevărat stat major al construirii statului nou, purtând pe umerii săi principala greutate a tuturor sarcinilor conducerii de stat.

Ca șef al guvernului sovietic, Lenin s'a strălinit în această muncă uriașă în primul rând pe cel mai apropiat tovarăș al său de luptă, I. V. Stalin.

Diversitatea și caracterul complex al sarcinilor care s'au pus în fața guvernului sovietic, chiar din primele zile dela constituirea sa, precum și activitatea sa în prima perioadă de existență a Puterii Sovietice, sunt caracterizate în felul următor în „Cursul Scurt de Istorie a P. C. (b) al U.S.”: „Pentru a consolida puterea sovietică trebuia deștrus, sfărâmat vechiul aparat de stat burghez și creat în locul lui aparatul nou al Statului Sovietic. Trebuiau apoi nimicite rămășițele vechiului regim de caste și regimul de aspirare națională, trebuiau anulate privilegiile bisericilor, lichidate presa contrarevoluționară și organizațiile contrarevoluționare de tot felul, legale și ilegale, trebuia disolvată Adunarea Constituantă burgheză. În sfârșit, după naționalizarea pământului trebuia naționalizată întreaga mare industrie, trebuia apoi scoasă țara din războiu și terminat războiul care împiedeca în cea mai mare măsură consolidarea puterii sovietice.

Toate aceste măsuri au fost îndeplinite în decurs de câteva luni, dela sfârșitul anului 1917 și până la jumătatea anului 1918” 3).

Hotărârile istorice ale celui de al doilea Congres al Sovietelor, adoptate pe baza rapoartelor prezentate de Lenin și scrise personal de el, constituie începutul acestei activități, uriașă prin proporțiile și complexitatea ei, a Puterii Sovietice. Din modestul birou al lui Lenin care, înainte de evacuarea guvernului din Lenin-grad la Moscova, se găsea la Smolnii, plecau fire în toate colțurile țării, legându-le cu centrul revoluției.

După ce puterea a trecut în mâinile sovietelor, trebuia întărită orânduirea sovietică, trebuia ca Sovietele să pună stăpânire pe toate funcțiunile statului, lucru care cerea rezolvarea tuturor sarcinilor mai sus indicate din această perioadă. Aci se conturează în toată măreția rolul creatorilor și al conducătorilor Statului Sovietic, al colaborării createora dintre ei, care a asigurat îndeplinirea acestor

1) Lenin, Opere, vol. 26, p. 80.

2) Istoria P. C. (b) al U.R.S.S., Curs Scurt, p. 214, ed. rusă, v. și ed. III P.M.R., p. 313.

3) Istoria P. C. (b) al U.S., Curs Scurt, p. 204, ed. rusă, v. și ed. III, P.M.R. p. 298—299.

sarcini uriașe de a căror rezolvare cu succes depindea soarta statului de tip nou, care luase atunci naștere.

Geniul lui Lenin a condus cu pași fermi Partidul și Statul pe o nouă cale, neexplorată, luminând-o prin forța gândirii sale și sprijinindu-se în aplicarea tuturor măsurilor pe avangarda clasei muncitoare — Partidul Comunist. — pe inițiativa creatoră a marelor inșiși atrase de Puterea Sovietică la participarea hotărâtoare și de zi cu zi la conducerea Statului. Alături de Lenin, ca cel mai apropiat tovarăș de luptă îl vedem pe I. V. Stalin. În toate problemele cât de cât importante, Lenin se sfătuia în primul rând cu el. Numeroasele documente arhivistice, publicate în „Jeninskie sborniki” („Culegeri leniniste”) care păstrează pentru istorie activitatea desfășurată de Lenin, ca șef al guvernului sovietic, abundă în note scrise de mîna lui Lenin: „Ași vrea să mă sfătuesc în această chestiune cu Stalin”, „Cereți părerea lui Stalin”, „Anunțați-l pe Stalin”, „Însărcinați cu aceasta pe Stalin”, etc. Corespondența dintre Lenin și Stalin și textul convorbirilor telefonice exprimă de asemeni în mod sugestiv acest contact permanent între marii constructori ai Statului Sovietic.

Autorii biografiei tovarășului Stalin observă, de bună dreptate, că: „Stalin împreună cu Sverdlov sunt colaboratorii apropiați ai lui Lenin în opera de construire a statului sovietic Alături de Lenin, Stalin duce lupta contra lui Camenev, Zinoviev, Rîcov și a celorlalți spărgători de grevă și dezertori ai revoluției. La organizarea acțiunii de nimicire a lui Kerenski și Crasnov, la înfrângerea sabotajului funcționarilor publici și funcționarilor particulari, la lichidarea Marelui Cartier General contrarevoluționar și a generalilor țariști, la suprimarea presei burgheze, la lupta contra Radei Ucrainiene contrarevoluționare, la dizolvarea Adunării Constituante, la elaborarea celei dintâi Constituții Sovietice, în 1918, la toate aceste evenimente hotărâtoare ¹⁾ Stalin ia partea cea mai activă și are un rol conducător”.

Un eveniment de o importanță imensă din prima perioadă a construirii statului este adoptarea primei Constituții sovietice — Constituția R.S.F.S.R. Aci, ca și în toate, s'a manifestat rolul conducător al poporului rus, primul din lume care a creat o constituție socialistă ce a servit ca model tuturor republicilor sovietice care s'au format după R.S.F.S.R. Prima constituție sovietică este, în sensul deplin al cuvântului, o creație a lui Lenin-Stalin, rodul colaborării lor. Tovarășul Stalin, care a făcut parte din comisia constituțională creată de Comitetul Executiv Central, ca reprezentant al fracțiunii bolșevice, a condus împreună cu Sverdlov, lucrările acestei comisii, până la plecarea sa ca reprezentant al R.S.F.S.R. la Cursc, în vederea tratativelor pentru încheierea tratatului de pace cu Rada Ucrainiană. În această etapă hotărâtoare a lucrărilor comisiei, care a stabilit principiile și caracterul general al proiectului de constituție, tovarășul Stalin a demască împreună cu Sverdlov încercările socialștilor revoluționari „de stînga” și ale „comuniștilor de stînga” de a împiedeca activitatea comisiei și de a transforma Constituția pregătită, într'o simplă imitare a constituțiilor burgheze. La baza lucrărilor comisiei au fost puse „Declarația drepturilor poporului muncitor și exploatat”, adoptată de al III-lea Congres al Sovietelor și rezoluția „Despre instituțiile federale”, scrisă de tovarășul Stalin, precum și proiectul asupra principiilor generale ale Constituției, întocmit tot de el. Când, după plecarea tovarășului Stalin, socialștii revoluționari de „stînga” și „comuniștii de stînga” au încercat să compromită pregătirea proiectului de Constituție pentru cel de al V-lea Congres, Lenin a condus personal pregătirea, în calitate de președinte al Comisiei de elaborare a Constituției, convocată de Comitetul Central în Iunie 1918, Comisie care a îndreptat greseliile proiectului prezentat de comisia Comitetului Executiv Central. Potrivit indicațiilor date de Lenin, s'a elaborat pe baza „Declarației drepturilor popoarelor din Rusia” întocmită de Stalin, și a Deciziei celui de al III-lea Congres al Sovietelor asupra raportului prezentat de tovarășul Stalin, articolul cu privire la egalitatea în drepturi a cetățenilor, indiferent de apartenența rasială sau națională. Acest articol a fost introdus în proiectul prezentat de Comisia Comitetului Executiv Central.

¹⁾ Iosif Vissarionovici Stalin, Scurtă biografie, p. 68, ed. rusă; v. și ed. P.C.R., p. 56—57.

Făcând bilanțul a ceea ce a reușit să înfăptuiască Statul Sovietic până atunci, Constituția a consfințit pe cale legislativă, atât principiile sale conducătoare, cât și formele organizatorice elaborate până în acel moment, a arătat limpede esența de clasă a Statului Sovietic ca stat de tip nou, superior, care se deosebește radical de statul exploator, a consfințit adevăratul democratism al puterii sovietice, drepturile și libertățile cele mai largi ale poporului muncitor și a dovedit în mod strălucit în fața întregii lumi viabilitatea și puterea Statului Sovietic.

„Dacă acum putem propune acestui Congres, Constituția sovietică. — a spus Lenin în discursul roșit la al V-lea Congres. — acest lucru este posibil numai din cauză că Sovietele au fost create și verificate în toate colțurile țării, din cauză că voi le-ați creat și voi le-ați verificat în toate colțurile țării; numai la 6 luni după Revoluția din Octombrie și la aproape un an dela Primul Congres al Sovietelor din Rusia, am putut fixa în scris ceea ce există deja în practică”¹⁾. Lucrările lui Lenin și Stalin au arătat imensa importanță internă și internațională a primei Constituții sovietice, precum și a tezelor și principiilor pe cari le fixează ea. Adoptarea Constituției a avut o importanță tot atât de mare în opera de dezvoltare a drentului sovietic, acest drept nou, de tip superior, adaptat la maximum la interesele poporului muncitor în frunte cu clasa muncitoare, adaptat la înfăptuirea funcțiunilor dictaturii proletariatului.

Din momentul în care a luat naștere, dreptul sovietic este luat în mod indisolubil de numele lui Lenin și Stalin și această legătură se exprimă nu numai în faptul că în actele juridice sovietice își găsește expresia politica leninist-stalinistă, dar și în faptul că un număr imens de acte juridice dintre cele mai importante, sunt scrise sau redactate personal de ei sau sunt elaborate din inițiativa lor directă și sub conducerea lor nemijlocită. Așa sunt deciziile celui de al II-lea Congres al Sovietelor despre pace, despre pământ, despre constituirea guvernului, așa sunt regulamentele despre controlul muncitoresc, decretele de naționalizare a băncilor, de naționalizare a comerțului exterior, de arestare a conducătorilor războiului civil împotriva Revoluției, decretele despre justiție, despre tribunalele revoluționare, despre dreptul de revocare a deputaților, despre dizolvarea Adunării Constituante, despre naționalizarea flotei maritime și fluviale, așa sunt celebrele „Declarația drenturilor popoarelor din Rusia” și „Declarația poporului muncitor și exploatat”, decizia cu privire la instituțiile federale ale Republicii Ruse, decretul despre Consiliul Economic Superior și numeroase alte documente apărute în perioada pe care o examinăm. Așa este și prima Constituție sovietică, care a încununat prima perioadă a Puterii Sovietice și care a constituit baza juridică pentru întreaga legislație ulterioară. Fundamentarea teoretică de către Lenin și Stalin a acestei Constituții, a principiilor fundamentale ale Statului Sovietic și a formelor sale organizatorice statuate în ea, precum și a documentelor juridice de cea mai mare importanță care au precedat-o au constituit o uriașă contribuție la teoria marxist-leninistă a statului și a dreptului.

Succesele Marelui Revoluției Socialiste din Octombrie au însemnat victoria politică a socialismului în Rusia. Însă prin aceasta se rezolvă numai o parte din sarcina dificilă de organizare a societății socialiste, ce crea numai nemiza cea mai importantă pentru rezolvarea completă a acestei sarcini. Dificultatea pri cupală — scria Lenin în articolul „Sarcinile imediate ale Puterii Sovietice”, aparține domeniului economic: este aceea de a institui pretutindeni evidența riguroasă și controlul sever al producției și al distribuiri produselor, sporirea productivității muncii, socializarea colectivă a producției²⁾. În acest articol Lenin pune în toată amploarea lor problemele în legătură cu disciplina, conducerea unică și organizarea și face o profundă analiză teoretică a dictaturii proletariatului și a sovietelor, ca cea mai înaltă formă de democratism. Sub conducerea lui Lenin și Stalin a început, în primăvara anului 1918, trecerea dela exproprierea expropriatorilor la întărirea organizatorică a realizărilor din lunile precedente, la clădirea economiei naționale sovietice, la construirea temeliei socialismului. Aplicarea în Iunie 1918 a unei largi naționalizări în toate ramurile principale ale industriei, a însemnat

1) Lenin, Opere, vol. 27, p. 474, ed. rusă.

2) Lenin, vol. XXVII, p. 213 ed. rusă, v. și Opere alese, partea I, p. 459, ed. P.C.R.

un pas important în acțiunea de construire a bazelor socialismului. Odată ce această crește foarte mult importanța sarcinii de a învăța cum (să organizăm într'un mod nou producția și conducerea ei. Aceasta devine acum sarcina centrală, principală.

„Noi. — scria Lenin în același articol — Partidul Bolșevic, am reușit să convingem Rusia. Am reușit s'o recucerim din mâinile celor bogati pentru cei săraci, din mâinile exploataților pentru cei ce muncesc. Trebuie acum s'o admînistrăm. Si marea dificultate care caracterizează momentul actual este de a pricepe particularitățile acestei tranziții dela o fază în care sarcina noastră centrală era aceea de a convinge poporul și de a reprima pe exploatații cu ajutorul armelor, la o fază în care sarcina centrală este aceea a admînistrării... Sarcina aceasta este cea mai grea, căci este vorba de organizarea într'un fel nou a celor mai adânci temelii, a temeliiilor economice ale vieții a zeci și zeci de milioane de oameni. Și ea este și cea mai rodnică fiindcă numai dună ce va fi ea (în linii principale și esențiale) realizată, se va putea spune că Rusia a devenit o republică nu numai sovietică, ci și socialistă!).

Munca titanică de atragere în făgașul construcției socialiste a maselor uriașe de oameni aparținând naționalităților asurite în trecut, muncă înfăptuită în aceeași perioadă de tovarășul Stalin, în calitate de Comisar al Poporului pentru naționalități, a lărgit frontul oamenilor muncii și a contribuit la unirea lor strănsă în iurul marelui popor rus, fapt care a creat condiții favorabile pentru desfășurarea în întreaga țară a muncii constructive de transformare a societății pe baze noi.

Însă rășoiul civil care a izbucnit pela mijlocul anului 1918 și intervenția străină au înmiedicat trecerea proiectată la muncă nasnică și constructivă.

În perioada războiului civil, cu toate condițiile extrem de grele ale acestui războiu, Lenin nu a scâdat din vedere nicio clipă problemele de primă construcția economică, culturală, ridicarea politică a maselor și îmbunătățirea situației lor. Astfel, pe la începutul lunii Iulie 1918, când situația era deosebit de încordată, Lenin a prezentat la primul Congres al învățătorilor un raport relativ la pregătirea învățătorilor, și a dus în discuția Consiliului Comisarilor Poporului probleme privind ajutorarea țăranilor cu mașini agricole, acordarea de fonduri pentru șantierul Volciov, ridicarea la Moscova a 50 de monumente de mari revoluționari și activiști pe tărâm social, paza bibliotecilor din R.S.F.S.R., situația locuințelor la Moscova, etc.

Lenin acordă cea mai mare atenție în această perioadă unor probleme ca: îmbunătățirea aparatului de stat, lupta împotriva birocratismului și întărirea legalității socialiste. Când unul din activiștii din aparatul Consiliului Comisarilor Poporului l-a întrebat pe Lenin dacă nu se poate ocoli decretul „Despre înrădăirea angajării de rude în instituțiile sovietice”, pentru a angaja pe ruda uneia din persoanele care lucrau în aparat, Lenin a răspuns: „Nu este permis să ocolim decretule: numai pentru o astfel de pronunere vom trimite în judecată” 2).

Lenin a luptat împotriva denaturărilor birocratice din aparatul de stat, a căutat să obțină reducerea și lăfșenirea acestuia și a indicat numeroasele lipsuri din activitatea aparatului de stat subliniind totodată că în spatele acestor lipsuri nu putem să nu vedem lucrul principal și anume, că acesta este un aparat de stat nou, de tip superior. „Se prea poate, — scria Lenin, — ca aparatul nostru să fie prost, dar se spune că și prima mașină cu aburi care a fost inventată a fost proastă și nici nu știe măcar dacă a funcționat. Dar nu aceasta este important, ci faptul că invenția s'a făcut. Ce importanță are că prima mașină cu aburi a fost la început inutilizabilă prin forma ei, când avem acum locomotiva. Să zicem că aparatul nostru de stat este acum din cale afară de prost, el a fost totuși creat; o descoperire istorică din cele mai mărețe s'a făcut: s'a creat un stat de tip proletar...” 3).

1) Lenin, Opere, vol. XVII, p. 217, ed. rusă și Opere alese, ed. P.C.R., vol. II, partea I, p. 460-461.

2) Leninski Sbornic, p. 60, ed. rusă.

3) Lenin, Opere, vol. XXVII, p. 254, ed. rusă; v. și Opere alese ed. P.C.R., vol. II, partea II, p. 615.

Într-o serie de cuvântări rosite în această perioadă, Lenin se oprește în mod special asupra problemelor privind munca, noua atitudine față de muncă, necesară pentru rezolvarea sarcinii de construire a societății socialiste. Urmărind cu atenție tot ceea ce este nou, Lenin explică maselor importanța subotnicilor — această nouă formă de manifestare a inițiativei creatoare a maselor, — ca înălțuire practică a muncii socialiste, ca mișcarea a noii atitudini față de muncă, pe care trebuie să o cultivăm și să o dezvoltăm prin toate mijloacele.

Lenin a îndemnat mereu clasa muncitoare să facă pe frontul muncii aceleași mîini pe care le-a făcut pe frontul războiului, arătând totodată că sarcinile de pe frontul muncii și crearea unei noi discipline în muncă sunt și mai grele, dar că toate greutățile trebuie și pot fi învinse. „Este necesar ca fiecare muncitor să ajute la organizarea muncii, ca țărănimea să vadă în el pe organizator, ca munca să fie considerată ca unicul mijloc pentru menținerea puterii muncitorilor și țăranilor”¹⁾.

În această perioadă s'a dezvoltat foarte mult teoria marxist-leninistă în ansamblul ei și teoria Statului Socialist Sovietic, în special. Tocmai în această perioadă au fost scrise admirabilele opere ale lui Lenin: „Revoluția proletară și renegatul Kautski”, conferința „Despre stat”, „Despre dictatura proletariatului” precum și „Tezele și raportul asupra democrației burgeoze și a dictaturii proletariatului”. Tot din această perioadă fac parte lucrările lui Stalin „Revoluția din Octombrie și problema națională”, „Politica Puterii Sovietice în problema națională din Rusia”, „Trei ani de dictatură a proletariatului” și un șir de alte lucrări care sintetizează experiența primilor ani de existență a Statului Sovietic.

Citind operele lui Lenin și Stalin, care cuprind ceea ce au scris sau au spus ei în diferite cuvântări, în perioada războiului civil, vedem cât de multe probleme teoretice au fost puse și profund prelucrate de ei în acești ani, sintetizând experiența primilor ani de existență a Puterii Sovietice.

Vom releva probleme ca: noțiunea de dictatură a proletariatului, sarcinile dictaturii proletariatului, principiul ei cel mai înalt și anume, alianța dintre clasa muncitoare și țărănime, în care rolul conducător aparține clasei muncitoare, mecanismul dictaturii proletariatului, rolul conducător al Partidului Comunist în Statul Sovietic, formele luptei de clasă în condițiile dictaturii proletariatului, dictatura proletariatului ca tipul cel mai înalt de democrație, principiile constituționale ale Statului Sovietic, principiile organizatorice de construire a aparatului de stat, politica Puterii Sovietice în chestiunea națională, autonomia sovietică, sinteza experienței zdrobirii aparatului de stat burghez-moșieresc, analiza aparatului de Stat Sovietic, chestiunea metodelor pentru îmbunătățirea lui, importanța internațională a Revoluției din Octombrie și constituirea Statului Sovietic. În toate aceste probleme, găsim în lucrările lui Lenin și Stalin, scrise în acea perioadă, concluzii și teze de o importanță uriașă.

În acești ani, Lenin a dat o lovitură nimicitoare „teoriilor” social-trădătorilor. În lucrarea sa „Revoluția proletară și renegatul Kautski”, Lenin a demascat în fața întregii lumi esența ideologiei pe care o împuneau teoreticienii Internaționalei a II-a, clasei muncitoare sub formă de marxism. Această lucrare a lui Lenin slujește și azi la demascarea „socialiștilor” de dreapta contemporani, care continuă în condiții noi aceeași acțiune murdără.

Vorbind la Primul Congres al Internaționalei Comuniste, întrunit în Moscova la începutul anului 1919, Lenin a arătat într-o formulă clasică esența Puterii Sovietice, ca formă de dictatură a proletariatului, deia creată în Rusia. „Esența Puterii Sovietice, — spunea Lenin — constă în faptul că baza permanentă și unică a întregii puteri de stat, a întregului aparat de stat, este organizația de masă tocmai a claselor care au fost asuprite de capitaliști... Tocmai acele mase, care chiar și în republicile burghize cele mai democratice, unde sunt după lege egale în drepturi, dar de fapt înlăturate prin mijloc de subterfugii dela participarea la viața politică și dela folosirea drepturilor și a libertăților demo-

1) Lenin, Opere, vol. XXV, p. 167, ed. rusă.

cratice, sunt atrase acum să participe în permanență, obligatoriu, și în mod lotărilor la conducerea democrației a statului”¹⁾.

„Puterea Sovietică, — scria tovarășul Stalin în 1920, — nu poate fi privită ca o putere ruptă de popor, dimpotrivă ea este în felul ei unica putere care provine din masele populare rusești și care le este dragă și apropiată. Astfel se explică extraordinara forță și elasticitate de care dă de obicei dovadă Puterea Sovietică în momentele critice”²⁾.

Lenin a urmărit cu atenție desfășurarea muncii de pregătire pentru constituirea Uniunii Sovietice, muncă pe care o conducea direct tovarășul Stalin. Primul Congres al Sovietelor din U.R.S.S. a ales ca președinte de onoare pe marele Lenin Pe baza Raportului prezentat de tovarășul Stalin cu privire la constituirea U.R.S.S., Congresul a adoptat textele Declarației și ale acordului de constituire a U.R.S.S. propuse în numele Conferinței delegațiilor împărțite ale Republicii Sovietice. Cel mai mare eveniment din momentul victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, — reunirea Republicilor Sovietice în Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, pregătit de îndelungata muncă comună a lui Lenin și Stalin — a devenit fapt.

În cuvântarea rostită la Congres, tovarășul Stalin a spus: „Ziua de astăzi este o zi de cotitură în istoria Puterii Sovietice. Ea trage un hotărâre între perioada veche, depășită, — când republicile sovietice, deși acționau în comun, erau totuși răslețite, preocupate în primul rând de problema existenței lor, — și perioada nouă, care a și început, când se pune cauză existenței separate a republicilor sovietice, când republicile se unesc într’un stat unional pentru a lupta cu succes împotriva ruinei economice, când Puterea Sovietică nu e preocupată numai de problema existenței ei, dar caută să devină o forță internațională serioasă, în stare să influențeze asupra situației internaționale, în stare să o schimbe în interesul oamenilor muncii”³⁾.

Încă în Decembrie 1922, boala grea l-a împiedecat pe Lenin să mai stea la cârma statului. Însă, chiar și grav bolnav, el a profitat de orice moment de îmbunătățire a sănătății pentru a lucra. Până în Martie 1923, Lenin a scris articole importante ca: „Pagini din ziarul de zi”, „Despre cooperatie”, „Cum să reorganizăm Inspectia muncitorească și țărănească”, și „Mai bine mai puțin”.

Gândirea titanică a lui Lenin a continuat să lucreze pentru binele poporului, căutând să-i usureze mersul înainte. Geniala schiță leninistă a planului de lucrări pentru construirea socialismului a fost preluată de marele succesori ai lui Lenin, care a prelucrat-o în toate detaliile și a înfăptuit-o.

Sunt 26 de ani de când a încetat să bată inima conducătorului înregii omeniri. Au trecut 26 de ani de când a răsunat năvălăntul de credință a lui Stalin față de poruncile lui Lenin rostit la mormântul lui. Însă gândirea titanică a lui Lenin continuă să trăiască și va trăi deapaurul. Ea trăiește în teoria unitară și desăvârșită a Statului Socialist, creată de tovarășul Stalin, în marea Constituție Stalinistă, în puternica Uniunea a Republicilor Socialiste Sovietice, în prietenia frățască a onoarelor din U.R.S.S., în patriotismul sovietic dătător de viață, în unitatea morală și politică a poporului sovietic, în socialismul construit în Tara Sovietică, în fiecare pas înainte ne calea spre comunism. Ea trăiește în construirea temeliei socialismului în țările de democrație populară, în lupta întregii omeniri progresiste pentru eliberarea din lanțurile imperialismului. A examina activitatea tovarășului Stalin în calitate de conducător și teoretician al Statului Sovietic, în anii de după moartea lui Lenin, înseamnă a studia istoria Statului sovietic din acești 26 de ani, deoarece nu există o problemă cât de cât importantă din viața Uniunii Sovietice, care să nu fie legată de numele lui Stalin. Marele constructor al comunismului, care a unit Partidul și întreg poporul muncitor în jurul steagului lui Lenin, a asigurat industrializarea socialistă a Țării, colectivizarea în

1) Lenin, Opere, vol. XXIV, p. 13, ed. rusă.

2) I. Stalin, Opere, vol. 4 p. 358, ed. rusă; v. și p. 378, ed. P.M.R.

3) I. Stalin, Opere, vol. 5, p. 166, ed. rusă; v. și ed. P.M.R., p. 164.

masă și, pe această bază, lichidarea ultimei clase exploataătoare — chiaburimea — a stabilit unitatea morală și politică a poporului și ne-a apropiat de comunism.

Examinând activitatea uriașă dusă de Lenin și Stalin în calitate de creatori și conducători ai Statului Socialist Sovietic, nu putem să nu relevăm următoarele trăsături care îi caracterizează în egală măsură.

În primul rând: legătura indisolubilă a teoriei, a teoriei înaintate, singura teorie cu adevărat științifică despre stat și societate, care este învățătura leninist-stalinistă — această treaptă superioară de dezvoltare a marxismului, — cu practica, cu munca practică de creare și construire a Statului Sovietic, a societății socialiste sovietice. Această legătură este atât de strânsă, încât nu se poate vorbi de Lenin și Stalin ca teoreticieni, fără să vorbim de ei în calitate de creatori și conducători ai Statului Socialist Sovietic și invers nu se poate vorbi de ei în calitate de creatori și conducători ai Statului Socialist Sovietic, fără să vorbim de ei ca mari teoreticieni.

Lenin și Stalin au învățat cadrele de partid și de stat să stabilească această legătură indisolubilă între teorie și practică. „...Dacă munca de educare în spirit marxist-leninist a cadrelor noastre începe să lăncezească, dacă munca noastră de ridicare a nivelului politic și teoretic al acestor cadre slăbește și cadrele ca urmare, încetează să se intereseze de perspectivele mersului nostru înainte, încetează să înțeleagă justetea cauzei noastre și se transformă în practicieni strâmbi, lipsiți de perspective, care execută orbește și mecanic directivele primite de sus, — apoi începe neapărat să lăncezească toată munca noastră de stat și partid”, — ne învața tovarășul Stalin: „Irebue să recunoaștem ca o axiomă că, cu cât nivelul politic și conștiința marxist-leninistă a activiștilor din orice domeniu al muncii de stat și de partid sunt mai ridicate, cu atât munca însăși este mai ridicată și mai rodnică, cu atât rezultatele muncii sunt mai concrete, și, dimpotriva, cu cât nivelul politic și conștiința marxist-leninistă a activiștilor sunt mai scăzute, cu atât lacunele și eșecurile în muncă sunt mai probabile, cu atât este mai sigur ca activiștii înșiși devin mai neînsemnați, că ei degenerază în practicieni lipsiți de perspectivă, cu atât mai probabilă este degenerarea lor”¹⁾.

Lenin și Stalin au cultivat în mod sistematic în rândul cadrelor de activiști de partid și de stat, create de ei, interesul pentru studiul teoretic, au asigurat condițiile necesare pentru ridicarea nivelului teoretic al cadrelor.

În al doilea rând: pe Lenin și Stalin îi caracterizează în egală măsură credința lor adâncă în mase, legătura lor indisolubilă cu masele. În cuvântarea „Despre Lenin”, rostită la 28 Ianuarie 1924, tovarășul Stalin a spus: „Nu cunosc niciun alt revoluționar care să fi crezut atât de adânc în forțele creatoare ale proletariatului și în puterea de orientare revoluționară a instinctului de clasă al acestuia, precum a crezut Lenin”. „Iată de unde provine atitudinea disprețuitoare a lui Lenin față de toți acei care se străduiau să privească de sus masele și să le învețe după cum stă scris la carte. Iată de unde provine și neobosită propovăduire a lui Lenin: Învățați dela mase, patrundeți cu mintea acțiunile lor, studiați meticolos experiența practică a luptei maselor.

Credința în forțele creatoare ale maselor, — iată trasatura caracteristică a activității lui Lenin, care i-a dat acestuia posibilitatea să înțeleagă adânc forțele elementare și să îndrepte mișcarea lor în albia revoluției proletare”²⁾.

Acest lucru se referă în întregime și la tovarășul Stalin. Tocmai această credință în forțele creatoare ale maselor, în rațiunea colectivă a Partidului, a clasei muncitoare și a întregului popor muncitor, îmbinată cu darul desăvârșit al analizei și sintezei teoretice dă întregii lor învățături acel optimism dinamic care înzecește forțele maselor care îi urmează.

În orice inițiativă a lor, creatorii și conducătorii Statului Sovietic se bîzue pe sprijinul devotat al maselor, pe participarea creatoare a acestora la realizarea inițiativei respective, asigurând această participare prin acțiunea de lămurire cu

¹⁾ I. Stalin, Problemele leninismului, ed. II-a rusă, p. 598; v. și ed. II P.M.R., p. 491—492.

²⁾ I. Stalin, Opere, vol. 6, p. 60—61, ed. rusă; v. și I. Stalin despre Lenin, edit. în limbi străine, Moscova, 1946, p. 44, 45.

răbdare a maselor în privința sarcinilor care li se pun în față, a importanței acestor sarcini, a metodelor pentru rezolvarea lor și a mijloacelor pentru înfrângerea greutăților care se ivesc.

În același timp, nimic nu este mai străin de Lenin și Stalin ca faimoasa teorie a mersului dela sine, ploconirea în fața spontaneității mișcării muncitorești și, în general, a mișcării populare. Îndemnându-ne să învățăm dela mase, să ascultăm vocea maselor, Lenin și Stalin au luptat întotdeauna împotriva teoriei mersului dela sine, aceasta baza logică a oricărui oportunism, după expresia tovarășului Stalin. În legătura lor indisolubilă cu masele, Lenin și Stalin pornesc totdeauna dela principiul ca trebuie întărit rolul conducător al avangardei clasei muncitoare și a tuturor celor ce muncesc — Partidul Comunist — dela cerința de a ridica nivelul conștiinței maselor până la nivelul conștiinței avangardei lor. Datorită conducerii lui Lenin și Stalin, Partidul Comunist a deținut rolul de conducător, organizator, îndrumător și inspirator în toate etapele de dezvoltare a Statului Sovietic.

Lenin a exprimat în repetate rânduri ideea că Statul Sovietic este puternic prin conștiința maselor. Însă această conștiința a maselor nu se creează dela sine, ci este rezultatul muncii educative de zi cu zi depusa de Partid și de Statul Sovietic, din primele zile ale apariției sale.

Grija leninist-stalinista pentru înfaptuirea consecventă a principiilor democratismului socialist în munca zilnică de conducere a statului, pentru atragerea maselor la conducere, pentru dezvoltarea criticii și autocriticii, este o marurie strălucită a credinței lor adânci în forțele creatoare și în rațiunea maselor.

În al treilea rând: o trăsătură caracteristică a lui Lenin și Stalin este priceperea umitoare de a găsi în cea mai complicată situație, printre miile de probleme variate care se împletesc, tocmai cea verigă, cu ajutorul careia se pot rezolva și celelalte probleme, sau cel puțin se pot crea premisele pentru această rezolvare. Totodată concentrându-și atenția asupra a ceea ce este cu adevărat principal și esențial în etapa respectivă sau momentul respectiv, Lenin și Stalin nu pierd niciodată din vedere, — din cauza unor interese trecătoare de conjunctură, chiar dacă ele sunt foarte importante în momentul respectiv — interesele fundamentale ale clasei muncitoare, ale poporului sovietic și ale Statului Socialist, subordonând rezolvarea oricărei probleme, acestor interese fundamentale.

Trăsăturile caracteristice enumerate mai sus, îmbinate cu o înaltă principialitate, cu devotamentul nemărginit față de poporul muncitor, cu intransigențe față de orice abateri dela bolșevism, cu elasticitatea și capacitatea de a manevra, explica forța conducerii leninist-staliniste.

Tovarășul Molotov scria: „Controlul critic a ceea ce s'a făcut, indiferent de persoane și de meritele din trecut; desfașurarea perseverentă a autocriticii bolșevice; vigilența neobosită față de dușmanul de clasă și de orice ieșiri ale agenturii lui încă nedistruse; promovarea de cadre noi, ferme din punct de vedere ideologic și verificate în muncă, sprijinirea creșterii talentelor tinere, desfașurarea prin toate mijloacele a întrecerii socialiste și a oricărui alte forme de participare activă a maselor largi la construirea comunismului, alături de noi și noi măsuri în vederea ridicării nivelului cultural și a educației comuniste a poporului sovietic, — în acestea constau laturile cele mai puternice ale conducerii staliniste a Partidului nostru”¹⁾.

Oamenii sovietici repetă des cuvintele „Stalin este Lenin al zilelor noastre”. Adevărul acestor cuvinte este confirmat de întreaga activitate a tovarășului Stalin, în calitate de conducător și teoretician al Statului Sovietic, în cei 26 de ani care s'au scurs dela moartea lui Lenin, ani în care el duce Țara Sovietică pe calea leninistă, precum și prin însuși stilul conducerii staliniste.

Numele marilor întemeietori și conducători ai Statului Sovietic — Lenin și Stalin — și teoria creată de ei despre statul socialist și despre construirea socia-

1) V. M. Molotov, Stalin și conducerea stalinistă, „Bolșevic”, Nr. 24, 1949, p. 22—23; v. și ed. P.M.R., p. 99

lismului, reprezintă pentru întreaga omenire progresistă stindardul luptei pentru pace, democrație și socialism.

„Numai pe baza strict științifică, pe baza ideologico-teoretică leninist-stalinistă a fost posibil să se asigure într-o serie de țări, lichidarea atât de rapidă a vechilor regimuri anupolare, să se înfăptuiască o alianță trainică între clasa muncitoare și țărănime. Știința leninist-stalinistă și conducerea stalinistă sunt condițiile hotărâtoare pentru înaintarea țărilor de democrație populară spre socialism. Știința leninist-stalinistă și conducerea stalinistă sunt condițiile hotărâtoare pentru strângerea rândurilor tuturor oamenilor simpli din lume, în lupta pentru pace, democrație și socialism”¹⁾.

A trecut timpul când Statul Sovietic era singurul stat socialist, în jurul căruia exista o încercuire capitalistă completă și ostilă. S'a împlinit previziunea lui Lenin și Stalin, care au spus încă din primele luni ale Puterii Sovietice că va veni timpul când, alături de Statul Sovietic, vor apărea dincolo de granițele lui noi focare de socialism. Existența puternicului Stat Socialist Sovietic, care a asigurat victoria socialismului în U.R.S.S., a constituit factorul hotărâtor, atât în acțiunea de salvare a întregii omeniri de la ahenințarea de a fi subjucată de Germania fascistă, cât și în desprinderea din sistemul imperialist a unui șir de țări din Europa Centrală, Europa Răsăriteană și din Asia, țări care au folosit pe scară largă experiența Statului Sovietic. Puternicul Stat Socialist Sovietic, creat de Lenin și Stalin, împreună cu tinerele state de democrație populară, conduce lagărul antiimperialist și democratic al omenirii. Forțele socialismului și ale democrației se întăresc pe zi ce trece, în timp ce capitalismul merge inevitabil spre pieire. Țara Socialismului învingător, condusă de marele continuator al operei și al învățăturii lui Lenin, tovarășul Stalin, opune planurilor canibalice ale noilor predeceși la dominația mondială — imperialiștii din Statele Unite — un program precis și clar de luptă pentru pace, pentru progres, pentru o adevărată democrație, pentru libertatea și independența popoarelor, program care exprimă interesele vitale ale întregii omeniri progresiste, ale tuturor oamenilor muncii de glob și ale tuturor popoarelor coloniale.

1) A. Mikolan, Marele constructor al comunismului, „Boișevic”, Nr. 14, 1944, p. 47—48; v. și ed. P.M.R., pag. 6—9.

APLICAREA REFORMEI AGRARE DIN 1864 ȘI DIN 1921 PE MOȘIA BIBESCU — DIN COMARNIC, JUD. PRAHOVA *)

de Prof. S. ȘTIRBU și COLABORĂTORII

Studiul caracterului reformelor agrare ne ajută să înțelegem și să interpretăm just dezvoltarea relațiilor de producție capitaliste în agricultură. Lenin ne învața care sunt căile de dezvoltare ale capitalismului în agricultură: calea reformei și calea revoluționară. În condițiunile regimului burghezo-moșieresc din țara noastră, acest proces s'a desfășurat pe calea reformei, denumită de Lenin calea prusacă.

Trasaturile esențiale ale reformei agrare, înfăptuită pe cale prusacă sunt sintetizate de către tovarășul Stalin, în opera genială „Cursul Scurt de Istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice“. Referindu-se la reforma agrară din 1861 din Rusia, tovarășul Stalin arată că, „și după desființarea iobăgiei, moșierii continuă să asuprească pe țărani. La „eliberare” ei îi jefuiește, luându-le, tăindu-le, o parte însemnata din pământul care înainte fusese în folosința lor... După desființarea iobăgiei, țărani se văzură nevoiți să ia în arendă pământul moșieresc în cele mai grele condiții. Deseori, moșierul obliga pe țărani ca, pe lângă plata arendei în bani, să lucreze gratuit cu propriile lor unelte și cai o anumită bucată de pământ moșieresc...

Situația rămânea, astfel, aproape aceeași ca în regimul iobăgiei, cu singura deosebire ca țaranul putea să dispună de sine însuși, neputând fi vândut ori cumpărat ca un obiect“¹⁾).

Aceste trasaturi sunt caracteristice și pentru reforma din 1864 din țara noastră. Scoaterea lor în evidență în mod concret se poate face cu ajutorul studiului istoriei locale.

În domeniul studiului istoriei locale, ca și în toate domeniile științelor, ne este ca exemplu și îndrumător, știința cea mai avansată din lume — știința sovietică.

Studierea istoriei locale a devenit una din preocupările principale a multor istorici din U.R.S.S.

*) Comunicare ținută în ședința Secției de Științe istorice, juridice și filozofice, în ziua de 9 Iunie 1950, în sesiunea științifică a Academiei R.P.R..

1) „Cursul Scurt de Istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice“. Ed. P.M.R. 7—8.

Într'un studiu privitor la istoria locală în U.R.S.S., publicat în „Voprosi Istorii” Nr. 8/1949, V. Iațunski — pe baza unei anchete făcute de revistă, la 10 Universități și 30 de Instituții Superioare Pedagogice — face o analiză minuțioasă a cercetărilor locale și a lucrărilor apărute în acest domeniu după Marele Război de Apărare a Patriei. Referitor la însemnătatea acestor lucrări, el scrie:

„Nu prea este nevoie să dovedim că studierea istoriei locale este importantă nu numai ca atare, dar ea este o verigă necesară în studierea procesului istoric al țării în general. Procesele istorice, economico-sociale, ca de exemplu, dezvoltarea agriculturii sau formarea proletariatului pot fi bine cercetate, numai pe baza unei studieri minuțioase a felului în care se desfășurau aceste procese în diferite colțuri ale patriei noastre”.

În continuare, tovarășul Iațunski enumără o serie întreagă de centre de știință, unde se lucrează cu multă intensitate și succes la cercetarea istoriei locale și face o analiză amănunțită în legătură cu tematica și conținutul acestor lucrări.

Studiul istoriei locale constituie o preocupare și pentru unii istorici din R. P. R. Posibilitățile sunt nelimitate în această privință. Documente și date statistice foarte prețioase există din abundență în arhivele Comitetelor Provizorii locale cât și în arhivele fostelor conacuri moșierești.

În prezenta comunicare ne vom referi la câteva documente inedite, adunate cu ocazia unor cercetări efectuate în comuna Comarnic jud. Prahova. Unele dintre aceste documente conțin date în privința modului de exploatare a moșiilor care au format proprietatea fostului domnitor Gh. Bibescu (1842—1848), iar după emigrarea lui din țară, a soției acestuia, Zoe Basarab Brâncoveanu și apoi a moștenitorilor ei. Alte documente ne indică mărimea loturilor de pământ cu care au fost împrumutate țărani în 1864 și multiplele forme de jaf la care au fost supuși aceștia din partea moșterilor.

Documentul cu titlul „Estimația averii M. S. Zoe Doamna Basarab Brâncoveanu 1894” are formatul unui volum în folio, tipărit în câteva exemplare, anume pentru membrii familiei. El conține descrierea completă a celor 19 moșii și a unor edificii urbane aparținând lui Zoe Basarab Brâncoveanu, precum și evaluarea lor pe baza unei analize detaliate din partea unei comisiuni de experți, în vederea stabilirii cotelor respective ce reveneau fiecărui moștenitor în parte ¹⁾.

Având în vedere că cele 19 moșii erau situate în cele mai diferite județe ale țării, documentul mai sus citat poate servi pentru o cercetare mai largă, adică însemnătatea lui nu se mărginește numai la datele referitoare la comuna Comarnic. Merită să menționăm în aceasta privință că din tabloul sinoptic al estimațiunii rezultă printre altele următoarele date:

Până la reforma agrară din 1864 întinderea totală a acestor moșii (proprietatea unei singure persoane) era de aproape 90.000 ha (179.083

1) Actul de expertiză, din estimația averii M. S. Zoe Doamna Basarab Brâncoveanu. Documentul Nr. 1.

de pogoane) cu o populație de mai multe zeci de mii de clăcași (în Estimație figurează 38.387). După reforma agrară, pe seama moșiei au rămas 139.152 de pogoane, adică aproape 70.000 ha ¹⁾. Aceste cifre ne arată că după reforma agrară un singur moșier a rămas în posesia unei suprafețe de pământ de 3,5 ori mai mare decât 40.000 de foști clăcași (70.000 ha față de 20.000 ha ale foștilor clăcași). Aceste date arată deasemenea în linii mari caracterul reformei agrare din 1864.

Trasaturile caracteristice ale reformei pot fi constatate însă numai pe baza verificării și comparării datelor care figurează în diverse documente oficiale (procesele verbale de improprietaryre, acte de hotărnicie, etc.) cu cele precizate în „Estimație”. O cercetare serioasă în acest sens, efectuată în privința fiecăreia din cele 19 moșii în parte, ar putea să lămurească foarte multe probleme și ar avea o însemnată generală pentru studierea Istoriei R.P.R. De aci rezulta marea importanța a acestui document, rămânând ca sarcina continuarea cercetărilor în această privință.

În ceea ce privește moșia din regiunea comunei Comarnic, din „Estimație” rezulta că suprafața acesteia înainte de reforma agrară era de 17.141 de pogoane. „Terenul dat în virtutea legii rurale dela 1864 la 573 de locuitori împreună cu ceea ce a fost dat celor 3 preoți din comuna, se ridică total la 4883 pog. 166 st. p. scăzându-se expropriările pentru caile ferate și șosele, total rămâne pe seama moșiei 12.125 pog. 381 st. p.” ²⁾.

Dosarul care conține toate procesele verbale despre efectuarea improprietaryrii la Comarnic are ca încheiere un tablou recapitulativ ³⁾ care ne arată cum a fost repartizat pământul între 523 de țărani și ce sume au plătit aceștia drept răscumpărare.

Astfel :

196 clăcași cu câte 4 vite a 11 pog. = 2156 pog. despăgubire lei 298.165.		
266 " " " 2 " " 7 " = 2072,14 pog. " " 305.501.—		
92 " " " 1 vacă " 4 " = 425,12 pog. " " 75.072.		
<u>19 numai cu casă și grădină</u>		
573	4654	Total lei 678.738.—

Din aceste cifre rezulta ca din cei 573 de clăcași improprietaryrii aproape 2/3, adică 377, conform legiurii agrare din 1864, au fost improprietaryriți în cazul cel mai bun cu un lot de pământ care, în condițiile agriculturii extensive, nu asigură nici pe departe necesitățile minimale pentru existența lor sau chiar numai cu un petec de pământ pentru casa.

Dacă aceasta a fost situația în toată regiunea muntoasă-deluroasă, putem să ne dam seama ca în regiunile de șes unde principala îndeletnicire a populației era agricultura, numărul celor improprietaryriți în

1) Tabloul sinoptic de estimația întregii averi a moștenitorilor Doamnei Zoe Basarab Brâncoveanu, Documentul Nr. 2.

2) „Estimația”. Actul 16, p. 1—2, Documentul Nr. 3.

3) Tabloul recapitulativ din dosarul cu procese verbale privind improprietaryria țaranilor în anul 1864. Documentul Nr. 4.

prima categorie (având 4 vite) era incomparabil mai mic. Într'adevar, pe baza statisticilor oficiale, proporția lor pe întreaga țară era de 15,73% din numărul total al celor împroprietăriți. Această cifră medie nu ne arată însă adevărata situație, deoarece așa cum ne învață Lenin, cifrele statistice globale nu sunt concludente dacă nu sunt analizate în mod concret. Ținând seama de numărul relativ mare al celor cu 4 boi din regiunile muntoase (după cazul nostru la Comarnic, circa 33% din numărul împroprietăriților) rezultă că din regiunile de șes numărul celor cu 4 vite reprezenta un procent mult mai scăzut decât 15,73%, am putea spune global, chiar mai puțin decât jumătatea acestei cifre. În regiunile de șes, proporția celor împroprietăriți în categoria I ar fi deci cam 7—8% față de 92—93% din numărul total al clăcașilor împroprietăriți. Această proporție reală poate fi stabilită ușor, prin cercetarea celorlalte 18 acte de estimăție ale moșiilor din regiunea de șes în documentul susmenționat.

Situația mult mai grea a țăranilor din comunele situate la șes rezultă și din următoarele exemple luate din „Tabloul sinoptic de estimățiunea întregii averi a M. S. Doamna Zoe Basarab Brâncoveanu”. Astfel, dacă în comuna de munte Comarnic, dintr'o suprafața de 17.141 pogoane au fost expropriate 5.016 pogoane, adică aproximativ 28%, în comuna de șes Rostu-Dolj din 20.818 pogoane au fost expropriate 2.330 de pogoane, adică numai 11,1%, iar în Ciulnița-Ialomița din 17.314 de pogoane au fost expropriate 1.179 pogoane, adică numai 6,8%.

Deci din cauza acestor date din Comarnic sunt foarte grațioase și exprimă situația optimă care s'a putut crea în urma aplicării reformei agrare.

La rândul său acum ce rezultă din analiza sumei de 678.733 lei, suma plătită de foștii clăcași drept despăgubire, proprietarului. Această sumă exprimă jaful cel mai nerușinat, savârșit de moșieri sub forma legală.

După 30 de ani, prețul pământului socotit în lei aur, a crescut de câteva ori față de cel care-l avea în timpul reformei. (După datele „Estimăției“ arenda a crescut de 5 ori; numai dela 1890 la 1894 a crescut cu 30%)¹⁾.

În aceasta perioadă, întreaga suprafață a moșiei de 5.491 pogoane (înafara de cele 6.613 pogoane de paduri) împreună cu zeci și zeci de clădiri, instalații industriale, etc., etc., era evaluată la valoarea de lei 907.313²⁾.

Dacă comparăm cu aceasta, suprafața de 5.491 pogoane evaluată lei 907.313, suprafața terenurilor expropriate în 1864 de 4.654 de pogoane plătite lei 678.738 și admitem că instalațiile și suprafața de 757 pogoane valorează numai 228.575, rezultă aceeași sumă de lei 907.313.

Valoarea pământului în 1864 fiind de 5 ori mai mică, rezulta că țăranii au fost jefuiți numai în acest fel cu peste 500.000 de lei aur fără să mai vorbim de jaful pe care l-au constituit „tăierea” pământului care

1) Vezi „Estimăția”. Actul 16, p. 14, Documentul Nr. 3.

2) Vezi „Estimăția”. Actul 16, p. 15, Documentul Nr. 3.

fusese în folosința țăranilor și consfințirea prin lege a acestuia ca proprietate moșierească.

Să ne oprim pe scurt la repartizarea sumei fixată drept despăgubire între diferitele categorii de țărani. Este semnificativ faptul că frunțașii, deși au primit 47% din totalul suprafeței expropriate, au plătit numai circa 43% despăgubiri, iar așa ziișii „codași”, deși au primit numai 9% din totalul pământului expropriat, au plătit 11% din totalul sumei.

Prin urmare, țăranimea săraca, pentru puțin pământ, trebuia să plătească proporțional mai mult decât cea înstărită pentru mult pământ. Dacă „frunțașii” se putea presupune că au avut de unde să plătească, codașii trebuiau să recurgă la împrumuturi cămătărești. Dobânzile ce le plătesc țăranii cârciumarilor, arendașilor și țăranilor înstăriți sunt înspăimântătoare: „dobânda ce se considera „prietenască”, se urcă până la 120%, 250%, 365% și nu slăbește decât cu dobânda de 520% pe an”¹⁾.

Se vede clar atât din dimensiunile exproprierii, din faptul cum au fost împărțiți clacașii pe categorii, cât și din repartizarea despăgubirilor că burghezo-moșierimea a urmărit dela bun început, pe lângă menținerea marii proprietăți moșierești, să-și formeze o bază de clasă la sate. Așa ziișii „frunțași”, chiaburii de mai târziu, devin părtași ai moșierimii, în exploatarea, jefuirea și spolierea țăranimii muncitoare.

Aplicarea reformei agrare mai are însă și alte aspecte, care dovedesc ca prin ea s'a urmărit numai jefuirea și mai cruntă a maselor țăărănești. Astfel, din moșia „Bibescu” au fost date clăcașilor drept pământuri cultivabile 349,5 pogoane de prundișuri și pământuri nisipoase din albia râului Prahova²⁾. Terenul acordat era în marea lui majoritate pământ neproductiv, râpe, prunduri așezate în cele mai diferite colțuri ale trupului moșiei și la mari depărtări de cătunele ai căror locuitori au fost împroprietăriți. Clăcașii au primit pământul în diferite locuri, sub forma de tăieturi care în, multe cazuri nu le erau accesibile decât prin drumul care trecea prin moșie, rămânând astfel dependenți de moșier. Ca un exemplu în această privință, anexăm planul locurilor cedate cătunului Secăria și redăm un pasagiu din petiția locuitorilor din Comarnic adresată în anul 1873 banditului N. G. Bibescu :

Măria Ta,

Subsemnații locuitori din cătunului Secăria pendinte de comuna Comarnicu, proprietate Măriei Sale... acumu în urma delimitării ve-zândune constrânși în pamenturile noastre, ne vine foarte greu de a posedă pamentul în două locuri, fiindcă aicia locurile munctoase și neproductive urmează a ni le-închide în garduri și a ni le hrăni cu gunoiu, și fiindcă păduri împrejurii nu sint în exploatare, nu avem cu

1) S. Nenițescu, „Sarcinile proprietății rurale”, Buc., 1901, p. 6.

2) „Carte de hotărnicie” pentru moșia Comarnicu, p. 12. Documentul Nr. 5.

ce le închide, — pentru aceste considerante vă rugăm ca sa se faca al nostru unu trupu in muntele Gâlmeuța și al proprietății erasu unu trupu in muntele „Furciturile”¹⁾.

Din acest document reiese cât se poate de clar ca tăieturile „Otrezki”, despre care vorbește tovarășul Stalin în „Cursul Scurt al Istoriei P.C. (b) al Uniunii Sovietice” au existat din „abundență” și la noi²⁾.

Pentru a ilustra modul de exploatare și de jaf la care a fost supusă țărănimea muncitoare a acestei comune de către arendașul moșiei, după reforma agrară din 1864, redăm un extract după „Estimația”.

În privința exploatării pământului cultivabil al moșiei se constata: „Mai toate fânețele se subînchiriază de arendaș în bani locuitorilor din cătunele aflătoare pe moșie cu un preț de 10—30 lei de pogon, după calitate”.

Mica întindere de teren arabil și grădinile se închiriază cu 25—35 lei pogonul.

Izlazul și fânețele, după cosire se folosesc la pășune pentru vitele învoite ale săterilor.

Subînchirierea fânețelor, a terenului arabil și a izlazului se face cu înlesnire, — deoarece populația este relativ deasă în localitate.

În cătunele Poiana, Podul Lung, Podul Corbului, Chioșești și Posada, vitele sunt învoite cu 2,50 de vită mare, 1,25 lei de noaten, 1,20 lei de capră, 1 leu de oaie, 50 bani de miel sau ied...

Cei din cătunul Secăria plătesc: 1,20 de vită mare, 60 de bani de noaten, 1,20 lei de capră, 0,50 lei de oaie, 0,25 lei de miel sau ied plus câte o zi de lucru și o gălnă de nume dela toți locuitorii învoiiți³⁾.

De aci reiese clar că țărănimea săracă — care nu avea alt mijloc de existență decât creșterea vitelor — din lipsă de pământ, era nevoită să plătească aceste sume pentru arendarea fânețelor, (după ce ele au fost cosite de arendaș).

Exploatarea săngeroasă la care erau supuși țărani muncitori de către Bibescu, reiese și mai clar dacă comparăm aceste sume pe care trebuiau să le plătească la arendarea pământului, cu sumele ce le primeau ei în schimbul unei zile de muncă.

Într'un pasagiu din „Estimațiune” se spune:

„Brațe și căruțe pentru transporturi se găsec cu înlesnire în orice timp și muncile se execută cu prețurile următoare: ziua cu mâinile lei 2—2,50, ziua cu carul 4—5 lei. Tăiatul unui stângen de lemne de foc 3 lei”⁴⁾.

Dacă spre exemplu un țaran învoit ar fi avut o vacă și doi boi pe care le-ar fi păscut pe moșia Bibescu — el trebuia să plătească în muncă recalculată în bani următoarele: 4 zile cu brațele a 2 lei = 8 lei la care se adaugă în plus câte o zi de lucru și o gălnă de nume —

1) Petiția locuitorilor din comuna Comarnic. Documentul Nr. 6.

2) Vezi anexă, Planul locurilor cedate cătunului Secăria.

3) „Estimația”. Actul 16, p. 4—5, Documentul Nr. 3.

4) „Estimația”. Actul www.dacoromanica.ro

care este o obligație (de fapt clacă și rusfaturi) fața de moșie pentru toți țărani învoiți. La aceasta trebuie să adăugăm și alte cheltuieli: 30 lei de poșon (adică 15 zile de muncă) pentru cositul fânețelor necesare pentru iarnă, plus banii pentru păstoritul acestora. Trebuie de asemenea să adăugăm ca ziua de muncă cuprindea o anumită normă care nu putea fi împlinită nicidecum într'o zi.

În asemenea condițiuni au fost „650 locuitori învoiți”. Numarul vitelor învoite la pașune în anul 1893 este următorul: boi 814, vaci 711, cai 263, oi 5.321, miei 2.203, capre 842, iezi 93, total 10.247¹⁾.

Aceasta a însemnat, înafară de sumele plătite pentru învoielile care s'au urcat la zeci de mii lei aur, 650 de zile de lucru cu normele sus-amintite și 650 de gaini.

Tabloul exploatării și al mizeriei țăranilor de pe moșia Bibescu ar fi aproximativ exact dacă adăugăm birurile și impozitele care apă-sau pe spatele aceluiași țărani.

Dacă ne gândim ca aceste puternice resturi feudale existau în jurul anului 1890 și chiar după acest an, deci 30 de ani după ce fusese inițiată reforma agrară (1864), în urma căreia a fost desființată în mod formal iobăgia, ne putem da seama de condițiunile în care s'a dezvoltat capitalismul în agricultură la noi în țară, după o reformă inițiată de sus în jos.

Nu insistăm aci asupra datelor care dovedesc în mod concret desfășurarea luptei de clasă în regiunea de care ne ocupăm (această problemă va necesita un studiu deosebit). Trecem direct la schițarea unor aspecte ale reformei agrare de după primul războiu mondial, pe aceeași moșie din Comarnic.

În privința aplicării reformei agrare de după primul războiu mondial, avem la dispoziția noastră următoarele documente:

1. Dosar intitulat „cazierul Proprietății Izlazului Comunal”... care conține o serie de procese verbale ale comisiunilor de ocol pentru împroprietărire și diferite acte judecătorești.

2. „Chestionarul privitor la ancheta monografică a comunei Comarnic 1937”, completat de autoritățile locale pe baza ordinului primit de Prefectura Județului Prahova.

3. Alte documente culse la fața locului.

În linii mari este cunoscut caracterul jefuitor al celei de a doua reforme agrare inițiată de regimul burghezo-moșieresc dela noi. Este necesar însă să fie precizat că, această reformă nu este decât o veriga constitutivă a căii prusace pe care a parcurs-o dezvoltarea capitalismului în agricultură, în țara noastră. Cauzele care au impus regimul burghezo-moșieresc să recurgă la acest act au un dublu aspect.

1) Regimul burghezo-moșieresc a urmărit să izoleze prin cele mai diferite manevre și diversiuni clasa muncitoare — care în acest timp lupta cu un elan revoluționar necunoscut până atunci — de aliatul ei firesc, țărănimea muncitoare. Marea Revoluție Socialistă din

1) „Estimația”. Anuarul de Statistică al României, Nr. 3.

Octombrie 1917, care a arătat oamenilor muncii din întreaga lume drumul pe care trebuie să-l urmeze, a înfricoșat de moarte burghezia și moșierimea din țara noastră. Căutând să oprească valul revoluționar, ea a recurs la tot felul de manevre pentru a îndepărta țărâniimea de la 13 Decembrie 1918, guvernul a publicat chiar în ziua următoare. 14 Decembrie 1918, decretul de împroprietărire și numai după înființarea partidului marxist-leninist din țara noastră P. C. R. în Iulie 1921, s'a trecut la votarea în Parlament a „Legii pentru reforma agrară din Vechiul Regat”.

Acest scop de a izola clasa muncitoare de țărâniimea muncitoare, poate fi constatat foarte precis în condițiile din Comarnic. Aceasta localitate a devenit între timp un centru industrial. Pe teritoriul comunei a fost ridicată o mare fabrică de ciment (care fusese tot proprietatea prințului Bibescu). Din aceasta cauza, spre deosebire de toate regiunile „eminamente agricole” din țară, unde lucrările de expropriere verbal se fie efectuate abia după ani de zile, la Comarnic primul proces-verbal de expropriere este încheiat în ziua de 14 Ianuarie 1919, adică exact o lună după publicarea decretului. În vara anului 1919, când muncitorii de la fabrică de ciment din Comarnic se alătură grevei generale a muncitorilor petroliști din județul Prahova, se institue o nouă comisiune, care „Confirmă Procesul Verbal al Comisiunii Locale de Expropriere din 14 Ianuarie 1919”¹⁾.

În ziua de 22 Septembrie 1919, Comisiunea a IV-a județeană de expropriere Filipeștii de Târg, județul Prahova încheie un nou proces verbal în care se spune: „Având în vedere ca atât procuratorul proprietarului cât și delegatul obștei nu făcu nici o obiecțiune în contra exproprierilor făcute cerând din contra, menținerea lor... în unanimitate hotărăște :

Menține în totul procesul verbal cu data de 2 Iulie 1919 al comisiunii locale prin care se declară expropriat ca teren de izlaz pentru comuna Comarnic din moșia Prințului Bibescu... total 1803 ha. Se rezervă proprietarului 149 ha partea dinspre parc cu subsolul terenurilor expropriate”²⁾.

Cu aceste 149 ha din urmă ne vom întâlni de mai multe ori, deoarece în jurul acestei bucăți de pământ, „distinsul” prinț Bibescu a întreprins manevrele cele mai nerușinate. Motivând că reține o bună parte din acest teren pentru nevoile muncitorimii din fabrică, el a atârnat încontinuu țărâniimea împotriva muncitorilor. Această manevră precum vom vedea mai departe, va duce însă la o rezistență înarmată sângeroasă din partea țărâniimii, îndreptată de astă dată împotriva lui Bibescu.

2) Trecem la al doilea aspect al cauzelor care au determinat reținerii burghezo-moșieresc să recurga la reforma agrară de după primul război mondial.

1) Dosar, Cazierul p. 13—14, Documentul Nr. 7.

2) Dosar, Cazierul p. 15, Documentul Nr. 8.

Din documentul susmenționat rezulta ca : „procuratorul proprietarului nu facu nici o obiecțiune în contra exproprierei comisiunei locale... În ceea ce privește prețul cere 800 lei pe hectarul de fâneată și 600 lei pe hectarul de pășune. Delegatul obștei declară că este de acord cu delegatul proprietarului însă ca preț oferă 300 lei pe hectarul de fâneată și 200 lei pe hectarul de pășune”... 1).

De aci s'ar putea conchide că, deși cu prețul foarte ridicat — 200% —300% față de valoarea reală — țărani au cumpărat pământul și procesul s'a terminat. Dar de abia acum începe calvarul adevărat al țărănimii muncitoare. Pe baza prevederilor legii, până când pământul nu este defalcat, țărani trebuie să plătească mai departe arenda proprietarului. În această privință, procesul-verbal din 17 Aprilie 1920 stabilește „Arenda pentru 1355 hectare teren cl. II-a a 40 lei hectarul cu prețul regional este de lei 54.120 arenda pentru suprafața de 450 (patrusute cincizeci) ha teren calitatea I-a a 45 lei ha este de lei 20.350

Total lei 74.470

plus impozitele către stat urmează a se plăti la comună 2).

E curios să fii obligat să plătești arenda pentru ceea ce este al tău, dar mai curios și mai semnificativ este faptul că această arenda poate fi ridicată după placul „fostului” proprietar și că suprafața terenului poate fi schimbată, de asemenea în folosul fostului proprietar. În interesul moșierimii totul era însă permis sub regimul burghezo-moșieresc. Astfel, din procesul-verbal din 4 Septembrie 1922, Comisiunea de Ocol pentru expropriere „revizuește și rectifică exproprierile făcute”, în sensul următor: enumără loturile care rămân ale sătenilor și stabilește că „s'a rezervat proprietarului” un teren care în total reprezintă 300 ha în loc de 149 ha și mai departe spune : „Prețul de arenda anuală al suprafețelor expropriate conform tabelelor regionale este socotit lei 50 ha, pășunea fiind de calitatea I-a și de 80 lei fâneată” 3) în loc de 40—50 lei. În sfârșit, iată încă un document din anul următor, de astă dată Hotărârea Comisiunii Județene din 9 Martie 1923 în privința prețului: „Fixează pentru terenul expropriat câte 3200 (trei mii două sute) lei pentru terenul de fâneată și câte 1000 (una mie) lei pentru terenul de izlaz” 4) în loc de 300—400 lei. Chiar dacă ținem cont de devalorizarea leului, această creștere întrece orice proporție a inflației, știut fiind că salariile au crescut numai de 3 ori față de 1916, iar în 1919 (data fixării pentru prima dată a prețului pământului expropriat) n'au crescut nici de 1,5 ori.

Prin urmare, de 4 ori au fost fixate prețurile pământului și tot mereu au fost ridicate în favoarea moșierului. Bani, cât mai mulți bani, din vloga poporului muncitor, iată ce urmăreau moșierii prin reforma

-
- 1) Dosar, Cazierul p. 15, Documentul Nr. 8.
 - 2) Dosar, Cazierul p. 17, Documentul Nr. 9.
 - 3) Dosar, Cazierul p. 3—5, Documentul Nr. 10.
 - 4) Dosar, Cazierul p. 9, Documentul Nr. 11.

agrară. Numai din prețul pământului, Bibescu a încasat 3.086.000 lei. Cu această sumă a fost dată în debit comuna ¹⁾, dar el a primit de îndată titluri de rentă dela stat, de care putea să se folosească ca și de numerar, pentru exploatarea fabricilor sale.

În această privință sunt grăitoare cifrele din contul de profit și pierdere al bilanțului „Intreprinderii” N. G. Bibescu — Comarnic. Vom folosi numai datele pe anii 1920-1921-1922, când a început să fie fructificat capitalul care a rezultat și urma să mai rezulte din reforma agrară.

Din aceste cifre rezultă, pentru 1920 beneficiu net 1.096.237,15 lei ²⁾.
Din aceste cifre rezultă, pentru 1921 beneficiu net 2.623.155,25 lei ³⁾.
Din aceste cifre rezultă, pentru 1922 beneficiu net 8.787.276,60 lei ⁴⁾.

S'ar putea crede că această creștere exprimă numai gradul de devvalorizare a leului (este știut că a fost inflație). Dar datele ne indică un alt izvor de unde provine această creștere colosală a profitului. În 1920, fabrica de ciment încă nu-i aducea lui Bibescu niciun beneficiu; pentru a o face rentabilă îi trebuiau bani. În 1921, fabrica îi aducea deja un beneficiu de peste 2.000.000 lei, iar în 1922, peste 6 milioane. Iată pentru ce erau necesari banii țăranilor: pentru a-i folosi în fabrică, unde Bibescu putea să stoarcă pe spinarea muncitorilor o rată a plus valorii, de câteva ori mai ridicată decât în agricultură sau creșterea vitelor.

Inseamnă oare acest fapt că datorită intereselor mai sus arătate marile moșii ar fi fost în realitate desființate? Nicidecum! Caracterul prusac al reformelor constă mai ales în faptul că marile moșii sunt menținute. Numai în textul legii, precum și în hârtii bazate pe falsuri în acte publice, ele apar desființate. În fapt, ele există mai departe. În ceea ce privește pădurile, nici asemenea manevre nu sunt necesare, deoarece legea asigură și garantează menținerea lor integrală în proprietatea moșierilor. În spatele acestui drept, moșierii pot manevra mai ușor pentru a se sustrage exproprierilor și în privința restului terenurilor.

Astfel, în privința exproprierilor dela Comarnic, zeci de procese au avut loc pentru acele „faimoase” 149 ha., dar țăranimea săracă nu și-a dat seama că problema acestui teren este pusă pe tapet de către moșier, numai pentru a abate atenția țăranilor dela celelalte terenuri. Ceea ce n'a vrut să dea, el a reușit să șteargă din ordinea de zi a discuțiilor dela bun început cu ajutorul direct al autorităților. În această privință este foarte semnificativ un pasagiu din Hotărârea Comisiunii Județene de Expropriere din 9 Martie 1923, care spune printre altele:

1) Chestionar. Agricultură p. 8, Documentul Nr. 16.

2) Extras din arhiva Fabricii de Ciment Comarnic „Contul de profit și pierdere la 31 Decembrie 1920”. Documentul Nr. 12.

3) Extras din arhiva Fabricii de Ciment Comarnic „Contul de profit și pierdere pe 1921”. Documentul Nr. 13.

4) Extras din arhiva Fabricii de Ciment Comarnic „Contul de profit și pierdere pe anul 1922”, Documentul Nr. 14.

„Considerând ca și aceasta comisie, apreciind din faptul ca moșia apelantului este cea mai mare parte compusă din păduri — 4.200 hectare care sunt puse în exploatare, și din certificatul liberat de administratorul Plașii Peleş sub Nr. 1551/922, găsește că suprafața de 69 hectare lăsată pentru vite, nu este exagerată“¹⁾). Dacă țărani au încercat să pretinda ceva pământ din perimetrul acestor 4.200 ha așa zise pădure, ei au fost de îndată refuzați cu argumente absurde, scoțându-se complet chestiunea de pe ordinea de zi a desbaterilor.

Iată ce scrie în continuare în această privința același proces-verbal :

„Având în vedere în ce privește golul muntelui Gurguiata, pe care locuitorii cer să fie expropriat ca pășune comună, întrucât din hotărîrea comisiei de ocol se constată că este la o depărtare de 10 km de comună și deci nu ar fi propriu pentru pășune comună, că astfel fiind și întrucât reprezentanții locuitorilor nu fac nicio dovadă a celor susținute, apelul este nefondat.

În ce privește apelul proprietarului,

Având în vedere că cererea apelantului de a se fixa pe marginea pădurei un perimetru de 25 metri pentru protejarea pădurei urmează să o facă la măsurătoarea ce se va face de către delegatul cadastrului”²⁾).

Este clar ca sătenii nu aveau dreptul să se apropie de cele 4200 ha de așa zisă pădure. Din contra, ei au mai pierdut sute de hectare chiar din cele atribuite lor — precum vom vedea mai departe — prin fixarea perimetrului de protejare și manevre asemănătoare.

Dar sa vedem ce au reprezentat în realitate cele 4200 hectare.

Un avocat naiv al lui Bibescu, care n'a înțeles întreaga esența a reformei agrare ca o manevră în interesul burghezo-moșierimii, — în lipsa stăpânului sau — a înaintat în numele acestuia un memoriu din care se poate lamuri tot ceea ce a ascuns în mod iscusit Bibescu. El scrie : „luându-se toate pășunile și fânețele moșiei Comarnic, Prințul Bibescu nu va mai avea vite nici pentru exploatarea pădurei fostă de 3.314 ha și azi de 3.725 ha, nici pentru exploatarea fabricilor, nici pentru prăsilă”³⁾).

Prin urmare nu 4.200 ha pădure, ci 3.314 ha, și 410 ha cu pueți pentru a masca terenul. Această cifră corespunde exact cu datele „Estimațiunei” despre care am vorbit în prima parte a comunicării și care arată că există „pădure 6613 pog. 79 st. p.⁴⁾), adică aproximativ 3.300 ha și terenuri de altă natură tot ale proprietății moșierești, 2.745,5 ha.” Rezultă de aci că din cei 4200 ha pădure, 900 ha erau pășune și fâneată neexpropriată. Scăzând aceste 900 ha din totalul pământului ce ar fi trebuit să fie expropriat conform legii, adică din 2.745 ha menționate în „Estimație” rămân tocmai cele 1.800 hectare cu care au fost improprietăriți țărani în anul 1919. Ca aceste 900 (nouă

1) Dosar. Cazierul p. 8.

2) Dosar. Cazierul p. 8.

3) Dosar. Cazierul p. 18.

4) Estimația. Actul Nr. 16 p. 3.

sute) de hectare sa nu poata constitui obiectul de revendicari. Bibescu a manevrat tot timpul cu cele 1.800 ha acordate, ciuntindu-le mereu cu ajutorul Comisiunilor de improprietaryre, ajungând pâna la urma să taie chiar 400 ha din pământul atribuit țăranilor. Astfel, „exproprierea făcută pentru izlazul comunal din moșia Gh. V. Bibescu este 1434 ha”¹⁾, precum constată în mod oficial chestionarul completat din ordinul Prefecturii Prahova.

Prin urmare, Bibescu a rămas cu 900 + 400 ha, adica 1.300 ha pășune, fâneață și pământ cultivabil în loc de 25 ha, cota prevazută de legea agrară din 1921, iar împreuna cu pădurile i-au rămas în total peste 4800 ha, adică cca 9600 pogoane față de 12104 pogoane cât avea în 1864. Nu este nicio îndoială ca exact la fel a fost aplicata reforma și pe celelalte moșii ale lui Bibescu, care erau destul de multe la număr. Numai din dosarul referitor la Comarnic rezulta ca: „proprietarul mai posedă în țară și alte moșii ca: în județul Dolj — Galiția Mare; în jud. Ilfov—Chitila, Mogoșoaia și Bălotești—Săftica”²⁾. Acestea fiind date numai ca exemplu. Câte o mai fi avut înafară de acestea, nu știm. Dar din cele constatate până acum, din datele sus înșirate rezultă îndeajuns de clar că, reforma agrara de după primul războiu mondial era o verigă a căii prusace a dezvoltării capitalismului în agricultura noastră, că această reformă n’a lichidat marea proprietatea moșierească, ci dimpotrivă, pe seama unei mici întinderi de pământ plătit de țărani cu prețuri fantastice, a întărit-o, a consolidat o din punct de vedere financiar.

Cum se explica faptul ca burghezo-moșierimea în plin sec. XX, chiar după marea lecție dată omenirii de Marea Revoluție Socialistă din Octomvrie, a reușit să facă din reforma agrară o astfel de farsă, menținând dezvoltarea capitalismului pe drumul prusac?

Așa cum ne arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej „de teama extinderii revoluției la noi în țară, sub presiunea creșterii valului revoluționar muncitoresc și a țăranimii cuprinsă de frământările pentru pământ, burghezia și moșierimea română pentru a nu pierde totul, au fost silite să promită și să acorde reforma agrară”³⁾. Și mai departe „Faptul că încă nu exista un partid comunist înarmat cu ideologia marxist-leninistă, a permis ca manevrele burgheziei și moșierimii și tradarea mișcării muncitorești de către conducerea social-democrata de dreapta, să ducă la izolarea luptelor crescânde ale clasei muncitoare de luptele și frământările țăranimii care se desfășurau în același timp dar paralel”⁴⁾. În loc ca aceste două forțe să lupte cot la cot sub o unică conducere, a delașamentului de avangardă a clasei muncitoare, ele au luptat izolat una de alta, mai mult spontan decât organizat, prin mind lovituri din față din partea regimului burghezo-moșieresc și lo

1) Chestionar, p. 8.

2) Dosar. Cazierul, p. 23.

3) Gh. Gheorghiu-Dej, „Sarcinile Partidului Muncitoresc Român în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii”, p. 10.

4) Ibidem, p. 11.

vituri din spate (ceea ce era și mai greu de suportat), din partea conducătorilor social-democrați.

Aceste lovituri erau date în mod bine chibzuit, nu în același timp muncitorimii și țărănimii. Regimul burghezo-moșieresc s'a răfuit mai întâi cu primii, cu muncitorii, făcând concesiile pentru cei din urmă, pentru țărani, și abia după aceea și-a arătat dinții de lup față de aceștia, jefuindu-i și asuprindu-i mai nemilos decât înainte. Când țărani au opus rezistență, aceasta a fost respinsă fără multă greutate cu ajutorul jandarmilor. Desfășurarea evenimentelor din Comarnic oglindește cât se poate de clar acest proces. Toate procesele verbale referitoare la exproprierea din 1919 (când muncitorii din fabrica de ciment erau în grevă și continuă frământare), precum și cele până în toamna anului 1920 — reprimarea grevei generale pe întreaga țară — oglindesc concesiile făcute țărănimii. Toate conflictele ivite între moșier și țaran în acest timp au fost rezolvate de către comisiuni în mod favorabil țărănimii (cu excepția celor 149 ha necesare cică pentru nevoile muncitorimii și având drept scop crearea unei prăpastii artificiale între țărănimea muncitoare și clasa muncitoare). Din contra. Incepând din toamna anului 1920, toate dorințele moșierului sunt satisfăcute, conflictele sunt rezolvate în interesul acestuia, folosindu-se în acest scop toate mijloacele și în primul rând jandarmii.

Foarte semnificativă în această privință este „Nota serviciului special de siguranță Ploiești“ din 15 August 1922. De aci rezultă că, până la urmă, țărani și-au dat seama că cele 149 ha nu erau rezervate pentru muncitori. Țărani și-au dat seama că fără luptă nu vor obține drepturile lor și s'au răscolit. Dar acum lui Bibescu îi era ușor să-i potolească.

Iată ce spune Nota Siguranței :

„Urmare la nota telef. cu Nr. 5513 din 14 a. c.

Din ziua de 14 August a.c. ora 7 dimineața locuitorii din cătunele Secaria și Vatra Satului pendinte de com. Comarnic jud. Prahova în număr de vreo 500... au împiedecat sub amenințare de coase, furci, topoare, etc. pe muncitorii care erau angajați la Prințul Valentin Bibescu de a cosi fânul de pe întinderea de 149 ha situată pe teritoriul com. Comarnic.

Locuitorii se plâng că nu au nutreț pentru vite, că totdeauna s'au alimentat cu fân depe această fâneață și că în hotărârile anterioare ale Comisiunii Județene li s'a recunoscut dreptul lor asupra acestor fânețe.

S'au luat convenitele măsuri pentru respectarea întocmai a ultimei hotărâri definitive dată de Comisia a 4-a Județeană Filipeștii de Târg. prin care se recunoaște proprietarului Valentin Bibescu cota de 149 ha fânețe“¹⁾.

Putem să ne închipuim care erau aceste „convenite măsuri“ luate pentru respectarea drepturilor proprietarului V. Bibescu. Fapt este că țărani induși în eroare prin această manevră mârșavă și-au îndrep-

1) Dosar Nr. 1037. www.dacoromanica.ro

tat atenția lor către aceste 149 ha, în loc să lupte pentru toate cele 1300 ha care li se cuveneau, conform legii aduse și votate de însuși burghezo-moșierimea, că datorită acestor 149 ha și altor manevre asemănătoare, țăranii n'au început lupta în timpul când avântul revoluționar al muncitorimii era puternic și în plină desfășurare; că pâna la urmă au început lupta în mod spontan, dar numai atunci când jandarmilor lui Bibescu le era ușor să reprime mișcarea lor.

Datorită acestor împrejurări, care erau caracteristice nu numai pentru Comarnic dar pentru întreaga țară, țăranii din localitate au ajuns la următoarea situație jalnică după aplicarea reformei agrare :

a) În loc de 2745 ha au primit numai 1434 ha ¹⁾, adică peste 1300 ha de pământ cuvenit după lege țăranilor a rămas în proprietatea moșierului, care pentru camuflarea acestui jaf a început să-l planteze ulterior cu pueți. Împreună cu pădurile, moșierului i-au rămas deci numai aici la Comarnic 4600 ha pământ.

Merită să fie menționat faptul că în anul 1930, când a fost încheiat procesul verbal despre defalcarea pământului expropriat, în act figurează următoarea declarație : „Cu această ocazie am constatat că avizul Casei Pădurilor este neexact, căci pe trupul zis „Fața Bradului” sunt livezi de fânețe și nu păduri ²⁾ și întreaga chestiune a fost aplănată pe baza declarației proprietarului, că : „Aceste declarații nu sunt conform cu realitatea” ³⁾.

b) Pentru acest pământ, țăranii au plătit ca preț odată, 3.086.000 lei ⁴⁾ și alte milioane drept arendă până în anul 1930 când a fost efectuată defalcarea pământului. Pentru a ilustra mai bine cât s'a plătit în realitate, reproducem un tablou al veniturilor și cheltuielilor comunei ⁵⁾.

Din acest tablou rezultă modul în care comuna — având în administrare izlazul comunal — a jefuit țăranimea muncitoare, pe de o parte pentru a face față obligațiilor față de stat (prețul pământului) și față de moșier (arendă), pe de altă parte pentru a defrauda sume cât mai mari din banii obștei. Ce povară era numai arenda pentru comună se vede și din următoarele cifre : În anul 1929, ultimul an pentru plata arenzilor, comuna are un venit total de 2.666.048 lei. În anul 1930, când după 10 ani de plată în sfârșit s'a terminat cu arenda, venitul — provenit în cea mai mare parte din taxe pentru vite plătite de țărani — scade la 1.439.263 lei. Diferență „apreciabilă” de peste 1.200.000 lei este suma plătită pentru arendă și restul defraudat de chiaburii care stăteau în fruntea comunei și conduceau treburile izlazului obștesc. Este adevărat că în anii precedenți acest jaf n'a ajuns la asemenea proporții, dar despre faptul că țăranii au fost jefuiți în acest mod încă în primul an al existenței izlazului obștesc, ne servește ca dovadă următorul proces-verbal încheiat de un inspector al Ministerului Agri-

1) Chestionar p. 8.

2) Dosar. Cazierul p. 65.

3) Idem.

4) Chestionar p. 8.

5) Tablou de veniturile și cheltuielile comunei pe anii 1910—1935.

culturii, venit la fața locului să ia măsuri pentru asigurarea plății arendei către moșier și pentru a lichida anumite diferențe în privința unor terenuri revendicate de țărani. Iată ce a stabilit el :

„Proprietarul va stabili cota ramasă lui, așa cum s'a judecat de ultima comisiune iar pentru împacarea spiritelor anul acesta să se folosească porțiunea în litigiu în dijmă cu proprietarul, ceea ce el admite și a spus oamenilor“; și mai departe: „Cu ocazia acestei cercetări făcând o verificare a gestiunii administratorul islazului V. Peticilă, am constatat următoarele nereguli :

Statele de plată nu sunt aprobate nici de Consiliul Comunal și nici de Consilieratul Agricol sau Prefectură, cum ar fi de exemplu cheltuelile cu tot felul de procese, pentru transport, întreținerea calului d-lui administrator, etc.

D-nul administrator a luat personal din fâneață 7 ha când măsura de ha a fost 2 pentru ceilalți locuitori.

Pe anul trecut se constată un deficit al izlazului 31.715 lei iar pe anul în curs din cauza cheltuelilor celelalte, deși arenda la ha a fânelor s'a dublat față de cele fixate la 1920, totuși izlazul va da deficit.

D-l controlor agronom Filoti dând toate instrucțiunile d-lui Ad-tor și d-lui primar, cum să aducă la corect contabilitatea islazului cum și scriptele, totuși până la cercetarea făcută azi de noi, nimic n'a fost adus la corect.

Astăzi sunt încasări în valoare de lei 124.011,80 deci un sold în casă de 26.245,65 lei pe care d-nul V. Peticila nu ni-l prezintă pe motiv că îl are acasă.

Din încasări justifică că a plătit în contul arenzilor suma de lei 82.360 iar în contul impozitelor suma de lei 15.000. Diferența până la 160.307 sunt absorbite de salarii și diferite cheltueli, afară de soldul pe care nu ni l-a prezentat.

Dispozițiuni

Nu se mai poate face nici un fel de cheltuielă până ce nu va achita întreaga arenda pe 1921 și restul din 1920 în valoare de lei 63.422.“¹⁾

Dacă în dosarul pe care-l avem la dispoziție nu figurează alte procese verbale asemănătoare, aceasta înseamnă că procesul verbal citat mai sus a avut ca urmare — o înțelegere deplină între cele trei părți care erau în măsura egală interesate în jefuirea țaranimii; aceasta înțelegere înseamnă că moșierul avea asigurată fără bataie de cap încasarea regulată a arenzii, iar chiaburii trebuiau să împartă cota lor convenită cu reprezentanții aparatului de stat începând cu cei din minister și până la cei din ocol. În felul acesta ei n'au fost stingheriți ca jaful anual să se ridice de la suma de cca 120.000 lei în 1920 până la cca 1.200.000 în anul 1929. Fără îndoială că acest ritm nu ar fi început să scadă nici în 1930 dacă n'ar fi intervenit marea criză eco-

1) Dosar. Cazierul, p. 49—50.

nomica, care a făcut ca pur și simplu sa nu mai fie de unde jefui mai mult dela țarani înafară doar de propria lor piele. Dar cea mai mare ticaloșie în această întreaga afacere este faptul ca totul a fost aranjat sub masca exploatării obștești a izlazului, adică a unui fel de „cooperativă de producție” organizată de statul burghezo-moșieresc. Prin aceasta, sprijinind direct chiaburimea în jaful ei, se urmarea discreditarea completă în ochii țărănimii muncitoare a oricărei munci colective.

Dupa asemenea experiențe triste, nu este de mirare ca țărănimea noastră muncitoare primește la început cu destula neîncredere orice formă de cooperatie de producție, neînțelegând decât foarte încet și numai pe baza exemplurilor și experiențelor concrete, deosebirea între formele de cooperatie capitalista — instrument în mâna moșierimii, chiaburimii și a aparatului de stat pentru jefuirea țărănimii — și formele cooperatiei socialiste care constituie singurul drum posibil pentru salvarea țărănimii muncitoare din cea mai neagra exploatare și mizerie și făurirea unei vieți îmbelșugate și fericita.

Tata acum câteva cifre care ne ilustreaza situația jalnica în care a ajuns țărănimea muncitoare din Comarnic în urma aplicării reformei agrare de după primul război mondial.

Astfel, în chestionarul susmenționat la întrebarea: „Care a fost media costului zilei de agricultură pe 10 ani din an în an?” — găsim urmatorul raspuns :

In anii dela 1926—1929 = 85 lei

In anii dela 1930—1932 = 65 lei

In anii dela 1933—1935 = 50 lei.¹⁾

Prin urmare, salariul înregistra o scădere permanentă din an în an, scădere care în 10 ani ajunge aproape la 50%. E de notat faptul că după criză, salariul este mai scăzut decât chiar în timpul crizei.

Aceasta se petrecea în timp ce prețul produselor locale dupa aceeași statistică s'a menținut (fânul 1 leu, fructele 4 lei/kg)²⁾, iar produsele industriale precum se știe s'au scumpit mult chiar față de prețurile dinaintea crizei economice.

După toate acestea nu poate să ne mire faptul că procesul de diferențiere în sânul țărănimii a ajuns la proporții peste orice închipuire. Astfel, în anul 1937 la Comarnic din cele 1100 de gospodării erau :

645 proprietari sub 1 ha

444 proprietari dela 1 ha la 5 ha

10 proprietari dela 6 la 10 ha

1 Proprietar peste 200 ha³⁾.

Aceasta înseamna ca aproape 60% erau țărani saraci și mai puțin de 1% chiaburi după proprietatea de pământ (ceva mai mult după numărul vitelor sau altor modalități de exploatare).

1) Chestionar, p. 7.

2) Idem, p. 7.

3) Idem, p. 7.

Sa comparăm acest procentaj cu datele improprietărilor din 1864 când am avut deaface numai cu cca 20% așa ziși „codași” adică țărani săraci și cu 33% așa ziși fruntași. Aceste cifre nu numai că confirmă pe deplin justetea tezei leniniste despre diferențierea țăranimii în condițiunile capitalismului, dar ne arată ce ravagii înspăimântătoare făcea acest proces în viața satelor noastre în condițiunile regimului burghez-moșieresc.

Dar aceste cifre nu ne spun totul. Având în vedere că principala ocupație a populației este creșterea vitelor, să vedem ce spun cifrele în acest domeniu. N'avem la dispoziția noastră date despre repartizarea vitelor între țărani, decât cifre globale pe întreg satul.

	1926	1935
Cai	550	539
Bovine	1576	1400
Ovine	8400	4500
Porci	900	1200
Păsări	30000	18000 ²⁾

Prin urmare, în toate domeniile înregistrăm o scădere importantă; numai în creșterea porcilor este o urcare.

Dacă luăm în considerare lipsa aproape totală a cerealelor în regiune, ne dăm bine seama că cu creșterea porcilor nu se ocupau țăranii săraci. În schimb, numărul ovinelor care constituiau aproape singura avere a țăranimii sărace marchează o scădere de aproape 50%. Dacă comparăm aceste date cu cele din „Estimația” când numărul ovinelor era 8459 (anul 1894²⁾), constatăm că în 1926 numărul ovinelor este mai mic ca în 1894 deși populația s'a înmulțit între timp în mod considerabil. Prin urmare, această simplă comparație indică o agravare tot mai accentuată a situației țăranimii sărace. Comparația este însă mai izbitoare cu anul 1935 — când avem o populație și mai numeroasă și numai 50% de ovine față de 1894!

Situația nici nu putea să fie alta, în urma jefuirii sistematice a pământului țăranimii sărace. Datorită scăderii permanente a salariului, țăranul sărac nu putea decât să piardă și ultima cămașe de pe el și încă ceva, viața sa și a copiilor săi.

Din datele despre mișcarea populației pe ultimii 40 de ani, rezultă că din 4.476 decese, numărul copiilor care au murit sub vârsta de 1 an era de 1654³⁾, adică cca 37%. Fără nicio îndoială că socotind și numărul copiilor morți peste vârsta de 1 an, procentul se va ridica la 50%, iar numărul deceselor la bătrânețe va fi foarte mic.

Numai la câțiva km de cea mai renumită stațiune climaterică a țării — Sinaia — unde se scăldau în desfrâu toți bandiții de teapa lui Bibescu, în frunte cu monarhul lor prusac, în timp ce aceștia făceau

1) Chestionar, p. 4.

2) Estimația, Act. 16, p. 4.

3) Mișcarea populației pe ultimii 40 ani.

monstruoase orgii, în vecinătate — la Comarnic — mureau la rând un copil, un vârstnic, un copil, un vârstnic, din cauza mizeriei și foamei. Dacă te gândești la acest fapt îți vin lacrimi în ochi dar în același timp crește ura nemărginită în pieptul tău împotriva vinovaților pentru această situație. Ce să mai vorbim de alte aspecte ale tragediei țărănimii muncitoare: boli, lipsa știutorilor de carte, superstiții, etc., etc. Fiecare din aceste probleme ar necesita un studiu deosebit. Nu intră însă în sarcina noastră ca în cadrul acestei comunicări să vorbim de tragedia și de eroismul maselor exploatare, ci doar de ticăloșiile fiarei cu chip de om împoțonată cu titlul de prinț. Acest sălbatec nu cunoștea limite în pofta sa hrăpăreață. După ce a împins țărâtimea muncitoare în starea în care se afla, lipsind-o de pământ, el a mai continuat totuși să jefuiască și puținul pământ rămas țăranilor, în mod sistematic, oriunde și oricând i s'a prezentat cea mai mica ocazie. Miliardarul Bibescu jefuia într'o zi 20 ha, în altă zi 5 ha, când mai mult, când mai puțin, dar jefuia mereu.

În această privință vom da numai 2 exemple: într'o adresă a Ministerului de Interne datată 12 Ianuarie 1937 se scrie: că se „aproba schimbul porțiunii de 79 ha din izlazul comunal plus 40.000 lei, cu suprafața de 59 ha 2500 m² proprietatea d-lui Gh. V. Bibescu, plus valoarea pădurii pe acest teren.

Toate cheltuielile necesare cu încheierea actelor legale privesc pe proprietarul interesat”¹⁾).

Lui Bibescu nu-i ajung deci miile de ha jefuite. El trebuia să mai ia încă 20 de ha în plus pe baza schimbului. Nu-i ajungeau milioanele adunate prin jaf, trebuia să mai stoarcă 40.000 lei și cu această ocazie.

Și ca să dovedesc că acest calvar al țărănimii n'ar fi avut sfârșit dacă nu am fi izgonit odată pentru totdeauna aceste bestii cu chip de om, voi cita încă dintr'un document datat din ultimele zile ale prăbușirii regimului fascist, 8 Iulie 1944: „Din verificarea la fața locului se constată că proprietarul nu binevoeste să mai țină seama de linia de defalcare... înglobând în felul acesta o suprafață de 7,3800 ha pe care o folosește din anul 1932”²⁾). Această constatare este urmată de un răspuns din partea Camerei Agricole Jud. Prahova în care se spune că „cererea acestei primării este injustă și vina este numai a Primăriei”³⁾). Da, suntem de acord, vinovată era Primăria, nu numai pentru acest petec de pământ, dar pentru mii de ha. Dar pe lângă Primărie am putea înșira liste nesfârșite de vinovați până când am ajunge și la numele Bibescu.

Noi spunem simplu: vinovat a fost și a rămas regimul burghez-moșieresc. Drumul prusac al dezvoltării capitalismului în agricultură

1) Adresa Ministerului de Interne.

2) Proces verbal din 8.VII.1944.

3) Adresa Camerei Agricole a jud. Prahova Nr. 6961, înregistrată la Nr. 17669/944.

tură cu toate consecințele dezastruoase ale acestuia nu constituie însă decât un aspect al nenumăratelor crime ale acestui regim.

În acest șir de crime din ce în ce mai oribile, oare toate consecințele îndrumării dezvoltării capitalismului pe drumul prusac pot fi măcar comparate cu suferințele, jertfele și pierderile provocate în urma târârii poporului nostru în războiul cotropitor și de jaf anti-sovietic? Bilanțul acestei perioade de război numai la Comarnic ar dovedi că prin această crimă, burghezo-moșierimea a întrecut tot ceea ce a reușit să facă până atunci. Reluând comparația făcută mai înainte cu situația dela sfârșitul secolului trecut ar rezulta un bilanț de sute de ori mai înspăimântător.

Dar iată cum a fost apreciată în înseși fițiucile și scrierile burgheze această situație dela sfârșitul secolului trecut.

Astfel: „La 1872 starea economică a foștilor clăcași este disperată” — scrie C. G. Chebap — în lucrarea „Regimul Legii Rurale din 1864”, p. 65.

La 1882 este aproape mai rea decât sub regimul obligativității muncii agricole, este o stare de robie. (A. D. Xenopol în „Studii Economice”, p. 146—147).

La 1887, înainte de marea revoltă a țăranilor din primăvara anului 1888, starea satelor și a sâtenilor este mai rea decât la 1857. Ea este extrem de rea; la 1888, starea lor este o stare de degenerare și pieire. (G. G. Peucescu în lucrarea „Îmbunătățirea stării țăranilor”, p. 5—19).

La 1893, starea lor economică e mai rea decât pe vremea clăcii, scrie Z. Filotti, în „Chestia agrară în România”; la 1895, ea este o stare de robie, jaf, sărăcie, ignoranță, este o stare insuportabilă. (I. Rădoi în lucrarea „Chestiunea agrară din România”, București 1895, p. 9—12).

În sfârșit, în anul 1900 starea aceasta se prezintă astfel, încât G. Maior a trebuit să dea următoarea apreciere asupra ei: „Țăranul nostru de azi nu poate fi câtuși de puțin asemănat cu țăranul de sub regimul legii feudale, când el era clăcaș născut”. „Adus în săpă de lemn” este un termen prea domol și impropriu pentru a denota starea lui actuală; el a fost proletarizat peste tot cum nu a fost nici când¹⁾.

Prin urmare, unii reprezentanți ai burgheziei dela sfârșitul secolului trecut, exprimând năzuințele lor de a îndrepta dezvoltarea capitalismului în agricultură pe calea fermieră, au mai recunoscut câte un pic de adevăr despre soarta mizerabilă a țăranimii.

Dar reprezentanții burgheziei în sec. XX, mințind în mod nerușinat, au susținut în timpul dominației lor că s'a terminat cu marea proprietate moșierească, sau că „burghezia trăește greu... țăranul trăește mai bine²⁾).

Speriindu-se de astfel de informații false, ca cele de mai sus, imperialiștii din Apus s'au alarmat — epoca când burghezia era împotriva drumului prusac s'a terminat de mult; în perioada imperialismului, burghezia încheie o coaliție desăvârșită cu moșierimea. De aceea, ei

1) Dr. G. Maior, Manual de Agricultură Rațională p. 332—3.

2) Ionescu Sisești. „Reforma agrară și producțiunea”, p. 35.

au pus pe lacheii lor să dea lecții burghezo-moșierimii române în această privință. Unul din aceștia, pe nume L. B. Namier, într'un articol publicat în „Manchester Guardian Comercial”, pledând pentru menținerea marii proprietăți moșierești, face următoarea afirmație: „... Castelele și vastele lor moșii erau centre de înaltă cultură și rezimul de căpetenie al vieții economice moderne a Europei Centrale. Ele se asemănau cu vilele romane din țările pe jumătate barbare. Locuitorii lor citeau operele civilizației cele mai înaintate, se împărtășeau din ideile acesteia, trăind totuși, în mijlocul populației analfabete”¹⁾. Precum s'a văzut din cele de mai sus, regimul burghezo-moșieresc din țara noastră a dat ascultare cerințelor imperialismului apusean și ca „rezim de căpetenie al vieții economice moderne” a căutat să împrăști ideile acestuia prin tâlhăriile comise, prin escrocherii, fraude și în primul rând prin exploatarea nemiloasă a poporului muncitor. În ceea ce privește viața economică al cărei „rezim” era burghezo-moșierimea, aceasta a reușit într'adevăr să creeze o situație care, precum am văzut mai sus, a fost mult mai proastă decât cea dela sfârșitul secolului trecut. Iar dacă situația dela sfârșitul secolului trecut după afirmațiile înseși ale reprezentanților burgheziei, era mai proastă decât în perioada iobăgiei, atunci putem afirma că „distinsul” Namier a avut într'o privință dreptate în comparația făcută cu situația din perioada sclavagistă romană; numai că nu vilele erau asemănătoare, ci soarta țăranilor muncitori cu cea a sclavilor din Dacia Romană, cu deosebirea că nu puteau fi vânduți și uciși. Și este foarte bine ca oamenii muncii din Occident (nu domnul Namier, care prea puțin ne interesează), știu prin ce transformări adânci a trecut populația aceasta „pe jumătate barbară și analfabetă” numai în acest interval foarte scurt de când a fost eliberată de armata sovietică, și mai ales de când clasa muncitoare conduce destinele țării noastre.

Iată clădirea nouă a școlii care se construiește la Comarnic, care nu era necesară așa ziselor „centre de înaltă cultură” concepute după model apusean; iată „castelul — Vila Romană —” transformată în Casă de Odihnă pentru copii, ca oamenii să nu mai moară sub vârsta de un an în proporție de peste 37%, ca înainte; și iată primele începuturi ale cooperăției de producție, care se ocupă cu îngrijirea ovinelor prin munca colectivă. Datorită acestei munci și, bineînțeles, pământurilor primite, numărul oilor — care a scăzut catastrofal în timpul războiului chiar în comparație cu cele 4500 de capete din 1935 — începe să se ridice, atingând astăzi aproape 6000 de capete.

Și iată încă un fapt care ne dovedește ce diferență, ca dela cer la pământ, există între realitățile de ieri și de azi din Comarnic. Când am analizat procesul de diferențiere al țăranimii, pe baza datelor din anii 1935, am constatat că aproape 1100 de gospodării țărănești aveau pământ sub 5 ha și numai 10 chiaburi peste 6 ha. Or, regimul burghezo-

1) L. B. Namier, „La Revolution Agraire”, Manchester Guardian Comercial Supplement. Reconstruction de l'Europe, Nr. 6/1924.

moșieresc a strâns toate veniturile din această comună pe spinarea acestor 1100 de gospodării țărănești. Impozitele, arenda pentru moșier, prețul izlazului comunal pentru sat, jaful funcționarilor aparatului de stat, etc., etc., toate acestea loveau numai în țăranul muncitor. Și iată azi în „Hotărîrea Consiliului de Miniștri cu privire la colectarea produselor agricole vegetale” din ziua de 25 Mai 1950, se prevede în art. 12 că țăranii muncitori care posedă până la 6 ha de pământ, nu dau statului niciun kg de fân de pe pământul lor. Abia țăranii care posedă peste 6 ha sunt obligați să dea o cotă de 100 kg de ha, adică 600 kg pe întreaga lor suprafață. Această cotă se ridică proporțional până la 240 kg pe hectar pentru gospodării chiaburești cu peste 40 ha, adică 9600 kg pe întreaga lor suprafață.

Mai mult încă, art. 23 prevede: „Islazurile comunale nu se impun la predare de cote obligatorii”. Referitor la Comarnic, din această sumară comparație rezultă că regimul burghezo-moșieresc punea toate sarcinile pe spinarea țăranilor muncitori, chiaburii neavând aproape nimic de suportat, pe când regimul de democrație populară scutește această mare masă a țăranimii muncitoare de diferite obligații, în schimb greul colectărilor apasă pe spinarea acelor care o viață întreagă au supt vlaga țăranului muncitor.

Nu incupe nicio îndoială că asemenea condițiuni deschid pentru țăranimea muncitoare o cale nouă și prosperă către o viață îmbelșugată și fericită. Spre pauperizare și mizerie ducea capitalismul în agricultură; fie pe calea prusacă, fie pe cea fermieră. Spre progres și belșug duce calea transformării socialiste a agriculturii noastre.

Ca încheiere, pentru a completa tabloul Comarnicului de astăzi, iată acest afiș care a apărut pe străzile capitalei: „Datorită unei inovații, fabrica de ciment Comarnic a devenit fruntașă”. Acest afiș ne vorbește despre realizările muncitorilor la fabrica de ciment Comarnic. În cursul lunii Aprilie a acestui an, ei au introdus o inovație care a costat numai 25.000 lei și datorită căreia fabrica a putut depăși dela o lună la alta producția curentă cu peste 30% la toate produsele, devenind una din fabricile fruntașe pe întreaga țară. Iată din ce cauză clasa muncitoare din țara noastră n'are nevoie de sfaturile unui Namier sau ale altor reprezentanți ai „culturii” canibalice a Occidentului, ci dimpotrivă, ea urăște și disprețuește această pretinsă cultură, indiferent dacă Provine dela junkerii prusaci sau dela lacheii dolarului american.

Iată de ce, noi, oamenii de știință din domeniul istoriei, împlinindu-ne datoria noastră față de poporul muncitor, luptăm pentru extirparea tuturor rămășițelor de ploconire față de această așa zisă „cultură” apuseană și față de toate manifestările cosmopolite; iată de ce sprijinindu-ne pe cuceririle științei marxist-leniniste și pe experiența istoricilor sovițici, ne îndreptăm atenția noastră spre studiul istoriei satelor, orașelor și fabricilor noastre, pentru a restabili adevărata istorie a patriei noastre, dând prin aceasta un ajutor poporului nostru muncitor în lupta sa pentru un viitor fericit.

Mergând pe acest drum, trasat de Partidul Muncitoresc Român,

un colectiv de profesori și studenți ai Școlii Superioare de Științe Sociale „A. A. Jdanov“ de pe lângă C.C. al P. M. R. a început cercetarea monografică a regiunii Comarnicului. Unul din primele rezultate ale acestei cercetări este comunicarea de astăzi. Datele și faptele, prezentate în cadrul acestei comunicări, dovedesc că nu numai reforma din 1864, dar și cea din 1921 sunt verigi ale dezvoltării capitalismului pe cale prusacă în agricultura noastră. Exemplul dela Comarnic este unul din numeroasele, care ilustrează teza expusă de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la Ședința Plenară a Comitetului Central al P. M. R. din 3—5 Martie 1949:

„Reforma agrară din 1921 a fost acordată și apoi aplicată în asemenea condițiuni, încât marea proprietate moșierească a fost menținută, majoritatea țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin nu au fost împroprietăriți, iar celor împroprietăriți li s'au creat asemenea condițiuni, încât într'un timp mai mult sau mai puțin scurt să-și piardă pământul în favoarea chiaburilor și a moșierilor.

Pentru a da aparența că este un act pornit din inițiativa burgheziei și nu cedat sub presiune, burghezia, în interesul său de clasă, a întocmit o lege a reformei agrare, care exprimă pe de o parte înșelarea țăranimii, pe de altă parte, faptul că burghezia s'a înțeles cu moșierimea asupra menținerii marii proprietăți moșierești. În același timp, ea întărea și dezvoltă burghezia satelor ca forță principală care să asigure exploatarea la sate“¹⁾.

Impotriva acestei ultime, dar cea mai numeroasă clasă exploatare, luptă cu succes în zilele noastre, întregul popor muncitor, sub conducerea avangărzii sale — P. M. R. — pentru extirparea tuturor urmelor nefaste, rămase din timpul regimului burghezo-moșieresc în viața satelor noastre.

1) Gh. Gheorghiu-Dej: „Sarcinile Partidului Muncitoresc Român în lupta pentru întărirea alinței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii” p. 12

T A B E L U L

documentelor citate în Comunicarea „Aplicarea reformei agrare dela 1864 și din 1921 pe moșia Bibescu — din Comarnic Jud. Prahova.

1. Documentul nr. 1. — Extras din „Estimația averii M. S. Zoe Doamna Basaraba Brâncoveanu 1894”: „Act de expertiză”.
2. Documentul nr. 2. — Extras din „Estimația averii M. S. Zoe Doamna Basaraba Brâncoveanu 1894”: „Tablou sinoptic de estimarea întregii averi a moștenitorilor M. S. doamnei Zoe Basaraba Brâncoveanu”.
3. Documentul nr. 3. — Extras din „Estimația averii M. S. Zoe Doamna Basaraba Brâncoveanu 1894”: „Nr. 16 — Act de Estimare al Moșiei Comarnic”.
4. Documentul nr. 4. — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic, Dosarul „Procese-Verbale” privind împroprietărirea țăranilor la anul 1864”: Proces-Verbal din 20 Decembrie 1864 al Comisiei Rurale Pl. Prahova” și în anexă „Recapitulăția” după procesul-verbal.
5. Documentul nr. 5. — „Carte de Hotărnicie pentru Moșia Comarnic” — lucrată în anii 1892—1893.
6. Documentul nr. 6. — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic: „Petiția locuitorilor din Comuna Comarnic” — din 13 Martie 1873 (copie).
7. Documentul nr. 7. — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Cazierul proprietății izlazului”: „Comisiunea Județeană de expropriere Filipești de Târg — jud. Prahova — Proces-Verbal din 17 Iulie 1919”.
8. Documentul nr. 8. — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Cazierul proprietății izlazului”: „Comisiunea IV Județeană de expropriere Filipești de Târg, jud. Prahova — Proces-Verbal din 22 Sept. 1919”.
9. Documentul nr. 9. — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Cazierul proprietății izlazului”: „Inventariile — Proces-Verbal din 17 Aprilie 1920”.
10. Documentul nr. 10. — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic. „Cazierul proprietății izlazului”: „Comisiunea de Ocol pentru exproprierea de pe lângă Judecătoria Ocolului Rural Sinaia — comuna Comarnic, proprietatea G. V. Bibescu — Proces-Verbal din 4 Septembrie 1922.
11. Documentul nr. 11. — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Cazierul proprietății izlazului”: „Hotărâre de expropriere nr. 64 — Ședința dela 9 Martie 1923 — Comisiunea Județeană de expropriere Trib. Prahova”.
12. Documentul nr. 12. — Extras din arhiva Fabricii de Cement Comarnic: „Contul de profit și pierdere la 31 Decembrie 1920”.
13. Documentul nr. 13. — Extras din arhiva Fabricii de Cement Comarnic: „Contul de profit și pierdere pe anul 1921”.
14. Documentul nr. 14. — Extras din arhiva Fabricii de Cement Comarnic: „Contul de profit și pierdere pe anul 1922”.
15. Documentul nr. 15. — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Cazierul proprietății izlazului”; „Apelul lui Bibescu, din 17/VII 1919 către Comisia Centrală de expropriere Prahova”.
16. Documentul nr. 16. — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic. „Chestionar privitor la ancheta monografică a comunei Comarnic 1937”: „Agricultura”

17. Documentul nr. 17 — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Cazierul proprietății izlazului”: „Memoriu”.
18. Documentul nr. 18 — Extras din Dosar nr. 1037. „Nota serviciului special de Siguranță Ploești — din 15 August 1922” (copie).
19. Documentul nr. 19 — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Cazierul proprietății izlazului”: „Proces Verbal din 3 Iunie 1930, al delegatului Biroului Cadastrului București”.
20. Documentul nr. 20 — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic: „Tablou de veniturile și cheltuielile comunei pe anii 1910—1935”.
21. Documentul nr. 21 — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Cazierul proprietății izlazului”: „Proces-Verbal din 26—27 Septembrie 1921 — al delegatului Direcției Generale Funciare din Ministerul agriculturii”.
22. Documentul nr. 22 — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Chestionar privitor la ancheta monografică a comunei Comarnic 1937”: „Organizarea zootehnică”.
23. Documentul nr. 23 — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic: „Mișcarea populației pe ultimii 40 de ani”. (1896—1935).
24. Documentul nr. 24 — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic: „Adresa Eforiei Județene de pășuni Prahova nr. 1062/12.I.1937 — către Eforia Comunală de pășuni Comarnic” și „proces-verbal din 4—5 Octombrie 1937 al Eforiei Comunale de pășuni Comarnic”.
25. Documentul nr. 25 — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic „Cazierul proprietății izlazului”: „Adresa nr. 654/14.VII. 1944 a Ocolului Agricol Câmpina-Prahova către Primăria Comunei Comarnic-Prahova”, „Proces-Verbal din 8/VII.1944 al Șefului Ocolului Agricol Câmpina-Prahova” și „Adresa nr. 3186 din 6 August 1944 a Primăriei Comunei Comarnic către Administrația moșilor lui G. V. Bibescu”.
26. Documentul nr. 26 — Extras din arhiva Comitetului Provizoriu al Comunei Comarnic. „Cazierul proprietății izlazului”, „Adresa nr. 17.669 din 30 Oct. 1944 a Prefecturii Județului Prahova către Primăria Comunei Comarnic” și „Copie de pe adresa Camerei Agricole a jud. Prahova nr. 6961, înreg. la nr. 17669/944”.

T A B L O U S I N O P T I C

DE ESTIMAȚIUNEA ÎNTREGEI AVERI A MOȘTENITORILOR MĂRIEI SALE DOAMNEI ZOE BASARAB BRANCOVAN 1)

Nr. crt.	SITUAȚIA IMOBILULUI				SUPRAFAȚA ÎN HECTARE ȘI POGOANE			ÎNLESNIRI ARENDA DE CULTURĂ ACTUALA			ESTIMAȚIA ARENDEI VIITOARE ÎN LEI		
	NUMIREA	JUDEȚUL	PLASA	COMUNA	ÎNAINTE DE DELI- MITARE	DUPĂ DELIMITARE		Populația Suflete	Numărul vitelor Capete	Fără Pădur. Lei	Venitul Anual al Moșiei Fără Pădure	Venitul Anual din Pădurii	Totalul Arendei Viitoare
					Pogoane	Hectare Metri Patrați	Pogoane Stănenți Patrați						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Rastu	Dolj	Băilești	Rastu	20.818	9265,8520	18488,6	4.748	11.145	194.000	207.360	—	207.360
2.	Ghidiciu	Dolj	Câmpu	Ghidiciu	8.320	3619,9348	7722,9	19.930	986	62.300	63.720	—	63.720
3.	Izlaz	Romanași	Oltu de jos	Izlaz	16.444	5495,9200	10096,6	4.721	6.000	95.000	105.509	222.840	130.349
4.	Ciulnița	Ialomița	Ialomița	Ciulnița	17.341,882	8.100,3170	16162,6	(3) 153	—	110.250	107.886	—	107.886
5.	Obilescii	Ilfov	Obilescii	Obilescii noi și vechi, Gurbanesti	22.492,430	9.422,7775	18801,8	3.260	5.400	120.000	185.276	—	185.276
6.	Potlogi și Cărpinișiu	Dâmbovița	Bolintinu	Potlogii rural Gaisenii	9.355,904	2.948,4300	5883	3.265	4.600	64.000	82.764	—	82.764
7.	Pitaru	Dâmbovița	Bolintinu	Văcărescii de Răstoacă	2.252,734	633,0927	1263,8	780	—	25.000	23.320	—	23.320
8.	Preajba	Romanași	Ocolu	Preajba	4.133,219	1.883,4528	3658,2	(5) 424	1.550	46.800	50.724	7.778	58.502
9.	Cioroiu	Romanași	Oltu de sus	Cioroiu	1.450,810	353,0280	7047	(7) 200	600	5.500	5.630	—	5.630
10.	Criva	Romanași	Oltu de sus	Enușești	1.642,640	655,7138	1308,4	(8) 150	320	27.050	7.908	3.828	11.736
11.	Galicia	Dolj	Băilești	Galicia	19.526,1274	7706,4600	15376	4.000	2.258	160.000	201.333	—	201.333

12.	Seaca	Dolj	Câmpu	Ghidiciu	3.427	1261,4675	2517	716	430	42.000	43.380	—	43.380
13.	Urzicuța Boureni	Dolj	Băilești	Boureni	2.760,400	1383,4000	2750	—	—	42.000	44.780	—	44.780
14.	Corcova	Mehedinți	Motru de jos	Corcova Văjulescii	11.362	4283,5769	8547	1116	3.605	30.000	40.000	30.632	70.632
15.	Breaza	Prahova	Peleş	Breaza de sus și de jos Ocina., Talea	13.928	3348,2417	6680,8	7112	13.776	36.000	45.661	12.360	58.021
16.	Comarnic	Prahova	Peleş	Comarnic	17.141	6076,7918	12125,1	5612	10.247	35.000	45.360	15.816	61.176
17.	Clăbucetul Plaiului	Prahova	Peleş	Predeal	2.320	1162,7300	3264	—	—	—	4.300	12.976	17.276
18.	Clăbucetul Ajugii	Prahova	Peleş	Predeal	2.320	1662,7300	3264	—	—	—	2.200	5.900	8.100
19.	Manole	Prahova	Prahova	Teșila	1,104	553,2000	1104	—	—	—	1.200	864	2.064
20.	Palatul Brân- covenesc	Ilfov	Dâmbovița	București	—	1,6550	—	—	—	17.000	—	—	—
21.	Casele din str M. Brutaru	Ilfov	Dâmbovița	București	—	0,1635	—	—	—	7.000	—	—	—
22.	Dif. obiecte	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Moșile dela Nr. 1—16				172.295,533	66.388,4583	132.464,800	—	—	1.074.900	1.260.611	95.254.	1.355.865
	Munții dela Nr. 17—19				6.688,—	3.351,8100	6 688	—	—	—	7 700	19.740	27.440
	Casele dela Nr. 20—21				—	1,8185	—	—	—	24.000	—	—	—
	TOTAL GENERAL				178.983,533	69.742,0868	139.152,800	—	—	1.098.900	1.268.311	114.994	1.383.305

www.dacoromanica.ro

1) Dăm câteva din documentele citate în tabloul de mai sus.

Nr. Clăcașilor	C A T E G O R I A	RECAPITULAȚIE		Despăgubirea cuvenită proprietarului de un clăcaș.	Totalul dărilor anuale a clăcașilor după art. 22 din lege.	Totalul despăgubirii proprietarului după art. 23 din lege.
		Pământul ce urmează a libera pro- prietarul				
			Pog. Prăj.	Pog. Prăj.	Lei par.	Lei par.
196	cu câte 4 vite cu câte	11	2156 00	1521,10	26068,—	298.165,00
266	„ 2 „ „	7 19	2072 14	1148,20	26759,—	305.501,00
92	„ „ „	4 15	425 12	816,—	6578,—	75.072,00
19	numai cu casă și grăd.					
	<i>Total la locuitori</i>		4654 2			
73	Pentru vatra satului in care intră și cei cu casă și grădini a 398 st.		175.23 ¹² ₅₄			
2	preoți din serviciul bi- sericii din com. a 17 pog.		34			
1	preot din cătunul Secă- ria a 17 pog.		17			
	Peste tot		4881 1 ¹² ₅₄		59405,24	678.738,00

Această constatare este desăvârșită după procesul-verbal încheiat astăzi 1865 Iunie 1).

ss/ Delegatul Fiscului Fotescu

ss/ „ Proprietarilor Al. Dobrogeanu

ss/ „ Comunelor Ion Fota

ss/ „ Comformit. I. G. Vasilla

1) Dosar Procese Verbale privind împroprietărirea țăranilor la anul 1864.

PITIȚIA LOCUIITORILORU DIN COMUNA COMARNICU

Măria Ta,

Subsemnații locuitorii din Cătușul Secării pendinte de comuna Comarnicu, proprietate Măriei Sale, cu ocaziune delimitării pământului cuvenitu nou, dupe noua lege rurală s'au făcut un erore, adică: acestu cătuș fiindu aședat pe pôlele a doi munți și anume Gâlmeuța și Furciturile și din acești doi munți ni sau și datu pământul, acum în urma delimitării vèdându-ne constrânsii în pământurile nôstre, ne vine fôrte greu de a poseda pământul în doe locuri, fiindu aicea locurile muntoase și ne productive urmându a nele inchide cu gardu și a n'le hrâni cu gunoii, și fiinducă păduri împrejuru nu sînt în exploatare, nu avem cu ce le inchide, — pentru aceste considerante vâ rugăm cu totu, respectul Măria Ta ca să binevoiți a ne preschimba delimitarea, adică: lassamu noi pe sema proprietății pământulu ce este datu noue pe muntele Furciturile și se nise dea pentru aceasta totu atātu pamentu și deaciași calitate pe muntele Gâlmeuța lângă linea delimitată noue astădi ca să se facă al nôstru unu trupu în muntele Gâlmeuța și al proprietății érasu unu trupu în muntele Furciturile.

Primiți ve rugăm Măria Ta încredințarea pré deosebitei nostre considerațiuni și stima ce ve conservăm, ai

Măriei tale supuși

Semnatu :

Gheorghe Schiopu
 Radu Cojocaru
 Stan Radu Schiopu
 Ioan Galiceleu
 Petre Niță Schiopu
 David Aldea
 Gg. Aldea
 Marin Gg. Schiopu
 Iona Gg. Schiopu
 Stan al Saffi
 Ioan Grosu
 Marin Șchiopu
 Radu Mușcatu

Marin Dinu Negroțu
 Costantin Grosu
 Stoica I. Schiopu
 Ion Badea Băjenaru
 Ioan I. Lupu
 Nicolae I. Lupu
 Ioan Onia
 Marin Grosu
 Neagu Nicuțu
 Ioan Nicolae Ilie
 Grigore Ilie
 Iacovu Bacțu
 Ioan Neagu Nicuțu

Primăria Comunei Comarnicu
 Plaiului și județulu Prahova Nr. 18
 13 Martie 1873

Semnăturile din față fiindu adevărate prin punere de deget și pe bada cereri ce ne face deosebita suplica, una cola hârtie, încrustată cu timbrulu fixu de unu lup pe care s'a aplicatu și una marca mobilă de 25 bani să atestă

semnat :

(L.S.) p. Primaru

Adj. G. Negoescu

DOSAR CAZIERUL

Copie

Dos. 71 și 135/922

HOTĂRÂRE DE EXPROPRIERE Nr. 64

Ședința dela 9 Martie 1923 *

Comisiunea Județeană de expropriere Trib.-Prahova
Președenția d-lui R. A. Caracase, Prim Președinte

Membri	{	Dl. C. Mogâldea, Consilier agricol delegatul Casei Centrale
		Dl. T. Angelescu, delegatul proprietarilor
		Dl. I. Popescu, delegatul sătenilor

Astfel compusă comisia și asistată de dl. St. Istrățescu, ajutor de grefier Tribunalul Prahova Secț. I. spre a lua în cercetare apelul făcut de obștea locuitorilor și Primăria Comunei Comarnic prin petiția înreg. la nr. 165/922 în contra hotărârii pronunțată de Comisia de Ocol Sinaia la 4 Septembrie 1922, prin care s'a expropriat proprietățile d-lui G. V. Bibescu pentru locuitorii din comuna Comarnic.

La apelul nominal s'au prezentat apelantele obștea și Primăria prin primarul Gh. Popovici și delegatul sătenilor V. Peticilă și întîmățul proprietar prin procurator dl. Baranovici, autorizat cu procura legalizată de circ. 16 București la nr. 13.616/922, asistat de d-nii avocați I. N. Predescu și Antoniadă, lipsă Casa Centrală a împroprietărilor.

Procedura completă.

Părțile prezente arată că tot astăzi, este pendinte și apelul proprietarului, ce formează dosarul 135/922 și luându-se în cercetare și acel apel au răspuns aceleași părți, procedura fiind completă.

S'au citit actele și lucrările din dosar.

Dl. avocat Antoniadă pentru apelantul proprietar având cuvântul a susținut că din actele depuse la dosar, se constată că proprietarul în anul 1916 avea vite numeroase, lăptărie sistematică, socotindu-se numai vitele proprietarului, trebuia să-i lase pentru pășune suprafața de 63 ha. însă i s'a lăsat mai puțin de către Comisia de Ocol.

Cât privește pentru ceiace i s'a lăsat pentru personal nu are de făcut nici o obiecțiune.

Că la terenul expropriat nu s'a lăsat nici un perimetru pentru protejatul pădurei de jur împrejur pentru a nu se naște conflicte cu locuitorii; — cere să se prevadă în hotărâre un perimetru de 25 metri pentru protejarea pășunii.

Că i s'a lăsat cota neexpropriată de 25 hectare, 63 hectare pentru vitele proprietății și 119 hectare pentru personalul ce-l posedă, și care se dovedește din statul de lefuri depus la dosar, ceea ce face un total de 207 hectare, ori Comisia de Ocol nu i-a lăsat decât 149 ha. și a lăsat ca pășune alpină golul muntelui Gurguiatu de 50 hectare, care este la o depărtare de 8 km. de comună, astăzi nu cere să se ia înapoi dela locuitorii, dar cere că ceea ce s'a expropriat sub cota de 50 hectare, să i se plătească în numerar, căci art. 16 spune, că tot pământul cultivabil peste maximum regional prevăzut de art. 8, se plătește în numerar, iar definițiunea pământului cultivabil, o dă art. 58 din regulament, care spune că pământul cultivabil este și cel expropriat pentru izlaz.

Conchide pentru admiterea apelului.

Dl. avocat Ivănceanu, care a asistat pe delegatul sătenilor și primarul Comunei Comarnic, având cuvântul a susținut că Comisia de Ocol a greșit că a lăsat o suprafață așa de mare pentru vitele proprietarului și pentru personal, căci a socotit și vitele personalului între ale proprietarului, iar ca personal cu drept la teren de hrană, a socotit și oamenii din fabricile proprietarului, zise

Intreprinderile Bibescu; se opune și la cererea de a se fixa un perimetru la pășune, căci ar fi să se la jumătate din suprafața de teren expropriată.

Susține că Comuna Comarnic are nevoie de 2000 hectare pentru pășune și este departe de a i se completa această suprafață, astfel că din această cauză să i se exproprieze și golul muntelui „Gurguiatu” care i-a rămas în folosința proprietarului.

În ce privește cererea proprietarului ca diferența de 25 hectare să i se plătească în numerar, susține că în speță este aplicabil art. 23 din legea pentru reforma agrară, care nu prevede nici o plată în numerar — art. 16 din lege se referă numai la terenurile de arătură, nu și la cele propriu numai pentru izlaz, care este cuprins în art. 23.

Conchide cerând admiterea apelului locuitorilor și respingerea apelului proprietarului.

Comisiunea în unanimitate

Asupra apelurilor făcute de obștea locuitorilor și primăria Comunei Comarnic și de proprietarul G. V. Bibescu în contra hotărârii de exproprie din 4 Septembrie 1922, pronunțată de Comisia de Ocol Sinaia,

Având în vedere susținerile părților, actele și lucrările aflate la dosar.

Având în vedere că prin hotărârea apelată s'a declarat expropriat din moșia Comarnic proprietatea apelantului G. V. Bibescu pentru constituire de izlaz, Comunei Comarnic, următoarele porțiuni:

1. Din trupul Belia, suprafața de circa 688 hectare fânețe și pășune, în afară de 75 hectare rezervate proprietarului.

2. Din trupul Boncu și Fața Bradului, suprafața de 256 hectare și anume 120 hectare din Trupul Boncu și 136 hectare din Fața Bradului pentru care urmează ca mai întâiu să se obțină aprobarea Consiliului, trebuie dela casa pășunilor, întrucât această porțiune este împădurită.

3. Trupul Galina Mare, în suprafața de 308 hectare, 5 aril fâneată și pășune.

4. Trupul Furciturile în suprafața de 160,15 ha.

5. Din Trupul Floreiu și Stubeul Rece circa 370 hectare.

S'a rezervat proprietarului neexpropriat de 75—80 hectare rămase neexpropriate din Trupul Belia, iar ca pășune Alpină de rezervă, s'a declarat suprafața de 50 hectare golul muntelui Gurguiatu, care este la o depărtare de 10 kilometri și la o altitudine de 1200 m.

Având în vedere că apelantele Obștea locuitorilor și Primăria Comarnic, în concluziunile puse de reprezentantul lor, pe lângă opunerile făcute cererilor proprietarului, a mai susținut că suprafața lăsată de Comisia de Ocol, neexpropriată pentru vitele proprietății și pentru personalul moșiei, este prea mare și să fie redusă; — mai cerând să se exproprieze pentru constituire de pășune și golul muntelui Gurguiatu de 50 hectare, pe care Comisia de Ocol l-a declarat pășune alpină.

Avându-se în vedere că Comisia de Ocol în urma constatărilor făcute la localitate și bazându-se pe actele prezentate de părți, a expropriat golurile și poenele de pe moșia proprietarului G. V. Bibescu pentru constituire de pășune Comunei Comarnic, rezervând proprietarului neexpropriat, suprafața de 150—160 hectare în două trupuri ale moșiei și anume 25 hectare coța intangibilă, 63 hectare pentru vitele proprietății și necesare cu exploatarea și 119 hectare pentru personalul silvic compus din trei brigadieri și 14 pădurari.

Considerând că și această Comisie, apreciind din faptul că moșia apelantului este cea mai mare parte compusă din păduri, — 4200 hectare, care sunt puse în exploatare și din certificatul liberat de administratorul Plășei Peleş sub Nr. 1551/922, găsește că suprafața de 69 hectare lăsată pentru vite, nu este exagerată.

Că din statul de lefurile personalului moșiei de la dosar, rezultând că în adevăr personalul silvic al moșiei este compus din 3 brigadieri și 14 pădurari, comisia găsește că suprafața de 119 hectare rezervată neexpropriată pentru acest personal, de asemenea nu este exagerată.

Având în vedere că în ce privește golul muntelui Gurguiatu, pe care locuitorii cer să fie expropriat ca pășune comună, întrucât din hotărârea Comisiei

de Ocol se constată că este la o depărtare de 10 km. de comună și deci nu ar fi proprie pentru pășune comună pentru vitele cu lapte, conform dispozițiilor art. 20 din legea pentru pășunile comunale, Comisia găsește că s'a expropriat bine de către Comisia de Ocol ca pășune alpină fiind la o depărtare peste 4 km.

Că astfel fiind și intrucât reprezentanții locuitorilor nu fac nici o dovadă a celor susținute, apelul este nefondat.

În ce privește apelul proprietarului,

Având în vedere că cererea apelantului de a se fixa pe marginea pădurei un perimetru de 25 metri pentru protejarea pădurei urmează să o facă la măsurătoarea ce se va face de către delegatul cadastrului și înaltea organelor de executare care o va lua în considerare de va fi cazul.

În ce privește cererea de a se dispune ca o parte din preț să i se plătească în numerar.

Având în vedere că prin art. 8 din legea pentru reforma agrară, în adevăr la moșiile de munte și deal se fixează cota ce rămâne proprietarului neexpropriată la 108 hectare, însă prin art. 23 din această lege, text care modifică și completează unele dispozițiuni din legea pășunelor comunale și care derogă dela celelalte dispozițiuni ale legii agrare, se prevede că în vederea înființării pășunelor comunale, pământul propriu numai pentru pășune și fâneață se poate expropria până la 25 hect.

Considerând că prin art. 16 din legea agrară se prevede anumite cazuri când pământul expropriat peste maximum regional prevăzut de art. 8 din lege, se plătește în numerar, sau se schimbă cu o suprafață echivalentă ca valoare în regiunile de colonizare, însă această dispozițiune este prevăzută pentru terenurile de cultură întrebuințate la impropritierea individuală a sătenilor nu și pentru, cazul când exproprierea se va face pentru constituire de pășune comună, cum este în speță, caz care îl prevede special art. 23 din lege, fără nici o dispozițiune de plată fie în numerar, fie prin schimb în regiunile de colonizare.

Că astfel fiind prețul urmează să i se plătească în rentă, iar nu în numerar.

Având în vedere că în ce privește prețul ce urmează să se fixeze la terenul expropriat, comisia ținând seama de opinia Comisiei de Ocol, de prețurile regionale de arendă, fixează câte 3200 lei de hectar pentru fâneață și câte 1000 lei pentru terenul de pășune.

Pentru aceste motive

În unanimitate, în virtutea legii hotărăște

Respinge ca nefondate apelurile făcute de G. V. Bibescu din București ștr. Robert de Flers nr. 6, prin petiția înreg. la nr. 419/922 și de Obștea și Primăria Comunei Comarnicul, prin petiția înregistrată la nr. 165/922 în contra hotărârei de expropriere pronunțată de Comisia de Ocol Sinala la 5 Septembrie 1922 pe care o menține în totul.

Fixează pentru terenul expropriat câte 3200 (trei mii două sute) lei pentru terenul de fâneață și câte 1000 (una mie lei) pentru terenurile de izlaz.

Hotărârea cu apel în ce privește prețul și definitivă cu drept de revizuire în ce privește exproprierea.

Dată și pronunțată în ședință publică azi 9 Martie 1923 în Ploiești.

Președinte (ss) Caracase.

Membrii : { (ss) C. Mogâldea
(ss) C. M. Angelescu
(ss) I. N. Popescu

Grefier (ss) Istrătescu.

ROMANIA

Grefa Tribunalului Prahova S. I.

Prezenta copie fiind conformă cu originalul hotărârea de expropriere Nr. 64/923, aflată transcrisă în registrul pentru trecerea acestor hotărâri pe acel an, se atestă de noi.

Grefier (ss) (Indescifrobll).

Copie

Dosar nr. 1037
15 August 1922SERVICIUL SPECIAL DE SIGURANȚA
PLOEȘTI

Urmare la nota telef. cu No. 5513 din 14 a. c.

În ziua de 14 a. c. ora 7 dimineața, locuitorii din comunele Secărla și Vatra satului pendinte de com. Comarnic Jud. Prahova, în număr de vreo 500, din îndemnul delegaților Ion I. Bădiceanu, Vasile Peticilă, Anton Peticilă și Al. Oprescu din Comarnic și încurajați de G. Popovici, primarul Comunei Comarnic au împiedicat sub amenințare de coase, furci, topoare, etc. pe muncitorii care erau angajați la Prințul Valentin Bibescu de a cosi fânul după întinderea de 149 ha. situată pe teritoriul com. Comarnic cătunul Secăreia, cota de pământ recunoscută prințul Bibescu prin procesul verbal din 28 Mai 1922, a Comisiei 4 Județeană Filipești Târg.

Locuitorii se plâng că n'au nutreț pentru vite, că totdeauna s'au alimentat cu fân după această fânețe și că prin hotărârile anterioare ale Comisiei Județene li s'a recunoscut dreptul lor asupra acestor fânețe și cerând ca fânul ce se va cosi după această întindere să nu fie ridicat de proprietar până la 4 Sept. a. c. când Comisia de revizuire urmează să se pronunțe definitiv asupra acestei chestiuni.

S'a luat convenitele măsuri pentru respectarea întocmai a ultimei hotărâri definitive dată de comisia a 4-a Județeană Filipești de Târg, prin care se recunoaște proprietarului Valentin Bibescu cota de 149 ha. fânețe; cunoscându-se că d-sa a cedat anterior locuitorilor din locul lui o întindere de 1800 ha. pământ.

S'a comunicat celor în drept.

pt. conformitate

Șeful Serviciului,

DOSAR CĂZIERUL

PROCES-VERBAL

Astăzi luna Iulie, ziua 3, anul 1930.

Subsemnatul Nicolae Gheorghe pe baza delegației nr. 2545 din 28 Iunie 1930 a Biroului Cadastral din Directoratul Ministerial București m'am transportat în Comuna Comarnic din Jud. Prahova, pentru a face comectarea de măsurătoare a terenului expropriat pentru fânețe și pășune din moșia Comarnic, proprietatea d-lui G. V. Bibescu, în vederea întocmirii fișei definitive și a afișării suprafeței expropriate din sus-zisa moșie.

Prezentându-mă la Primăria Comarnic am găsit prezenți pe d-nii Ion I. Comșescu primar comunal, Gh. Stăicu primarul satului, Vasile Năpăruș, administratorul islazului comunal, Ion K. Bidruță, pădurarul comunei, dl. dr. I. Petroni și Ing. Silvic Arnold Höller din partea administrației Gh. V. Bibescu.

Toți aceștia de mai sus am instituit o comisiune care luând în cercetare planul cadastral ridicat de dl. inginer Margo Kosilcof delegatului Direcției Cadastrului în anul 1923 și confruntând acest plan cu terenul și hotărârile de expropriere am constatat după cum urmează:

La trupul „floreiul” mergând pe teren am constatat că acest trup a fost ridicat conform hotărârii din 4 Sept. 1922.

La trupul „Belia” mergând pe teren am constatat că este ridicat în conformitate cu hotărârile de expropriere.

La acest trup în partea de est, conform hotărârii de coordonare a comitetului agrar nr. 45 din 29 Ian. 1925 s'a mai luat în primire de Com. Comarnic 69 hectare în schimbul unei suprafețe egală dată din moșia Galicia Mare și care teren urmează a fi măsurat.

La trupul Boncu și fața Bradului: aceste trupuri sunt ridicate conform hotărârilor de expropriere și este în posesia Comunei numai trupul „Boncu” zis

„Bodoranul“ cuprîns între delimitările locuitorilor din cătunul Poiana, hotărul moșiei Biebea și Valea rea dela obârșie din hotarul Biebea până la vărsarea ei în valea Sarului.

Trupul „Fața Bradului“ deasemenea este ridicat conform hotărârilor de expropriere cu toate poenile aflate în interior.

Acest trup este în posesia proprietarului conform hotărârei și avizului consiliului tehnic Nr. 1283 din 21 Iunie 1923.

Prin hotărârea din 4 Sept. 1922 sunt expropriate și poenile „Padina și Terecoasa“ în suprafață de 15 hectare 5.800 m. p. după planul cadastral.

Aceste poeni nu sunt în stăpînirea comunei Comarnic, poenile sunt ridicate în limitele existente și prevăzute în hotărâre.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal în triplu exemplar din care unul rămîne la primărie, unul d-lui proprietar și al treilea la dl. Delegat al Cadastrului.

Delegatul Direcției Cadastrului,
(ss) Indescifrabil

Primari : { La trupul Floretul s'a închis drumul
de acces ce a existat la momentul exproprierii.

(ss) Indescifrabil.

Delegații proprietarului,
(ss) Indescifrabil.
(ss) Indescifrabil.

Nu este exact.

(ss) Indescifrabil.

Cu această ocazie am constatat că avizul Casei Pădurilor este neexact, căci pe trupul zis fața Bradului sunt livezi de fânețe, ci nu pădure. De asemenea că Poenile Padina, Terecoasa, nu sunt trecute cu adevăratele lor hotare naturale până în Valea Bradului, ci numai până în drumul Comarnic Șotriile și că nu sunt cuprinse în suprafața de 136 ha. din trupul fața Bradului.

(ss) Indescifrabil.

Asistenți (ss) Indescifrabil.

Aceste afirmații nu sunt conforme cu realitatea.

Delegatul propr. (ss) Indescifrabil.

DOȘAR CAZIERUL

PROCES-VERBAL

Astăzi 26—27 Septembrie 1921.

Noi I. Max Popovici inspector în Dir. Generală Funciară a Ministerului de Agricultură în baza delegațiunilor nr. 16.938, 18.121 și 18.492 din 22 I. c. referitoare la anchetarea diferendului dintre D-l G. V. Bibescu și locuitorii comunei Comarnic Jud. Prahova pentru suprafața de 149 ha. lăsate proprietarului din Trupul numit „Floretul“, pe care locuitorii pretind că li se cuvine lor, ne-am transportat la sediul primăriei locale și pe teren însoțit fiind de către d-l A. C. Filloți controlor Agronom al Centralei Obștelor sătești, primarul Comunei Ion H. Costică, delegatul sătenilor I. Gh. Bădiceanu, administratorul islazului V. Peticiță și alții, cât și de D-l Petroni reprezentantul proprietarului constatând următoarele :

Din procesele verbale de expropriere începând cu primul proces verbal al

Comisiei Locale dela 2 Iulie 1919 și cel din 22 Septembrie 1919 al Comisiunii a IV-a Județeană în revizuire, nu se determină în mod clar cele 149 ha. ce se lasă proprietarului, ci numai se spune în mod vag, că restul dinspre parc din Trupul Floreului se lasă proprietarului fără a menționa hotarele acelei porțiuni sau cel puțin direcțiunea în care ea este așezată față de Parc la nord sau la sud sau est.

Această situațiune a făcut pe locuitori să creadă că porțiunea de 149 ha. lăsată proprietarului este situată în partea de nord a parcului; iar partea de est li se cuvine lor: iar proprietarul a crezut contrariu, ceea ce a dat loc la conflict.

La 17 Aprilie 1920 D-l Agronom Regional în loc să meargă pe teren pentru a pune pe locuitori în stăpânirea terenului expropriat face un proces verbal la primărie copilind întocmai ultima hotărâre a Comisiei de expropriere dela 22 Septembrie 1919, repetând același greșală, nu ficsează hotarele cel puțin în linii generale a porțiunii rămase proprietarului.

La 21 Martie 1921, vine comisiunea locală de expropriere a . . . și mai la dela proprietar 74 ha. din muntele Floreiu și muntele Gurgulatu — atât proprietarul cât și locuitorii . . . hotărârii care se judecă la 28 Maiu, de către Comisia IV-a județeană pentru constituirea respingând apelul locuitorilor și reformează în totul Procesul Verbal al Comisiei locale din 21 Martie iixând în acelaș timp în baza legii (Comisiunea are dreptul acolo unde este..... a revizui întreaga lucrare) hotarele în mod clar ale porțiunii rămase proprietarului, locuitorii n'au voit să respecte această ultimă hotărâre cu toate ordinele primite.

Toate acestea au determinat pe dl. consilier argicol al Județului și JI. Prefect, să vină la fața locului pentru a tranșa chestiunea care s'a rezolvat în modul următor :

Proprietarul v'a stăpâni cota rămasă lui așa cum s'a judecat de către ultima comisiune, iar pentru împăcarea spiritelor anul acesta să se foldsească porțiunea în litigiu în dijmă cu proprietarul ceea ce acesta admite și a și propus oamenilor.

Cu ocazia acestei cercetări făcând o verificare a gestiunii administratorului Izlazului, V. Peticilă, am constatat următoarele nereguli :

A. La data de 4 Iulie 1920, Consiliul Comunal face o încheiere prin care numește ad-tor al izlazului pe dl. V. Peticilă un secretar și 4 pândari, aceștia numai nu au fost confirmați nici până astăzi de vreuna din autoritățile superioare competente.

B. Fixează leafa administratorului la 700 lei lunar iar pe anul corent dela 1 (Ianuarie)—(Aprilie) a. c., se ridică la 1100 lunar.

C. Statele de leafă nu sunt aprobate nici de consiliul comunal și nici de consilieratul argicol sau prefectură . . . cheltuelile cu tot felul de procese, pentru transporturi, întreținerea calului d-lui ad-tor, etc.

D. Dl. Ad-tor a luat personal din fâneață 7 ha, când . . . de ha. a iost 2 pentru ceilalți locuitori.

E. Pe anul trecut se constată un deficit al izlazului de lei 31.715 iar pe anul în curs din cauza cheltuelilor . . . deși arenda la ha, a fâneațelor s'a dublat . . . fixate la 1920 totuși izlazul va da deficit.

F. Dl. controlor Agronom Filoti la data de . . . proces-verbal și dând toate instrucțiunile d-lui administrator și d-lui primar cum să aducă la corent contabilitatea izlazului cum și scriptele totuși până la cercetarea făcută azi de noi, nimic n'a fost adus la corent.

G. Astăzi sunt încasări în valoare de 160.307,45, iar plăți în valoare de lei 124.011,80 deci un sold în casă de 26.245,65 lei pe care d-l. V. Peticilă nu ni-l prezintă pe motiv că îl are acasă.

Din încasări justifică că a plătit în contul arenzilor suma de lei 82.360 iar în contul impozitelor șuma de lei 5.000. Diferența până la 160.307 sunt absorbite de salarii și diferite cheltueli, afară de soldul pe care nu ni l-a prezentat.

H. Contracte de invoeli nu sunt încă față decât pentru șuma de lei 40.049,75

DISPOZIȚIUNI

Toț cu cele de mai sus dispunem următoarele .

Administratorul izlazului cât și dl. primar al comunei pâna la revizuirea întregii exproprieri de către noua comisiune (Conform noiei legi) v'a respecta starea de fapt prevăzută la punctul 5 din prezentul proces-verbal, fiind răspunzător față de autoritățile superioare, de neexecutare.

Toate contractele de arendă se vor pune la corent în cel mai scurt timp cât și celelalte scripte, contrar vor fi trași la răspundere în fața justiției atât primarul comunei cât și ad-torul Izlazului.

Administratorul nu va putea avea în casa mai mult decât suma de lei 3000 (trei mii) bani pe care nu are dreptul să-i țină în casa izlazului.

Nu se mai poate face nici un fel de cheltuială, până ce nu va achita întreaga arenda pe 1921 și restul din 1920 în valoare de lei 63.422.

Orice cheltuieli se va mai face după achitarea arenzei, trebuiește aprobate de primar, care este direct răspunzător sub rezerva aprobării consiliului comunal prin încheierea transcrisă în registrul de ședințe.

Toate cheltuielile efectuate până acum cât și salariile ficsate trebuieșc șă fie aprobate de către consilieratul Agricol Prahova în care scop se va trimite în cel mai posibil spre aprobare. Neexecutarea acestor dis.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal în triplu exemplar unul rămâne la primărie, unul se va lua de dl. Consilier agronom, iar al treilea va fi luat de dl. Inspector.

Inspector (ss) Max Popovici
Direcția Funciară

Controlor agronom,
(ss) Indescifrabil.

p. Primar,
(ss) Indescifrabil.

Ad-torul Izlazului,
(ss) V. I. Peticilă.

Asistenți :
(ss) Indescifrabil.

Primăria Com. Comarnic jud. Prahova,

Prezenta copie fiind conformă cu originalul se certifică de noi

Președinte,
(ss) Indescifrabil.

Secretar,
(ss) Indescifrabil

P R O C E S - V E R B A L

Astăzi 8 Iulie 1944

Noi, Inginer Agronom I. N. Stroe Șef Ocol. Agricol Câmpina, în urma reclamațiilor făcute de Primăria Comunei Comarnic referitor la încălcările de hotar în muntele „Floreiul“ cu adresa No, 4333 din 19 Iulie 1943 și văzând că răspunsul proprietarului — Administrația Domeniilor Bibescu cu adresa din 5 Iulie 1944, prin care refuză verificarea pe teren a aplicării planului și a liniei de defalcare; Ne-am deplasat astăzi data de mai șus la fața locului însoțit fiind și de d-l Hogeaa Gh. primarul Comunei Comarnic, I Peticilă Ad-tor agricol și pasnicii Ion Comșea și Constantin Beldica.

Din verificarea la fața locului se constată ca proprietarul nu binevoește sa mai țină seama de linia de defalcare, care pornește din punctul 2540 și merge în linie dreaptă până în punctul 5000, ci și-a trasaț o linie de defalcare, care

pleacă tot din punctul 2540 și merge în linie dreaptă până în punctul 2710, în globând în felul acesta o suprafață de 7,3800 ha., pe care o folosește din anul 1932.

Primăria va reintra de îndată în folosința terenului pe care a fost pusă în posesie de către cadastru pe linia de defalcare ce pornește din punctul 2540 și merge în linie dreaptă până în punctul 5000. Punctul 2540 este marcat cu o bornă de piatră, iar punctul 5000 este marcat printr'un țărș batut de noi, deoarece movila făcută de cadastru a dispărut.

Deasemenea comuna va cere arenda de folosința terenului, dela data de când îl stăpânește pe nedrept, arendă ce se va înscrî și face venit la bugetul izlazului comunal.

Aceasta porțiune de fâneața va fi folosită de comună pentru hrana taurilor comunali.

Drept care s'a încheiat prezentul proces-verbal în 5 exemplare, din care unul se va trimite proprietarului pentru luare de cunoștință, unul se va înainta Camerei Agricole Prahova și 2 exemplare Ocolului Agricol Cămpina

ȘEFUL OCOLULUI AGRICOL CAMPINA

(ss) Ing. Agr. I. N. Stroe

PRIMAR

(ss) Gh. Hoge.

Ad-tor Agricol (ss) I. Peticilă

Pasnici agricoli

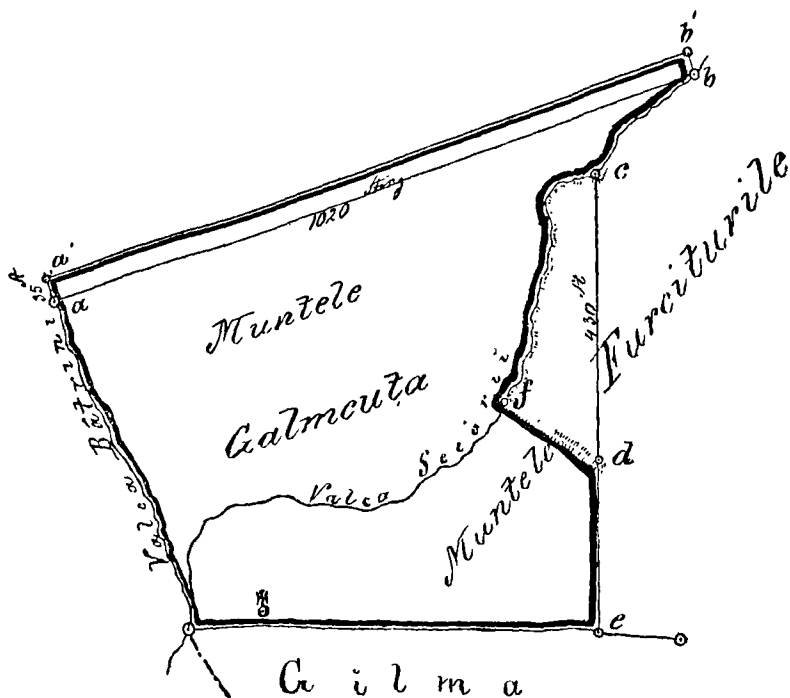
(ss) Indescifrabîl

(ss) Indescifrabîl

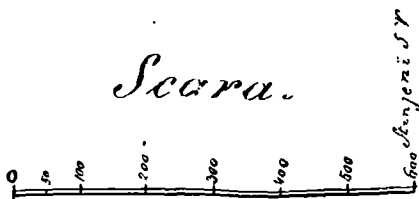
Planul

locurilor cedate catunului

Secării.

Scara.

Comarnici Noembrie 1873

Stenjerii
Ștefan

PROBLEMA PERSONALITĂȚII IN PSIHOLOGIA BURGHEZĂ ȘI IN CEA SOVIETICĂ

de Acad. Prof. MIHAIL RALEA

Unul din locurile comune cele mai des întrebuițate de către propaganda burgheză contra formelor socialiste de viață e acela după care societatea socialistă ar desființa specificul individual și ar reduce ființa omenească la un tip de conformism standard, înăuntrul căruia oamenii ar fi toți la fel, identici, fără nicio particularitate proprie. E evident că această afirmație e o sfruntată falsificare și a teoriei și a realizării socialiste. Socialismul, așa cum l-a conceput Marx-Engels, Lenin-Stalin, exclude o atare aberație. În locul sistemelor idealiste abstracte asupra omului, Marx a introdus omul concret. Scrierile sale de tinerețe, între 1840-1848, în special articolele filosofice publicate în „Deutsch französische Jahrbücher“ arată clar această idee. Studiul asupra „Ideologiei germane”, îndreptat în bună parte contra anarhismului Max Stirner, combate fără cruțare aberațiile individualiste, dar afirmă realitatea individului în cadrul societății. Discutând aceleași idei în altă lucrare asupra „Criticei filosofiei statului la Hegel”, Marx arată că, spre deosebire de animal „omul își produce singur viața”. Aceasta presupune în realitatea fiecărui individ aptitudini și structuri deosebite. Karl Marx își bate adeseori joc de sentimentalismul mic-burghez, care tratează în fraze goale și emfaticе despre egalitatea oamenilor între ei. Scopul ultim al socialismului — arată Marx — e realizarea unui om integru, cu totul deosebit de omul „alienat” în etapele anterioare ale evoluției sociale de către preocuparea meschină a averii și a banului. „Invidia și pofta de nivelare, scrie el, nu sunt altceva decât însăși esența concurenței” care stă la temelia capitalismului. Condamnând teoria statului autoritar, prusac, la Hegel, fondatorul socialismului științific arată că statul care oprimă individul e o instituție străină, exterioară vieții acestuia. Adevăratul stat va fi acela care va contopi interesele individuale cu cele colective, care va suprima diferența între afacerile publice și cele private. Nu e vorba de a distruge personalitatea

omului, ci de a o conține, a o desvolta colectiv înăuntrul societății. De aceea, el luptă pentru realizarea unui „umanism real“, prin care omul, eliberat de griji și nevoi, se va desvolta armonic și integral în toate funcțiunile sale.

Engels a precizat tot așa de bine această tendință a socialismului. Polemizând cu E. Dühring, care pretindea că societatea se poate simplifica în forma cea mai redusă la doi oameni abstracti perfect egali, arată că oamenii aceștia „fără patrie, fără sex, fără personalitate nu sunt oameni, ci stafii. „Că doi oameni sau două voințe omenești ca atare sunt perfect egale, nu numai că nu este o axiomă, dar constituie chiar o exagerare însemnată. El pune ipoteza „a doi naufragiați care se află singuri într'o insulă și formează acolo o societate. Din punct de vedere formal, voințele lor sunt perfect egale... Dar, din punct de vedere material, există între ei o mare inegalitate. A. este hotărât și energic, B. e nehotărât, leneș și slăbănog. A. e inteligent, B. e prost. Cât durează oare până ce A. ajunge să-și impue în mod regulat voința lui B.?... Trebuie să fie doi oameni atât de detașați de orice realitate, de orice relații naționale, economice, politice, religioase, care se întâlnesc pe pământ atât de eliberați de orice caracteristici personale, încât din unul ca și din celălalt să nu rămână nimic altceva decât noțiunea de om, în care caz ei sunt perfect egali¹⁾.

Evident că clasicii marxismului nu se gândeau o clipă să combată ideea de personalitate la om. ci numai o anumită formă de personalitate, produs istoric al unei etape depășite, al fazei istorice burgheze, după care individualitățile nu se pot recruta decât din clasa burgheză. Marele Lenin a arătat în nenumărate rânduri câte talente zac în clasa muncitoare, înăbușite în faza capitalistă și așteptând să fie eliberate spre a-și arăta toată măsura valorii lor personale. „Socialismul, scrie el, — combătând ideea că emulația și inițiativa sunt caracteristice numai lumii capitaliste — departe de a stinge emulația, creează din contra pentru prima oară posibilitățile de a o aplica într'un fel adevărat larg, în proporții *masive*, de a face să intre în mod real majoritatea muncitorilor în arena unei activități unde pot să-și manifeste și să-și desvolte capacitățile lor, să-și reveleze talentele cu care poporul e puternic înzestrat și pe care capitalismul le înăbușea cu miile și cu milioanele“²⁾). În altă parte, Lenin amintea „de ce minune este capabilă să săvârșească în opera revoluționară, nu numai energia unui cerc dar chiar a unei personalități izolate”.

I. V. Stalin arată că în socialism și comunism, problemele și trebuințele personale nu numai că nu se înlătură, dar obțin cea mai completă desvoltare și satisfacție: „Căci nu se poate cere ca toți oamenii

1) F. Engels, „Antidühring“ p. 160, 162, 63. Marx, Engels, Despre literatură: „Fiecare persoana este un tip, însă totodată și o personalitate deplin determinată” p. 24.

2) Lenin, „Opere alese”, ed. franceză vol. I, în art. „Cum să organizăm emulația” p. 305. Cf. p. 595.

să aibă trebuințe și gusturi similare, ca toți oamenii să trăiască în felul personal de viață după același model" ¹⁾).

Citatele s'ar putea înmulți la infinit. Așa dar, ideologia socialistă, nu numai că nu combate personalitatea, dar face tot ce poate spre a stimula larg, din sânul maselor toate aptitudinile particulare înnăbușite până acum.

Ceea ce combate socialismul, nu e deci personalitatea în general, ci o anumită personalitate, produs al unei anumite etape istorice.

În societatea sclavagistă de pildă, un membru al unei clase se deosebete ca mentalitate de celălalt din altă clasă. Stăpânii și sclavii se diferențiază profund între ei. Același lucru se petrece și în societatea feudală.

Odată cu formarea burgheziei, omul (avem în vedere bineînțeles pe acel om care aparține clasei burgheze) se izolează și se socoate ca individ în sine. Concurența acerbă, libertatea anarhică a schimburilor, acumularea de averi, singularizează pe burghez în lupta cu semenii săi. Fiecare, cu un sălbatec egoism luptă numai pentru el. Societatea fărâmițată în interese personale creează un om singur și feroce. După cum au arătat în pagini de o rară frumusețe literară, Marx și Engels în „Manifestul Partidului Comunist”, idila se transformă în afacere, prietenia în interes, dragostea în trafic comercial. Orice sentiment sau calitate devine o marfă. Se creează atunci o formă de civilizație de tip pur individualist. Solidaritatea, cooperarea, dispar și fac loc interesului gol. Concepția burgheză despre personalitate din punct de vedere psihologic se rezumă la următoarele aspecte :

a) *Mentalitatea posesivă.* Burghezul se deprinde cu ideea că proprietatea individuală e o prelungire a persoanei fizice și morale. Ea îl completează dinafară. Exploatarea și consecința ei, acumularea, devin — după cum crede el — baza obiectivă a persoanei. Și astăzi în U.S.A. când întrebi dacă un om e, de pildă, inteligent se răspunde de obicei : „da, cam de zece mii de dolari”. *Insușirea care e proprietate în ordinea materială se transpune în ordinea morală.* Arta, devine o chestie de proprietate artistică, invențiile se brevetează ca să fie speculate, ideile, sentimentele, voința sunt ale „mele” sau ale „tale”. Prietenii, soția, etc., totul se caracterizează posesiv.

b) *Mentalitatea izolaționistă.* În plin secol al XIX-lea al victoriei burgheze, burghezul rămâne astfel singur în mijlocul colectivității. Această stare de fapt anormală, monstruoasă e idealizată, ridicată la rangul unei valori. Autorii paroxismului individualist al secolului al XIX-lea, Ibsen sau Nietzsche, afirmă că „omul singur e omul tare”. Se recomandă „patosul distanței”, „turnul de fildeș”, etc. Deviza supremă, recomandată în pedagogie sau în etică ca și în estetică e : „încearcă să devii o personalitate”. Adică, încearcă să devii cu orice chip, fie că ești,

1) I. V. Stălin, „Problemele leninismului”, p. 470. Citat de Levitov „Problemele psihologiei personalității”.

fie că nu ești, un tip aparte, straniu. Goana după originalitatea cu orice preț devine un ideal de atins. Decadența culturii burgheze, deplinul ei declin, face posibile aspecte morbide ale artei. Cubismul, expresionismul, dadaismul, devin expresii absurde ale artei burgheze curerete. Lenea rentierilor, trândăvia bancherului îmbuibat din faza imperialistă, înlocuiesc ardoarea burghezului din perioada sa de ascensiune. Sub formă de Mecena, care lasă să cadă artiștilor flămânzi câteva firimituri dela opulența lor banchet, el cere o artă perversă, bizară, care să-i omoare timpul, să-i distreze neantului moral. Blazarea, decreștitudinea, încurajează bizareria.

c) *Concepția metafizică*. Ridicată la un rang eminent, indiferent dacă servește sau nu colectivitatea, personalitatea astfel înțelege și ridicată la un rang de valoare eternă. Orice clasă exploatoare ajunsă la putere, tinde să-și considere interesele drept valori în sine, fără transformare posibilă. Individualitatea devine astfel o însușire „veșnică” legată constituțional de natura omenească, neschimbată, mereu aceeași. Departe de a i se asigura o semnificație istorică, acest tip de personalitate apare ca o caracteristică a omului de totdeauna, a „omului în sine”. Pentru a-i atribui o și mai mare stabilitate, personalitatea e așezată pe temelii eredității care îi transmite caractere fixe, neschimbate.

Acest mod de a vedea fenomenul de personalitate, al filosofiei burgheze, se oglindește și în concepția specială a științei psihologice. Manualele burgheze de psihologie indică drept elemente ale personalității, următoarele :

a) *Cenestezia*, adică totalul senzațiilor viscerale pe care le avem dela corpul nostru, sentimentul de corp propriu, ar sta la baza individualității umane. Tonul vital al organelor noastre ar forma canavaua pe care se brodează apoi simțul personalității.

Se cade astfel sub aparența unei explicații materialiste, într'un biologism naiv. Realitatea fiziologică, neinfluențată de mediul social al clasei din care face parte individul și al stadiului istoric în care se găsește, sunt explicații parțiale unilaterale ale unui biologism subiectivist. Concepția materialist-dialectică însă ține seamă de influențele sociale care modifică structura noastră anatomică și funcțiunea ei.

b) *Personalitatea*, pretind psihologii burghezi, se prezintă sub aspectul a două caractere : unitatea și intensitatea. Personalitatea umană ar fi mereu aceeași, identică cu ea însăși. Ea e pătrunsă de un fir roșu care organizează varietatea condițiilor noastre în reacțiuni unitare și identice. Se admite totuși, și pluralitatea unor planuri de conștiință, diversitatea unor tendințe opuse.

Contradicția vechii psihologii reacționare devine astfel evidentă. Fiindcă, ori personalitatea e identică și unitară, ori e diversă și anarhică. Dacă în prima versiune, aceea a identității și a unității, concepția vechii psihologii cade în eroarea metafizică, în cea de a doua versiune, aceea a diversității, nu se face altceva decât să se constate oglindirea în con-

știință a contradicțiilor obiective din organizarea capitalistă în plină descompunere.

c) *Conștiința de sine*. Fiecare om își face anumite idei despre el însuși. Ideea pe care o are burghezul despre el însuși e dilatată de iluzii de grandomanie, deoarece burghezul conține personalitatea ca un scop în sine. Neatins de autocritică, sau de critica celorlalți membri ai clasei sale, el își face o idee falsă despre el însuși, evitând prin fel de fel de procedee iluzorii, ideea unei reflectări exacte a valorii sale.

d) Evident, psihologii burghezi mai alătură ca un atribut al personalității și ceea ce numesc ei „meul”, adică conduita posesivă indicată mai sus.

În rezumat, concepția filosofică și aplicațiile ei în psihologia burgheză au construit o mentalitate proprie asupra persoanei umane. Ea reflectează structura burgheză, egoistă, abuzivă, anarhică. Ea e un instrument pus la dispoziția luptei de clasă și nicidecum un rezultat al studiului științific obiectiv, așa cum se pretinde.

II.

Concepția sovietică înfățișează modul de a vedea al lumii socialiste. Ea nu neagă personalitatea umană ca realitate, ci, din contră o ajută să se desvolte. Nu poate fi vorba de a-și însuși particularitățile tipului de personalitate din lumea capitalistă. E vorba de un tip nou de om, e vorba de o altă concepție a persoanei umane.

În primul rând, ideologia sovietică respinge ideea unei personalități abstracte, aceea a unei persoane umane generală, aceeași în timp și în spațiu. Ea nu poate concepe decât o personalitate istorică concretă, variind dela un moment istoric la altul, în funcție de condițiile materiale.

În al doilea rând, concepția sovietică nu pleacă dela ideea metafizică a unei personalități innăscute în care caracterele transmise ereditar joacă rolul primordial. Psihologia burgheză realizând un deziderat politic de reacțiune și conservatorism avea nevoie, ca instrument ideologic al luptei de clasă, de ipoteza eredității absolute. Talent, temperament, aptitudine, toate se caracterizau prin legile eredității. După cum se transmitea averea prin testament, se moșteneau și celelalte calități ori defecte ale strămoșilor. Individualitatea nu era susceptibilă de evoluție decât prin jocul încrucișerilor între părinți. Concepția burgheză minimaliza, iar câte odată nega complet caracterele dobândite de-a-lungul experienței unei vieți, prin influența socială și prin educație. În psihologia sovietică, dimpotrivă, personalitatea încetează de a fi un dat fix și devine un rezultat plastic și mobil al educației.

O a treia caracteristică a psihologiei sovietice în problema personalității e aceea că, fără a prezenta aspecte absolute, încremenite de unitate și, ereditate în caracterul omenesc, desenat de către psihologia bur-

gheza în mod geometric, mecanic, totuși cu ajutorul educației se pot obține structuri psihice coerente și unitare. Psihologia burgheză contemporană ne prezintă individualitatea ca un conglomerat de tendințe contradictorii, ciocnindu-se și anulându-se între ele. Literatura occidentală e plină de exemplul unor eroi declarați cu atât mai valoroși cu cât sunt mai incoerenți, mai amorfi, mai absurzi. Cum am văzut, viața acestor „eroi” reflectează peisajul dezolant al fazei de descompunere a societății burgheze în etapa imperialistă.

Din alt punct de vedere, în timp ce psihologia burgheză negând conștiința, caută să explice realitatea psihică umană condusă numai de procese psihice inferioare, psihologia sovietică pune la baza structurii persoanei umane conștiința cu controlul și răspunderile ei. Personalitatea nu e alcătuită numai din tendințe afective, ci e determinată de procesul conștiinței în fază de dezvoltare și care cenzurează și planifică orice proces psihic.

Să vedem mai deaproape cum se reflectează aceste deosebiri esențiale relative la personalitate în modalitățile concrete ale acesteia, adică în ce privește temperamentul, caracterul, aptitudinile și talentul. În această privință, față de banalitatea uzată a științei burgheze, psihologia sovietică a revoluționat adânc în concepții ample, toate cunoștințele de până acum în această materie.

Iată de pildă problema *temperamentului*. Psihologia occidentală a rămas înpotmolită la tipologia biologică. Dela vechea clasificare a lui Hipocrat și până astăzi, concepția a rămas aceeași: ne naștem cu o constituție anatomică și fiziologică dată care ne urmărește până la moarte ca o adevărată fatalitate. Nimeni nu scapă temperamentului moștenit. Anticii puneau la baza clasificării temperamentelor diferitele umori, în special bila. La fel materialiștii mecaniciști ai sec. XVIII francezi, italienii contemporani, în cap cu Pende, vor schimba doar expresia de umoare în cea de secreție internă. Kretschmer va relua criteriul anatomiei corpului și va împărți temperamentele în funcție de alura trupului. Alții, se vor gândi la tensiunea arterială sau la circulația sângelui în general. În fine, inspirându-se dela decadența morbidă a societății burgheze unde astfel de tipuri mișună, unii psihologi vor lua drept criteriu al psihologiei lor aspecte patologice ca acelea de schizoizi, paranoici, etc. Evident că o astfel de clasificare n'are valoare decât pentru societatea care o sugerează.

Astfel de psihologii sunt simpliste și mecanice. Factorul individual din om, arată psihologia sovietică, nu se lasă silit într'un schematism abstract. Mai întâi nu poate fi vorba de aparate fiziologice ca cel circulator ori secretor, care să fie separate de întreg organismul. Engels a arătat că „organismul e o unitate superioară” în care toate sistemele se leagă între ele. E arbitrar și fals să le separăm. I. P. Pavlov e primul care a clasificat sistemele nervoase după trei criterii: 1) puterea mai mare ori

mai mică a proceselor nervoase; 2) gradul de echilibru între aceste procese cu corelația lor de excitație și inhibiție; 3) mobilitatea lor mai mare ori mai mică. Experiențe făcute pe câini și oameni au confirmat deplin această împărțire asupra căreia nu putem insista mai larg aici. După funcțiunea acestor criterii s'au obținut următoarele tipuri: 1) puternic, echilibrat (compensație justă între inhibiție și excitație), mobil (viteze de reacțiune), tipul viu; 2) puternic, echilibrat dar inert: tipul liniștit, târăgănat; 3) puternic dar neechilibrat cu predominarea procesului excitației. Tipul excitabil, nestăpănit; 4) tipul slab. Aceste tipuri sunt doar dispoziții generale, vagi. Ele pot fi educate în copilărie și mai târziu obținând compensații, derivări, canalizări. Acțiunea defectologiei și a pedagogiei poate influența puternic și transforma dispozițiile naturale. Psihologia temperamentului ajunge în experiența sovietică un instrument suplu, maleabil. Psihologia reacționară avea tot interesul, ca ideologie de clasă, să mențină anumiți oameni, cei mai mulți din clasa muncitoare, la predestinația unui anumit temperament și să vorbească mereu emfatic de „destin“ în funcție de temperament.

În ce privește *caracterul*, adică acel aspect al personalității în care intră, afară de elemente fiziologice innăscute și elemente de experiență și educație, psihologia veche rămâne și aici la același punct de vedere metafizic. Caracterul e un dat. El se schimbă prea puțin. De aceea, plecând dela ideea unor caractere alcătuite odată pentru totdeauna, savanții burghezi erau obsedați de un anumit formalism al clasificărilor. Sute de clasificări abstracte, violând vieța concretă, au fost oferite de aceștia. Schematismul împărțirilor arbitrare era singura lor preocupare. Psihologii americani și francezi s'au dedat la o adevărată orgie inutilă de asemenea clasificări¹⁾. Unii au plecat dela criterii biologizante, alții ideologice, alți eclecticice.

Psihologia sovietică reacționează și aici puternic și mătură total din studiul caracterului schematismul formalist. Personalitatea fiind o realitate dialectică în perpetuă schimbare nu se poate pleca în studiul ei dela o formă fixată pentru totdeauna. Fără a nega factorul biologic, trebuie insistat asupra transformării acestuia prin influențe sociale. Așa dar, determinarea caracterului ca și clasificarea lui nu poate avea decât o *semnificație istorico-socială*. Caracterul e un produs stadial al diferitelor epoci istorice, în care mentalitatea de clasă, ca factor al relațiilor de producție, are rolul hotărîtor. „Esența umană“, scrie Marx în „Ideologia germană“, — este totalitatea relațiilor sociale“. „Patriotismul ostașului antic, patriotismul țăranei franceze Jeanne D'Arc și patriotismul oamenilor noștri sovietici sunt foarte deosebite între ele și ca conținut și ca formă“²⁾. Tipul de om al renașterii nu corespunde cu burghezul contemporan după cum a arătat Engels, iar trecerea dela mentalitatea feudală la cea burgheză „n'a lăsat între oameni, nicio altă lega-

1) Prof. N. Levitov, „Problemele psihologiei personalității“, în *Sovietskaia Pedagogica*, Nr. 6, 1948.

2) V. Sirchina, „Trăsăturile tipice ale caracterului în diferite condiții istorice concrete“. *Sovietskaia Pedagogica*, Nr. 4, 1948.

tură înafară de interesul gol, înafară de neindurătoarea plată cu bani peşin. Chiar în relaţiile de familie ea a rupt vâlul de sentimentalitate şi le-a redus la o simplă relaţie bănească” (Manifestul Partidului Comunist). Dickens, Balzac Cehov şi Gorchi ne-au lăsat tipuri clasice ale egoismului josnic burghez, după cum literatura aşa de adâncă şi strălucită a regimului sovietic, ne arată transformarea totală a omului nou în ce priveşte atitudinea faţă de sine, care devine modestă şi severă, în ce priveşte atitudinea faţă de alţii, care se transformă în devotament şi colaborare; în cea faţă de muncă, care devine creatoare şi eroică.

Problema *aptitudinii* e şi ea tratată în mod cu totul diferit şi nou de psihologia sovietică. Aptitudinea e doar o condiţie pentru formarea mai uşoară şi mai rapidă de noi obişnuinţe. Ea nu e o funcţie latentă, virtuală, care aşteaptă mereu să se desvolte. Psihologia reacţionară credea în aptitudini eminente care n’au ocazia să se desvolte. Aptitudinea nu valorează însă decât realizată concret, adică desăvârşită în procesul activităţii. Singură eficienţa practică e aceea care-i acordă existenţa, dezvoltarea şi valoarea. După cum se vede, aptitudinea are un sens eminent practic. Măsurată astfel în raport cu o operă realizată şi nu cu veleităţi neizbutite, (în lumea burgheză abundă geniile de cafeenea care nu reuşesc să se realizeze niciodată), ea înseamnă doar o înclinare afectivă mai pronunţată către o anumită muncă, o reacţie mai promptă şi mai precisă într’o anumită direcţie. Aceasta nu înseamnă însă imobilizarea ei într’o singură direcţie aşa cum concepe psihologia burgheză vocaţia, ci doar o posibilitate mai suplă pentru o anumită muncă. Există însă o corelaţie între aptitudine şi posibilitatea de substituire a uneia prin alta. Atâţi oameni care cred că nu pot face un lucru, îl fac totuşi foarte bine atunci când nevoia îi obligă. Cerinţa, necesitatea e aşa dar condiţia supremă de stimulare a unei atitudini. Iar criteriul de apreciere al ei, e reuşita ¹⁾. Nu există aptitudini prealabile, anterioare realizării, ca în cazul celui erou din Dickens care întrebat dacă ştie să cânte la pian a răspuns : „N’am încercat niciodată, dar cred că da”.

Acelaşi sens practic trebuie dat şi noţiunii de *talent*. Talentul nu-i o structură fixă, ci un grup de aptitudini cu un joc elastic între ele, care dau un randament mai mare şi mai precis pentru o cerinţă dată. Bineînţeles, totul e o chestie de muncă şi exerciţiu. Şi aici succesul e semnul existenţei talentului. În vechea psihologie talentul era considerat ca un grup de aptitudini speciale, rezumate la o anumită particularitate, un fel de escrescenţă unilaterală şi exclusivă, apărută separat şi în dauna altor procese psihice. Talentul specializat e forma cea mai obişnuită în care-l prezintă psihologii burghezi. Despre un talent general, armonios, multilateral ei nu vorbesc. Acest aspect al talentului ultra specializat e una din deformările ideologice clasiale, cele mai curente. Engels vorbeşte despre personalităţile bogate, complete, ale Renaşterii, când oamenii erau simultan artişti, oameni de stat, arhitecţi şi umanişti de valoare. La fel a fost cazul unui Goethe sau Diderot. Marii artişti

1) Teplov : Despre aptitudini, în Manualul Cornilov.

ruși nu se rezumau la un singur talent: Gogol era om de teatru, Rimsky-Korsakov era interesat de pictură și așa mai departe. Necesitatea exploatării burgheze a adus cu timpul figura omului competent într-o singură direcție. Aceasta era necesar pentru două motive: mai întâi o personalitate bogată, o conștiință ridicată, constituie un pericol de critică și de revoltă contra exploatării. În al doilea rând un om specializat — vezi abrutizarea mecanică a taylorismului, — întunecă conștiința și face din om un instrument orb întrebuițat acolo unde cerința profitului comercial e mai mare. Suprimarea altor orizonturi aduce docilitatea maximă și mecanizarea individului uman, care ajunge un simplu instrument automat.

S'a spus de către propaganda burgheză că societatea capitalistă favorizează competența specială prin dezvoltarea maximă a aptitudinilor. Dar mecanizarea nu e echivalent cu competența. Iar de cele mai multe ori dezvoltarea aptitudinilor ajunge de-a-dreptul împiedecată. Căci în societatea burgheză nu se selecționează în muncă oamenii după talentul lor dacă cumva cererea comercială nu le e favorabilă. Specificul individual se înnăbușă fiindcă omul nu e pus la munca pe care o face mai bine, ci acolo unde patronul are interesul să producă pentru un profit mai mare. Selecția profesională burgheză e o selecție dominată numai de legea cererii și ofertei pe piață.

În schimb URSS dezvoltă și favorizează un talent general, un adevărat „umanism socialist” în care talentul într-o direcție se completează armonios cu alte înclinații și nevoi spirituale. Muncitorul capătă și o educație estetică, sportivă, științifică. Acolo tendința e de a obține o dezvoltare largă și o eficacitate maximă a persoanei umane. Astfel se explică apariția enormă a talentelor în URSS. Concursurile artistice, științifice, sportive la care participă zeci de mii de candidați, întrecerile în sânul institutelor, al Academiei, al instituțiilor de artă, sunt fenomene curente. Miile de biblioteci, stadioanele sportive, concertele, etc., toate sunt la dispoziția poporului și pentru stimularea mereu crescândă a culturii socialiste. Dacă ar fi adevărat că mentalitatea socialistă înnăbușe personalitatea, această înflorire uriașă de talente în URSS n'ar fi fost posibilă.

Educația și încurajarea personalității se face în URSS încă dela copiii preșcolari. Personalitatea se stimulează și se dirijează conștient. Această sarcină e una din cele mai importante pentru pedagog. Conduita de autoevaluare se face însă în colectiv. Karl Marx scria de mult că: „Omul la început se privește ca în oglindă numai în alt om”. Psihologul sovietic Ananiev afirmă: „omul se cunoaște pe sine în alt om, numai în procesul comunicării și înțelegerii altor oameni”¹⁾. Evaluarea și autoevaluarea la copil se face în clasă și în echipa de joc. Nu putem insista aici asupra mijloacelor întrebuițate de pedagogia sovietică pentru formarea justă a autoevaluării la copii.

1) Ananiev: „Educația caracterului școlarului”, p. 60, citat de Gorbaceva, Despre problema evaluării și autoevaluării la copii”.

Această preocupare e veche. Ea a interesat de aproape încă pe iluminiștii progresiști ruși, de pildă pe Radiscev. Problema dezvoltării personalității în cadrul social a atras mereu atenția marelui critic Bielinski. „Natura îl crează pe om, iar societatea îl dezvoltă și-l formează. Nici un fel de împrejurări de viață nu-l vor salva și nici nu-l vor apăra pe om de influența societății, el nu va avea unde să se ascundă și să scape de ea. Însăși efortul de a se dezvolta independent în afara influenței sociale, comunică omului o oarecare ciudățenie, îi atribuie ceva monstruos, în care se vede din nou pecetea societății”¹⁾.

Problema personalității celei mai cuprinzătoare, problema *geniului* trebuie pusă în aceiași termeni. Doctrina psihologică burgheză prezenta geniul ca ceva monstruos, excesiv, care depășește și disprețuește norma obișnuită. Pentru unii din acești cercetători, ca de pildă, pentru Lombroso, geniul se apropia de aspectul patologic adică de nebunie. Dacă el pune problema în felul acesta, probabil că se inspira dela modelul oferit de mediul capitalist. Psihologia sovietică, inspirându-se dela condițiile sociale ale unei societăți sănătoase, societatea socialistă, nu desparte personalitatea de mediul înconjurător. Explicații timide și eclectică a încercat în această privință și filosoful francez Taine, care a vorbit de influența mediului și a momentului istoric. El înțelegea însă prin mediu mai mult pe acela geografic și nu putea să se desbure de ideea reacționară și falsă a coeficientului rasial.

Nu vom examina amănunțit aici teoriile asupra „accidentelor” care provoacă hazardul în istorie și care explică apariția marilor indivizi. Povestea cu nasul Cleopatrei, cu intervenția doamnei de Pompadour care ar fi cauzat înfrângerea Franței în războiul de șapte ani, cu grăuntele de nisip în rinichiul lui Napoleon la Waterloo, sunt anecdote ușoare care arată un singur lucru: dacă astfel de evenimente s’au putut întâmpla, înseamnă că structura societății era de așa natură, încât le-a făcut posibile. Niciun geniu nu e indispensabil cursului istoriei. Dacă Robespierre n’ar fi existat — spune Plehanov — s’ar fi găsit în mediul social al revoluției burgheze un altul care să-l înlocuiască. În influența datorită unui mare om poate schimba fizionomia particulară și unele din consecințele parțiale ale evenimentelor, dar nu orientarea lor generală. Evident, nu trebuie să cădem în eroarea obiectivismului exclusiv, în concepția fatalistă, care pretinde că orice individ este egal de bun pentru cursul istoriei. Indivizi de mare talent au rolul lor important în evoluția societății omenești. Dovada e rolul imens al unor genii ca Lenin sau Stalin. Dar tocmai faptul că un geniu reușește, înseamnă că el se potrivește cu nevoile sociale ale unui moment istoric pe care îl exprimă. Fără orientarea socială, conducătorii unei societăți n’ar putea pași pragul dela posibil la real²⁾. Un om e mare nu pentru că însușirile sale personale pot schimba istoria, dar pentru că e dotat

1) Bielinski: Citat de Costiuc, „Problemele actuale de formare a personalității copilului”, p. 7.

2) Plehanov, „Rolul individului în istorie”, ed. franceză în „Les Questions fondamentales du marxisme”, p. 260—267.

cu calitățile cele mai proprii spre a servi acele nevoi care s'au ridicat cu cea mai mare hotărîre în fața societății. Un om mare vede mai bine și mai departe. El e inițiator pentru că descoperă cu o clipă mai înainte ceva care totuși există. El e un *exponent* al unor necesități sociale pe care le servește mai bine ca alții.

*

Psihologia și filosofia burgheză au revendicat ca o formă caracteristică fazei capitaliste apariția, dezvoltarea și cultivarea personalității. Acest abuz desfrînat de „personalitate” arăta însuși mecanismul de funcționare al societății burgheze, în care hipertrofia anarhică a individului era încurajată peste tot. Acesta devenea un fel de cancer, un imens parazit în cadrul colectivității. Fie că era înzestrat sau nu, fie că servea la ceva sau că încurca procesul social, el era stimulat, sfătuit să se considere ca o „personalitate”. Ingâmfarea, egoismul, solitudinea, erau justificate prin scuza candidaturii la această „personalitate”. Cei mai nuli, mai inutili indivizi, acei care nu reprezentau nimic, se închipuiau ca oameni eminenti, originali, deosebiți.

Societatea socialistă, descoperă, fără să inventeze artificial, cu orice preț, individualități existente, pe cele autentice, pe acelea care servesc în adevăr mersul înainte al societății omenești. De o parte, în lumea burgheză grandomanie în banalitate, de cealaltă parte, în lumea socialistă, originalitate și capacitate în modestie. Individul are rost pentru că servește societatea. Individ pentru individ poate fi deviza unei societăți în descompunere, în niciun caz ea nu poate fi îndreptarul unei societăți sănătoase, proaspătă, în curs de uriașă creațiune cum e aceia din URSS.

IDEILE FILOSOFICE ALE LUI C. A. TIMIRIAZEV *)

de G. V. PLATONOV

Clementii Arcadieviici Timiriazev, marele savant revoluționar, patriot, luptător și gânditor, a jucat un rol de frunte atât în dezvoltarea filosofiei și științelor naturii în Rusia cât și în dezvoltarea culturii ruse și universale.

C. A. Timiriazev și-a pus toată viața în slujba poporului muncitor, înfăptuind în mod consecvent principiul enunțat de el, al unității dintre știință și democrație.

„...Savantul emerit — spunea M. I. Calinin la mormântul lui C. A. Timiriazev, la 30 Aprilie 1920 — încă de tânăr s'a avântat în luptă împreună cu proletariatul. El slobozea săgeți mortale în cel mai înverșunat dușman al muncitorilor — liberalismul englez“¹⁾).

Marele Lenin, în anii grei ai războiului civil, îi mulțumea din tot sufletul lui Timiriazev pentru lupta lui „împotriva burgheziei și pentru puterea sovietică“

C. A. Timiriazev ca și alți reprezentanți ai vestitei pleiade de biologi materialişti ruși de frunte — I. M. Secenov, I. I. Mecinicov, A. O. Covalevschi, V. O. Covalevschi, I. P. Pavlov, V. B. Williams, I. V. Miciurin — nu numai că n'a mers pe drumul idealist, antidarwinist, în creația sa științifică, dar a apărat și dezvoltat mai departe, ca materialist militant, biologia materialistă.

Relevând rolul uriaș al lui C. A. Timiriazev în propagarea și dezvoltarea teoriei lui Darwin, academicianul T. D. Lâsenco scria: „Pentru dezvoltarea și popularizarea pe o scară întinsă a teoriei lui Darwin, nimeni n'a adus un aport atât de prețios ca C. A. Timiriazev“²⁾.

Formarea concepției despre lume a lui C. A. Timiriazev.

Apariția noilor relații sociale în Rusia și creșterea mișcării revoluționare de eliberare în a doua jumătate a sec. XIX-lea, au jucat un

*) „Vaprosi filosofii“ Nr. 1/949.

1) „Pravda“ din 1 Mai 1920, p. 4.

2) T. D. Lâsenco, „Agrobiologia“ p. 435, 1948.

rol hotaritor în formarea concepției despre lume a lui Timiriazev.

În acea perioadă se apropia de sfârșit procesul ascuns al maturizării treptate a capitalismului din sânul vechii orânduirii feudalo-iobage. Creșterea industriei rusești și a comerțului rusesc, lărgirea legaturilor comerciale dintre Rusia și Europa Occidentală, au dus în mod inevitabil la conflictul dintre forțele de producție noi, capitaliste, și relațiile de producție vechi, feudale. S'au ascuțit contradicțiile de clasă. În fiecare an numărul răscoalelor țărănești crește. Criza orânduirii iobage este accelerată de înfrângerea militară a Rusiei în războiul din Crimela.

Întreg mersul dezvoltării istorice a Rusiei a fost condiționat de caracterul prăbușirii relațiilor de iobăgie: or această prăbușire urma să se înfăptuiască pe calea revoluției țărănești și atunci capitalismul urma să dobândească întreaga libertate pentru dezvoltarea sa, or lucrurile se vor limita la faptul că, de sus, pe calea reformei guvernamentale, se va deschide numai o supapă pentru micșorarea presiunii forțelor revoluționare și atunci se vor păstra pentru multă vreme rămășițele iobăgiei, va începe o cale lungă pentru surparea lor.

Țărănimia și ideologiile ei, democrații revoluționari, căutau să desființeze iobăgia pe calea revoluției țărănești, iar moșierii și burghezii urmau linia înțelegerii pe seama intereselor maselor muncitoare. Lupta dintre tendința democratică și cea liberală din revoluția burgheză. a determinat multe decenii mersul dezvoltării sociale din Rusia și prin urmare și întreaga luptă ideologică și teoretică dintre clasele sociale. „Liberalii dintre anii 1860-1870 și Cernășevski — scria Lenin în 1911 — sunt reprezentanții a două tendințe istorice, a două forțe istorice, care de atunci și până în timpurile de azi, determină rezultatul luptei pentru o Rusie nouă”¹⁾.

În lupta care s'a desfășurat între lagărul democratic și cel liberalo-monarhic, Timiriazev, dela primii pași ai activității sale sociale și științifice, s'a situat pe pozițiile forțelor progresiste ale societății. Ura profundă față de orânduirea feudală, apărarea înflăcărată a intereselor țărănimii și tendința sinceră de a contribui la îmbunătățirea bunei stări a ei, lupta neînduplecată împotriva reacțiunii, pentru o biologie materialistă, progresistă — toate acestea ni-l prezintă pe Timiriazev drept un savant care a mers atunci pe calea democratismului revoluționar.

Determinând locul lui Timiriazev în lupta dintre lagărul democratic și cel liberal, trebuie să ținem seamă de faptul că lagărul democratic revoluționar nu se limita la un grup relativ restrâns de oameni politici activi, care participau direct în lupta politică: împreună cu ei se manifestau poeții, scriitorii și savanții progresiști, constituind un front unic al democrației în lupta împotriva orânduirii țariste-iobăgiste. În această luptă, științele naturii au jucat un rol foarte mare între anii 1860-1870. Timiriazev considera științele naturii ca o bază științifică

1) V. I. Lenin, Opere, vol. 17, p. 96.

serioasă pentru eliberarea conștiinței poporului de concepțiile idealiste-religioase care constituiau sprijinul ideologic al regimului țarist iobag.

Pentru Timiriachev, știința nu era un adăpost ferit unde puteai să te retragi, îndepărtându-te de la contradicțiile care sfâșiau societatea și de la luptă. După părerea lui Timiriachev, știința era uzina unde se făcea fericirea poporului muncitor. O asemenea atitudine față de știință ca drapel social în lupta împotriva întunericului și a oprimmării, s'a format la Timiriachev, sub influența binefăcătoare a clasicilor filosofiei ruse — Herzen, Belinski, Cernășevski. Filosofia clasică rusă a fost fără îndoială izvorul ideologic hotărâtor pentru concepția filosofică despre lume a lui C. A. Timiriachev.

Timiriachev și-a început viața de gânditor în aceleași condițiuni social-economice în care au trăit și au luptat Herzen, Cernășevski, Dobroliubov. Ca și marii democrați revoluționari ruși, el a fost exponentul țărănimii oprimate. Așa dar, viața însăși i-a imprimat lui Timiriachev acceptarea tradițiilor materialiste, democratice revoluționare și patriotice ale clasicilor filosofiei ruse. Totuși, și influența ideologică directă a filosofilor care l-au precedat a jucat aici un rol uriaș.

Imprejurările în care Timiriachev și-a primit prima educație au avut o mare importanță în pregătirea lui pentru înțelegerea ideilor democratismului revoluționar.

C. A. Timiriachev s'a născut la 22 Mai (3 Iunie) 1843 dintr-o străveche familie de nobili. Tatăl lui, Arcadii Semeonoviçi Timiriachev, a fost pe vremea lui apropiat de cercurile decembriștilor și avea concepții republicane, antifeudale. C. A. Timiriachev povestește un caz foarte semnificativ pentru caracterizarea convingerilor tatălui său: „În 1848 un interlocutor l-a întrebat pe tatăl meu: „ce carieră pregătești celor 4 fii?” Tatăl meu se eschivă cu câteva glume, dar la insistențele celui-lalt, a răspuns: „ce carieră? Iată care: Voiu coase cinci bluze albastre ca ale muncitorilor francezi, voiu cumpăra cinci puști și vom porni împreună cu alții asupra Palatului de iarnă”¹⁾.

Dintre toți filosofii ruși, A. I. Herzen l-a influențat cel mai mult, încă din tinerețe, pe C. A. Timiriachev. În 1920, în legătură cu comemorarea a 50 de ani de la moartea lui Herzen, Timiriachev scria: „Aproape din copilărie am învățat să-l venerez pe autorul cărții: „Cine e vinovat”, iar în furtunoșii ani de studenție, citeam pe furiș „Colocol”²⁾.

Timiriachev studiază cu atenție operele lui Herzen. În biblioteca lui Timiriachev s'au păstrat: „Diletantismul în știință”, „Scrisori despre studiul naturii” cu numeroase adnotări care dovedesc că a studiat profund pe clasicii filosofiei ruse.

Un alt gânditor rus pe care l-a apreciat în mod deosebit Timiriachev, a fost Cernășevski. Timiriachev a considerat întotdeauna că Cernășevski aparține acelor oameni cari sunt chemați să fie învățătorii

1) C. A. Timiriachev. Opere, vol. IX, p. 276. ed. rusă.

2) Ibidem, p. 426 (Cronica).

societății lor, ai poporului lor. Unul din acești adepți ai ideilor lui Cernâșevski a fost, fără îndoială, și Timiriazev.

Și Belinski a exercitat o anumită influență asupra lui Timiriazev. Timiriazev vorbește cu dragoste despre el în legătură cu faptul că a reușit „să iasă din mrejele hegelianismului”. Sub influența articolelor acuzatoare și inflăcărate ale lui Belinski, Timiriazev își cultivă „o dragoste nețărmurită pentru adevăr și o ură năpraznică împotriva oricărui neadevăr, în special a celui social”¹⁾.

Un rol important în formarea concepției despre lume a lui Timiriazev, l-au avut lucrările științifice ale reprezentanților de frunte ai științelor naturii din Rusia: Secenov, Mendeleiev, Bechetov, Cutorghii și firește, marea descoperire a strălucitului clasic al științelor naturii, Ch. Darwin.

În ceea ce privește școalele filosofice din Occident, nici una dintre ele n'a avut vreo importanță esențială pentru formarea concepției sale despre lume. Timiriazev avea o atitudine pronunțat negativă față de toate curentele idealiste din filosofie și știință.

Despre materialistii Occidentului, dimpotrivă, el se pronunță cât se poate de elogios, arătând că ideile lor progresiste au jucat în trecut un rol important în dezvoltarea concepției științifice actuale despre lume, în lupta împotriva idealismului. El înțelege totuși că aceasta este o treaptă depășită în dezvoltarea gândirii științifice și filosofice.

Mai greu este de explicat atitudinea adevărată a lui Timiriazev față de filosofia „pozitivistă” a lui A. Comte și a adepților săi. Unii autori fac o greșală gravă afirmând că la început, Timiriazev ar fi fost adeptul lui Comte. Timiriazev îl lauda într'adevăr, uneori pe nedrept pe „părintele filosofiei pozitivistă” și uneori chiar se intitula „un pozitivist convins”. Totuși, studiul atent atât al lucrărilor publicate ale lui Timiriazev, cât și al materialelor nepublicate, descoperite la muzeul C. A. Timiriazev, arată foarte precis că Timiriazev n'a fost un „pozitivist”. Vedem astfel că Timiriazev îl critică pe Comte într'o serie de probleme filosofice fundamentale. Astfel, el supune unei critice necruțătoare, concepțiile politice reacționare ale lui Comte. Timiriazev critică tăios pe Comte pentru limitarea rolului ipotezei științifice, se ridică împotriva agnosticismului și a concepțiilor lui metafizice. Timiriazev arată inconsistența afirmației lui Comte despre imuabilitatea lumii organice, despre caracterul absolut al armoniei acesteia și despre echilibrul dintre organism și mediu. Timiriazev recunceaște că în domeniul biologiei, concepțiile lui Darwin, iar în domeniul sociologiei, concepțiile lui Marx, sunt incomparabil superioare concepțiilor lui Comte din domeniile corespunzătoare. Într'una din variantele manuscrise ale lecției Nr. 10 „Metoda istorică în biologie”, Timiriazev se exprimă direct că filosofia lui Comte suferea de „rămășițe metafizice și teologice”.

„După cum darwinismul trebuie să înlocuiască și într'o anumită măsură să dea o fundamentare științifică mai adâncă biologiei lui

1) C. A. Timiriazev, Opere, vol. IX, p. 11, ed. rusă.

Comte, materialismul economic trebuie să modifice esențial bazele sociologiei lui, însă ambele în direcția științelor naturii, a istoriei naturale, adică în spiritul... eliberării politicii de rămașițele teologico-metafizice, rămașițele epocii moștenitorilor rămașițelor acestei teorii¹⁾.

Un rol uriaș în dezvoltarea și consolidarea concepțiilor materialiste ale lui C. A. Timiriachev asupra naturii, l-a avut activitatea lui teoretică și științifică în domeniul biologiei. Ea a contribuit totodată și la dezvoltarea concepțiilor lui politice de la democratismul revoluționar la comunism.

La începutul anului 1921, Lenin scria în articolul său istoric „Despre un singur plan economic”: „...inginerul va ajunge să recunoască comunismul nu așa cum a ajuns propagandistul din ilegalitate, literatul, ci cu ajutorul datelor științei sale... agronomul va ajunge în felul său la recunoașterea comunismului, silvicultorul în felul său, etc.”²⁾.

Tocmai prin științele materialiste ale naturii ajunge și Timiriachev la comunism. Toată această creație științifică era strâns legată de viață, de evenimentele social-istorice din țară.

Convingerile politice, progresiste pentru acea vreme, ale democratului din perioada 1860—1870, îl duc pe Timiriachev la lupta pentru o știință progresistă, pentru o știință în slujba poporului. Iată ce scrie el însuși despre aceasta: „La alegerea specialității mele științifice — fiziologia plantelor — am fost condus într-o oarecare măsură și de relațiile ei cu agricultura, definind foarte simplu aceste relații: „știința este chemată să facă mai productivă munca agricultorului”³⁾. Acesta este motivul democratic pentru care a ales tocmai această specialitate, dar în această problemă a mai existat și un motiv filosofic strâns legat de primul. Teoria lui Darwin a explicat foarte bine dezvoltarea lumii organice pe pământ din cele mai simple forme ale acesteia. Darwin însă a lăsat deschisă problema cum au putut să se formeze cele mai simple organisme din corpii naturii neorganice. Acesta lăsa o porțiță de scăpare convenabilă vitaliștilor reacționari pentru susținerea originii speciale divine a organismelor. Vitalismul a dat apă la moară religiei. Nu se putea lupta cu succes pentru pătrunderea științei în mase, atât timp cât această problemă filosofică importantă a raportului dintre organic și anorganic, se găsea în afara rezolvării științifice, formând un izvor bogat pentru interpretarea mistico-religioasă a vieții.

Timiriachev își consacră lucrările sale experimentale cercetării modului în care se formează în frunza verde a plantei, din substanțele naturii anorganice, substanțe organice. Faptul că Timiriachev, din primele zile când a cunoscut teoria lui Darwin, devine adeptul ei înflăcărat, propagandistul și susținătorul ei, este explicat și prin impor-

1) C. A. Timiriachev, Dosarul „Pentru capitolul zece” din „Metoda istorică în biologie” (Muzeul C. A. Timiriachev).

2) V. I. Lenin, Opere, vol. XXVI, p. 173, ed. rusă.

3) C. A. Timiriachev, Opere, vol. IX, p. 14, ed. rusă.

tanța filosofică și politică foarte mare pe care o atribuie el darwinismului în lupta împotriva idealismului și a reacțiunii.

Ocupându-se cu cercetarea legilor naturii organice, Timiriazev se ciocnește de curentele idealiste-reacționare, vitalismul, weismanismul și alte manifestări ale antidarwinismului. În cursul luptei împotriva acestora, el descoperă legătura lor cu reacțiunea în viața socială și politică.

Este deosebit de importantă lupta lui Timiriazev împotriva obscuranștilor antidarwiști ruși—Danilenschi, Strahov, etc. Cercurile oficiale acordă tot sprijinul antidarwiștilor. Profesorul A.A. Tihomirov este numit directorul general al Invațământului pentru districtul școlar al Moscovei, datorită atacurilor sale calomnioase împotriva lui Darwin și Tolstoi. Academicianul Corjinschi, pentru lupta lui împotriva darwinismului, primește dela țar 25 de mii ruble „pentru continuarea lucrărilor sale științifice“. În schimb, cunoscuții darwiști ruși, V. Covalevschi și I. Meciniov, dimpotrivă, sunt supuși din partea guvernului țarist la tot felul de persecuții și sunt nevoiți să emigreze în străinătate. Publicistul reacționar, contele Meșcerschi, în ziarul său „Cetățeanul” îl atacă pe Timiriazev pentru că „il exclude pe Dumnezeu din natură”. Tocmai în perioada în care s'a încins lupta pentru darwinism, în 1891, Timiriazev a fost îndepărtat dela Academia de Științe Agricole „Petru I”.

Toate acestea îi arată în practică lui Timiriazev că este imposibilă lupta pentru știință, dacă știința nu este eliberată de lanțurile regimului absolutismului țarist. De acest lucru îl convinge și mai mult activitatea profesorală, lupta pentru libertățile universitare. Fiind profesor la Academia de Științe Agricole „Petru I” și la Universitatea din Moscova, Timiriazev ia o parte activă la viața socială a studențimii. El participă la greva studențească, la una din comemorările morții lui N. G. Cernășevschi. El se ridică de repetate ori pentru apărarea studenților excluși dela Academie și Universitate pentru participare la activitatea politică revoluționară. El nu execută dispozițiile Ministerului de a cere studenților greviști să întrerupă grevele. Ministerul Instrucțiunii și Rectoratul Universității îi aplică o serie de pedepse administrative. Incepe o persecuție sistematică împotriva lui Timiriazev, iar în 1898 sub pretextul plauzibil „al împlinirii anilor de serviciu”, îl exclude dintre profesorii Universității.

Conștiința revoluționară a lui Timiriazev s'a cristalizat și mai mult în timpul revoluției din 1905 și în perioada ce i-a urmat a reacțiunii stolăpiniste. Tocmai în această perioadă se remarcă trecerea lui Timiriazev dela democratism revoluționar la socialism. Timiriazev merge pe acest drum, își însușește treptat literatura marxistă. În jurul perioadei de pregătire a Marii Revoluții Socialiste din Octomvrie, se înfăptuiește definitiv trecerea lui Timiriazev pe pozițiile proletariatului.

În vara anului 1917, el scrie celebrul său articol „Drapelul Roșu” prin care cheamă pe oamenii muncii la luptă hotărâtă împotriva bur-

gheziei, pentru înlăptuirea transformărilor socialiste: „Sculăți popoare și trageți la răspundere pe asupritorii voștri și după ce i-ați văzut cine sunt, smulgeți-le din mâini drepturile voastre sfinte pe care vi le-au răpit cu nerușinare: dreptul la viață, dreptul la muncă, la lumină și mai ales la libertate și atunci se va întrona pe pământ adevărul și rațiunea, munca productivă și schimbul cinstit al roadelor”¹⁾.

După Marea Revoluție Socialistă din Octomvrie, Timiriachev devine partizanul inflăcărat al dictaturii proletariatului. El este activistul zelos al organelor puterii sovietice, deputatul Sovietului din Moscova. În paginile presei, el atacă în această perioadă burghezia imperialistă din Anglia, America și Franța, care încercase să înăbușe tânăra Republică Sovietică, demască trădarea liderilor Internaționalei a II-a. Pe reprezentanții ei, care au renunțat la libertate, ei îi numește „social trădători în rolul socialistilor”²⁾. Pe marginile cărții lui Bernștein „Materialismul istoric”, există o serie de adnotări foarte interesante făcute de Timiriachev. Acolo unde Bernștein se ridică împotriva dictaturii proletariatului ca organ de dominație de clasă asupra burgheziei și încearcă să reducă rolul statului proletar la „diviziunea socială a muncii”, Timiriachev observă mânia: „când (statul G. P.) era capitalist, toți îl recunoșteau, când a devenit proletar, toți strigă ajutor”³⁾.

Și în concepțiile filozofice ale lui Timiriachev s'au petrecut transformări mari. La începutul perioadei activității sale științifice, el este un materialist convins, dar mai susține unele teze metafizice, mecaniciste, absența hazardului în natură, absența salturilor, posibilitatea „reducerii” complexului la simplu, etc. În timpul luptei împotriva adversarilor săi de idei, între anii 1880-1890, Timiriachev ajunge la concluzia existenței obiective în natură, nu numai a necesității, ci și a contingentului. Arătând caracterul obiectiv al accidentalului, el subliniază totodată rolul determinant al necesității. Revoluțiile din 1905 și 1917 îi ajută lui Timiriachev să înțeleagă falsitatea afirmației metafizice după care, dezvoltarea s'ar înlăptui fără salturi. În 1919, el scrie: „Reese că evoluția și revoluția au legile lor bine definite — de la mecanică la istorie”⁴⁾.

Convingerile politice progresiste ale lui Timiriachev contribuie la întărirea și dezvoltarea elementelor dialectice caracteristice metodei lui istorice. Totuși, toate tezele enumerate nu ne dau temeiul să afirmăm că Timiriachev ar fi pășit definitiv în însușirea materialismului dialectic și istoric. Timiriachev n'a putut să desvăluie până la capăt esența concepției despre lume a partidului marxist-leninist, să considere filozofia marxistă drept o revoluție în dezvoltarea gândirii sociale și filozofice.

Vorbind despre eliberarea teoriei dezvoltării sociale de concep-

1) C. A. Timiriachev, Opere, vol. IX, p. 271—272, ed. rusă.

2) Ibidem, p. 430, ed. rusă.

3) C. A. Timiriachev. Adnotările la cartea lui Bernștein „Materialismul istoric” p. 15, 1901 (Muzeul C. A. Timiriachev).

4) C. A. Timiriachev. Opere, vol. V, p. 364, ed. rusă.

țiile religioase-idealiste, el afirmă că aceasta s'a făcut de către Buckle și Marx. El încearcă să apropie materialismul istoric de darwinism. Împreună cu Warwin și Sutherland, el consideră că „moralitatea ca tot ce este util, este obiectul selecției”¹⁾.

Însușindu-și materialismul dialectic, Timiriazev n'a reușit să și-l însușească într'atât încât să rezolve în mod consecvent materialist problemele de istorie ale societății.

Timiriazev a fost totodată partizanul entuziast al Revoluției Socialiste, devotat fără margini cauzei lui Lenin-Stalin. Foarte semnificativă pentru caracterizarea convingerilor politice la care a ajuns el spre sfârșitul vieții sale, este scrisoarea adresată deputaților Sovietului din Moscova, scrisoare publicată în ziare la 7 Martie 1920.

„După succesele uimitoare, pline de abnegație, ale tovarășilor noștri din rândurile Armatei Roșii, care au salvat Republica noastră Sovietică ce era pe marginea prăpastiei și care au constrâns pe dușman să-i acorde respectul și uimirea lor, este rândul muncii. Noi toți, tineri și bătrâni, oamenii muncii manuale și oamenii muncii intelectuale, trebuie să intrăm în această armată comună a muncii pentru a obține roadele ulterioare ale acestor victorii. Războiul cu dușmanul extern, războiul cu sabotajul intern, libertatea însăși, toate acestea sunt numai mijloace; scopul este înflorirea și fericirea poporului și aceasta se crează numai printr'o muncă productivă.

„Și astfel, tovarăși, apucați-vă toți de muncă fără preget și atunci va născoci Republica noastră Sovietică, creată prin laptele pline de abnegație ale muncitorilor și țărănilor și pe care a salvat-o glorioasa Armată Roșie în fața ochilor noștri”²⁾.

Cu toată vârsta sa înaintată și cu boala grea de care suferea, Timiriazev muncea neîncetat. Alături de munca pe care o ducea la Sovietul din Moscova, la Comisariatul Poporului pentru Invățământ, la Academia Socialistă, el pregătește pentru editare cărțile sale: „Metoda istorică în biologie”, „Soarele, vieața și clorofila”, „Știința și democrația” — precum și o serie de articole de actualitate: „Scrisoarea adresată unui englez, referitor la intervenție”, „Salutul trimis primei facultăți muncitorești”, „21 Ianuarie 1870-20 Ianuarie 1920” (cu ocazia împlinirii a 50 de ani dela moartea lui A. I. Herzen) etc.

Marele Lenin aprecia foarte mult pe remarcabilul savant și patriot. Când Timiriazev a publicat cartea sa: „Știința și democrația”, V. I. Lenin i-a trimis o scrisoare exprimându-și profunda sa recunoștință :

27 Aprilie 1920, Moscova.

Scumpe Clementii Arcadievi, Vă mulțumesc din suflet pentru carte și pentru bunele cuvinte. Am fost entuziasmat cetind observațiile Dumneavoastră împotriva burgheziei și pentru puterea sovietică.

1) C. A. Timiriazev, Opere, vol. VI, p. 230, ed. rusă.

2) Ibidem, vol. IX, p. 432-433, ed. rusă.

Va strâng calduros mâna, dorindu-vă din tot sufletul sanătate, sanătate și iar sănătate.

Al D-stră V. Ulianov (Lenin) ¹⁾.

Timiriachev a primit scrisoarea lui V. I. Lenin, fiind grav bolnav de congestie pulmonară. Organismul nu a rezistat și în noaptea de 27 spre 28 Aprilie, Timiriachev a încetat din viață.

Ultimele sale cuvinte erau cuvinte de dragoste profundă și de devotament, atât pentru Partidul Bolșevic, cât și pentru marele Lenin. Adresându-se medicului comunist B. S. Veisbrod, C. A. Timiriachev a spus: „Eu am căutat întotdeauna să servesc cauza omenirii și sunt bucuros că până și în aceste momente atât de grave pentru mine, vă văd pe D-stră — reprezentant al aceluia partid, care într-adevăr este în slujba omenirii, prin modul genial în care a rezolvat problemele mondiale, în teorie și în practică. Consider o fericire de a fi contemporan cu el și martorul activității lui glorioase. Mă inclin în fața lui și vreau ca toată lumea să știe de acest lucru. Transmiteți tuturor tovarășilor salutul meu sincer și urările pentru succesele viitoare în muncă pentru fericirea omenirii” ²⁾.

Materialismul militant al lui C. A. Timiriachev.

În literatura despre Timiriachev este foarte răspândită părerea că el ar fi reprezentantul materialismului istorico-naturalist.

Folosind de repetate ori în geniala lui lucrare: „Materialism și Empiriocriticism” termenul „materialism istorico-naturalist”, Lenin înțelege pretutindeni prin acest termen forma specială, specifică a materialismului naturalistilor, când savantul pornește spontan și nu conștient de la recunoașterea realității obiective a lumii externe reflectată de conștiința noastră. Din definiția lui Lenin nu decurge deloc că orice naturalist materialist este un materialist spontan, istorico-naturalist. Acest lucru se vede mai ales prin exemplul lui Timiriachev și nu numai prin faptul că la sfârșitul vieții sale el începe să treacă în mod conștient la filozofia marxismului, materialismul dialectic. Cu mult înainte încă, Timiriachev duce o luptă hotărâtă pentru materialism, împotriva celor mai variate curente ale idealismului: machism, spiritualism, intuiționism, weismanism, vitalism etc. Problema de bază a filosofiei — raportul dintre conștiință și materie — el o pune și o rezolvă în mod conștient, și nu spontan inconștient cum face materialismul istorico-naturalist.

Timiriachev consideră conștiința ca fiind derivată, secundară, pentru că au existat perioade în care materia pe treptele sale inferioare de dezvoltare nu posedă încă însușirea de a gândi. Ea a apărut mai târziu, odată cu formarea ființelor superioare ca organizare. Timiriachev scrie că conștiința a apărut în timpul și în cursul istoriei

1) V. I. Lenin. Opere, vol. XXIX, p. 437.

2) C. A. Timiriachev, Opere, vol. I, p. 160.

lumii organice. În „Caetul Nr. 14 de însemnări” găsim următoarea expresie: „Darwin și Marx, în calitate de cunoscători ai vieții, au înțeles că la început n'a fost cuvântul, ci existența care a dat naștere și cuvântului și gândirii”¹⁾

În „Caetul de însemnări Nr. 27” există o serie de observații care dovedesc ca Timiriazev, spre deosebire de Feuerbach, nu înțelegea conștiința în mod metafizic. „Conștiința este ceva infinit de complex, al cărei omolog inferior nu seamănă deloc cu ea și din această cauza nu poate servi pentru explicația psihologică” — scrie Timiriazev. Și mai departe: „Conștiința este stadiul superior al complexității”²⁾.

Timiriazev consideră conștiința drept o funcțiune a creierului. Această idee a lui Timiriazev este exprimată în modul cel mai precis în tezele uneia din lecțiile sale: „Dacă știm că ea (conștiința G. P.) se pierde odată ce se lezează un anumit organ, este mai just să considerăm că ea este un atribut al acestui organ”³⁾.

Timiriazev consideră conștiința drept secundară și pentru faptul că este numai reflectarea lumii care există în mod obiectiv în afara noastră. Timiriazev scrie: „...dacă admit că teoria este fidelă... eu declar prin aceasta că ea este în concordanță cu originalul, adică cu natura și dimpotrivă desmințirea ei o putem vedea numai în lipsa de acord cu acest original. Justețea teoriei și acordul ei cu natura constituie același lucru pentru naturalist: vorbind despre una, vorbești și despre cealaltă”⁴⁾.

Timiriazev face o critică necruțătoare idealiștilor subiectivi care încearcă să reprezinte lumea drept un complex de senzații. Este foarte caracteristic faptul că Timiriazev îi atacă tocmai pe acei reprezentanți ai curentului empiriocriticist modern dela sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care au fost nimiciți de Lenin în cartea lui „Materialism și empiriocriticism”, adică Mach, Ostwald, Petzold, Lușchevici, etc. „Numai Mach — scria Timiriazev — și adepții lui fanatici în genul lui Petzold, mergând pe urmele lui Berkeley (lucru pe care îl recunoaște însuși Mach), a ajuns să recunoască că elementele unice și adevărate ale lumii sunt senzațiile noastre. (Mach). Petzold ajunge în fanatismul său până la negarea totală a deosebirii dintre „pare” și „este” și afirmă că atunci când munții ni se par din depărtare mici, ei nu ni se par, dar sunt în realitate mici... Acestea sunt coloanele lui Hercules la care ajung neoberkeleyenii”⁵⁾ Timiriazev arată mai departe că toată istoria științei dovedește falsitatea unei asemenea afirmații.

Timiriazev duce lupta nu numai împotriva diferitelor școli și curente ale idealismului subiectiv. El dă un răspuns tot atât de sever și adepților idealismului obiectiv, ai spiritualismului și ai altor bazeconii similare.

1) C. A. Timiriazev „Caetul Nr. 14 de însemnări” (Muzeul C. A. Timiriazev).

2) Ibidem, Caetul Nr. 27 de însemnări (Muzeul C. A. Timiriazev).

3) Ibidem, „Tezele lecțiilor” (Muzeul C. A. Timiriazev).

4) C. A. Timiriazev, Opere, vol. VII, p. 348, ed. rusă.

5) Ibidem, Opere, vol. VIII, p. 41-42, ed. rusă.

Timiriachev își dă perfect de bine seama că toată istoria filosofiei și a științei este lupta materialismului împotriva idealismului. Cu aceasta el devine direct și pentru totdeauna susținătorul punctului de vedere materialist și critică cu asprime și înverșunare idealismul. Aceasta este o nouă dovadă ca Timiriachev a fost cu adevărat, din punct de vedere filosofic, un materialist istorico-naturalist conștient și nu spontan.

În procesul cunoașterii, spune Timiriachev, mergem de la natură la om, adică de la obiect la subiect și nu invers. El este convins de existența obiectivă a realității ce ne înconjoară. Timiriachev înțelege că natura reprezintă materia veșnic în mișcare, care nu se naște și nu se distruge.

Timiriachev consideră drept izvor al senzațiilor „substratul mecanic obiectiv”, înțelegând prin aceasta totalitatea obiectelor materiale ce ne înconjoară. Omul percepe lumea înconjurătoare cu ajutorul organelor sale de simț. Timiriachev pune experiența la baza oricărei cunoașteri, experiență care este „cel mai important mijloc al cunoașterii”.

Dar el își dă seama perfect că pentru explicarea fenomenelor naturii, pentru înțelegerea esenței obiectelor, experiența singură este insuficientă. Pentru aceasta trebuie să folosim „armele intelectuale”, aptitudinea noastră de a generaliza și de a crea ipoteze științifice. Timiriachev îi critică atât pe acei care renunță la experiență, bazându-și toate reprezentările pe speculații intelectuale, cât și pe cei care se mărginesc cu simpla observație și descriere a faptelor.

După mărturia fiului lui Timiriachev, prof. A. C. Timiriachev, el numea acumularea empirică a faptelor, fără sinteza lor teoretică, o simplă „împotmolire a științei”.

Atingând în multe din operele sale problema cognoscibilității lumii, Timiriachev își exprimă credința nestrămutată în forța rațiunii umane. Credința nestrămutată a lui Timiriachev în puterea rațiunii umane era atât de mare încât el o transmitea literalmente și ascultătorilor săi.

Adepților faimosului „ignorabimus”, el le spunea: „Nimeni nu s'a înșelat atât de mult în preziceri ca proorocii mărginirii cunoașterii omenești”¹⁾ Și el ilustrează această teză prin întreg mersul progresiv al dezvoltării științei.

Demascând agnosticismul, Timiriachev dă o lovitură distrugătoare curentelor ideologice reacționare ale burgheziei în descompunere ca: machismul, vitalismul, weismanismul, etc., căci agnosticismul constituie baza lor filosofică comună.

Timiriachev crede în forța nelimitată a rațiunii noastre, totuși el nu se gândește să considere adevărată orice idee omenească despre realitate. El cere să privim orice idee în mod riguros critic, să o verificăm în practică. Timiriachev vede criteriul adevărului în practică. El își bate joc de acel care încearcă să vadă criteriul adevărului în

1) C. A. Timiriachev, Opere, vol. VI, p. 44, ed. rusă.

larga răspândire a diferitelor păreri printre oameni. Se știe că un asemenea punct de vedere al machiștilor a fost nimic din temelie de Lenin în cartea „Materialism și empiriocriticism“.

Totuși, vorbind despre practică luată drept criteriu al cunoașterii, Timiriazev are în vedere în special experimental științific simplu, experiența științifică și nu toată practica social-istorică a oamenilor care cuprinde producția socială, lupta de clasă și altele, incluse de filozofia marxistă în noțiunea de criteriu al adevărului. În aceasta constă una din lipsurile serioase ale lui Timiriazev în definirea corelației dintre teorie și practică.

Înainte de a ajunge la marxism, Timiriazev n'a putut să rezolve consecvent până la capăt problema rolului practicei în procesul cunoașterii. Totuși și atunci el era foarte aproape de formularea justă a acestei probleme.

Examinând legătura, unitatea dintre teorie și practică, Timiriazev pornește dela faptul că practica nu este numai criteriul de adevăr al științei, ci și baza și stimulentele dezvoltării ei.

Timiriazev este pe deplin convins că știința a apărut datorită nevoilor vieții materiale. Mai mult decât atât: pentru el este limpede că apariția științei este strâns legată de modul de producție, de nivelul de dezvoltare al forțelor de producție: „știința contemporană, în cazul creșterii cerințelor prezentate de ea, dă exemple și mai impresionante de dependență a succesului muncii științifice de condițiile materiale“¹⁾.

Timiriazev arată că practica nu numai că pune probleme noi în fața științei, dar adesea o ia înaintea științei. Putem întâlni la el o serie întreagă de exemple asemănătoare: „...practicienii care stau mai departe decât oricine de domeniul științei, agricultorii simpli, inclusiv țărani noștri moscoviți, după cum dovedesc cronicile judiciare, au luat-o înaintea științei într-o problemă complexă. Prin observație directă, singuri și cu mult înaintea științei, ei au descoperit faptul trecerii ruginei dela drăcilă (Berberis) la cereale — fapt care împreună cu altele asemănătoare au pus baza teoriei polimorfismului ciupercilor microscopice, cu care s'a mândrit atât de just știința dintre 1850-1860, 1860-1870“²⁾.

Timiriazev consideră că gradul superior de perfecțiune al științei este oglindit de gradul ei de „aplicabilitate la satisfacerea nevoilor materiale ale omului“.

Timiriazev visează o știință care, fiind eliberată de presiunea sacului cu bani, se va pune în întregime în slujba poporului în vederea satisfacerii nevoilor lui materiale și spirituale. Acest vis al lui Timiriazev ca și multe altele, și-a găsit întruchiparea în realitatea sovietică.

Știința sovietică și în special știința cea mai apropiată de Timiriazev, știința naturii vii — biologia — prin geniul lui Lenin și Stalin,

1) C. A. Timiriazev, Opere, vol. IX, p. 309, ed. rusă.

2) C. A. Timiriazev, Opere, vol. V, p. 66, ed. rusă.

care au deschis și au pus pe picioare minunata teorie micriuristă, este transformată într'o știință cu adevărat populară, știință „...care nu se izolează de popor, nu se ține departe de el, ci este gata să-l servească, este gata să transmită poporului toate cuceririle științei, e în serviciul poporului, nu din constrângere, ci de bună voință, cu bucurie“¹⁾).

Interpretarea materialistă a fenomenelor naturii, înțelegerea faptului că gândirea științifică este reflectarea lumii obiective, îl conduc pe Timiriachev spre tendința de a folosi în munca sa metoda care să corespundă însăși realității materiale, legilor ei obiective. Timiriachev consideră satisfăcătoare, față de această cerință, metoda pe care el o numește istorică. Aplicând metoda lui istorică în special în biologie, Timiriachev arată că ea trebuie să străbată celelalte domenii ale cunoștințelor umane: Se spune că chimia, fizica, mecanica, nu cunosc istorie, dar acest lucru este just numai într'un anumit sens, condiționat. Desigur, procesul vieții fiind numai un episod, numai un fragment dintr'un fenomen continuu, la începutul căruia nu asistăm niciodată, are nevoie de materialul istoriei mai mult decât procesele naturii anorganice. Pe de altă parte însă, există oare vreun fenomen care să nu fie decât o verigă din lanțul nesfârșit de legături cauzale?

Numai atitudinea abstractă față de fenomen, cercetătorul fiind îndepărtat de la legătura reală cu trecutul și viitorul, determină în mod arbitrar limitele fenomenului studiat. El eliberează pe acest cercetător de excursiunea în trecut. Orice studiu total al fenomenelor concrete duce invariabil la studiul istoriei lui”²⁾).

Timiriachev consideră natura organică și cea anorganică ca fiind un întreg unitar. Timiriachev vede unitatea dintre natura organică și cea anorganică în faptul că ele au o compoziție chimică comună, că substanțele anorganice se pot transforma în cele organice și invers, că la baza proceselor biologice stau transformările fizico-chimice. Pentru Timiriachev nu încapă îndoială că natura organică ca și cea anorganică este subordonată legii conservării materiei și legii conservării energiei.

În domeniul fundamentării unității dintre natura vie și cea moartă, Timiriachev a făcut mult prin cercetările sale în domeniul fotosintezei. El a dovedit nu numai că nu există o prăpastie de netrecut între corpurile anorganice și cele organice, dar că, în anumite condiții, primele se transformă în celelalte.

Timiriachev își dezvoltă teoria despre unitatea lumii în luptă cu afirmația metafizică și idealistă a vitaliștilor despre existența unei prăpastii de netrecut între lumea organică și cea anorganică, despre așa zisa „forță vitală” ce se pretinde că este inerentă animalelor și plantelor. Demascând în mod foarte just vitalismul ca un curent reacționar, neștiințific, Timiriachev face o greșală, vorbind despre ne-

1) I. V. Stalin. Discurs la recepția din Kremlin în cinstea personalului din învățământul Superior la 17 Mai 1938, p. 3, ed. rusă, ed. pt. limbi străine „Stalin despre Lenin” p. 81, Moscova.

2) C. A. Timiriachev, Opere, vol. VI, p. 57, ed. rusă.

cesitatea „de a reduce“ procesele complexe care au loc în organism, la fenomenele mai simple ale naturii anorganice.

Trebue totuși să subliniem că Timiriazev, vorbind despre „reducerea“ complexului la simplu, nu se gândea deloc să identifice ceea ce este viu cu ceea ce este mort. „Reducerea“ complexului la simplu, a particularului la general consta în fond numai în cerința: 1) de a avea întotdeauna în vedere că legile cele mai generale din natură, ca legea conservării și a transformării energiei, este inerentă în aceeași măsură atât naturii vii, cât și celei moarte; 2) la explicarea complexului să ne bazăm pe simplu, ceea ce corespunde și etapelor succesive în dezvoltarea științei. La explicarea proceselor de viață, el cere ca în afară de cauze fizice și chimice să se explice și cauzele istorice. Subliniind specificul istoriei organismului, Timiriazev arată că acesta duce la deosebirea calitativă dintre viu și mort, — metabolismul permanent cu mediul înconjurător.

Timiriazev nu se mărginește la simpla observație, la simpla constatare a unității și a legăturilor inerente fenomenelor naturii. El consideră necesară stabilirea legilor interne care condiționează legătura ce apare la prima vedere asupra naturii, legătura dintre fenomenele ei izolate. El acordă o atenție specială legii cauzalității, indicând că ea stă la baza tuturor reprezentărilor noastre despre manifestările naturale.

Timiriazev recunoaște existența atât a fenomenelor necesare, cât și a celor contingente în natură și societate. Totodată trebue să subliniem că Timiriazev nu vorbește despre un haos simplu de întâmplări lipsite de legături și legi necesare, ci despre legile manifestate în masa de întâmplări. În operele lui se poate întâlni adesea cerința ca știința să nu se limiteze la descrierea fenomenelor izolate, întâmplătoare, ci să descopere legile obiective inerente lumii materiale. Așa dar, el se apropie de înțelegerea marxistă a corelației dintre contingent și necesitate, de înțelegerea faptului că hazardul este numai forma de manifestare și de completare a necesității, că știința este dușmanul hazardului.

Cerința de a privi fenomenele în legăturile lor reciproce, se împletește strâns la Timiriazev cu cerința principală a metodei lui istorice și anume de a considera fiecare fenomen în istoria lui.

Timiriazev indică existența a două metode de studiu a fenomenelor naturii. „Se știe că în prezent în domeniul științelor naturii — scrie el — se manifestă două școale, se luptă două tabere. Reprezentanții externi ai primei școale sunt gata să vadă în natura vie numai o adunare, un fel de muzeu de ființe vii care nu se schimbă, turnate în anumite forme imobile; sarcina naturalistului, după părerea lor, se reduce la a face descrierea generală a acestor forme, în a pune pe fiecare formă eticheta corespunzătoare, așezând-o în locul respectiv din colecție. Pentru reprezentanții celeilalte școale, toată natura organică, considerată ca un întreg, se schimbă, se transformă: lumea organică nu este astăzi cum a fost ieri și mâine va fi alta decât

este astăzi. Ființele care populează astăzi pământul au provenit din cele care îl populau înainte, pe calea modificării treptate, cele mai perfecte provenind din cele mai imperfecte“¹⁾).

Timiriachev se considera în mod hotărît ca făcând parte din cea de a doua tabără de biologi, adică este în mod ferm de partea concepției evoluționiste. Există însă două concepții ale evoluției: cea dialectică și cea metafizică. V. I. Lenin le-a caracterizat în mod clar și precis.

Savanții burgezi chiar dacă vorbesc despre evoluție, o înțeleg în chip metafizic, iar concepția metafizică a evoluției este numai o formă voalată de negare a evoluției reale, de afirmare a neclintirii, a invariabilității lumii. Expresia tipică a concepției metafizice a evoluției în biologie este weismanism-morganismul. Acest curent reacționar și pseudo-științific neagă evoluția lumii organice, dezvoltarea ei progresivă. Weisman (ca și adepții lui până la Schmalhausen) vorbește despre stingerea procesului evolutiv. Dar chiar și evoluția arată altfel la ei, nu ca un proces de formații noi, ci ca o simplă desfășurare și recombinare, adică repetare a caracterelor distinctive „determinanți specifici” sau „gene”, care se găsesc din todeauna la ființele „create inițial”. Cauza, izvorul originii determinanților și a „tendenței” lor de recombinare, adică forța „motrice” a evoluției, este atribuită într'un fel sau altul lui Dumnezeu. E adevărat că morganisti nu vorbesc despre modificarea liniară, ci în salturi — mutații — lucru care nu schimbă totuși esența metafizică a teoriei lor, căci salturile lor — mutațiile — nu sunt pregătite printr'o acumulare prealabilă de schimbări cantitative. Mutațiile, ca și cataclismele lui Cuvier, se produc într'un mod miraculos. Numai înțelegerea dezvoltării în unitatea dintre forma ei evolutivă și cea revolutivă, ne dă o concepție cu adevărat dialectică care permite să se descopere însuși izvorul mișcării.

Studiul felului în care înțelege Timiriachev evoluția lumii organice, ne arată că el susținea fără îndoială concepția dialectică și nu pe cea metafizică a dezvoltării. Pentru el dezvoltarea nu este o simplă creștere sau diminuare, ci mișcare în direcție ascendentă. Timiriachev își dă perfect de bine seama că dezvoltarea nu este repetarea vechiului, ci procesul creării formelor calitativ noi „...în natură — scrie Timiriachev — există mișcare și această mișcare este progresivă în ultima analiză, adică înclină spre perfecționarea ființelor”²⁾).

Timiriachev consideră ca având un rol important în dezvoltarea lumii organice, lupta dintre contrariile naturii însăși. E adevărat că, nefiind un adept conștient al materialismului dialectic, Timiriachev nu afirmă nicăeri pe față și în mod hotărît că contradicția constituie izvorul intern al oricărei dezvoltări. Totodată însă, el este departe de formularea formal-logică a problemei. El critică pe biologul Naegeli, care se conducea după metoda metafizică, ce-l împiedecă să des-

1) C. A. Timiriachev, Opere, vol. IV, p. 58, ed. rusă.

2) C. A. Timiriachev, Opere, vol. VII, p. 155, ed. rusă.

copere contradicțiile reale ale vieții: „Și însuși procedeul pe care-l folosește Naegeli, este pretutindeni același procedeu dialectic sco-lastic... or, or: a treia posibilitate nu există prin urmare... ca și cum natura vie poate fi ușor așezate între aceste două entweder oder!“¹⁾.

Timiriazev desvăluie caracterul contradictoriu al fenomenului de viață însuși, el consideră viața în dinamism în lupta contrariilor. „Numai înlănțuirea a două procese, crearea și distrugerea, caracterizează corpul viu. Organismul trăiește numai până ce se distruge“²⁾. El indică de asemenea caracterul contradictoriu al relațiilor dintre ereditate și variabilitate.

Unul dintre cele mai importante principii ale metodei istorice a lui Timiriazev, este cerința lui de a nu descrie și explica numai natura, ci de a o schimba pentru a satisface mai bine nevoile omului.

Cele indicate mai sus ne arată că metoda istorică a lui Timiriazev a fost o trecere sui generis spre dialectica materialistă conștientă.

Lupta lui Timiriazev pentru materialism în biologie.

Teoria materialistă a lui Timiriazev și metoda lui istorică care conține o serie de elemente din dialectica materialistă. îi permit să aducă un aport foarte mare în dezvoltarea atât a biologiei generale cât și a domeniului ei mai special, de care s'a ocupat în mod special și anume, fiziologia plantelor.

Timiriazev a stabilit pentru prima oară că fotosinteza este subordonată în întregime legii de conservare și de transformare a energiei. Această descoperire excepțională a pus capăt afirmațiilor vitaliste că formarea substanțelor organice din corpurile naturii moarte în frunza verde a plantei ar fi inexplicabilă fără participarea unei „forțe vitale” speciale.

Pe vremea când Timiriazev a terminat Universitatea dela Petersburg și a început să lucreze în domeniul fotosintezei, domnea în știință convingerea că procesul fotosintezei decurge cel mai intens sub influența razelor galbene ale lumirii solare, care au cea mai puternică intensitate luminoasă, adică sunt percepute de ochiul nostru ca cele mai luminoase raze. La această concluzie a ajuns pe urma experiențelor sale cunoscutul fiziolog american Draper. Lucrările fiziologilor germani Sax, Pfeffer și ale altora, păreau să confirme datele lui Draper. Chiar dela începutul activității sale în acest domeniu, Timiriazev pune la îndoială justetea acestei afirmații. Pe atunci se considera că razele galbene deși sunt cele mai luminoase nu posedă maximum de energie. Fizicienii considerau că maximum-ul ei se raportează la razele infraroșii. Se ridică problema: pentru ce atunci tocmai razele galbene și nu cele infraroșii provoacă maximum de fotosinteză, după cum ar fi trebuit să fie conform extinderii legii de conservare a energiei și asupra naturii organice? Adepții idealismului

1) C. A. Timiriazev, Opere, vol. VII, p. 375, ed. rusă.

2) Ibidem, vol. V, p. 148, ed. rusă.

conclueau de aici urmatoarele: 1) inseamna ca legea transformării și conservării energiei nu este aplicabilă la natura vie; 2) inseamnă ca procesele care au loc în organism, în special în frunza verde a plantei, au un caracter principal diferit de procesele care au loc în natura moarta; 3) inseamna că la baza organismelor vii stă „o forță vitală”, specială, inezisabilă și incognoscibilă. Așa dar s'ar parea că problema speciala a fiziologiei plantelor capăta, după cum a văzut admirabil Timiriazev, o uriașă importanță filosofică. Călirea materialista prin care a trecut Timiriazev în anii săi de studenție sub influența gânditorilor și savanților ruși, a orientat dezvoltarea gândirii lui pe un făgaș cu totul diferit. El pornește dela faptul că maximum de fotosinteză este provocat de razele care au maximum de energie. Acest lucru trebuie dovedit experimental. Timiriazev face o serie de cercetări strălucite cu privire la analiza spectrală a clorofilei și la studiul amănunțit al procesului de fotosinteză în întregime. Aparatele construite de el, extraordinar de fine, i-au permis să dovedească cu exactitate că concluzia lui Draper se bazează pe o greșală experimentală grosolană.

Maximum de fotosinteză nu are loc sub influența razelor galbene. S'a dovedit că aceasta nu se întâmplă nici când acționează razele infraroșii unde presupuneau fizicienii mai înainte că există maximum de energie calorică. Maximum de fotosinteză are loc în razele roșii și anume între liniile lui Fraunhofer B. și C. Timiriazev, pe baza acestor experiențe, ajunge la convingerea că tocmai razele roșii dau și maximum de energie. Cercetările ulterioare ale fizicianului Langley au confirmat concluziile lui Timiriazev. E adevărat că mai târziu s'a stabilit că maximum de energie îl dau totuși razele galben-verzi și nu razele roșii. Teza lui Timiriazev despre maximum de fotosinteză din razele roșii a rămas însă de nesdruncinat. Divergența dintre maximum de fotosinteză și maximum de energie se explică prin faptul că în razele roșii, condițiile energetice pentru descompunerea acidului carbonic sunt cu mult mai favorabile decât în razele galben-verzi. Aceasta ne dovedește în mod convingător teoria actuală a luminii și anume teoria cuantelor. Astfel s'a pus capăt denaturărilor idealiste într'un nou domeniu al științelor naturii. Totodată această descoperire a lui Timiriazev a pus baza întregii teorii actuale a fotosintezei, care are o uriașă importanță practică în agricultură.

O importanță și mai mare pentru dezvoltarea biologiei și deci pentru consolidarea bazei științifice a concepției materialiste despre lume și pentru practica agriculturii o are dezvoltarea nucleului materialist al darwinismului, dezvoltare pe care Timiriazev i-a dat-o în legătură cu ideea evoluției lumii organice pe baza selecției naturale.

Fiind încă student, Timiriazev nu s'a manifestat numai ca un remarcabil popularizator, ci și ca un apărător hotărât al teoriei evoluționiste a lui Darwin. În cele din urmă, el aduce un aport serios

în teoria evoluției, pregătind terenul pentru victoria teoriei micu-riniste, stadiul superior în dezvoltarea științei biologice. Cărțile lui Timiriazev „Charles Darwin și teoria lui”, „Metoda istorică în biologie” și o serie de articole de susținere a darwinismului, sunt și astăzi cel mai bun îndrumător pentru cei care studiază teoria evoluționista a lui Darwin. Toate aceste lucrări ale lui Timiriazev au un caracter combativ, partinic și intransigent.

Între anii 1885—1889, apare o carte în trei volume uriașe de N. I. Danielevschi—„Darwinismul”, unde autorul pune celor ce fac ordine, cerința de a declara o luptă necruțătoare darwinismului, căci „problema rezolvată de darwinism este incomparabil mai importantă decât toate avuțiile, toate bunurile și decât viața, nu numai a fiecăruia dintre noi în parte, ci și decât viața tuturor și a tuturor urmașilor noștri în totalitatea lor”¹⁾.

În acest avertisment plin de ură al renumitului reacționar, răsună cu toată puterea oroarea feudalului în fața științei. În cercurile guvernamentale, cartea lui Danielevschi găsește un sprijin fierbinte. În revista lui Catcov „Ruski Vestnic” apare un articol plin de elogii asupra acestei cărți, intitulat: „Refutarea totală a darwinismului”, scris de un alt obscurantist, N. N. Strahov.

În lupta care s'a încins, s'au ciocnit două concepții despre lume: concepția reacționară idealistă cu încercarea ei de a restaura „în drepturi” „rațiunea supremă”, „Căluza divină” și cea materialistă, care ținde la cunoașterea științifică a lumii. Printre meritele lui Timiriazev trebuie să considerăm nu numai curajul cu care ducea o luptă inegală, nu numai erudiția colosală care îi entuziasma chiar pe dușmanii săi, ci principalul, anume înțelegerea adâncă a uriașei semnificații sociale și politice a întregii discuții.

Toate cele trei volume uriașe ale „Operei” lui Danielevschi „Darwinismul”, care se păstrează în biblioteca personală a lui Timiriazev, sunt literalmente impestrițate cu adrofările lui critice. Timiriazev n'a lăsat într'adevăr piatră pe piatră din toată „lucrarea” mârșavă care este o compilație de cărticele antidarwiniste. În lupta pentru bazele științifice ale biologiei, Timiriazev era susținut de alți savanți progresiști din știința rusă și străină. Atacul direct, frontal. împotriva teoriei lui Darwin a fost respins. Forțele reacționare nu se potolesc, — ele își schimbă numai tactica de luptă încercând să submineze teoria lui Darwin dinăuntru, manifestându-se sub masca „neodarwinismului”. „Neodarwinismul”, în fruntea căruia era biologul german reacționar Weisman, a folosit laturile negative ale teoriei lui Darwin—malthusianismul, defectele ipotezei pangenezei și alte greșeli.

Timiriazev este unul dintre primii care declară o luptă necruțătoare împotriva teoriei metafizice și idealiste a „nemuritoarej” plasmе germinative a lui Naegeli-Weisman și a continuatorilor lor—Bateson, Korjinski, De Vries, etc. El își bate joc în mod caustic de afirmația acestui grup de biologi numiți de el „mendeliști” care afirmă că „ori-

1) N. I. Danielevschi, „Darwinismul” vol. I, cartea I, p. 19, 1885, ed. rusă

ce infuzoriu posedă din ziua creației, miriade de „lucruri” incalculabile, nefolositoare, ca pletele cozilor inexistente și toceala dinților inexistenți”¹⁾.

Timiriachev duce o luptă necruțătoare împotriva tuturor încercărilor de a prezenta transmiterea caracterelor organismului, pe calea „legiunilor de purtători imaginari ai eredității — genele, mnemele, idioplasma, determinanții, etc.” El arată în mod just ca toate aceste „teorii” reprezintă ramașițele teoriei metalizice a preformismului, răspândit în secolul al XVIII-lea: „Ca și atunci, aceste încercări reprezintă exemple de invadare nelegală în domeniul dinamicii biologice, a caracterului static al gândirii morfologilor, caracter născut din convingerea lor neologică cum ca forma se explică printr-o altă formă care a precedat-o și dacă se rupe în lina seria formelor vizibile, atunci trebuie să născocim o serie de forme invizibile și așa până la infinit”²⁾ Timiriachev subliniază că în realitate, în germen nu se găsesc rudimente materiale gata formate ci numai „condiții de dezvoltare într-o direcție sau alta”. Timiriachev arată mai departe că mendelismul nu constituie altceva decât una din variantele vitalismului. Meritul deosebit al lui Timiriachev constă în faptul că el nu face numai o critică a esenței metafizice idealiste a weismanismului, dar el dă și o definiție a rădăcinilor sociale și a scopurilor politice ale acestui curent reacționar. Ca forțe sociale care au dat naștere weismanismului în Anglia, el considera clericalismul care se intensifica, iar în Germania naționalismul.

Timiriachev numește pe față mendelismul „o manifestare particulară a reacțiunii clerical-capitaliste și politice de mult inventată”³⁾. În lupta împotriva weismanismului, Timiriachev dezvoltă mai departe nucleul materialist al darwinismului. În anul 1909, în legătură cu aniversarea a 50 de ani de la apariția cărții lui Darwin, „Originea speciilor”, Timiriachev scria în mod just: „...din acești 50 de ani, 45 de ani am servit cu credință și dreptate darwinismul, propagându-l, susținându-l și dezvoltându-l”⁴⁾.

Atenția lui Timiriachev se concentrează asupra faptelor pe care Darwin le considera ca fiind date. Darwin nu examina cauzele variabilității. Gândirea lui Timiriachev, dimpotrivă, lucrează perseverent tocmai în această direcție. Tendința de a descoperi cauzele variabilității se explică prin faptul că Timiriachev privea principial altfel definirea scopurilor științei decât o făcea Darwin. Darwin făcea parte dintre acei savanți despre care scria Marx, în tezele sale despre Feuerbach: „Filosofii n'au făcut decât să interpreteze lumea în moduri diferite; e vorba însă de a o schimba”⁵⁾.

1) C. A. Timiriachev, Opere, vol. VII, p. 505, ed. rusă.

2) Ibidem, vol. VII, p. 78.

3) C. A. Timiriachev, Opere, vol. IX, p. 18, ed. rusă.

4) Ibidem, Opere, vol. VII, p. 552, ed. rusă.

5) Karl Marx și Friederich Engels, Opere Alese, vol. II, p. 385, ed. rusă; Engels „Ludwig Feuerbach și sfârșitul filosofiei clasice germane”, p. 71, ed. P. M. R.

În opoziție cu Darwin, Timiriazev nu se marginește la interpretarea contemplativă a evoluției organice, ci pune problema dirijării procesului evoluției: „...sarcina fiziologului nu este de a descrie, ci de a explica natura și de a o dirija,.... procedeul lui nu trebuie să conste în rolul pasiv de observator, ci în rolul activ de cercetător,.... el trebuie să intre în luptă cu natura și prin forța rațiunii sale, a logicii sale, să-i stoarcă, să-i descurce răspunsurile la întrebările sale pentru ca să pună stăpânire pe ea și stăpânind-o să fie în stare după placul său, să provoace sau să întrerupă, să modifice sau să dirijeze fenomenele vieții“¹⁾).

Timiriazev considera că omul trebuie să acționeze „supunând natura și nesupunându-se ei“. Această cerință a lui Timiriazev este în concordanță cu principiul sau fundamental după care s'a condus toată viața întemeietorilor stadiului actual din dezvoltarea biologiei. I. V. Miciurin. „Noi nu putem să așteptăm daruri din partea naturii, sarcina noastră este să i le smulgem“. În scopul de a subordona natura omului, Timiriazev considera necesară crearea unei științe speciale, morfologia experimentală, adică morfologia care nu este anatomică, descriptivă, ci fiziologică, care influențează asupra organismelor. Timiriazev și întarea tezele indicând că „...succesele fiziologiei în această direcție ne dau dreptul să afirmăm că ea reușește deja să modeleze forme organice“²⁾).

Timiriazev a fost premergătorul genial al biologiei miciuriniște, care a pregătit în cadrul darwinismului schimbările cantitative ce au creat anumite premise teoretice pentru acel salt calitativ din biologie, care este teoria miciuriniștă. El nu a fost și n'a putut să fie unul dintre întemeietorii lui. În timpul vieții lui Timiriazev, n'a existat agricultura socialistă. De aceea pe atunci nici nu putea fi vorba despre sinteza agriculturii socialiste. Timiriazev n'a reușit să-și însușească pe deplin nici în ultimii ani ai vieții sale materialismul dialectic, care constituie baza biologiei miciuriniște. Timiriazev a pus numai problema transformării active a animalelor și a plantelor, problema dirijării evoluției organice, dar teoretic și practic această problemă a fost rezolvată numai de Miciurin și Lâsenko. În afară de aceasta, Timiriazev admite și o serie de teze greșite în însăși tratarea procesului evoluției. Astfel, deși era potrivit declarat al extinderii legilor lui Malthus asupra societății umane, el le considera aplicabile în lumea animalelor și a plantelor. Timiriazev pornea de la existența suprapopulației în natura și supraaprecia rolul luptei intraspecifice. Astfel, el pornea de la calculul abstract al urmașilor păpădiei pe timp de zece ani. Un calcul formal-matematic ca acesta ignorează viața reală a speciei, corelațiile ei cele mai complexe cu alte specii de animale și plante, cu factorii climei, ai solului și cu alți factori ai mediului.

Victoria biologiei miciuriniște înseamnă un salt calitativ, o revoluție în dezvoltarea științei biologice. Forța principală și hotărâtoare

1) și 2) C. A. Timiriazev, *Opere*, vol. V, p. 102-103.

în victoria acestei revoluții este Partidul Bolșevic, ideile conducătoare ale marxism-leninismului. Conducătorii Partidului Bolșevic, Lenin și Stalin, l-au descoperit și l-au pus pe Miciurin în slujba poporului. Academicianul Lâsenko, în articolul său: „Creația genială a coriteului științei” scria: „Geniului omenirii, lui I. V. Stalin, îi datorăm faptul că biologia a intrat în Patria noastră mare într’o nouă fază superioară a dezvoltării sale”¹⁾. Biologia miciuriniștii este cea mai vastă sinteză a experienței agriculturii socialiste. Baza ei filosofică o constituie concepția marxist-leninistă despre lume a Partidului Bolșevic, materialismul dialectic. Biologia miciuriniștii întrușchipează deosebirea fundamentală a concepției marxist-leniniste despre lume, caracterul ei activ, eficace și creator, tendința ei de a transforma în mod revoluționar lumea.

Aratând că Timirișzev n’a fost unul din întemeetorii științei biologice miciuriniștii, trebuie să subliniem totodată că el l-a depășit considerabil pe Darwin în rezolvarea unei serii întregi de probleme foarte importante ale biologiei.

Timirișzev considera că fiind cel mai important factor al evoluției, spre deosebire de așa zisii darwiniști „ortodocși”, cu alte cuvinte weismaniștii-morganiști, nu lupta intraspecifică, ci mediul care modifică organismul, ereditatea care fixează aceste modificări și selecția care da organismelor forma adecvată mediului. Timirișzev pornește de la recunoașterea sigură a rolului creator al selecției. El vede acest rol creator al selecției în faptul că în timpul selecției nu numai că se selecționează o formă sau alta, dar crește înclinarea, tendința organismului de a produce aceste forme în condițiile respective ale mediului. Timirișzev citează pentru confirmarea acestei teze, un exemplu foarte interesant cu observarea unei forme anormale de mac: „Când a fost observată pentru prima oară, numărul formelor anormale era de 1%; formele anormale indivizibile semănate separat și selecționate în fiecare an, au dat în mod succesiv 6%, 17%, 27%, 69%, 97%, forme asemănătoare. Este interesant aici faptul că nu se transmitea forma anormală cunoscută în întregime, ci creștea numai înclinarea de a produce aceste forme anormale”²⁾.

Timirișzev considera organismul și mediul într’o unitate indisolubilă. Ca și Engels, el consideră ca o particularitate caracteristică a organismului metabolismul constant. „Înșușirea fundamentală — scrie el — care caracterizează organismele și le deosebește de neorganisme constă în schimburile constante între substanța lor și substanțele mediului înconjurător”³⁾.

Înțelegerea justă a unității dintre organism și mediu îi permite lui Timirișzev să determine variabilitatea drept aptitudinea organismelor de a se găsi în permanentă interacțiune cu substanțele și forțele mediului înconjurător. Timirișzev se apropie mult de înțelegerea

1) „Pravda” din 1 Oct. 1948.

2) C. A. Timirișzev, Opere, vol. VII, p. 296, ed. rusa.

3) C. A. Timirișzev, Opere, vol. V, p. 146.

miciurina a variabilității dirijate care oglindește în mod adecvat interacțiunea factorului extern care a provocat această modificare. El scrie: „...foarte des factorul care provoacă o adaptare de aparare este aceeași condiție de existență dela a cărei influență daunatoare organismul se îndepartează pe calea variabilității”¹⁾. El da ca exemplu acțiunea secetei care determină formarea unui strat mai gros de cuticulă la frunza, acoperirea frunzelor cu perișori, etc. Timiriazev enunță ideea genială despre posibilitatea modificării conștiinței a animalelor și a organismelor vegetale pe calea influenței prin anumiți factori ai mediului extern. Spre deosebire de morganiști care admit variabilitatea ereditară a organismelor numai sub influența unor mijloace speciale extraordinare „mutagene” ca razele Roentgen, colhicina, etc., Timiriazev considera ca cei mai obișnuți factori ai mediului extern — hrana, apa, lumina, căldura — provoacă în organism modificări ereditare. Academicianul Lâsenco scria că transformările formelor de toamnă în forme de primăvară și invers, obținute de el „...confirmă previziunea lui C. A. Timiriazev despre dirijarea dezvoltării organismelor vegetale pe calea modificării condițiilor externe”²⁾. Timiriazev enunță ideea remarcabilă că studiul eredității nu este o problema de morfologie, ci ține de fiziologia animalelor și a plantelor.

Timiriazev cere biologilor priceperea de a îmbina în munca lor tezele fundamentale ale darwinismului cu teoria lui Lamarck despre rolul determinant al mediului în evoluția lumii organice. Criticându-l pe Lamarck pentru afirmația sa idealistă, ca toate animalele ar poseda o tendință internă specială spre progres, el se exprimă totodată foarte favorabil despre ideea fundamentală a lui Lamarck, anume influența mediului extern asupra proceselor de morfogeneza în natura organică. El spune: „Numai unirea acestei laturi a lamarckismului cu darwinismul promite rezolvarea totală a sarcinei biologiei”³⁾.

Spre deosebire de geneticieni formalii, Timiriazev nu numai ca nu înlătură tezele juste ale darwinismului cu privire la efectele dăunătoare ale autofecundării, la posibilitatea existenței hibridizării vegetative alături de cea sexuală, ci le dezvoltă mai departe, arătând considerabila lor însemnătate teoretică și practică.

Teza lui Darwin, cu privire la necesitatea fecundării încrucișate pentru toate plantele, chiar pentru cele care de obicei se autopolenizează, este numită de Timiriazev darwinismul „în sensul propriu al cuvântului” (spre deosebire de teoria lui fundamentală a Darwinismului)⁴⁾.

Academicianul Lâsenco, în teoria sa despre principiile de bază ale încrucișării în cadrul aceleiași varietăți, se referă adesea la lucrările lui Timiriazev. De asemenea Timiriazev recunoaște posibilitatea hibridizării vegetative.

1) C. A. Timiriazev, Opere, vol. VI, p. 162.

2) T. D. Lâsenco, revista „Construcția de Partid” Nr. 9, p. 22, 1940

3) C. A. Timiriazev, Opere, vol. VI, p. 289.

4) C. A. Timiriazev, Opere, vol. VI, p. 176

Că și Miciurin și Lâsenco, Timiriachev spunea că organismul în procesul evoluției sale sub influența neîntreruptă a mediului extern, elaborează anumite cerințe față de condițiile existenței sale. Academicianul Iâsenco scrie relativ la aceasta: „Savantul agrobiolog trebuie să pună la baza lucrărilor sale, în primul rând, indicația lui Clementi Arcadievi că studierea plantei cultivate, studiarea cerințelor ei, este sarcina fundamentală a agriculturii științifice ¹⁾”.

Una dintre tezele de baza ale biologiei miciuriste este considerarea organismului în integritatea lui, în organizarea lui, în ajungerea la nivelul condițiilor mediului, atât a organismului în întregime, cât și a organelor lui în parte. Dezvoltând această teză, academicianul Lâsenco se referă de obicei la cunoscutele cuvinte ale lui Timiriachev: „Particularitatea fundamentală a organismului care se exprimă chiar în acest cuvânt, ne arată că el nu se compune numai din părți, ci și din organe, adică din instrumente care îndeplinesc anumite funcțiuni ²⁾”.

Acestea sunt tezele fundamentale după care Timiriachev, luptând împotriva weismanismului-morganismului reacționar, a dezvoltat bazele materialiste ale darwinismului, pregătind premisele științifice pentru apariția biologiei miciuriste. Toate acestea îl îndreptătesc pe academicianul Lâsenco să spună: „Cel mai bun teoretician și învățător al adevăratului marxism, C. A. Timiriachev, ne-a arătat nouă savanților sovietici, căile juste pentru dirijarea naturii organismelor” ³⁾).

*

Marele corifeu al științelor naturii, C. A. Timiriachev, a fost întotdeauna un patriot înflăcărat; el avea toate drepturile să spună despre sine: „Eu sunt patriot; îmi iubesc fierbinte, instinctiv și conștient Patria” ⁴⁾).

El se mândrește cu savanții ruși, cu reprezentanții culturii ruse, care au adus glorie patriei lor. În minunatul său articol „Sărbătoarea științei ruse”, Timiriachev scrie că savanții ruși nu numai că nu sunt elevii savanților occidentali ei, dimpotrivă, dând dovadă în toate domeniile științelor naturii de maturitate deplină, de originalitatea gândirii ruse, adesea îi conduc pe confrății lor europeni.

Fiind un apărător fierbinte al independenței științei ruse, Timiriachev ura din adâncul sufletului pe acei slujitori ai capitalului, care se ploconeau în fața Apusului, care considerau că „Savantul băștinaș trebuie să stea întotdeauna drept în fața autorității germane” ⁵⁾. Timiriachev nu ezită niciodată să folosească datele științei istorice, dar nu le trata niciodată fără o analiză critică. Chiar teoriile cele mai progresiste, cum erau de pildă, pe atunci, teoria evoluției a lui

1) T. D. Lâsenco, *Agrobiologia*, p. 437, 1948.

2) C. A. Timiriachev, *Opere*, vol. VII, p. 244.

3) T. D. Lâsenco, revista „Construcția de Partid”, Nr. IX, p. 23, 1940.

4) C. A. Timiriachev, *Opere*, vol. IX, p. 275.

5) *Ibidem*, *Opere*, vol. VII, p. 358, ed. rusă.

Darwin, nu sunt considerate de el drept adevăruri incontestabile în ultima instanță. Timiriazev îl critica pe Darwin pentru ipoteza pangezei, sau pentru că compara varful radacinei plantei cu creierul omului. Independent față de Apus, personalitatea creatoare a lui Timiriazev s'a relevat cu o putere deosebită în lupta lui împotriva atracției epidemice pe care Apusul o resimțea față de mendelismul idealist reacționar, în lupta împotriva școalei lui Sax și Pfeffer, în fiziologia plantelor, în critica necruțătoare a întregii filosofii idealiste burgheze dela sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, în frunte cu Mach și Bergson.

Timiriazev înlătură cu indignare minciuna și calomnia asupra omului rus, răspândite în Apus. O revolta adâncă se simte în cuvintele lui despre „o miss” care a ținut la Londra un referat monden în 1917 intitulat „Despre poporul rus”, în care afirma că n'usurile cele mai de seamă ale omului rus reies din acel „Doamne, miluește” pe care el l-ar repeta la fiecare pas și din baletul contemporan”¹⁾. Totodată Timiriazev scrie ca cei mai buni reprezentanți ai științei universale au apreciat la adevărată sa valoare poporul rus. Timiriazev amintește cuvintele spuse de Darwin la despartirea lor: „În aceasta clipă (era în Iulie 1877) veți întâlni mulți proști în această țară care nu se gândesc decât să atraga Anglia în război împotriva Rusiei, dar fiți siguri ca, în această casă, simpatiile sunt de partea Dv. și în fiecare dimineață deschidem ziarul cu dorința de a citi știrea noilor voastre victorii”²⁾.

Fiind un patriot nflăcărat, Timiriazev a luat întotdeauna atitudine împotriva șovinismului, împotriva teoriilor rasiale, care propagă ura de oameni. Încă î airte de revoluție, în afirmațiile sale despre patriotism, Timiriazev accentuează atenția tocmai asupra luptei împotriva manifestărilor șovinismului imperfalist, propagat de cercurile oficiale și de complicii lor, Catcov-ii, Stralhov-ii, Dâmlevochi-i, precum și împotriva caracterului fals, antipopular al „patriotismului” claselor dominante din Rusia țaristă.

După Marea Revoluție Socialista din Octombrie, dimpotrivă, Timiriazev vede ca numai acum aparându-și Patria, oamenii muncii luptă nu pentru drepturile lor aparente, ci pentru cele reale. După Marea Revoluție din Octombrie, Timiriazev își exprimă fără rezerve și cu toată puterea patriotismul său, necesitatea apărării — prin toate puterile — a Patriei socialiste noi. Alături de sentimentul de mândrie pentru poporul rus, pentru vrednicia lui, pentru vitejia lui, pentru frumusețea limbii lui, pentru realizările științei lui, mai găsim la Timiriazev sentimentul de mândrie pentru că poporul rus a fost primul care a desființat jugul capitalismului și a început construcția noii societăți socialiste, indicând prin aceasta calea pentru toate popoarele lumii. El înțelege că revoluția proletară a fost unicul mijloc de salvare a Rusiei de înrobirea sub jugul capitalului străin.

1) C. A. Timiriazev, Opere, vol. IX, p. 302, ed. rusă.

2) Ch. Darwin, www.dacoromanica.ro v. VII, p. 70, ed. rusă

Timiriachev înțelege ca poporul muncitor condus de Partidul Bolșevic este singurul patriot consecvent față de patria sa. Iar nobilimea și burghezia, spune el, efectuându-și „cercul complet al orientării sale: dela Nicolae (sau Mihail) și a războiului până la sfârșit, prin Cornilov, la hatmanul trădător și locotenentul lui Wilhelm care-i comanda”¹⁾, au desvaluit întregii lumi tabloul odios al tradării intereselor naționale.

Patriotismul adânc a lui Timiriachev, dorința lui de a ajuta prin toate mijloacele victoria Patriei sale socialiste, pe care o iubea fierbinte, au avut un rasunet fierbinte într-o serie de articole publicate de el între 1918-1920.

Unul din ele, închinat comemorării a 50 de ani dela moartea lui Herzen, Timiriachev îl încheie cu următoarele cuvinte: „Proorocirea lui Herzen s'a împlinit în fața ochilor noștri, amintindu-ne strigatul de desnădejde al celui mai bun prieten al acestuia (Ogarev) :

Spuneți-mi cum, cu ce putere
Legea naturii a fost denaturată
Răsare din Apus și soarele
Iar Răsăritu-i ceață și somn ?

Noi raspundem astăzi: Nu! Poporul rus are posibilitatea sa restaureze această lege a naturii: Ex Oriente lux (lumina vine dela răsărit).

Zările viitorului luminos au devenit purpurii la răsărit!”²⁾.

Indemnat de dragostea fierbinte pentru cei ce muncesc și de o ură neîmpăcată împotriva exploataților, Timiriachev a primit Marea Revoluție Socialistă din Octombrie drept zorile viitorului strălucit al oamenilor muncii din lumea întreagă. Puternicul popor sovietic, condus de Partidul Bolșevic și de înțeleptul lui conducător, Tovarășul Iosif Vissarionovici Stalin, învingând toate greutățile din calea sa, a construit societatea socialistă, primul în lumea întreagă și luptă astăzi pentru realizarea integrală a comunismului. Oamenii muncii din lumea întreagă se uită cu dragoste și speranță la Uniunea Sovietică. „Lumina vine dela răsărit” despre care vorbea Timiriachev acum treizeci de ani, s'a transformat astăzi în soarele nestins și viu al comunismului spre care sunt îndreptate toate privirile omenirii progresiste, pe care o chiamă la lupta de eliberare, pentru desființarea totală a întunericului și a reacțiunii, pentru victoria decisivă a științei și a democrației.

1) C. A. Timiriachev, Opere, vol. IX, p. 277, ed. rusa.

2) C. A. Timiriachev, Opere, vol. IX, p. 431, ed. rusă.

LEGĂTURI INTRE PETRU CEL MARE ȘI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

Istoricul legăturilor de prietenie ruso-române, nu intra în preocupările istoriografiei burgheze, care intenționat a evitat să cerceteze pe larg această problemă. Funcționa și aici acea conspirație a tăcerii folosită de istoricii burghezi.

Legăturile de prietenie româno-ruse datează din cele mai vechi timpuri. Ele s'au stabilit prin tratate de alianță și amicitie, prin schimburi comerciale, prin călători, prin solii voevodale, prin înrudiri dinastice, deci prin legături economice, politice, culturale, militare, prin influențe lingvistice, folklorice, literare și artistice.

Perioada dela începutul secolului al XVIII-lea, care constituie obiectul studiului de față, ne oferă un număr însemnat de documente inedite, ce completează o lacună a istoriografiei din această epocă.

*

În anul 1915 s'a tipărit la Paris o colecție de documente inedite, referitoare la legăturile de prietenie între Petru cel Mare, țarul Rusiei și Constantin Brâncoveanu, voevodul Țării Românești, documente descoperite în arhivele imperiale dela Moscova.

Această lucrare, care cuprinde un număr de 332 de documente, transcrise în limba rusă și în traducere franceză, a rămas în coale nebroșate și datorită războiului ele s'au risipit, fiind folosite numai în parte de câțiva specialiști ¹⁾.

Datorită unor împrejurări fericite, am descoperit un exemplar complet, de unde am putut pune la dispoziția publicului cercetător aceste prețioase mărturii de prietenie româno-ruse.

Publicarea volumului de documente a apărut sub îngrijirea lui Alexandru A. C. Sturdza cu următorul titlu :

1) Virgil Zaborovschi, „Politica externă a celor trei Principate”, București 1925, la pagina 16 citează: „Colecțiunea de documente străine a Principelui Basarab Brâncoveanu, strânsă sub direcția lui Alex. Sturdza”. N. Iorga, „Istoria Românilor”, București 1938, vol. VI, p. 419, 423, 448 și 457—459.

„Constantin Brancovan“
 Prince de Valachie
 1688—1714
 Son Règne et son Époque
 Tome troisième ¹⁾
 Paris 1915

Volumul cuprinde 285 de pagini text rusesc și 302 pagini text francez. Este însoțit de 5 ilustrații, care reprezintă portretul țarului Petru I, portretul voievodului Constantin Brâncoveanu, o scrisoare cifrată împreună cu plicul ei, adresata de domnul muntean grafului Golovchin, precum și două planuri ale bataliei dela Stanilești luate după La Mottraye ²⁾.

Lucrarea are două table de materii, una generală și una analitică, publicate la începutul volumului.

Prima: „*Table des documents inédits* ³⁾ concernant Constantin Brancovan, Prince de Valachie (1688—1714), son règne et son époque extraits des archives imperiales de Moscou (332 documents)”; iar a doua sub titlul: „*Table analytique de 332 documents inédits* ⁴⁾ extrait

1) Probabil că autorul avea intenția ca în primele două volume să se ocupe de viața și epoca lui C. A. Brâncoveanu. Ele nu au văzut însă lumina tiparului. „Constantin Brâncoveanu” prințul Valachiei, 1688—1714, domnia și epoca sa, vol. III.

2) Călător francez, născut pe la 1674, mort în Martie 1743 la Paris. În timp de 29 de ani (1696—1725) Aubry de la Mottraye, a făcut o lungă călătorie prin Spania, nordul Europei, Tartaria și Turcia. Din Turcia se duse la Bender, unde se afla Carol al XII-lea, regele Suediei (1711) și după ce stătu câțiva timp acolo, e întoarse la Constantinopol.

O nouă călătorie o face prin Italia, Germania, se întoarce iar la Bender pe Dunre și prin Moldova (1714), de aici la Constantinopol unde asista la moartea lui C. Brâncoveanu. Relațiile călătoriei lui în Principate le-a publicat în limbile: engleza (1723) și franceza (1727).

3) „Am făcut acest tabel și aceste rezumate noi înșine, după copiile documentelor originale făcute din grija noastră la arhivele imperiale din Moscova prin binevoitoarea mijlocire a d-lui P. Guérin, consul general al României la Moscova, datorită binevoitoarei autorizații a principelui Luow și a prințului Mansurov, directorii generali succesivi ai Arhivelor Imperiale din Moscova. Transcrierea textelor rusești a fost făcută la susnumitele Arhive, iar traducerile franceze sunt datorate în cea mai mare parte d-lui Ujtenhoven, iar restul d-lui Valter, ambii din Moscova Publicam alăturat textul integral atât al documentelor ruse originale cât și al traducerilor franceze semnalate. Acest prim tabel general nu da decât o privire de ansamblu asupra unei mase de documente atât de importanta și interesantă. Alăturăm în continuare un alt tabel cu rezumatele toate amănunțite ale documentelor ruse publicate aci, cu traducerea lor franceză”. (Alex. de Sturdza).

4) „Am făcut acest tabel al rezumatelor amănunțite noi înșine după copiile documentelor originale cu traducerea lor franceză (ale căror ambe texte urmează după tabeluri, în două grupe distincte, textul rus și traducerea lor franceză). Aceste texte ruse se prezintă sub o formă originală în ce privește clasarea lor, care este cronologică, dar având unele particularități și câteva observații, ceace s'a tradus exact în franceză. Ne-am crezut obligați de a le reproduce așa cum sunt; de aceea ordinea cronologică a lucrurilor nu este întotdeauna precisa, ci uneori intervertită, așa cum se află în originalele ruse” (Alex. de Sturdza).

des archives impériales de Russie, à Moscou, concernant Constantin Brancovan, Prince de Valachie, (1688—1714) sa personne, son règne, et son époque”.

Colecția de documente cuprinde vaste informații, pentru epoca 1701—1714¹⁾ de politică internă și externă, relații de prietenie româno-ruse, politica turcească, a hanilor din Crimeea, etc.

Din acest bogat material, care contribuie la luminarea multor probleme economice, sociale, istorice și politice, desprindem numai legăturile de prietenie, rezultate din schimbul de scrisori dintre Petru cel Mare și curtenii săi, Teodor Golovin și Gabriel Golovch n, etc. pe de o parte și Constantin Brâncoveanu cu sfetnicii sai, stolnicul Const. Cantacuzino, Mihai Cantacuzino și alții, pe de altă parte.

Pentru întărirea acestor raporturi dintre ambele țări prietene, joacă un mare rol solii trimiși de Const. Brâncoveanu în Rusia: Petru Damianov, David și Teodor Corbea și George Castrioti.

*

La 9 Mai 1701 Petru Damianov sosește la Moscova însoțit de omul său de încredere Vasco. El aducea scrisori dela voevodul Valahiei și stolnicul Constantin Cantacuzino către graful Golovin și hatmanul Ioan Mazeppa²⁾.

Tot timpul cât a trebuit să stea la Moscova, Petru Damianov și însoțitorul său Vasco au fost găzduiți după vechea tradiție, care acorda o bună ospitalitate tuturor solilor veniți din țările române.

. El a stat în Rusia până la sfârșitul lunii Octomvrie, acelaș an.

Al doilea sol și cel mai important dintre toți este ceașul David Corbea, fiul preotului Ioan Corbea din Brașov și fratele mai mare al lui Teodor Corbea, pe care-l vom întâlni mai târziu. Vine în Valahia pe la anul 1690 și este numit în funcțiunea de ceaș pe lângă spătarul Mihail Cantacuzino.

Intr'un privilegiu dela Brâncoveanu, din 1690, citim:

„David Corbea brașoveanu care s'au așezat cu șederea în țara domniei mele... Fiind el un om strein și aflându-se cu slujba pe lângă cinstitul și credinciosul boieriu al domniei mele Mihaî Cantacuzino vel spătar”.

Cunoscând bine limba slavonă și latină a fost folosit de Brâncoveanu în diferite misiuni diplomatice. Datorită faptului că a fost trimis apoi în Rusia, cariera sa va căpăta altă înfățișare.

La 6 Septemvrie 1702, David Corbea sosește pentru prima oară la Moscova cu scrisori dela Constantin Brâncoveanu. Suița era formată din fratele său Matei, ofițerul de gardă Constantin, ofițerul de trupă Timotei, și oameni de serviciu.

Fiind cunoscut de țar, căruia i-a făcut o bună impresie, cu ocazia

1) N. Iorga, „Istoria Românilor“, București, 1938, vol. III, p. 457, greșit spune că numai până la 1711.

2) Document Nr. 4, p. 3, text rus.

unei alte solii, este reținut în 1707 în serviciul său, în calitate de traducător pentru limba românească și pentru limba latinească, ca ajutor pe lângă bătrânul spătar Niculae Milescu.

Plecat într-o misiune diplomatică la Francisc al II-lea Racoți, la întoarcere, în drum spre Moscova, se stinge din viață la Varșovia, la 11 August 1707.

Din ordinul țarului, corpul său a fost adus la Kiev și înmormântat la mănăstirea Lawra Pecerska.

Dam mai jos un fragment dintr-o scrisoare a boierului Golovchin către stolnicul Cantacuzino, referitoare la moartea ceaușului, tradusă după originalul rusesc :

„Eu nu pot să nu anunț pe noblețea voastră, cu toate că este ceva trist, despre moartea domnului Corbea, care prin voința lui Dumnezeu în a 11-a zi a acestui luni, a trecut din viața pământească la cea cerească, după o suferință de câteva zile ; prin voința împăratului nostru milostiv a fost înmormântat la Chiev în mănăstirea Pecersca, unde corpul lui neînsuflăit a și fost dus.

Aici, după obiceiul creștinesc a fost prohodit cu evlavie și condus cu cinste de măriia sa, de toată curtea și principalii generali.

Măriia sa și noi toți am fost adânc mișcați de pierderea acestui om deștept, pios și devotat, dar fie în asta voința Celui de sus. Despre toate acestea vă poate informa pe excelența voastră, mai amănunțit, căpitanul Constantin Prijivanin, care în timpul suferinței a fost nedespărțit de dânsul, pentru că el nu a fost de folos numai măriei sale ci și legăturilor dintre țările noastre. În locul defunctului David, am dori să vie un altul la fel din toate punctele de vedere ; și pentru acest lucru am fost însărcinat de măriia sa, a vă scrie excelenței voastre“.¹⁾

Logofătul Teodor Corbea, fratele mai mic al Ceaușului era secretarul Domnitorului Constantin Brâncoveanu. El a cunoscut Rusia încă din 1703, când îndeplinise o solie, în tovărășia căpitanului Luchian Ivanov.²⁾

În urma bătăliei dela Stănilești, Teodor Corbea împreună cu spătarul Toma Cantacuzino și alții, trece în Rusia, unde va rămâne până la sfârșitul vieții. Pe lângă activitatea sa de traducător³⁾, Corbea lucrează la alcătuirea unui dicționar latin-român⁴⁾.

Anul morții nu se cunoaște, putem afirma că trăia la 1725.

Un alt sol brâncovenesc este George Castrioti. El vizitează Rusia de mai multe ori, începând cu anul 1702.

Ultima misiune a sa în această țară a fost la 6 Iunie 1711. Iată ce ne spune domnitorul Brâncoveanu într-o scrisoare adresată grafului Golovchin :

„Cu ocazia aceasta, cum nu am nici o noutate să vă anunț din țările noastre, nu am decât să vă spun, că ne îndoim și ne mirăm

1) Document Nr. 218, p. 172, text rus.

2) Document Nr. 24 p. 25—26, text rus.

3) Traduce în versuri psaltirea, rămasă în manuscris, închinată țarului Petru cel Mare. O copie se păstrează la Academia R. P. R.

4) Dictiones latinae cum Valahica interpretatione.

neștiind pricina întârzierii omului nostru Gheorghe¹ Castrioti, sfetnicul meu, trimis spre voi, care până astăzi nu știu dacă a sosit, deși au trecut 25 de zile.

Cu toate acestea auzim dela oameni străini că a fost la Iași și de acolo la alteța voastră, de unde nădăjduim și așteptăm noi multă mângăere și bucurie“¹⁾.

Correspondența voevodului Constantin Brâncoveanu către țarul Petru și sfetnicii săi privește mai mult problemele de ordin general și de interese reciproce între cele două țări, lăsând în subsidiar pe cele particulare. Când trimetea știri secrete de ordin militar și politic era nevoit să folosească scrisoarea cifrată. Se vede deci clar grija domnitorului muntean de a informa la timp pe țar și pe oamenii lui de toate intențiile de cucerire și sugrumare a libertății, pregătite pe neașteptate de Turci.

Dându-și seama de marele pericol care amenința țara, el caută sprijin moral și material în puternicul împărat, Petru cel Mare.

Atitudinea extrem de prietenoasă și încurajatoare a țarului, strânge în jurul lui pe toate popoarele mici, amenințate de imperiul otoman și dornice de libertate. În caz de nereușită a acțiunii comune, împăratul asigură azil și protecție tuturor responsabililor angajați în mișcarea contra otomanilor.

Ajutorul dat de țar la nevoie domnitorului muntean este atestat chiar din primul document al colecției, datând din Ianuarie 1701 :

„Măria Sa țarul înștiințează, prin acest ucaz, pe toți supușii săi, că stăpânitorul pământului Valahiei, Constantin, a servit pe marele împărat în trimiterea scrisorilor către ambasadorii noștri de pe lângă Poarta Otomană mai mulți ani, și noi marele împărat măria noastră țarul, l-am miluit pe domnitorul Țării Românești, luând în seamă slujba sa credincioasă, mai sus arătată.

Noi am ordonat să i se înmâneze acest ucaz binevoitor și autentic, dorind ca și de acum înainte să ne fie nouă marelui împărat, tot așa de credincios. Și mila noastră împărătească nu-i va fi refuzată, și dacă i se va întâmpla stăpânitorului Valahiei vreo nenorocire, fiind silit să plece din țara lui, va fi primit sub puternica ocrotire a noastră. În orașele Malorusiei, în Ucraina.

O să ordonăm să fie primit și-i vom da milostenia noastră împărătească. Pentru aceasta i s'a dat ca asigurare ucazul măriei noastre împărătești, cu pecetea noastră, după dorința lui, așa cum el a cerut, în scrisoarea către marele nostru împărat, trimisă prin arhimandritul Hrisanti în anul mai sus menționat“²⁾.

La asigurările țarului date cu atâta sinceritate și prietenie, Brâncoveanu răspunde printr'o scrisoare din Aprilie 1701³⁾, mulțumindu-i pentru marea sollicitudine arătată.

1) Document Nr. 311, p. 271, text rus.

2) Document Nr. 1, p. 1, text rus.

3) Document Nr. 2, p. 2, text rus.

Dupa intrevederea dintre patriarhul Dositei al Ierusalimului, venit în București la sfârșitul anului 1702, voevodul Brâncoveanu și frații Cantacuzino, s'a luat hotărârea de a se forma o coaliție a tuturor popoarelor din Peninsula Balcanică, care gem sub jugul otoman.

„Toți creștinii ortodocși, care gem sub jugul necuratului tiran turcesc și deasemeni și acei ce sunt obidiți de ereticii vrăjmași ai bisericii răsăritene, s'au gândit să se unească laolaltă: toți Grecii, Sârbii, Bulgarii, Arbănașii, Valahii și deasemeni Valahii din Transilvania, precum și ceilalți creștini care trăiesc în jurul pământului Țării Românești”¹⁾.

Acest plan de luptă comună împotriva Turcilor găsea sprijinul cel mai puternic în asigurările date de Petru cel Mare.

Cunoscutul moldovean, Constantin Turculeț, care se afla în Polonia împreună cu ostașii lui sunt gata să-și verse sângele, tot pentru cauza popoarelor din Balcani²⁾.

La 23 August 1703³⁾. Brâncoveanu trimite o scrisoare ceaușului David Corbea, prin fratele său Teodor, însoțit de căpitanul Luchian Ivanov, în care îi descrie situația din Turcia, răscoalele din Constanti-nopol și alte amănunte din Țara Românească.

Intr'o scrisoare cifrată din 3 Ianuarie 1703⁴⁾, Constantin Cantacuzino informează pe David Corbea despre raporturile Valahilor cu hatmanul Mazeppa și deosebita prudență pe care au luat-o în legătură cu Tatarii. Aceste sfaturi sunt repetate și la 5 Ianuarie 1703⁵⁾, insistând asupra conduitei pe care trebuie să o aibă ceaușul: „rezervă și prudență” în toate acțiunile sale.

La 2 Iunie 1705⁶⁾, Brâncoveanu mulțumește grafului Golovin pentru admirabilul portret al țarului, pe care i l-a trimis în dar. La 9 Ianuarie 1704⁷⁾, Brâncoveanu arată lui Gabriel Golovchin grija pe care o are de a găzdui pe tinerii David și Andrei Golovin, fiii defunctului Teodor Golovin, venit să studieze limba greacă și valahă.

În scrisoarea din 1707,⁸⁾ probabil luna August, Brâncoveanu recomandă personal lui Gabriel Golovchin pe Constantin Cantacuzino, model de onestitate și înțelepciune, împreună cu fratele său Mihai:

„Cei doi frați Cantacuzino Constantin și Mihail, s'au arătat credincioși în toate trebile marelui împărat, noi întărim și spunem că acesta este adevărul. Dar nu numai cinstea lor este veritabilă ci și întreg neamul nostru și toată familia noastră, este cea mai credincioasă și stăruitoare în slujba marelui și neînvinsului împărat, așa că dacă timpul ne va chema, pentru a ne jertfi sângele nostru, vom sluji sfintei puteri”.

1) Document Nr. 20, p. 17, text rus.

2) Document Nr. 20, p. 17, text rus.

3) Document Nr. 24, p. 26—27, text rus.

4) Document Nr. 26, p. 29—30, text rus.

5) Document Nr. 29 p. 32—34, text rus.

6) Document Nr. 38, p. 41, text rus.

7) Document Nr. 157, p. 135—136, text rus.

8) Document Nr. 184, p. 155 156, text rus.

În scrisoarea lui Golovchin din 12 Ianuarie 1709 ¹⁾, se vede bucuria resimțită de țar, când primește vești dela Brâncoveanu :

„Intotdeauna simțim o deosebită bucurie când avem prilej sa corespondăm prietenește cu înălțimea voastră, ca astăzi când scrisoarea înălțimii voastre, trimisă către noi la 27 Noembrie a anului trecut 1708, este motivul prezentei noastre, către înălțimea voastră.

Dar mai ales venerațiunea voastră creștinească către a tot milostivul nostru țar și împăratului cinste, deasemeni și sentimentele voastre către noi, arătate prin scris și prin fapte, mi-au adus o mare și nemăsurată bucurie.

Eu am raportat întocmai măriei sale împăratului meu cel mai milostiv, tot ce era arătat în scrisoarea voastră. Înălțimea sa a binevoit să primească respectul vostru creștinesc, cu milă și noblețe fiind înștiințat, despre fidelitatea și sinceritatea voastră binevoitoare, de mai multă vreme.

Și iarăși mult ne-am bucurat aflând despre buna sănătate a înălțimei voastre și ne rugăm lui Dumnezeu ca pe viitor, să vă păzească sănătos și prosper și sănătatea voastră să fie ferită de orice întâmplare neplăcută”.

Pe lângă schimbul de scrisori dintre cei doi monarhi prieteni, se obișnuia din când în când să se trimită și diferite daruri caracteristice fiecărui țări. Astfel, în documentul din 2 Iunie 1708 ²⁾, Brâncoveanu mulțumește țarului pentru darul trimis constând din diferite blănuri; iar în scrisoarea din 12 Februarie 1706 ³⁾, reiese că Brâncoveanu trimite țarului patru butoaie de vin, din viile lui proprii și două butoaie pentru ceaușul David Corbea.

O figură caracteristică epocii, care a condus toată politica internă și externă a Țării Românești, în timpul domniei lui Brâncoveanu a fost cunoscutul cărturar stolnicul Constantin Cantacuzino. Nepotul său — Const. Brâncoveanu — l-a avut o vreme — ca pe cel mai bun și credincios sfetnic.

Când politica țării era periclitată de unele evenimente neprevăzute, el avea cel mai cu greutate cuvânt. Cultura sa uimise pe mulți străini. Cronicarul știa : latinește, italienește și grecește.

În legăturile de prietenie româno-ruse din acea epocă, rolul său a fost preponderant.

Într'o scrisoare cifrată din 11 Ianuarie 1706 ⁴⁾, a lui Constantin Cantacuzino, ni se dau știri prețioase în legătură cu evenimentele din Transilvania.

„Din Transilvania noi avem următoarele noutăți : imediat ce au venit ajutoarele generalului comandant, adică lui Rabutin, doi sau trei generali inferiori, opt sau zece mii de trupe germane, transilvănenii erau alături de Racoți cu câțiva unguri. Racoți fiind tot în Transil-

1) Document Nr. 298, p. 262, text rus.

2) Document Nr. 238, p. 200, text rus.

3) Document Nr. 97, p. 101, text rus.

4) Document Nr. 92, p. 97, text rus.

vania nu au putut sa împiedice intrarea lor, pentrucă nemții au fost învingători prin trecerea munților; totuși Racoți, se spune, s'a reîntors în Ungaria de sus, cu ai lui, iar ceilalți pe pământul valah, iar alții s'au retras în altă parte“.

Știrile date de Constantin Cantacuzino erau întotdeauna de cea mai mare importanță.

El este un cronicar al timpului, care are pagini de revoltă și de indignare față de poverile supraomenești la care erau puși muncitorii din Valahia și Moldova de către conducătorii turci.

În această privință avem o mărturie revelatoare cuprinsă în scrisoarea din 23 Ianuarie 1707¹⁾ adresată sftnicului Gavril Ivanovici Golovchin :

„La Bender Seraskirul făcea din nou ce putea și nu mai puțin decât faraonul ce chinuia pe Israeliți în Egipt, el chinuia și trudea pe *bieții muncitori din Moldova și Valahia silindu-i să sfârșească până toamna, ceiace se începuse*. Despre aceasta nu mai avem ce spune, doar că Dumnezeu să milostivească pe nenorocitul popor pravoslavnic”.

Tot în această scrisoare amintește de venirea lui Hrisanti dela Ierusalim în București și despre fortificațiile pe care le făc Turcii la frontieră.

Stolnicul Constantin Cantacuzino ne spune mai departe, într'o scrisoare adresată aceluiași prieten, din 30 Iulie 1707²⁾, despre starea de plâns în care se găsesc cele trei provincii românești, din cauza grelelor asupriri turcești.

„Aceste trei țări au fost odată în bună vecinătate și alianță: Transilvania, Moldova și biata țară, această patrie a noastră, care astazi sunt de plâns, pentrucă pământul Transilvaniei după cum se vede este în pieire; Moldova tot într'acolo merge fără îndoială și ele toate, așa vor pieri, dacă nu se va vedea puterea lui Dumnezeu, prin strălucirea excelenței voastre”.

Pentru a completa unele date referitoare la proeminenta figură a stolnicului, mai cităm și scrisoarea curteanului Golovchin din 20 Februarie 1707³⁾:

„Prea iubite și nobile domn,

Scrisoarea nobleții voastre, trimisă nouă prin curierul vostru Vasile, din 17 Ianuarie din Târgoviște, am primit-o și despre buna voastră sănătate m'am bucurat; și pentru asta mulțumim nobleței voastre că în scrisorile voastre nu ne-ați uitat. Deci să știe noblețea voastră, că tot ce ne-ați anunțat, noi am înțeles tot și măriei sale împăratului cu sârguință i-am adus la cunoștiință; ceea ce a binevoit să primească cu mărinimie, mai ales că ne-ați explicat bine starea Agarenilor, prin noile adausuri scrise.

Aici cu ajutorul lui Dumnezeu suntem în relații bune și de acord cu senatorii polonezi; astăzi din nou la Liow am întărit și am confirmat

1) Document Nr. 181, p. 152, text rus.

2) Document Nr. 182, p. 154, text rus.

3) Document Nr. 193, p. 164, text rus.

tratatul și articolele pe care le avem între noi și pe care le păstrăm cu credință.

Suedezi și până azi se găesc în Saxu.

Pe Constantin Turculeț noi îl iubim cu credință și îl vom folosi (când timpul va permite) în slujba împăratului, cunoscând sinceritatea sa față de celebritatea voastră.

Acum nu mai avem a vă anunța de aici nimic.

Aceiaș de totdeauna prieten al vostru și totdeauna gata a vă servi”.

Analizând scrisoarea de mai sus, desprindem din ea mai multe amănunte, destul de însemnate. În primul loc se vorbește despre tratatul dela Liow, încheiat între Rusia și Valahia și de ultimele știri primite de stolnicul Cantacuzino din partea grafului Golovchin, relațiile cu Polonia, despre Suedezi și despre Constantin Turculeț.

După ce s’au scos în evidență figurile mai proeminente din acest vast material, care au jucat un rol principal în legăturile de prietenie dintre cele două popoare, credem necesar a aminti și de alte persoane mai puțin cunoscute. Astfel, vom vorbi de Toma Cantacuzino spătarul, unul dintre comandanții oștirii lui Brâncoveanu, care după lupta dela Stănilești s’a refugiat în Rusia, împreună cu mai mulți alții. Aici au găsit cea mai binevoitoare protecție. În noua patrie, Toma Cantacuzino a fost înaintat la gradul de general maior în armata rusă. Asupra lui găsim amănunte și în lucrările lui N. Iorga¹⁾.

Mihai Cantacuzino cere țarului la 14 Martie 1709²⁾ să se poată stabili în Rusia în caz de nevoie.

Documentul No. 19 din 6 Decembrie 1702³⁾ este tradus de translatorul „Nicolae spătar“ Milescu, cunoscutul cărturar al timpului. Ștefan Milescu, care se dădea drept nepotul spătarului, a venit în Rusia să ceară un serviciu țarului⁴⁾.

În succintul nostru studiu, am scos în evidență o mică parte din abundența material, atât de bogat în fapte, care se găsește în aceasta colecție.

Popoarele mici din Sud-Estul Europei care erau la începutul veacului XVIII oprimate de stăpânirea turcească, încercau să se grupeze în jurul puternicului imperiu, ale cărui interese economice și politice, de luptă împotriva Turciei, coincideau cu interesele acestor țări.

În fruntea luptei s’a situat Rusia, începând din vremea domniei țarului Petru cel Mare.

< Gh. Yardash >

1) „Genealogia Cantacuzinilor“, Buc., 1902. „Documente privitoare la familia Cantacuzinilor“. Buc., 1902 și „Despre Cantacuzini“. Buc., 1902.

2) Document Nr. 275, p. 239, text rus.

3) Document Nr. 19, p. 16—17, text rus.

4) Document Nr. 280, p. 243—244 și document Nr. 302, p. 265—266, text rus.

UN DOCUMENT INEDIT DIN ANUL 1711 PRIVITOR LA COLABORAREA MILITARĂ ROMÂNNO-RUSĂ

Documentul inedit pe care-l dăm astăzi la iveală și care e în posesia Muzeului Româno-Rus, este o contribuție prețioasă pentru adâncirea relațiilor din trecut dintre poporul nostru și popoarele din U.R.S.S. El ne arată cum legăturile noastre cu Rusia s'au adâncit, din ce în ce mai mult în decursul veacurilor, atât pe tărâm politic, cât și pe tărâm militar și economic.

Documentul este o scrisoare a generalului Rönne, aflat în serviciul lui Petru cel Mare, către Constantin Brâncoveanu.

Scarlat Callimachi

„Prea Înălțate Doamne,

Prea Înalta Domniei Voastre scrisoare din ziua de 2 a lunii acesteia, trimisă mie de Înălțimea Voastră, am primit-o ieri seara luând cunoștință pe deplin și cu toată cinstea cuvenită de cuprinsul ei. Mie nu îmi este necunoscut tot ceea ce înălțimea Voastră ne-ați dat de veste cu privire la locurile aflate în mâinile dușmane, dacă ași ține seamă numai de îngăduința pe care Domnia Voastră ați dat-o
. aceasta ar cântări destul, văzând că unirea dintre trupele Majestății Sale Marelui Țar cu miliția aflată în subordinea Domniei Voastre nu a mai fost amânată, căci după părerea mea cred că a sosit timpul prielnic de a trage toate foloasele împotriva dușmanului ereditar al Creștinătății, dar mai ales de a arăta acelor principii sinceri, după cum s'a arătat de curând de către Majestatea Sa Marele Țar celor de aici din această biată țară apăsată de barbari, cărora le poartă de grije. Din această pricină, prin scrisoarea de față se atrage cu tot respectul încă odată luarea aminte a Domniei Voastre în numele Majestății Sale Marelui Țar, de a nu mai amâna sosirea în tabără, ci prin prezență personală de a aduce cauză un deosebit interes al Înălțimei Voastre, punând la cale împreună cu mine modul în care am acționa împreună împotriva dușmanului comun al Creștinătății cum și de a folosi interesul pe care Majestatea Sa Marele Țar îl poartă nu numai spre folosul acestei țări ci și de a aduce câștig și bucurie întregii Biserici Creștine, ast-fel încât Domnia Voastră prin aceasta vă veți

dobândi adevărata dragoste a întregii omeniri în mod efectiv, dând totdeodată și prilej Majestății Sale Marelui Țar pentru o reală recunoștiință cât și îndreptățită răsplată, atitudine care însă manifestată tardiv n'ar mai obține același efect, fiind-că ar produce dușmănie împotriva Înălțimei Voastre, dacă cum-va Domnia Voastră ar mai amâna sub un cuvânt oare-care unirea vorbită, văzând și că între timp și în chip neîndoelnic Dumnezeu ar blagoslovi dreptele arme creștine și nu mi s'ar da și mie prilej de amânarea luării măsurilor de altă natură pentru care eu am înaltă Poruncă.

Amabila ofertă referitoare la proviziuni am aflat-o de curând și pe altă cale. Rog însă, de oare-ce și în această privință nu există ceva stabilit precis în mod pozitiv ci numai în linii generale mi s'a făgăduit asistență de către Domnia Voastră mainainte vreme, să fiu înștiințat în ce cantitate și cum pot dispune de aceste proviziuni aflate când-va în Mănăstirea Măxineni, fiind-că acestea îmi lipsesc și nu vreau să iau măsuri cu dela mine putere. Și pentru-că, în sfârșit, în ori-ce caz, pe baza motivelor arătate de Domnia Voastră, chestiunea reunirii miliției Înălțimei Voastre nu va fi încă soluționată, totuși eu mai aștept încă sosirea personală a Domniei Voastre sau la mine în tabără sau la Mănăstirea Măxineni, spre a pune la cale toate cele trebuincioase cum și de a lua cunoștiință de declarația categorică și rezoluția verbală a Înălțimei Voastre luând în unanimitate măsurile necesare împotriva inamicului.

Urmând a arăta în orice ocazie cum și cu tot respectul cât și recunoștiință, cuvenită prietenie, rămân al

Domniei Voastre

prea supus slujitor

(ss): *Carl E. Rönne*

În tabără din fața Brăilei

la 13 Iulie st. vechi

1711.

P. S. —

După ce am încheiat scrisoarea de față, a trebuit totuși să adaog, că noi am atacat noaptea trecută pe Turci la Brăila, ocupând cu puține pierderi șanțurile înconjurătoare și cetățuia în care se afla dușmanul înfrângându-l cu ajutorul lui Dumnezeu așa că nu a scăpat un singur om. În afară de aceasta a sosit dela armata noastră principală o veste, după care aceasta ar fi întâlnit dușmanul într'alt loc, l-ar fi înfrânt și ar fi rămas stăpână asupra câmpului de bătălie. Se zice, că ai noștri ar fi făcut și o mare pradă. De îndată ce voi avea confirmarea acestei știri, nu voi întârzia de a face cunoscut aceasta Domniei Voastre.

În afară de această scrisoare germană aici prezentă, am dispus ca ea să fie tradusă și în limba română, traducere aici alăturată, în scop de a face ca Domnia Voastră să ia cunoștiință de cuprinsul ei fără pierdere de vreme, iar eu să primesc un răspuns cât mai neîntârziat,

(ss): *Carl E. Rönne*"

N O T E Ș I R E C E N Z I I

D. EFIMOV: „Eseuri asupra istoriei moderne și contemporane a Chinei”. — Gospolitizdat, 1949, 436 pag.

În cartea lui G. Efimov, care se adresează unui cerc larg de cititori sovietici, este expusă istoria Chinei, dela începutul pătrunderii capitalului străin în țară, până la terminarea celui de al doilea război mondial. Caracterizând aceasta perioadă, autorul scrie: „trăsătura cea mai remarcabilă a istoriei Chinei este uriașa ei forță de rezistență împotriva dușmanului extern... În muncă și în luptă neîntreruptă, poporul chinez a crescut și s'a întărit; au crescut forța rezistenței lui și tendința de a-și lua în mod ferm soarta în propriile sale mâini” (pag. 5).

Prîmul capitol al cărții este o schiță scurtă a istoriei Chinei din secolele XVII—XVIII, perioadă care a precedat pătrunderea capitalului străin. Lunga existență a raporturilor feudale în China, au dus la un conservatorism extrem și la o stagnare în viața economică și socială a țării. Pe atunci, forma dominantă a economiei era economia naturală limitată. În istoria Chinei feudale, au existat numeroase războaie țărănești și războaie care zdruncinau raporturile feudale și subminând dominația lor.

Expansiunea activă a țărilor capitaliste în China s'a desfășurat în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Angliei îi revenea în această privință, „cîntea descoperirii”. Autorul arată, cu fapte și documente, metodele crunte de subjugare a poporului chinez, întrebunțate de reprezentanții „civilizației engleze” — metode caracteristice capitalismului. Purtătorii englezi de cultură care — după expresia lui Engels— „aruncă ghiulele înroșite la foc în orașele neapărate și care adaugă la asasinat violențele” au împus Chinei, ca urmare a primului război, al opiumului, așa numitul tratat de la Nanking, din 1842,

După aceasta, au urmat o serie întreagă de tratate de jaf, impuse Chinei de Statele Unite, de Franța, de Japonia și de alte puteri. Pătrunderea capitalului străin în China a adus maselor populare un nou jug, cel colonial, precum și lipsuri și suferințe nenumerate.

Expansiunea crescândă a statelor capitaliste și politica antipopulară trădătoare a dinastiei manciuriene ce domnea atunci în China, au provocat rezistența activă a maselor populare. Poporul lupta împotriva exploatării feudale și semif feudale, împotriva jafului impozitelor și a robiei cămătărești, împotriva subjugării Chinei de către capitalul străin. Poporul îl ura pe colonialaștii, care „soseau în China numai pentru a se îmbogăți, care se foloseau de laudata lor civilizație numai pentru a înșela, pentru a jefui și pentru a silui, cari duceau războaie împotriva Chinei, spre a căpăta dreptul de a vinde opiumul (care prosteste poporul). Războiul dintre Anglia și Franța, împotriva Chinei (în 1856) și care își camufiau în mod ipocrit politica de jaf prin răspândirea creștinismului”. (V. I. Lenin: Opere, vol. 4, ed. IV-a rusă. p. 348).

În epoca imperialismului, capitalismul străin pătrunde intens în China, iar Wall-Street-ul tinde fără nicio jenă să-și îndepărteze concurenții, spre a realiza dominația monopolistă în China. Autorul „Eseurilor” caracterizează politica Statelor Unite în China din clipa proclamării faimosului principiu al „ușilor deschise” ca o politică fătîș imperialistă, de jaf, îndreptată spre subjugarea completă și nelimitată a Chinei. În care se arată clar, legătura organică dintre această politică și interesele celor mai mari monopoluri din Statele Unite.

Faptele citate în „Eseuri” îi demască pe apologeții imperialismului Statelor Unite, care căută să prezinte poli-

tica americană în China ca fiind opusă politicii nedrepte a zilor puteri imperialiste. Politica americană în China, începând cu sfârșitul secolului trecut și până în zilele noastre, nu numai că nu s'a deosebit printr'un caracter „moderat” în comparație cu politica altor puteri ci, dimpotrivă, a fost și este o politică tipică de jaf colonial. Cotropitorii americani au căutat și au găsit sprijin în cercurile cele mai reacționare ale Chinei. Ei nu numai că n'au finit seamă niciodată de interesele poporului chinez ci, prin toată activitatea lor, căutau cu perseverență să-i nimicească independența națională și libertatea. Ticalosul acord „Lansing-Issii” (încheiat între Statele Unite și Japonia, în Noiembrie 1917), conform căruia Statele Unite recunoșteau interesele „speciale” ale Japoniei în China, a fost o expresie vie a acestei politici. Ea s'a conturat și mai mult în timpul războiului japoно-chinez din 1937—1945 și în timpul războiului civil din China, care s'a agravat după terminarea aceluia război. G. Efimov arată just că, în perioada războiului japoно-chinez, Statele Unite „acționează ca un arsenal al imperialismului japonez, în lupta acestuia împotriva poporului chinez” (p. 371). Statele Unite au acordat ajutor și sprijin direct agresorului japonez până în 1941. În 1938, Statele Unite au exportat în Japonia mărfuri în valoare de 240 milioane dolari (din care 67% materiale de războiu), în 1939 — în valoare de 231 milioane de dolari (din care 70% materiale de războiu).

Dar autorul cărții nu a reușit să arate în întregime rolul imperialismului american în războiul japoно-chinez. Pe atunci politica americană în China nu se limita numai la tendința monopolurilor Statelor Unite de a câștiga, de a face un „mare business” pe baza acordurilor comerciale importante cu Japonia. Există și o altă latură, mai importantă — așa zisul dedesubt al acestei politici — despre care autorul n'a pomenit niciun cuvânt. Politica protectoare a Statelor Unite față de Japonia și sprijinirea acțiunilor ei agresive în China avea în realitate un caracter fățis antsovietic. Materialul de fapte citat în „Esseuri” — fără a fi însă generalizat de autor — demonstrează ca, cercurile conducătoare ale Statelor Unite au căutat să îndrepte

agresiunea imperialismului japonez împotriva Uniunii Sovietice. Aceste planuri ticaloase au fost zădărnice de politica fermă și înțeleaptă a guvernului sovietic și de puterea crescândă a Uniunii Sovietice.

Monopolisții americani ajutau cu lăgheț Kuomintangul, înarmându-l pentru luptă, atât împotriva forțelor democratice din interiorul Chinei, cât și împotriva U.R.S.S. După atacul Japoniei asupra flotei americane la Pearl-Harbour, monopolisții Statelor Unite s'au bazat în întregime pe Kuomintangul contrarevoluționar, antipopular, înțelegându-se pe deplin, reacțiunea americană și reacțiunea chineză și-au întins mâna.

Această prietenie „mișcătoare” s'a manifestat înainte de toate prin faptul că cercurile guvernamentale ale Statelor Unite au livrat guvernului Kuomintangului armament și material de războiu, în valoare de aproximativ 6 miliarde dolari americani, pentru a apăta războiul civil fratricid în China. Cu ajutorul acestor miliarde și prin intermediul lacheilor lor, aderenți ai Kuomintangului, imperialisții din Statele Unite sperau să transforme China într-o colonie, iar marele popor chinez în sclavi supuși, și astfel să accelezze înlăptuirea planurilor lor nebunești de dominație mondială.

În „Esseuri” se arată ce uriașă influență a avut Marea Revoluție Socialistă din Octombrie asupra soartei istorice a Chinei. Autorul scrie că „China subjugată de imperialiști, a văzut în noua Rusie un prieten adevărat, a văzut că poporul unit este invincibil, că China poate și trebuie să-și apere dreptul la o existență națională, independență, așa cum a făcut Rusia Sovietică” (p. 217). Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a provocat un nou avânt nemaivăzut al luptei de eliberare națională a poporului chinez, împotriva rămășițelor feudale și împotriva străinilor imperialiști. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a dus, în China, la crearea unor numeroase organizații revoluționare muncitorești și studențești. În luna anulului 1920, Mao-Tse-Dun a creat la Cianașă prima organizație marxistă a muncitorilor din China, iar în 1921 tânărul Partid Comunist — care a devenit forța conducătoare și hotăritoare a mișcării de eliberare națională a întregului popor — a pășit în primele rânduri ale

luptătorilor pentru independența și libertatea poporului chinez.

Din nefericire, autorul n'a zugrăvit în deajuns marea însemnătate pe care a avut-o și pe care o are teoria marxist-leninistă și mai cu seamă lucrările tovarășului Stalin, pentru stabilirea și înfăptuirea unei juste politici marxist-leniniste de către Partidul Comunist al Chinei. Partidul Comunist și poporul chinez găsec în lucrările tovarășului Stalin elaborarea teoretică cea mai profundă a celor mai importante etape ale revoluției chineze, arma ideologică de neînlocuit în lupta lor de fiecare zi. În articolul „Despre dictatura democrației populare”, Mao-Tse-Dun scria :

„Chinezii au găsit adevărul universal al marxism-leninismului, care e aplicabil pretutindeni, și înfățișarea Chinei s'a schimbat. Chinezii și-au însușit marxismul după ce acesta fusese aplicat de către Ruși înainte de Revoluția din Octombrie, Chinezii nu numai că nu au cunoscut pe Lenin și Stalin, dar nu au cunoscut nici pe Marx și Engels. Salvele de tun ale Revoluției din Octombrie ne-au adus marxism-leninismul. Revoluția din Octombrie a ajutat elementelor progresiste din lumea întreagă și din China să se călăuzească după concepția despre lume a proletariatului, pentru a determina destinele țărilor lor și pentru a-și rezolva propriile lor probleme“¹⁾.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a schimbat radical situația politică externă a Chinei, a produs o spărțură în sistemul tratatelor inegale, impuse Chinei de puterile imperialiste. Guvernul sovietic a lichidat toate tratatele inegale impuse Chinei de autocratia țaristă și a propus guvernului dela Peking să înceapă tratative cu privire la stabilirea unor raporturi politice și economice cu Rusia Sovietică, pe principii de egalitate. Această propunere — se înțelege — a provocat o furie turbată în lagărul imperialștilor, care au încercat, prin toate mijloacele, să împiedice apropierea popoarelor sovietic și chinez. Autorul citează cuvintele din apelul guvernului sovietic din 25 Iulie 1919: „Aliații au anucat pe neastentate de gât guvernul dela Peking, l-au copleșit cu aur pe mandarinii dela Peking și presa chi-

neză, și au silit guvernul chinez să renunțe la orice fel de legături cu guvernul muncitoresc țărănesc rus“. În acest apel istoric „către poporul chinez și către guvernele Chinei de Sud și de Nord“, care expunea principiile de bază ale politicii externe a tânărului stat sovietic și în special față de poporul chinez, se spunea :

„Guvernul sovietic desființează toate privilegiile și toate factoriile comercianților ruși pe pământul chinez. Niciun funcționar rus, preot sau misionar, nu va îndrăzni să se amestece în treburile chineze, iar dacă el va săvârși o crimă, va trebui să fie judecat în mod just de către justiția locală. În China nu trebuie să fie o altă putere și o altă justiție decât puterea și justiția poporului chinez“.

În Mai 1924, sub presunea poporului chinez, guvernul dela Peking a fost silit să reia tratativele cu Uniunea Sovietică și să încheie acordul sovieto-chinez cu privire la principiile generale de reglementare a problemelor dintre U.R.S.S. și China. Acest acord a fost în ultimii 100 de ani, primul acord al Chinei cu o mare putere, încheiat pe principiul egalității. În același an, din inițiativa Uniunii Sovietice, a început o largă campanie „Jos mâinile de pe China“ — campanie care a acordat un ajutor de neprețuit poporului chinez, împiedicând intervenția criminală a străinilor imperialști. Numai sprijinindu-se pe ajutorul prietenesc și dezinteresat al Uniunii Sovietice, poporul chinez a putut să lupte cu succes împotriva forțelor reacțiunii externe și interne în general, și împotriva cotoptorilor japonezi în anul 1937—1945, în special.

Expunând istoria războiului japo-no-chinez, autorul atrage atenția cititorului asupra atitudinii Uniunii Sovietice, care a ocupat o poziție diametral opusă poziției statelor anglo-saxone, față de acest războiu. Pe fundalul politicii de cotopire a imperialștilor anglo-americani în China, lese în relief în mod deosebit sprijinul prietenesc acordat de Uniunea Sovietică poporului chinez „Voi cunoașteți bine declarația tovarășului Stalin, cu privire la sprijinul acordat popoarelor care au devenit victime ale agresiunii și care luptă pentru independența patriei lor — a spus V. M. Molotov la cea de-a treia sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S.,

1) Mao-Tse-Dun „Despre dictatura democrației populare“, Ed. P. M. R. p. 10—11.

în Mai 1939. Aceasta se referă pe deplin la China și la lupta ei pentru independența națională. Noi aplicăm în mod consecvent această politică. Ea este în concordanță cu sarcinile ce stau în fața noastră în Europa și anume: „cu sarcinile creării unui front unic al puterilor ăbuitoare de pace, împotriva desfășurării agresiunii”. Exprimând voința maselor populare din țara sa, conducătorul Partidului Comunist al Chinei — Mao-Tse-Dun a spus, la 24 Aprilie 1945, la cel de-al 7-lea Congres al Partidului: „Uniunea Sovietică este prima țară care a renunțat la tratatele inegale și care a încheiat tratate noi, pe principiul egalității cu China. În timpul primului congres al Kuomintangului, convocat personal de Sun-Yat-Sen în 1924 și mai târziu, în timpul campaniei din Nord, Uniunea Sovietică a fost singurul stat care a sprijinit războiul de eliberare a Chinei. După începutul războiului împotriva cotropitorilor japonezi, la 7 Iulie 1937, Uniunea Sovietică a venit din nou cea dintâi în ajutorul Chinei, în lupta ei împotriva agresiunii japoneze. Poporul chinez își exprimă recunoștința față de guvernul sovietic și față de poporul sovietic pentru acest ajutor. Noi considerăm că, fără participarea Uniunii Sovietice, este imposibilă rezolvarea definitivă și completă a problemelor Oceanului Pacific“.

În acele vremuri critice pentru China, când imperialiștii americani, în războiul lor criminal împotriva poporului chinez, îi aprovizionau pe cotropitori cu materii primă strategică și cu materiale de război, Uniunea Sovietică șe afla, ca întotdeauna, de partea poporului chinez. În cadrul Ligii Națiunilor și la diferite conferințe internaționale, Uniunea Sovietică a luptat ferm și consecvent pentru aplicarea unor sancțiuni colective împotriva agresiunii japoneze.

„Marele popor sovietic — scrie autorul — care a sprijinit neîncetat China în timpul războiului împotriva Japoniei, a jucat rolul hotăritor în eliberarea definitivă a Chinei de sub jugul cotropitorilor japonezi” (p. 405).

Numai intrarea Uniunii Sovietice în războiul împotriva Japoniei, în August 1945 și nimicirea armatei din Kwan-

tung, în Manciuria, au pus capăt agresiunii japoneze în China.

G. Efimov n'a reușit, din nefericire, să arate limpede numeroasele fapte care dovedesc tendința poporului chinez spre stabilirea unor strânse legături de prietenie cu poporul sovietic și n'a desvăluit esența trădătoare, antinațională a politicii cercurilor guvernamentale ale Kuomintangului din China — cercuri care s'au vândut capitalului străin și de aceea au împiedecat, prin toate mijloacele, înfăptuirea acestor tendințe și năzuințe ale poporului.

În ultimul capitol, autorul arată că, înainte de terminarea războiului japo-chinez, în China s'au format două lagăre: „lagărul Kuomintangului, care a încetat de fapt războiul împotriva Japoniei, care acumula forțele pentru războiul viitor împotriva lagărului democratic al Chinei și care se baza pe grupările cele mai reacționare ale țării, pe moșieri și pe marea burghezie, lagăr care-și punea toate speranțele pe ajutorul cercurilor reacționare ale puterilor imperialiste, în primul rând pe Statele-Unite — și lagărul democratic, care a suportat greul războiului împotriva cotropitorilor japonezi, lagăr care tindea spre crearea unei puteri unice democratice, în țară, care se bucura de un sprijin uriaș în popor și care apăra interesele vitale, naționale ale statului și ale poporului” (p. 402). Toate forțele progresiste ale Chinei, toți adevărații patrioți au participat în mod activ la războiul de eliberare națională care a fost, în același timp, o luptă pentru crearea noului Republici Populare. Toate elementele reacționare s'au grupat în jurul Kuomintangului, formând un lagăr anti-popular, antinațional. În legătură cu aceasta, cititorilor „Eseurilor” le devine clară natura și esența actualului stadiu final al luptei poporului chinez, care este o continuare logică a războiului anti-japonez și care decurge din acesta.

Nimicirea și capitularea trupelor japoneze n'au adus pace poporului chinez. Curând după capitularea Japoniei, a izbucnit în China războiul civil. Motivul principal al acestui război a fost imixtiunea Statelor Unite în afacerile interne ale Chinei, precum și ajutorul pe care imperialismul american l-a acordat reacționarilor chinezi. Însă for-

țele democratice ale Chinei, care au crescut și s'au întărit în timpul războiului anti-japonez, au răsturnat toate planurile reacțiunii americane și ale Kuomintangului, de a transforma China într-o colonie a imperialismului american. Cei patru ani, care s'au scurs din clipa capitulării Japoniei, au arătat că imperialismul american — care a înlocuit în China imperialismul japonez — a împărțit soarta predecesorului său. S'au adevărit cuvintele lui I. V. Stalin, care a spus acum 25 de ani că „forțele mișcării revoluționare din China sunt uriașe. El încă nu s'au manifestat așa cum trebuie. Ele se vor manifesta abia în viitor. Guvernanții din Răsărit și din Apus, care nu vad aceste forțe și nu le dau atenția necesară, vor suferi din această cauză“.

Partidul Comunist Chinez și clasa muncitoare a Chinei au jucat un rol hotărâtor în organizarea acestor forțe. „În trecutul îndepărtat — spune Mao-Tse-Dun — noi avem exemplul Revoluției din 1911, care s'a stins în fașă, deoarece în această perioadă proletariatul n'a participat încă în mod conștient la Revoluție, deoarece pe atunci încă nu exista Partidul Comunist. În trecutul apropiat, noi avem exemplul Revoluției din 1925—1927, care a obținut mari succese într-o anumită perioadă, datorită participării conștiente a proletariatului datorită faptului că atunci Partidul Comunist exista. Totuși, din cauză că burghezia a trădat ulterior alianța sa cu proletariatul, a trădat programul revoluționar comun, precum și din cauză că proletariatul chinez și Partidul lui n'au avut o bogată experiență revoluționară, și această revoluție a suferit o înfrângere“.

În timpul luptei poporului chinez împotriva reacțiunii interne și a cotropitorilor străini, Partidul Comunist Chinez și clasa muncitoare condusă de aceasta, au acumulat o experiență uriașă, s'au întărit și s'au oțelit în lupte. Sprijinindu-se cu curaj și folosind zi de zi experiența istorică mondială a P. C. (b) din U.R.S.S., urmând învățătura nemuritoare a marxism-leninismului, Partidul Comunist Chinez a devenit forța principală, hotărâtoare, în lupta de eliberare națională a poporului chinez. În „Bșeurile“ recenzate, nu se arată în deajuns marele rol al Partidului Comunist Chinez, nu se desvăluie uriașa muncă de organizare și de

mobilizare în masă a Partidului, precum și însemnătatea lui hotărâtoare, ca avangardă a poporului chinez în cucerirea victoriei istorice mondiale asupra forțelor reacțiunii și imperialismului.

O mare lipsa a „Bșeurilor“ este aceea că autorul acordă prea puțină atenție izvoarelor chineze și, înainte de toate, lucrărilor unor savanți progresiști, ca: Cen-Bo-Da, Tsian-Bo-Tsan, sau Vee-Lan, etc. G. Efimov trebuia să acorde mai multă atenție lucrărilor lui Mao-Tse-Dun despre istoria Chinei. Folosirea operelor istoricilor marxști chinezi ar fi îmbogățit în mod considerabil conținutul cărții recenzate.

Autorul nu oglindește just o serie de evenimente și de fapte. Astfel la pagina 371—372, el afirmă că succesul rezistenței chineze din 1937—1938, a fost determinat de o colaborare eficientă dintre Kuomintang, Partidul Comunist și toate celelalte forțe naționale. Mai mult decât atât, G. Efimov apreciază tendința Kuomintangului de a rupe frontul unic național — tendință ce s'a întărit în 1939 — ca pe un „nou fenomen în viața politică a Chinei“.

Ce-a putut oare gasi autorul nou, în această tendință? Este un fapt cunoscut de toată lumea ca curcurele guvernamentale ale Kuomintangului n'au fost niciodată favorabile frontului național. Numai sub presiunea largii mișcări populare anti-japoneze, din primele zile ale agresiunii japoneze, reacționarii Kuomintangului au fost nevoiți să declare în mod formal că sprijină frontul unic național anti-japonez, al cărui suflet și a cărui avangardă a fost Partidul Comunist al Chinei. Inuși autorul spune la pagina 371, că, conducerea Kuomintangului, în frunte cu Ciang-Kai-Sek, n'a fost niciodată consecventă în îndeplinirea programului frontului național unic“. Si, în sfârșit, materialul de fapt citat în carte, îi dă cititorului posibilitatea de a trage concluzia că declarația Kuomintangului, cu privire la sprijinirea frontului unic, n'a fost decât o manevră politică menită să adoarmă vigilența maselor populare.

G. Efimov constată creșterea prestigiului internațional al Chinei în perioada războiului japono-chinez dar e' întârește această confuzie logică printr-o argumentație extrem de necon-

vingătoare. Astfel, vorbind despre recunoaşterea pe tărâm internaţional a meritelor poporului chinez, autorul socoate că e posibil să se refere — pentru a ilustra aceasta — la faptul învătării conducătorului reacţiunii chineze — Ciang-Kai-Sek — la conferinţa dela Cairo la sfârşitul anului 1943.

G. Efimov citează nişte argumente tot atât de ciudate, pentru a demonstra slăbirea influenţei engleze în China, în timpul războiului japoно-chinez: „Influenţă engleză în China a început să se micşoreze. La sfârşitul lui 1942, soţia lui Ciang-Kai-Sek, Sun-Mei-Lin, a întreprins o călătorie în Statele Unite. Ea a stat acolo până în Iulie 1943 şi la 18 Februarie 1943, Sun-Mei-Lin a ținut o cuvântare în congresul Statelor Unite” (p. 390). Autorul n'a reuşit să arate că retragerea imperialismului englez în faţa celui american, pe pământul chinez, este determinată de desfăşurarea dezvoltării istorice a raporturilor dintre Statele Unite şi Anglia, desfăşurare în care apare tendinţa de capitulare a imperialismului englez faţă de cel american şi de reducere a primului la rolul de „partener inferior“.

Noi am citat numai două exemple, care denotă că autorul nu a chibzuit în deaiuns şi s'a grăbit, atunci când a întocmit ultimul capitol. Şi bine înţeles, tocmai acest capitol, care şi introduce pe cititorii în evenimentele actuale din China, reprezintă pentru noi cel mai mare interes.

„Eseurile“ au apărut în cea de-a doua jumătate a anului 1949, adică la aproape 4 ani după capitularea Japoniei Prin bogăţia şi însemnătatea evenimentelor desfăşurate, această perioadă ese una dintre cele mai importante în istoria contemporană a Chinei. Conduc de Partidul său Comunist, poporul chinez a obţinut o mare victorie şi a încununat cauza Revoluţiei prin crearea Republicii Populare. Din păcate, aceste evenimente nu sunt deloc oglindite în „Eseuri“ — ceea ce, fără îndoială, le reduce valoarea. Totuşi, dacă se face abstracţie de lipsurile şi de lacunele sale serioase, cartea lui G. Efimov prezintă un material folositor pentru studiul istoriei poporului chinez şi îi va ajuta cititorului sovietic să înţeleaga desfăşurarea evenimentelor din

China, care sunt urmărite cu interes de întreaga lume.

I. FEODOROV

(din „Bolşevic“, Nr. 7, 1950).

N. A. DOBROLIUBOV: Opere alese. Ed. Cartea Rusă, 1950, p. 275.

Apariţia în româneşte a „Operele alese“ ale lui Dobroliubov constituie un eveniment important în viaţa noastră culturală. Este un pas înainte pe drumul cunoaşterii şi adâncirii operelor marilor democraţi revoluţionari ruşi, opere care desvăluie, pe lângă bogăţia de idei, o atitudine fermă în lupta pentru apărarea intereselor maselor populare.

N. A. Dobroliubov, care din cauza condiţiilor vitrege de existenţă, specifice regimului ţarist, a murit la vârsta de 25 de ani, a reflectat în scrierile lui ascuţirea luptei de clasă din epoca în care a trăit, situându-se în mod hotărât pe poziţiile ţărănimii. Epoca în care a trăit Dobroliubov (1836-1861) se caracteriza printr'un avânt extraordinar al luptei ţărănimii împotriva iobăgiei, pentru zdrobirea jugului moşieresc. Revoltetele ţărăneşti se ținneau lanţ. „Intregul mers al dezvoltării economice impunea desfiinţarea iobăgiei“ arată I. V. Stalin în „Cursul Scurt de Istorie a Partidului Comunist (b) al Uniunii Sovietice“. „In 1861, guvernul ţarist, slăbit de pe urma înfrângerii militare suferite în campania din Crimeea şi înfricoşat de „răscoalele“ ţărăneşti împotriva moşierilor, se văzu nevoit să desfiinţeze iobăgia.“¹⁾

Dobroliubov, alături de Cernâşevschi, Belinschi, Herşen şi alţi gânditori progresişti, a fost un luptător înfăcărat pentru desrobirea ţărănimii, pentru realizarea integrală a reformei agrare, împotriva moşierimii reacţionare şi a autocratismului ţarist. În acelaşi timp, el demască mişcarea liberală burgheză, care deşi proclamă necesitatea desfiinţării iobăgiei, era partizana unei reforme parţiale, trunchiate, prin care exploatarea ţărănimii să nu fie desfiinţată, ci doar forma acestei exploatari să

¹⁾ Cursul Scurt de Istorie a Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice, p. 7, ed. III P.M.R., 1948.

fie schimbată. Liberalii, ca și moșierii și țarul, care fu sil'it până la urmă să facă reforma, o făceau numai pentru a îndepărta și potoli mișcarea revoluționară în creștere. Înfrățirea reformei — realizată în întregime în favoarea explcatatorilor — nemulțumi pe țărani. Neavând însă în fruntea lor clasa muncitoare, ei n'au putut porni la lupta hotărâtoare împotriva moșierimii, rămânând astfel mai departe încovoiați sub jugul ei.

Situația economică a Rusiei țariste de pe la mijlocul sec. XIX era caracterizată prin predominarea raporturilor iobage, dezvoltarea capitalismului fiind stânjenită de cătușele feudale. Aceasta explică și faptul că pe când în Apusul Europei apare în 1848 „Manifestul Partidului Comunist“, în Rusia țaristă socialismul științific este încă necunoscut. Dar în această situație economică înapoiată găsim și explicația faptului că marii democrați revoluționari ruși prezintă treapta cea mai înaltă a materialismului premarxist, căci ei cunosc și generalizează experiența revoluționară a maselor muncitoare din Europa, ridicându-se la un nivel mai înalt decât socialismul utopic apusean, tot așa cum depășind materialismul contemplativ al lui Feuerbach și criticând idealismul hegelian, ei încearcă să îmbine concepția materialistă cu metoda dialectică. Dobroliubov, ca și ceilalți democrați ruși, din cauza condițiilor istorice în care a trăit (inexistența capitalismului, și a unui proletariat dezvoltat, etc.), n'a putut da o interpretare materialistă dialectică a fenomenelor sociale. Acest salt calitativ în istoria gândirii universale a fost înfrățuit de către Marx și Engels, creatorii socialismului științific

Atitudinea combativă a lui Dobroliubov, apărarea neîncetată a intereselor celor oprimați, străbăte întreaga sa operă. Aceasta reiese limpede și în articolele cuprinse în „Opere alese“. Pentru Dobroliubov, orice temă este prilej de critică acerbă a țarismului, a iobăgiei, a exploatării și împilării sub orice formă. Fie că se ocupă de celebrul roman al lui Goncarov, într'un articol intitulat „Ce e oblomovismul?“, fie că analizează „Schife din Provincie“ de

Saltăcov-Scedrin, motivul care revine continuu este același: satirizarea defectelor generale ale epocii: indolența, lipsa de simț de răspundere și inițiativă (Schife din Provincie) sau stigmatizarea vechii parazitării pe care o duc cei bogați și a consecințelor pe care le atrage o astfel de viață: incapacitatea fizică și intelectuală, individualism și egoism, etc.

Dobroliubov consideră că putreziciunea societății și mizeria poporului nu se vor menține veșnic. Socialismul este acea fază în care inegalitățile sociale vor dispărea, în care principiul repartiției după muncă va fi atotputernic. Dobroliubov nu reușește însă să descopere căile care pot duce la socialism. El consideră că se poate ajunge la socialism prin obștea țărănească, aceasta fiind germele viitoare societăți socialiste. Dacă în privința căilor de realizare a socialismului, el rămâne încă un socialist utopic, în schimb Dobroliubov este mult superior socialiștilor utopici din Apus, prin aceea că el subliniază rolul important al maselor în înfrățuirea socialismului, respingând totărit posibilitatea realizării socialismului datorită bunăvoinței unei personalități luminate. Antagonismului dintre trântori și oameni activi (printre care socialiștii utopici din Apus îi puneau și pe capitaliști), Dobroliubov îi opune antagonismul dintre bogați și săraci. El arată că existența acestei contradicții duce în mod firesc la vicerea indivizilor, la distrugerea relațiilor familiale. Absolutismul politic are drept consecință transpunerea absolutismului pe plan familial și duce, după cum spune el, la „situația de sclavă a femeii noastre în familie“¹⁾. Iar baza acestei situații de inferioritate a femeii o constituie tot mai dependența ei materială față de bărbat.

Preocupat de aspectele brutale, josnice care întunecă trăsăturile sufletești ale oamenilor în societatea bazată pe exploatare, Dobroliubov scrie articolul intitulat „Impărăția Intunericii“ închinat operelor lui Ostrovski, opere pe care el le apreciază pentru realismul marelui scriitor, pentru faptul că Ostrovski desvăluie în toată goliciunea

¹⁾ Dobroliubov, „Opere alese“, p. 185, ed. Cartea Rusă, 1949.

ei putreziciunea societății. Oropsiții, exploatații, pe care îi vedem trăind în împărăția întunericului „raii țaristi”, sunt transformați de cei puternici, de cei nobili și avuți, în niște ființe la care atitudinea exterioară de supunere și durere duce la o desăvârșită imbecilizare, împletindu-se cu cele mai mârșave înșelăciuni. „Nimic sfânt, nimic curat, nimic drept nu există în lumea aceasta a întunericului: domnia sălbatică, turbată, nedreaptă, a samavolniciei, a isgonit cu totul din cuprinsul ei conștiința cinsfii și dreptății. De altminteri, acestea nici nu pot să existe într-o lume în care samavolnicia doboară la pământ și calcă în picioare cu nerușinare demnitatea omenească, libertatea individului, credința în dragoste și fericire și sfințenia muncii cinsfite”¹⁾.

Dar lucrurile nu sunt niciodată sortite să rămână neschimbate. Noi forțe sociale se ridică, care sunt pline de revoltă față de opreliștele impuse, forțe tinere care se opun vechilor rânduieli rigide și oprimate. „O rază de lumină în împărăția întunericului”, astfel e intitulat un alt studiu al lui Dobroliubov, dedicat piesei „Furtuna” de Ostrovski. Titlul sugestiv exprimă tocmai noile tendințe ce se întrezăresc și-și fac loc în vechea societate. Dobroliubov, este printre puținii care le sesizează. De aceea, apreciază el „Furtuna” căci ea reprezintă tocmai „necesitățile mișcării, proaspăt ivite în mijlocul societății rusești”²⁾ pentru că este un indemn la acțiune hotărâtoare, adresat societății.

Ideile sociale înaintate ale lui Dobroliubov erau întregirea firească a concepției lui materialiste despre lume. Într-adevăr, la Dobroliubov, ca și la ceilalți democrați revoluționari ruși, interpretarea materialistă a lumii se îmbină organic cu o poziție socială înaintată.

La N. A. Dobroliubov, găsim un materialism combativ, care luptă și înlătură concepțiile idealiste, fideiste, misticismul sau agnosticismul. Niciun moment nu vom găsi expunerea prin-

cipiilor materialiste făcută dogmatic sau obiectivist. Expunerea concepției materialiste, Dobroliubov o împletește cu combaterea acerbă a ideilor adverse. Astfel, ridiculizând pe filosofii idealiști ruși, care copiau servil pe Hegel, el arată că „maestrul desăvârșit al logicii abstracte, ei ignorau complet logica vieții și de aceea, considerau ca extrem de ușor orice era ușor de descoperit cu ajutorul silogismelor și în același timp emascuiau îngrozitor întregul vieții în eforturile lor de a-l comprima în tiparele lor logice”²⁾.

Pentru Dobroliubov, materialitatea lumii este incontestabilă, tot așa cum primordialitatea materiei față de spirit i se pare un fapt de netăgăduit. Conștiința omenească, el o consideră un produs al materiei, ajunsă la un grad superior de organizare. Afirmările lui Dobroliubov nu sunt simple previziuni geniale, ci se bazează pe descoperirile fiziologice delat mijlocul secolului XIX, ele au deci un serios fundament științific. Desvoltarea tot mai deplină a științelor naturii, cunoașterea tot mai cuprinzătoare a fenomenelor naturii, l-au făcut pe Dobroliubov să nu se îndoiască de posibilitatea cunoașterii lumii și a legilor ei, opunându-se ferm oricărei interpretări agnostice a lumii. Pentru el, obiectul cunoașterii este lumea obiectivă, materialul cunoașterii este furnizat de lumea existentă în afara conștiinței noastre. Imaginile noastre sunt reflectarea diverselor fenomene reale în conștiința noastră.

Dobroliubov combate hotărât speculațiile goale ale idealiștilor, care încearcă să descopere adevărul prin jocuri abstracte ale minții.

Pentru Dobroliubov adevărul poate fi găsit numai cercetând realitatea vie, în multiplicitatea formelor pe care le îmbracă, adică folosind metoda dialectică. Inșă metoda dialectică nu este valabilă decât în momentul în care ea este eliberată de idealism și se cercetează fenomenele așa cum sunt ele, în materialitatea lor, în legăturile efective pe care le au cu alte fenomene.

La Dobroliubov metoda dialectică se îmbină cu concepția materialistă. La baza interpretării lui materialiste stă

1) Dobroliubov, „Opere alese” p. 149-150, ed. Cartea Rusă, 1949.

2) Dobroliubov, „Opere complete”, vol. IV, p. 58-59, ed. rusă.

legea că materia nu poate fi concepută decât în mișcare; nimic în lume nu e static, însuși repausul este relativ. Mișcarea materiei este o mișcare progresivă; „în natura totul înaintează treptat dela simplu la mai complex, dela imperfect spre ceea ce este mai perfect, dar prețutândeni există una și aceeași materie la diferite stadii de dezvoltare“¹⁾.

Unitatea și interdependența fenomenelor, precum și celelalte principii ale dialecticei, își găsesc o largă întrebuintă la Dobroliubov.

Combătând în același timp dialectica idealistă hegeliană și metoda metafizică, Dobroliubov leagă dialectica de concepția materialistă, făcând astfel un pas înainte față de filosofii premarxiști din apusul Europei; el n'a reușit însă să se ridice până la înălțimea materialismului dialectic, din cauza interpretării idealiste a fenomenelor sociale.

Pe baza concepției materialiste și a ideilor sale social-politice, Dobroliubov conține concepția estetică materialistă, legată de viață, în slujba maselor populare. „Întregul înțeles al artei constă în trezirea forțelor adormite ale poporului“, scrie Dobroliubov, marcând în felul acesta funcția socială a artei. Artă nu este un scop în sine, ea servește pentru îndrumarea și înflăcărea oamenilor, pentru un ideal social. (Și acest ideal, pe care nu-l poate niciodată propaga cum ar vrea el, din cauza cenzurii țariste, este desființarea jobăgiei, a absolutismului țarist, instaurarea unei societăți libere și fericite). Artă își trage seva din cunoașterea realității, a societății în special. Dobroliubov consideră artă ca „o uriașă forță de cunoaștere și transformare a lumii“. Această idee de bază străbate toate articolele străne în „Opere alese“ din traducerea românească, tot așa cum însuflețește întreaga lui operă.

În cele două studii mai sus menționate din „Opere Alese“ anume: „Împărăția întunericului“ și „O rază de lumină în împărăția întunericului“, Dobroliubov își dezvoltă principalele lui idei privind artă și rolul ei,

criteriile de prețuire a opere: de artă, precum și teoria lui despre critica realistă. Actualitatea ideilor lui estetice fiind deosebit de mare și influența lor asupra curentului estetic literar, științifice din țara noastră fiind foarte însemnate, este cazul să ne oprim mai îndelung asupra acestui capitol.

Insistând necontenit asupra rolului pe care trebuie să-l joace artă în societate, de a lumina și a ridica nivelul maselor, Dobroliubov ataca cu înverșunare teoriile false și reacționare despre „arta pură“ sau „arta pentru artă“, subliniind ca nu orice producție artistică este valoroasă. Valoarea unei opere artistice depinde de gradul în care ea ne face să înțelegem problemele sociale și să participăm la viața socială. Nu talentul este acela care hotărăște în ultimă instanță valoarea operei artistice, ci subiectul ales și faptul dacă artistul a reușit să prindă trasaturile esențiale, să reproducă adevăratul proces al realității. Descrierea, minunată chiar, a unui peisaj, nu poate fi niciodată la fel de valoroasă ca reproducerea artistică a evenimentelor ce se petrec în societate. Dar simpla reproducere a realității nu este suficientă; ea trebuie să fie însoțită de înțelegerea adâncă a acestei realități și deci, de luarea unei anumite poziții față de ea. Nimeni nu poate rămâne pasiv față de cele ce se întâmplă în societate și artistul cu atât mai puțin. De aceea, Dobroliubov militează pentru o artă în slujba poporului, care să-i exprime năzuințele și să-l înflăcăreze la lupta împotriva oprămirii. Dobroliubov își ilustrează aceste păreri prin elogierea lui Ostrovski care a reușit să zugrăvească impilarea și asuprirea, dar să exprime și avântul din ce în ce mai puternic al maselor spre libertate. Aceasta este cauza pentru care el îl prețuiește atât de mult pe Ostrovski, scriitorul care a știut să înfățișeze în piesele sale, nu viața acelei minorități care huzurește și exploatează, ci viața înăbușită pe care au trebuit s'o trăiască masele în Rusia țaristă și care a dus în cele din urmă la explozia revoluției.

Dobroliubov atribuie un rol important criticii literare; dar nu acele critice care ținându-se departe de lupta maselor pentru o viață mai bună, se închid în tipare rigide, refuzând să

1) N. A. Dobroliubov, Opere complete, vol. IV, p. 310, ed. rusă.

recungască noul în arta, formele noi ale frumosului, ci acea critică literară care-și înțelege menirea aceea de a sluji poporului.

Critica trebuie să îndrume pe celitor, să-i explice ceea ce nu-i exprimat în operă, să-l desvăluie semnificația intimă a acesteia. În epoca în care cenzura juca rolul de critic literar, scriitorul progresist nu-și putea manifesta liber ideile. Criticului îi „revine misiunea de a explicita, de a scoate în evidență tocmai acest înțeles ascuns al operei.

Luptând împotriva dogmelor prăfuite, împotriva criteriilor „absolute” ale criticii, Dobroliubov desvăluie sensul rodnic practic al criticii realiste ca armă ideologică.

Actualitatea operei lui Dobroliubov este și astăzi vie. El se situează printre acei gânditori care nu pot fi uitați, pentru că sunt legați de ceea ce rămâne mereu valabil și primordial — de interesele și aspirațiile poporului.

În cadrul recente sesiuni a Academiei R.P.R., o comunicare importantă a fost dedicată influenței exercitate de marile democrații revoluționari ruși asupra culturii noastre progresiste din trecut și asupra formării ideologice a primilor răspânditori ai socialismului în țara noastră. Printre ei, un rol însemnat a jucat și Dobroliubov, al cărui nume îl găsim adesea citat în „Criticile” lui Gherea, ca un fondator al criticii realiste ruse.

Dar numele lui Dobroliubov nu este legat numai de trecut, el reprezintă un model viu de luptă neîmpăcată împotriva a tot ce este vechiu și închisat, împotriva artei care nu-și are rădăcinile în năzuințele poporului, împotriva criticii formaliste și estetizante. El reprezintă un exemplu mereu viu de atașament față de popor, de combatere a cosmopolitismului, de valorificare a patrimoniului cultural național.

E. I.-G.

BULETINUL ȘTIINȚIFIC AL ACADEMIEI R. P. R. Științe Istorice, Filosofice și Economico-Juridice. Tomul I, Nr. 3—4 și Tomul II, Nr. 1.

Ultimele două numere ale Buletinului Științific prezintă o serie de comunicări făcute în cadrul Secției de Științe Istorice,

rice, Filosofice și Economico-Juridice a Academiei R. P. R. Tomul I Nr. 3—4 fiind un număr dublu, cuprinde comunicările din perioada Aprilie-Decembrie 1949, iar Tomul II, Nr. 1 — care este de fapt al patrulea număr al Buletinului Științific — se referă la primul trimestru din anul 1950.

Acest ultim număr arată că în ultimul timp s'a făcut un pas însemnat înainte în privința dezvoltării independente a unor secții de știință ale Academiei R. P. R. Constatarea decurge din faptul că numărul din I—III 1950 a apărut acum pentru prima oară numai pentru Seria: Științe Istorice, Filosofice și Economico-Juridice, iar pentru Știința Limbii, Literatură și Artă se organizează scoaterea unui Buletin aparte.

Ca reflectare a acestor schimbări predomină în amândouă numerele, materialul istoric, printre care sunt socotite și științele auxiliare ale istoriei, cum este de exemplu numismatica.

Întră deasemenea în acest domeniu comunicarea introductivă a Buletinului Tomului I, Nr. 3 cu titlul „O pagină de heraldică românească veche”. Acest articol, ocupându-se cu originea stemelor și scuturilor heraldice, indică rolul pe care l-a jucat „obiceul pământului” în lipsa dreptului heraldic scris. Mai arată și faptul interesant al coincidenței decăderii heraldicii cu înrobirea otomană a țării.

Însă lucrarea se mulțumește cu înălțarea suprastructurală a heraldicii. Nu arată fondul și scopul de clasă al heraldicii domnitorilor și boerilor și această necesitate nu se poate rezolva prin observații laterale și generale, de ex. despre „caracterul particular, specific al feudalismului din Ungaria și Polonia”, cu care — după cum spune lucrarea — „heraldica noastră are afinități strănse”.

O altă lipsă vădită a lucrării constă în aceea că nu se ocupă de cauza socială a apariției temelor ou fascii, a figurilor stemelor, a figurilor din sigiliile familiare. În această privință nu-l suficient faptul că autorul comunicării se referă la originea străină a stemelor și figurilor stemelor.

Numismatica este reprezentată în cele două numere ale „Buletinului Științific” prin articolele Prof. Em. Condurachi. În lucrarea intitulată „Un nou tezaur de monete bizantine” autorul, bazându-se pe descoperirea pieselor de aur la săpăturile arheologice dela Măcin, caută

să urmărească drumul dezvoltării și rolul monetelor de aur bizantine pe teritoriul țării noastre. Articolul ajunge la concluzia că circulația monetelor bizantine a avut un caracter predominant și în secolele XIII—XIV în regiunea dunăreană. În această privință, pe lângă faptul că se bizuie pe descoperirea dela Isaccea, autorul se referă și la absența monetelor venețiene și genoveze din trezaurile aparținând veacurilor XIII—XIV.

Referirea autorului la „vechile tradiții” nu întărește însă ipoteza sa.

Predominanța monetelor bizantine, dacă a existat, a trebuit să se bizuie fără îndoială pe factori economici reali, și nicidecum „tradiționali”.

În comunicarea „Vechi monete pontice și importanța lor”, (publicată în numărul din Ianuarie - Februarie-Martie 1950) prof. Condurachi reușește să analizeze mai bine rolul unor monete din punctul de vedere al dezvoltării economice și sociale a populației autohtone din Dobrogea, în legătură cu coloniile grecești, folosindu-se și de rezultatele noilor cercetări arheologice. Comunicarea atrage atenția asupra unor momente remarcabile. Așa de exemplu, asupra faptului că „singurele trezaur importante de monete grecești, pontice sau străine din această perioadă s'au descoperit nu în orașele grecești înșile, ci în interiorul Dobrogei, în așezările autohtone”. Sau, ne face atent asupra faptului că „monetele istorice din secolul IV, prin numărul lor, dovedesc o amplificare a volumului schimburilor comerciale: pe lângă vechile drahme de argint, apar și monete divizionare de argint”.

Pe baza acestor manifestări și a altor fenomene, autorul arată că schimbul comercial s'a dezvoltat și că dezvoltarea producției locale era în progres în secolele III, IV și V î. e. n., autorul susține intensificarea activității meșteșugărești locale prin rezultatele cercetărilor arheologice de până acum.

Autorul arată că creșterea volumului schimburilor era legată de exploatarea tot mai accentuată a sclavilor și a populației sărace din interiorul țării. Dar este o greșală evidentă de a condiționa aproape în mod exclusiv de factori externi, apariția formelor de viață sclavagistă. Aceasta se afirmă în felul următor: Procesul „începuse, e drept, mai de mult, dar nevoia de a acumula cât mai multe bunuri, grâne, sclavi, piei, pentru a le schimba pentru obiectele, armele, podobeale, vasele, vinurile

uleiurile, ștofele, aduse de noi venitii, va accentua exploatarea populației autohtone de către pătura suprapusă, ducând la constituirea unei societăți împărțită în clase și a instrumentului politic al clasei dominante care era statul”. Această poziție greșită se mai repetă, deoarece dintr'un alt pasaj aflăm că, „societatea autohtonă din regiunea respectivă se cristalizează în forme politice sclavagiste, potrivite unui comerț de mai mare amploare”.

În domeniul istoriei trebuie să ne oprim asupra celor două comunicări făcute de Academicianul P. Constantinescu-Iași. Aceste comunicări se ocupă mai pe larg cu existența, rolul și importanța a două organizații antifasciste, care au activat în țara noastră, la inițiativa Partidului Comunist, între cele două războaie mondiale.

Una dintre aceste comunicări este închinată Asociației „Amicii URSS”. Comunicarea arată că cercurile acestei asociații iau ființă la noi în țară încă în anul 1931, anul în care imperialiștii însăpământați de criza din 1929 și cuprinși de furie din cauza succeselor celor dintâi realizări ale planului cincinal au început pregătirea unui războiu antisovietic. Astăzi vedem de asemeni că imperialiștii, în frunte cu imperialiștii americani, înceștați de o nouă criza și însăpământați de creșterea vertiginosă a forțelor socialismului și ale păcii, încearcă deslănțulrea unui nou războiu mondial, dar în condiții cu totul deosebite de situația din anii 1931-1934.

Partidul Comunist din România, conducând lupta revoluționară a clasei muncitoare era și în acel timp cu hotărâre în fruntea mișcării antirăzboinică. Această împletire se exprimă puternic prin aceea că, după cum arată comunicarea Academicianului P. Constantinescu Iași, atât conferința pe țară a sindicatelor de sub conducerea Consiliului General al Sindicatelor Unitare din anul 1931, cât și Congresul al V-lea al P.C.R. din anul 1932 erau preocupate de sarcina organizării luptei contra pregătirilor de războiu antisovietic.

Inițierea legală și dezvoltarea Asociației „Amicii URSS” se pune mai acut la ordinea de zi de către P.C.R. îndată ce guvernul României a fost nevoit, în 1934, să reia relațiile diplomatice cu URSS.

La această constatare a comunicării, mai trebuie adăugat că și luptele revoluționare din 1933 au accelerat și im-

pus apariția deschisă a Asociației și mai ales susținerea ei puternică de o mulțime de adepți din toate colțurile țării, care sunt descrise pe larg în comunicare.

Academician P. Constantinescu-lăși arata formele și fațele legalizării Asociației, programul ei de activitate și baza patriotică și internațională a Asociației care, imediat după constituire, prin Comitetul ei Național a intrat în legătură cu Biroul Internațional, care funcționa în acea vreme la Paris. Paralel cu aceste realizări și cu alte inițiative, se descriu și toate greutățile puse de guvernul regimului burghez-onoșiresc în calea activității Asociației. Guvernul reacționar de atunci împiedecă plecarea unei delegații la serbarile dela Moscova cu prilejul zilei de 7 Noembrie (singur scriitorul Al. Sah'ra a reușit să ajungă acolo), iar când asociația vrea să salute pe prinul ministru plenipotențiar al URSS, venit în țara noastră, guvernul intervine cu disolvarea asociației și a altor organizații antifasciste, însă fără a putea opri lupta Partidului Comunist pentru a răspândi adevărul despre URSS și pentru a întări sentimentele de prietenie ale maselor muncitoare față de țara socialismului.

O altă comunicare a Academicianului P. Constantinescu-lăși se referă la „Liga contra prejudecăților”. Aceasta s'a format de asemenea din inițiativa Partidului Comunist, ca una din variantele sale organizații legale. Ea a apărut în anul 1935 în condițiile procesului fascizării țării, care pe plan ideologic a determinat propovăduirea misticismului și a superstițiilor în rândurile populației mai înapoiate.

În comunicare se relatează activitatea Ligii, care își scoate dela început ziarul ei propriu („Orizont”), organizează ședințe publice și simpozioane, organizează acțiuni împotriva huliganismului, etc. Succesele activității Ligii au ca urmare nu numai simpatia maselor largi, dar și ura crescândă a reacțiunii și autorităților ei. Liga e supusa unui regim de șicane, teroare și provocări. Aceste metode fasciste au sfârșit în fine cu desființarea Ligii, după trei luni chiar dela înființarea ei. Dar existența Ligii a rămas o contribuție serioasă la lupta antifascistă a maselor muncitoare și a intelectualiilor progresiști.

Tomul I, Nr. 3-4, cuprinde introducerea Academicianului Mihail Roller, la programul (proiect) al Cursului Univer-

sitar de Istorie RPR. Introducerea arată ca în program sunt valorificate cuceririle arheologice, mai ales cele din 1949. Introducerea indică unele probleme noi cuprinse în program, dar se constată în același timp că „Programul de față, cu toate elementele noi pe care le aduce, prezintă și o serie de lipsuri, care sunt în mare măsură expresia nivelului încă nesatisfăcător al științei istorice din țara noastră. Aceasta înseamnă că trebuie să depunem o muncă intensă pentru a face față sarcinilor ce ne revin”.

Programul Cursului Universitar de Istorie a RPR publicat în Buletinul Științific era supus între timp discuției organizate la Secția de Propagandă și Agitație a CC al PMR și analizei apărute în „Lupta de clasă”, organ teoretic și politic al CC al PMR, sub titlul „Debaterea proiectului de program al Cursului Universitar de Istorie a RPR la Secția de Propagandă și Agitație a CC al PMR”.

Organizarea discuției și publicarea articolului în „Lupta de Clasă” a însemnat un ajutor deosebit pentru istoricii noștri, pentru asigurarea orientării lor juste în domeniul cercetării științifice, atât debaterea cât și articolul au arătat alunecarea proiectului de program, în unele probleme, „pe o linie obiectivistă”, tratarea insuficientă a unor probleme, ca de ex. rolul slavilor în istoria poporului nostru, ajutorul dat nouă de poporul rus, lipsa concretizării caracterului unor evenimente istorice, precum și alte lipsuri. Debaterea și articolul apărut în „Lupta de Clasă” au arătat că, în fața istoricilor noștri, stau o serie de sarcini importante, care necesită o studiere și prelucrare temenică a criticilor aduse. Desigur, acestea vor ajuta efectiv și la întărirea activității Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei RPR, și totodată și la îmbunătățirea Buletinului Științific.

O altă lucrare istorică s'a mai publicat în „Buletinul Științific”, sub titlul „Frământări sociale la Geto-Daci înainte de cucerirea romană” de Academician C. Balmuș. Scopul lucrării este de a dovedi că Geto-Dacii au fost frământați de mișcări sociale, de înverșunate lupte de clasă. Aceasta se demonstrează însă într-o formă mijlocită, prin dovedirea faptului că la Geto-Daci au existat diferite forme statale care la rândul lor arată și existența claselor antagonice. Ideea lucrării e susținută și cu alte date referitor la apariția sclavajului la Geto-Daci.

Așa, de ex. după Herodot, Tracii își vindeau copiii ca sclavi în alte țări, iar munca ei o considerau ca rușinoasă.

Dar autorul se folosește și de unele date care sunt lipsite de orice bază. De ex. nu se poate concluda existența sclavilor și mai ales ascuțirea luptei de clasă din constatarea generală a lui Herodot, după care Tracii traiau în mizerie. Încă mai puțin se poate face aceasta pe baza povestirii lui Diodor, care pune pe același plan pe regele Dromihete și poporul: („Dromihete, regele Geților, îl arăa lui Lysimah săracia sa proprie și a poporului său“).

Se crează confuzie și prin aceea că autorul, pe la sfârșitul lucrării sale, sare peste unele secole. El aduce anumite date chiar și din vremea lui Burebista, secolul II î. e. n., pe când tot materialul de mai înainte s'a referit la secolele IV—V î. e. n. Este clar însă că n'a putut fi aceeași situație socială la Geto-Daci în aceste două perioade cu totul diferite.

În lucrarea intitulată „Publicarea izvoarelor dreptului românesc scris“ Academicianul Andrei Rădulescu pune problema adunării și publicării izvoarelor dreptului românesc scris până la unificarea legislativă (1865).

Autorul arată că din legile mai importante ale trecutului nu sunt la îndemână edițiile necesare. De aceea spune că „se impune să descoperim tot ceea ce merită calificarea de izvor de drept scris din epoca arătată“, urmând ca astfel de documente să se publice în cadrul unui Corpus.

Arătând că munca aceasta în parte a și început la secția economico-juridică a Academiei RPR, Academicianul Andrei Rădulescu propune metodele ce trebuie să fie aplicate la editarea acestor izvoare. El consideră că izvoarele trebuie grupate în două categorii, una extinzându-se până la punerea în vigoare a Regulamentului Organic, iar a doua începând după această dată.

În propunerile sale, Academicianul Rădulescu indică între altele folosirea manuscriselor originale pentru editarea praxilelor, reproducerea modificărilor și a notelor. În legătură cu categoria a doua, propune publicarea hrisoavelor domnești, a fișelor, a anaforaletor, apoi proiectelor de pravile, a circulărilor, întrebunțările lucrărilor străine, a doctrinelor și jurisprudenței, etc.

În această comunicare se repetă o greșală, sesizată și cu alt prilej în lu-

crările Academicianului Radulescu și a nume: predominarea tehnicității“.

Autorul nu vede în publicarea izvoarelor dreptului scris decât o problemă pur juridică, fara a se arata importanța lor, atât pentru lamurirea unor serii de momente istorice, cat și pentru documentarea desfășurării luptei de clasă din țara noastră.

În aceste două numere de care ne ocupăm, ale Buletinului Științific, a apărut câte un articol de Academicianul Barbu Lazăreanu. Comunicarea „Despre drama vieții lui Eminescu“ reprezintă o contribuție la documentarea în jurul vieții marelui nostru poet. Academicianul Barbu Lazăreanu ridică cu drept cuvânt problema: „Pe vremuri au avut loc discuții dacă boala lui Eminescu a fost ereditară. Rămâne însă chestiunea cealaltă (de căpetenie, se va vedea) a împrejurărilor, în care a trăit cel mai mare poet român“. Comunicarea înșiră o serie de date, precum și marturisirile personale ale lui Eminescu despre aceste vătregi împrejurări pe care le-a creat regimul burghezo-moșieresc. Pentru Eminescu problema cea mai dureroasă cu care a luptat a fost — cum spune autorul — aceea a demnității omenești. „Pe aceasta nu odată i-au înfrânt-o, groaznicela lipsur!“.

O anumită răspundere poartă și Academia veche, „forul cel mai înalt“ de atunci al vieții culturale, pentru lipsurile și umilințele marelui poet, căci „vechea Academie nici măcar n'a luat cunoștință de apariția volumului de poezii al lui Eminescu“. Tocmai de aceea căpătă o importanță mai mare hotărârea Academiei RPR din 28 Octombrie 1948, numindu-l post mortem membru de onoare al Academiei Republicii Populare Române. Acest fapt este „una din răscumpărările pe care timpurile noi te oferă poezului — memoriei lui înalte — pentru atâtea nedreptăți și jigniri făcute lui și poeziei“.

Cealaltă comunicare a Academicianului Barbu Lazăreanu „pentru întocmirea unui lexic monetar românesc“ susține această temă cu o serie de citate din poezia lui Eminescu și din poeziile populare. Comunicarea nu este însă prelucrată în mod sistematic. Concluziile, sunt trase cam la mijlocul articolului, ca să continue apoi cu alte exemple, până la sfârșitul lucrării.

Despre Eminescu a scris și D. Panai-

tescu-Perpessicius în Buletinul Științific „Eminescu și contemporanii”.

Lucrarea redă anumite episoade și aspecte din timpul și mediul lui Eminescu, dar aceasta se face mai mult într-o formă narativă. Din comunicare lipsind analiza condițiilor istorice în care a trăit poetul, nu se spune nimic despre vna regimului burghezo-moșieresc față de Eminescu. Autorul nici n'a încercat să analizeze măcar, pe scurt, din punctul de vedere istoric, perioada în care s'a desfășurat viața și opera marelui poet. Această tratare este idealisă. Cîtim de ex.: „Ca și cum urmărit de ochiul unic al Creatorului... societatea era menită să corecteze neajunsurile unui destin orb, ce nu-și prea alege victimele și în orice caz obligația sa nu mai adăuge suferințelor înnăscute, altele din proprie inițiativă” astfel de tacherii... anticipează acea atmosferă generală de glumă, de șarjă, de bună dispoziție, de epigramă, proprie Junimii”. Mai trebuie precizat că adevărul istoric, nu poate admite afirmații despre „multiplele dovezi de devotament al lui Maiorescu” față de poet. Iar un articol al „Buletinului Științific” și împreună cu articolul însoși, un număr al Buletinului, nu se poate încheia în felul următor: „Căci la fel cu Hyperion, întors la scaunul de faimă al demiurgului — părea un fulger neîntrerupt — Eminescu a durat o luminoasă punte astrală, pe care procesiunile admiratorilor de ieri, de azi și de mâine o vor avea în eternitate”

Ultimul articol din numărul recent al „Buletinului Științific” e scris de Academician Al. Rosetti despre „Limba lui Anton Pann” (1794-1854), în „Povestea Vorbii”. Articolul aduce o serie de amănunte mai mult sau mai puțin interesante despre limba poetului și despre influențele (munteneste, etc.) observate în această limbă. Nu reiese din lucrare drumul dezvoltării lui Anton Pann, și observațiile sunt puse neîncheiat, lucrarea se termină fără concluzii.

Privind în ansamblul lor aceste ultime două numere ale Buletinului Științific, trebuie constatat că ele nu arată progres față de numerele precedente. O serie de comunicări nu sunt încheiate, lipsește din ele elementul analitic, iar unele comunicări, având un caracter narativ, nu-și concretizează concluziile.

Sumarul Buletinului mai arată că în Secția de Științe Istoric, Filosofice și Economico-Juridice, sunt active mereu

aceleași 3—4 persoane, ceea ce duce la o îngustare a activității științifice a Secției.

Buletinul Științific, ca o oglindă a activității Secției, trebuie să dea dovadă de o cotitură în intensificarea activității științifice în acest domeniu, prin abordarea problemelor mai variate și importante și prin activizarea întregului colectiv al Secției.

V. A. VARGA

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIE MEDIE

Anul I Iulie—Decembrie 1950

Apariția primului număr al revistei „Studii și Cercetări de Istorie Medie” se prezintă ca o dovadă nouă a ritmului intensificat al activității Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei R.P.R.

Institutul de Istorie și Filosofie, care a organizat consecutiv, într'un timp scurt, Conferința Arheologilor, Expoziția Arheologică și Conferința Istoricilor Evului Mediu, a adăugat la rezultatele acestor acțiuni — publicarea revistei „Studii și Cercetări de Istorie Veche”, iar acum prin apariția sa, revista „Studii și Cercetări de Istorie Medie”, care îmbogățește seria revistelor noastre științifice.

Scopurile înalte ale revistei, — de a se pune în slujba științei și a progresului, — sunt cu deosebire subliniate prin publicarea Chemării Comitetului Permanent pentru Apărarea Păcii din R.P.R., și a Apelului sesiunii din Stockholm al Comitetului Permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii, în fruntea revistei.

Publicând aceste apeluri, revista „Studii și Cercetări de Istorie Medie” înțelege să amintească încă odată oamenilor de știință, că sarcina lor principală, pe lângă activitatea lor științifică și patriotică, este datorită de a lupta din toate puterile pentru cauza păcii.

Articolele care urmează stau în legătură strânsă și organică cu această Chemare: se reproduce în întregime articolul apărut în „Lupta de clasă” (seria V 3 1950) intitulat „Desbaterea Proiectului de Program al Cursului universitar de istorie a R.P.R. la secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R.”.

Prin aceasta, revista își anunță de fapt programul său de bază, firul călăuzitor al activității sale care nu poate fi rodnică decât prin „însușirea și aplicarea învățăturilor marxist-leniniste pentru înflorirea cuceririlor științei istorice în R.P.R.”.

O altă sarcină fundamentală a oamenilor de știință din țara noastră e scoasă în evidență prin publicarea Hotărârii Prezidiului Academiei R.P.R. cu privire la organizarea activității științifice a Institutului de Energetică al Academiei R.P.R., hotărâre în care se atrage atenția oamenilor de știință asupra primejdiei rușii de problemele practice în activitatea lor științifică. Redând această hotărâre, revista subliniază necesitatea legării științei cu producția, cu întreaga operă a construirii socialismului din țara noastră.

O mare parte a revistei este închinată desfășurării și aprecierii primei conferințe pe țară a specialiștilor în istorie medie și problemelor ridicate la această conferință, de care se ocupă cu o atenție deosebită și ultimul număr al revistei „Voprosi Istoriei” (Nr. 4. 1950).

După o dare de seamă despre Conferință și după Cuvântul de deschidere rostit de Academician Prof. Traian Săvulescu, Președintele Academiei R.P.R., urmează cuvântul rostit de către Academician Prof. P. Constantinescu-Iași, apărut în revistă sub titlul „Problemele conferinței” și care este axat în primul rând în jurul publicării unui Corpus de documente, conținând acele interne inedite din Moldova, Valahia, Țara Românească și Transilvania.

Din rapoartele ținute la Conferință, Revista publică pe cele făcute din partea Colectivului Institutului de Istorie și Filosofie, București, a colectivului „Documente” Iași și a colectivului Institutului de Istorie și Filosofie din Cluj. Aceste rapoarte au înfățișat activitatea colectivelor în strângerea și publicarea documentelor, stadiul transcrierilor și cel al clasării pe categorii, metodele aplicate în muncă, precum și propunerile cu privire la întocmirea Corpusului.

Concluziile trase de Academician Prof. Mihail Roller au scos în evidență rezultatele și învățămintele multiple ale Conferinței.

rea socială din Rusia Galicului și din Polonia în sec. XIII-XIV” scrisă de B. D. Grecov, se ocupă cu problema dacă în Rusia Galicului existau relații sociale inferioare celor din Polonia în momentul includerii Rusiei, Galicului și în această din urmă țară (în secolul XIII-XIV). Grecov combate cu un material bogat și documentat unele teorii greșite ale lui Linnicenco, W. Hejnosz și altora, care susțin, că statul feudal polonez era bazat pe regimul „stărilor” — regim care — după el — n’ar fi fost cunoscut în vremea aceea în Rusia.

Arătând că nu se poate accepta un punct de vedere diferit pentru Polonia și pentru Rusia, Grecov desvăluie confuzia completă a tuturor acestor istorici cu privire la caracterul orânduișii feudale. Grecov subliniază pe baza analizei facute de Lenin, că în societatea sclavagistă și feudală, deosebirea dintre clase se exprima și prin împărțirea populației în stări, cât și prin stabilirea unui loc juridic special pentru fiecare clasă.

Linnicenco și ceilalți au pornit dela faptul că în Rusia n’au rămas acte în legătură cu stările, trecând peste faptul că în Rusia chievliliană au existat însă relații feudale, că este dovedit că din acel timp regimul moștenirii proprietăților funciare și că cinești dispuneau atât de pământul lor domonial, cât și de cel al Statului. Deci a existat pe deplin condiția și posibilitatea dăruirii pământurilor, împreună cu așa numitul „jus ducal”. Aceste momente precum și sensul material al expresiei „cînste și putere”, sau luptele crâncene duse între „boierimea puternică și puterea cnezilor” în cnezatul Galicin-Volhinea dovedesc cu prisosință existența și chiar tăria relațiilor feudale și odată cu acestea a regimului stărilor.

Pe baza multor date, Grecov ajunge la o serie de concluzii importante, dintre care amintim aceea după care, atât în Polonia cât și în Rusia Galicului era atunci un regim feudal cu același mod de conducere și exploatare a țăranilor dependente. Și bineînțeles: „întreaga Rusie cunoștea de mult regimul „stărilor” sociale, clasele feudalismului fiind și „stări” sociale.

Studiul lui Grecov reprezintă îndrumări prețioase pentru cercetătorii orânduișii feudale din R.P.R. Metoda lui Grecov, felul lui de argumentare și documentarea arată că se pot lămurii problemele deosebit de importante eventual și în

Revista cuprinde o serie de studii istorice. Lucrarea intitulată „Organiza-

lipsa actelor scrise. Existența feudalismului a trebuit să însemne și la noi existența „starilor”. Studiarea drepturilor și a puterii domnilor, a daruirii și moștenirii pământurilor, a relațiilor între domni și boieri poate să ajute mult pe istoricii noștri în cercetarea acestor probleme.

Studiul semnat de I. Ionașcu înfățișează unele momente ale procesului acumulării primitive a capitalismului din țara noastră. Este vorba de rapirea sistematică a pământurilor moșnenești din satul Brănești, rapire pusă la cale timp de ani de către boierul Diamandi Cărpenișeanu.

Numitul fiind administratorul financiar (sameș) al județului Dâmbovița, si-lește pe moșneni, sub diferite pretexte de șantaj, întemnițări, bătaii și amenințări ca să-i cedeze pământul lor.

Autorul înfățișează jaful săvârșit de către boier pe baza unor serii de documente și declarații ale celor jefuiți. Dar ar fi fost de dorit ca alături de înșirarea faptelor, lucrarea să fie tratată mai analitic, iar problema să fie lărgită. Despartirea țaranilor de moșneni, de mijloacele lor de producție ar fi trebuit să fie legată cu existența sticlăriei, unde „lucrău ca postului unii țarani din Brănești” după cum spune însuși autorul. În legătură cu aceasta ar fi putut fi valorificată și declarația lui Androne Popescu, care după înscălirea zăpădăritului spunea: „nu m'au lăsat tot la acel stăpân până când mi-au luat toată moșia. apoi m'am dat scutelnic la sticlărie.... cum asemenea iarăși am luat și moșia lui Ion Popescu, unchiu-mieu, căci el se afla la sticlărie, ci cu făgăduiala, ca să-l facă om al lui i-am luat moșia și i-am slujit d-lui mai un an fără nici o plată și până i-am luat moșia, apoi i-am apucat stăpânul sticlăriei de am plătit din urmă, rămânând el păgubaș și de moșie și de munca lui”. Autorul citează acest pasaj dar fără comentarii...

Făcând abstracție de această lipsă, autorul știe însă să scoată în evidență rezistența crescândă a țăranilor.

Dintr'o altă perioadă a evului mediu și dintr'o altă regiune a țării sunt arătate aspecte ale luptei de clasă în lucrarea lui Al. Dobosi „Din frământările cailor de aurari din Cluj și a doua jumătate a veacului al XVI-lea”. În această lucrare sunt înfățișate unele momente

din lupta cailor de aurari din Cluj și anume din anul 1573 și 1576, lupte împletite cu concurența aurarilor din Cluj și Sibiu.

Luptele din 1576 au întrunit următoarele trasături: 1) lupta împotriva patronilor proprii, 2) pentru revendicări materiale și 3) solidaritatea tuturor cailor. Un moment marcant în desfășurarea acestor evenimente l-a constituit faptul că de astă dată patronii nu s'au mai mulțumit cu metodele obișnuite ale breslei pentru aplanarea divergențelor, ci au recurs la „slugii orașului”, reprezentanții claselor exploatoare din statul feudal pentru reprimarea brutală a luptei cailor, aruncând în temniță pe conducătorii acestora.

În articol este prezentat un material documentar foarte valoros, dar prelucrarea materialului ar fi trebuit să cuprindă un cadru mai larg, înfățișându-se tabloul raporturilor economico-sociale din acea vreme. Deasemenea, este o lipsă faptul că autorul nu a sesizat îndeajuns faptul important pe care îl reprezenta folosirea metodei de constrângere statală de către patronii exploatare.

— Articolul înscălît de Octavian Iliescu „Monete vechi românești”, cercetează condițiile apariției monetelor românești care datează cam din secolul XIV.

Autorul constată însă că aceasta nu e o dată sigură. Din articol este de reținut precizarea după care Vlaicu Vodă pornește la baterea monetelor românești, îndata ce Basarab a întrunit sub conducerea sa cnezatele și voevodatele românești și a asigurat independența Valahiei.

Pe lângă aceste condiții a mai contribuit și faptul dezvoltării legăturilor comerciale din Transilvania și din centrele din Sudul Dunării.

Nu este lipsită de interes prezentarea condițiilor internaționale în care apar monetele muntene. După cum arată autorul, aceasta s'a întâmplat tocmai în momentul când comerțul internațional intrase într'o fază nouă, marcată prin deprecierea dinarului feudal și crearea unei noi valute: grosul de argint, care corespundea mai bine noilor necesități economice.

Monetele bătute de Vlaicu Vodă se bat — în parte și ele — în forma nouă de gros și în parte în forma veche de dinari.

Aceste monete s'au găsit risipite la noi pe o întindere mare. Este deosemena mare și numărul c lecțiilor (publice și particulare) existente, de monete românești. De aceea, autorul crede că este necesară întocmirea unui corpus al tuturor acestor monete, ceea ce ar contribui la lămurirea anumitor probleme istorice.

— În articolul intitulat „Folosirea documentelor istorice la școala medie”, I. Culjinski tratează o importantă problemă pedagogică. Enumerând pe unii profesori ruși de istorie dinaintea de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie care au recunoscut însemnătatea folosirii documentelor în predarea istoriei, autorul arată poziția greșită a acestora, care în același timp îlgăduesc rolul calauzitor al profesorului în predare. Documentul istoric este de fapt un element necesar pentru pregătirea profesorului și un mijloc auxiliar pentru elevi, dar numai pe lângă celelalte izvoare principale de însușire și anume: expunerea profesorului și textul manualului.

Culjinski trece în revistă lipsurile de documente care pot fi folosite precum și metodele întrebunțării acestora; autorul arată că trebuie dat atenție și documentelor cu caracter narativ. De asemenea este important de a folosi într'un mod mai atractiv documentele cu caracter economico-juridic.

Desigur că folosirea documentelor cere dela profesor o rezervă de timp pentru pregătirea lui personală. Dar renunțarea la folosirea documentelor, din cauza aceasta, ar însemna o mare greșeală metodică, căci, constată cu drept autorul, „adevăratele cunoștințe din domeniul istoriei sunt numai cunoștințele care decurg din documente istorice”.

— În acest număr al revistei găsim și o lucrare mai dezvoltată și documentată despre marii dregători în sigiliile secolelor XVII-XVIII.

Sigiliile îi prezintă pe boieri în funcțiunea lor și arată că ei purtau toiege, pe care le primeau dela domn la intrarea în funcțiune drept însemn al dregătoriei. Ele reproduc și costumul oficial al boierilor (caftanul cu guler...) în ceea ce privește arta gravării, aceasta se dovedește a fi mai înaintată pe sigiliile iconografice din Țara Româ-

neasca. După forma lor, în majoritate sunt sigiliile mari, aplicate mai mult pe „carți” (este vorba de începutul secolului al XVII-lea) păstrând formula finală în slavonește până la mijlocul aceluia secol.

Cu privire la fondul social al acestor sigilii, autorul conchide că apariția celor mai vechi și mai numeroase sigilii iconografice în Țara Românească, înseamnă „expresia unui moment deosebit de forță și înălțare a clasei boierești, în epoca feudală”.

Articolul ce urmează da descrierea fiecărui sigiliu în parte, după clasificarea următoare: Marii bani ai Craiovei, Marii vornici ai Țării Românești, vornici de poarta din Moldova.

Unul din valoroasele studii din revistă este lucrarea lui G. S. Ardeleanu „Știri privitoare la istoria țărilor române, în corespondența împăratului Rusiei, Petru I”. Studiul marchează o contribuție bine venită la istoria relațiilor româno-ruse. Autorul prezintă (în anexă) în limba română, o parte din „Scrisorile și hârtiile lui Petru cel Mare”, prezentând astfel o mulțime de documente și date inedite, și până acum la noi nevalorificate.

Materialele documentar se referă la o perioadă importantă și anume, deceniul premergător alianței româno-ruse și luptei dela Stănilești. Din articol reiese că la cele șapte volume ale scrisorilor și hârtiilor lui Petru cel Mare s'a lucrat în Rusia, începând din anul 1872 până în 1918. Istoriei burghezi din țara noastră nu cunoșteau de loc acest izvor de neprețuit pe care de abia Istoriografia sovietică l-a putut aprecia la justa lui valoare.

Autorul studiului nu s'a limitat la comunicarea documentelor și la publicarea seriei de documente respective, ci a consacrat un capitol întreg analizei perioadei din care datează aceste „scrisori și hârtii”; el arată că sfârșitul veacului al XVII-lea a însemnat de fapt o schimbare serioasă în raportul de forțe din Răsăritul Europei și din Europa Centrală. În afară de datele importante referitoare la Rusia, Moldova și Valahia, studiul se extinde și la o serie de momente din Transilvania, precum și la anumite momente în legătură cu tratativele duse de Petru cu Francisc Racoți.

Anexa însăși cuprinde 106 traduceri, cu note explicative. Aceste documente

vin să confirme din nou faptul — subliniat de către autorul studiului — că într'adevăr: „trecutul țării noastre nu poate fi considerat și interpretat decât alături de trecutul poporului rus“.

— Prezintă interes problema ridicată în ultimul articol al revistei intitulat „Bulgaria în Nordul Dunării în veacurile al IX—X-lea“. Neglijarea cercetării acestei probleme în trecut era determinată de negarea influenței politice și sociale a Slavilor în Dacia. Unii istorici ruși indicau de mult principalele izvoare pentru studierea acestei probleme. Iar dintre istoricii sovietici, N. Derjavin susține acum hotărât existența stăpânirii bulgare în Dacia, în veacurile IX—X.

Autorul articolului și-a propus să contribuie la lămurirea acestei probleme importante în legătură cu căderea statului avar. Se arată că în vremea Hanului Crum al Bulgariei (sec. IX), această stăpânire a cuprins și Transilvania. Izvoare bizantine vorbesc de asemenea de „Bulgaria de dincolo de Dunăre“ unde Crum colonizează zeci de mii de oameni dintre locuitorii regiunii orașului Adrianopol. Alte izvoare dau date și mai concrete. Așa de ex. este vorba de vânzarea sării în Moravia de către Bulgari, sare care nu era extrasă decât din salinele din Transilvania de Nord (inclusiv Maramureș). Mai poate fi menționat pasajul vechiului cronograf rus, care vorbește de „Bulgarii care locuiesc la Istru (Dunăre) pe amândouă malurile și pe care-l numesc Duncu“. Este de remarcat și faptul că la căderea Moraviei Mari, rămășițele populației „au fugit la popoarele vecine la Bulgari...“, a căror stăpânire în Dacia a ținut cam un veac și jumătate.

O altă latură a chestiunii este originea liturghiei slave la Români. Articolul arată, că trecerea acestei liturghii la Români s'a făcut tocmai în vremea stăpânirii politice a Bulgarilor în Dacia. Această constatare e susținută de unele argumente, din care reținem: înrădăcinarea liturghiei slave a premers cuceririi ungurești, căci liturghia slavă nu s'ar fi putut introduce sub stăpânirea sfântului Ștefan, regele Ungariei; terminologia religioasă slavă din limba noastră este împrumutată din bulgară; introducerea liturghiei slave la Români a fost posibilă numai atunci

când trăiau aci Slavii, care vorbeau limba veche bulgară.

Lucrarea are și unele lipsuri. Autorul n'a acordat atenție formelor sociale ale vieții din acea vreme.

— Din rubrica „Note și Recenzii“ trebuie subliniată recenzia scrisă de L. Lăzărescu Ionescu. Aceasta, ocupându-se cu un document din anul 1608, dovedește mai pe larg că și femeile erau vândute ca vecine, rumânirea generală a femeilor era deci posibilă. Este apoi prezentat un document din anul 1559, care dă seamă de fuga echipajului complect, format din Vlahi, a 62 de corăbii care transportau orz dela Brăila la Nicopole. Aceștia au părăsit corăbiile la vestea morții lui Mircea Ciobanul, ceea ce denotă o manifestare interesantă a luptei de clasă în acele condiții istorice.

Ultimele două recenzii se ocupă de două lucrări ale lui A. S. Orlov, regretatul academician sovietic. Una este intitulată „Povestire despre pălcul lui Igor, ed. a II-a complectă“, care este „cel mai venerat monument al trecutului rus“, datând din veacul al XII-lea. Cealaltă lucrare a lui Orlov este închinată personalității marelui cneaz din Kiev, Vladimir Vsevolodovici, (supranumit „Monomahul“).

Având în vedere întregul conținut al primului număr al revistei „Studii și Cercetări de Istorie Medie“, putem constata că s'a realizat un bun început. Cuprinsul acestui număr dovedește hotărât că el a fost întocmit cu grijă. Redacția a reușit să prezinte istoricilor și publicului larg o serie de probleme variate și importante. Nu ne îndoiim că revista va căuta în viitor să elimine slăbiciunile constatate la acest număr.

A. V.

ANALELE ROMANO-SOVIETICE :
Seria Istoria-Filosofie (Nr. 3, Aprilie—Iunie 1950.

Numărul 3 al Revistei Analele Româno-Sovietice, seria istorie-filosofie, apărut de curând, se deschide cu articolul „Cea mai ascuțită armă a leninismului“. Studiul lui Kamari își propune să arate și să accentueze importanța internațională a lucrării lui I. V. Stalin, „Despre bazele leninismului“.

lucrare pe care, cu drept cuvânt, o socotește ca fiind una din cele mai ascuțite arme ale leninismului.

Apărută cu puțin timp după moartea lui Lenin — lucrarea lui I. V. Stalin are drept scop de a expune ceea ce a adus Lenin nou și deosebit în dezvoltarea teoriei marxiste.

În condițiile concrete de după moartea lui Lenin, într-o perioadă în care abia se schișaseră primele succese în opera de refacere a industriei și a economiei rurale, distruse în urma primului război mondial, iar mai târziu în timpul intervenției și al războiului civil, generalizarea și dezvoltarea de către I. V. Stalin a leninismului a avut o importanță cu totul deosebită.

Dușmanii poporului muncitor — troțchiștii, zinovieviștii, buhariniștii și alți agenți direcți ai imperialismului, au folosit aceste împrejurări pentru a deslănțui un nou atac mișelesc împotriva partidului. În același timp, renegații socialismului, Kautski, Bauer et comp., încercau tot ceea ce puteau să încerce, ca să denatureze și să calomnieze leninismul.

Demascarea și zdrobirea troțchismului, reducerea la neant a „teoriilor” kautskiste, expunerea conținutului esențial al leninismului, păstrarea unității partidului, erau o condiție necesară pentru a asigura construirea socialismului în Uniunea Sovietică.

I. V. Stalin a strâns partidul în jurul majorității leniniste a C.C., a organizat zdrobirea troțchismului și a condus poporul sovietic la victorioasa bătălie a construirii socialismului.

Dar, în același timp, I. V. Stalin, prin prelegerile sale, „Despre bazele leninismului” a îndeplinit și sarcina cea mai importantă a momentului pe tărâmul ideologic. El s'a dovedit a fi odată mai mult „cu adevărat perfectul, cu adevărat atotcuprinzătorul urmaș și continuator” (Chirov) al operei lăsată de Lenin.

Pe bazele marxismului creator, I. V. Stalin, pe lângă faptul că sistematizează și generalizează leninismul, îmbogățește opera lui Lenin cu teze noi.

„Despre bazele leninismului” — subliniază autorul studiului — fundamentează teoretic căile pe care trebuie să meargă Partidul Bolșevic, urmând directivele leniniste.

Lucrarea lui I. V. Stalin începe cu definirea leninismului — ca marxism al

epocii imperialiste și al revoluției proletare — definiție care desvăluie bazele istorice materiale ale leninismului și, în același timp și legațura organică dintre leninism și învățătura lui Marx, accentuând că leninismul este marxism creator și înlăturând revizionismul, care încerca să nimicească însăși esența revoluționară a marxismului.

Mai departe, I. V. Stalin arată că leninismul are o însemnătate internațională deosebită, că leninismul este cea mai înaltă realizare a culturii ruse și universale. De aci, concluzia necesară că leninismul este învățătura internațională a proletariatului din toată lumea.

Desvăluind adevăratele rădăcini istorice ale leninismului, I. V. Stalin a dat o lovitură distrugătoare ideologiei cosmopolitilor fără neam, care denaturau marxism-leninismul, care negau legațura lui cu cele mai bune tradiții naționale, democratice, revoluționare.

În prelegerile „Despre bazele leninismului”, I. V. Stalin caracterizează admirabil metoda leninismului, spiritul ei critic și revoluționar, forța lui revoluționară, transformatoare, esența lui creatoare, determinată de împrejurările istorice concrete în care el apare.

Autorul studiului scoate în evidență și subliniază faptul că I. V. Stalin e primul dintre marxști care a arătat că metoda leninismului nu este o simplă reproducere a metodei revoluționare a lui Marx, a dialecticii lui materialiste, ci o dezvoltare și o concretizare a acestei metode. Caracterizarea stalinistă oferă o nouă înțelegere a leninismului, subliniind în special legațura organică dintre teorie și practică, dintre filosofie și politică, dintre știință și activitatea revoluționară de partid.

Metoda leninismului, s'a definitivat în luptă cu oportunistele internaționale ale II-a, ale cărei dogme și scheme fără viață încercau să înlocuiască teoria bine încheiată a marxismului.

În condițiile contemporane, subliniază Kamari, social-democrații de dreapta merg pe urmele înaintașilor lor oportuniști. Sub steagul „democrației” și „socialismului”, ei propagă, în mod cinic și mârșav, fidelismul, rasismul și naționalismul pentru a sluji cât mai bine pe stăpânii lor imperialiști. Practica revoluționară, desminte, însă, în mod hotărât minciunile apologetilor reacțiunii imperialiste.

După aceasta expunere și caracterizare multilaterală a leninismului ca teorie, I. V. Stalin trece la înfățișarea conținutului leninismului. Înainte de toate, arată-I. V. Stalin, problema centrală a leninismului, ca teorie revoluționară a proletariatului, este problema cu cerința și menținerii puterii de Stat — problema dictaturii proletariatului și nu problema țaranei ca cum afirmau ca l mniatorii troțchiști.

Teoria leninist-stalinista a dictaturii proletariatului și a revoluției proletare are o însemnătate internațională din cele mai mari; ea înarmează pe comuniștii din toate țările cu o arma puternică, invincibilă, în lupta pentru putere a clasei muncitoare. Victoria comunismului, subliniază autorul studiului poate fi cucerită numai sub îndrumarea acestei teorii. Acest lucru este sugestiv confirmat de apariția și dezvoltarea țărilor de democrație populară.

Dupa problema centrală în leninism, a dictaturii proletariatului, sunt tratate: problema aliaților și a rezervelor (problema țaranească și problema național-colonială) și problema strategiei și a tacticii.

I. V. Stalin a generalizat și a dezvoltat concepțiile leniniste privitoare la problema țaranească și la cea național-colonială, a arătat însemnătatea deosebită ce o au în leninism, zdrobind „teoriile” menșevice și troțchiste.

De asemenea mergând pe linia leninismului, a arătat că problema națională nu poate fi rezolvată decât numai în legătură cu revoluția proletară și pe bazele ei, și că drumul victoriei revoluției în Apus trece prin alianța revoluționară cu mișcarea de eliberare a coloniilor și a țărilor dependente, împotriva imperialismului. China confirmă aceasta prognoza stalinistă. Ceea ce trebuie arătat, subliniază Kamari, e faptul că numai comuniștii luptă pentru eliberarea totală a națiunilor de sub jugul imperialismului și pentru unitatea lor, pe baza liberului consimțământ și a deplinei egalități în drepturi. Teza aceasta definește poziția partidelor comuniste în lupta lor pentru independența popoarelor, împotriva imperialismului american și englez. Autorul releva ca, în prezent, social democrații de dreapta, ca lacheii ai imperialiștilor, îi ajută pe aceștia în lupta lor pentru dominația lumii. Ca odioși ațățători la războiu, asocial-democrații de dreapta

sunt unellele de propagare a cosmopolitismului, arma perfidă a imperialismului, menită să submineze suveranitatea și independența popoarelor, în scopul subjugării acestora de către imperialiștii anglo-americani. Rezolvarea problemei naționale, înfaptulă de partidul lui Lenin și Stalin, este un îndreptar sigur pentru activitatea partidelor comuniste frățești.

În capitolul despre strategie și tactică, I. V. Stalin dă o definiție clasică a esenței și sarcinilor strategiei și tacticii revoluționare a leninismului, ca știința a conducerii luptei proletariatului. În strategie și tactică, subliniază Kamari, se vede caracterul de acțiune al filosofiei marxist-leninistă, al metodei sale revoluționare, îndreptată direct spre transformarea lumii.

I. V. Stalin încheie geniala sa lucrare „Despre bazele leninismului”, printr-o profundă sintetizare a învățăturii leniniste despre partidul revoluționar, ca partid de tip nou, conducător al luptei proletariatului pentru luarea puterii și construirea socialismului.

Tezele expuse și dezvoltate în această lucrare a lui I. V. Stalin își păstrează, prin caracterul lor internațional, marea lor actualitate, ele fiind actuale azi și rămânând actuale pe întreaga perioadă a construirii socialismului pe scară mondială.

* * *

Leonov, în studiul „Clasicii marxism leninismului despre obiectul materialismului dialectic”, scoate în evidență importanța obiectului materialismului dialectic pentru înțelegerea justă a rolului conducător al filosofiei marxiste, pentru lupta împotriva obiectivismului, pentru partinitatea bolșevică în știință și în toate domeniile activității ideologice.

Ca orice altă problema filosofică, problema obiectului însuși al filosofiei, își are condiționarea sa de clasă, de partid.

Ea a fost, în toate timpurile, abordată din punctul de vedere al claselor, al sarcinilor acelor clase, a căror ideologie era filosofia respectivă. Așa se explică de ce problema obiectului filosofiei lua diferite forme în epoci diferite și primea un conținut cu totul deosebit.

Idealismul de pilda. rezolvând în chip

denaturat problema fundamentală a filosofiei, denaturează implicit însuși obiectul filosofiei.⁴

Din poziția falsă a idealismului, obiectul filosofiei e constituit din ficțiuni absurde, speculații mentale, divagații demente, iar în ceea ce privește ațut dinea filosofiei față de diferitele științe, ea se manifesta ca un dușman al a restora. Filosofia burgheză contemporană face tot ce poate pentru falsificarea rezultatelor științei de azi. Rolul filosofiei idealiste, în societate, e să corupă conștiința oamenilor în lupta lor împotriva naturii și să slujească exploatarea de clasă. În acest scop, ea plasează obiectul filosofiei „mai presus” de viața materială „treacătoare”, „mai presus” de lupta de clasă, narcotizând conștiința oamenilor cu otrava ideologiei mistice, descompusa cu ajutorul religiei.

Aratând care este poziția materialiştilor premarxiști față de obiectul filosofiei, Leonov conchide ca problema fundamentală a filosofiei, ei o rezolvau în sensul că materia este primară iar conștiința derivată (studiul naturii, al materiei, ca obiect al filosofiei), însă priveau această relație îngust și unilateral.

Marxismului, accentuează Leonov, îi revine sarcina să creze o concepție nouă asupra obiectului filosofiei. Obiectul științei filozofice, a materialismului dialectic arata concepția marxistă, este legat în mod organic de interesele fundamentale de clasă ale proletariatului, de marea lui misiune istorică. Marx și Engels, îmbinând materialismul și dialectica în explicarea naturii și societății, au creat o concepție calitativ nouă despre lume. Ei au rezolvat problema fundamentală a filosofiei, în toată cuprinderea ei, atât din punct de vedere a conținutului cât și al formei. Astfel, subliniază Leonov, înțelegerea materialist-dialectică a problemei fundamentale în filosofie constituie obiectul materialismului dialectic ca știință filozofică.

Engels, în „Ludwig Feuerbach și sfârșitul filosofiei clasice germane”, ca dealtfel și în alle opere ale sale, definește materialismul dialectic ca știința despre legile cele mai generale ale dezvoltării naturii, societății și gândirii. Autorul studiului arată ca în marxism, problema raportului dintre existență și gândire capătă caracterul pro-

blemei corelației dintre dialectica obiectivă și dialectica subiectivă. Și tocmai deaceia, dialectica marxista coincide cu teoria marxistă a cunoașterii.

Intemeietorii marxismului au aratat că dialectica și materialismul constituie o unitate indisolubil legată, în sa, observă Engels, legile dialecticii, deși identice în conținut, diferă ca i rma.

Teza lui Engels despre dialectica obiectivă și subiectivă (analogia lor) a fost dezvoltată mai departe de Lenin în „Materialism și empiriocriticism”, „Caete filozofice”, lucrări în care dă o fundamenteare multilaterală dialecticii, ca teorie marxista a cunoașterii (arătând coincidența între logica, dialectică și teoria cunoașterii, în filosofia marxistă). Aceste teze ale lui Lenin reprezintă dezvoltarea mai departe a învățaturii lui Marx și Engels cu privire la obiectul filosofiei.

I. V. Stalin, dezvoltând teza lui Engels și Lenin, definește materialismul dialectic ca unitatea metodei și a teoriei, interpretând dintr'un punct de vedere nou natura concepției marxiste-niste despre lume.

Ceea ce face ca marxismul să fie o rasturnare revoluționară în filosofie, subliniază Leonov, e fundamentearea teoretică a necesității transformării lumii, sarcină ce decurge din înțelegerea marxist-leninistă a obiectului filosofiei. Clasicii marxism-leninismului ne învață că nu-l de ajuns sa cunoaștem legile dezvoltării naturii ci trebuie să le stăpânim, nu este destul să cunoaștem necesitatea obiectivă, ci trebuie să știm s'o dirijăm.

Spre deosebire de vechea filosofie materialista, contemplativa și, incapabilă să înțeleaga procesul social istoric, știința filozofica marxistă este aceea care, pe baza dialecticii materialiste, înțelegând și apreciind însemnătatea practicei revoluționare a clasei muncitoare, a ridicat materialismul pe o treaptă nouă, extinzându-l și în domeniul vieții sociale.⁴ Ceea ce deosebește radical materialismul dialectic marxist de celelalte sisteme filozofice ce l-au precedat, arată Leonov, constă în faptul ca, prezentând o înțelegere justă a realității inconjurătoare, el dă totodata o orientare revoluționară justă pentru transformarea acestei lumi, servește ca bază teoretică pentru activitatea practică de transformare revoluționară a orândurii capi

taliste în cea comunistă. Astfel, prin unitatea dintre teoria revoluționară și practica revoluționară, se exprima caracterul de partid al obiectului filosofiei. Clasicii marxism-leninismului au arătat că materialismul dialectic include partinitatea proletară, obligând, ca, în aprecierea oricărui eveniment, să ne situăm direct și deschis de partea punctului de vedere al proletariatului. Lenin și Stalin, subliniază autorul studiului (sunt exemple de partinitate în filosofie. Toate operele lor sunt legate de sarcinile politice ale proletariatului și au fost create în legătură cu diferite probleme ale practicii revoluționare, pe care le-au rezolvat.

Ceea ce deosebește filosofia marx-stalinistă de sistemele ce au precedat-o, este spiritul ei critic revoluționar. Marxismului îi este proprie acțiunea. Sarcina lui este să transforme lumea, accelerând procesul istoric și respingând orice înțelegere fatalistă a dezvoltării.

Rolul revoluționar al acțiunii, în epoca lui Lenin și Stalin a devenit și mai actual. Factorul subiectiv, arată Leonov, câștigă în importanță, promovând pe primul plan necesitatea influenței partidului marxist-leninist asupra mersului dezvoltării istorice, ridicând pe primul plan factorii, conștiința și spirit de organizare. Și cu cât ne apropiem spre comunism, creșterea importanței factorului conștient se intensifică. Lucrările lui Lenin și Stalin fundamentează noul rol al factorului conștient. Ei au pus pe primul plan acțiunea, determinată fiind și de lupta împotriva oportunistului și a tuturor varietăților „teoriei” spontaneității, (fatalismul economiștilor, menșevicilor, și al reprezentanților arpei stângi din Internaționala a II-a, care exagerau rolul factorilor obiectivi).

Social-democrații de dreapta de azi stau pe aceeași poziție cu înaintașii lor oportuniști și încearcă să îndepărteze proletariatul de la acțiunea revoluționară.

În legătură cu fundamentarea noțiunii de acțiune, Lenin și Stalin au promovat problema posibilității și a realității, ca una dintre verigile principale ale categoriilor dialecticei materialiste. Importanța practică, nouă, a acestui probleme stă în faptul că ea este o armă puternică în lupta împotriva fatalismului, indicând condițiile vic-

toriei noului asupra vechiului, subliniind rolul factorului subiectiv în opera de transformare a posibilităților în realitate. Posibilitatea nu poate să se transforme în realitate — ne nvață I. V. Stalin — de cât prin luptă. Posibilitățile multiple ale sistemului sovietic sunt transformate în realitate, prin munca și lupta poporului sovietic. Condițiile obiective pentru aceste transformări sunt rezultatul acțiunii viguroase a proletariatului și-a partidului acestuia. În felul acesta, Partidul (Bolșevic conduce mersul dezvoltării istorice, ținând seama de condițiile obiective, pe care le influențează și le modifică în direcția dictată de interesele comunismului.

Teoria marxist-leninistă despre atitudinea critică revoluționară față de realitate, subliniază Leonov, a arătat științei sovietice că scopul ei final nu este stabilirea legilor fenomenelor, ci intervenția activă în mersul lor, dirijarea fenomenelor. Biologia micruinistă întrușchipează în mod viu caracterul de eficiență și transformare revoluționară a lumii.

Revoluția înfrăptuită de marxism, în înțelegerea obiectului filosofiei, a dus, arată Leonov, la schimbarea radicală a raportului dintre filosofie și celelalte științe. În totală opoziție față de sistemele idealiste și metafizice, care considerau filosofia a fi deasupra celorlalte științe, (supraștiință), întemeietorii marxismului au stabilit că filosofia marxistă, prin structura și poziția ei, a încetat de a mai fi o știință a științelor, pentru a deveni o știință propriu zisă.

Filosofia marxistă, subliniază Leonov, ca și celelalte științe studiază lumea materială. Dar dacă științele speciale studiază formele particulare ale mișcării materiei, laturile realității materiale, filosofia marxistă studiază lumea materială din punct de vedere al unității ei, ea desvăluind legile universale ale mișcării și dezvoltării în natură, societate și gândire.

De asemenea, clasicii marxismului au stabilit raporturi juste între metoda dialectică materialistă și metodele celorlalte științe. Ei au arătat, spune Leonov, că legile dialectice materialiste sunt generalizarea mișcării materiei în toate formele existenței sale. De aci, caracterul ei general și valabilitatea ei pentru oricare știință. „Spre

deosebire de sistemele filosofice din trecut, filosofia marxistă, ne învață I. V. Stalin, nu este o știință deasupra tuturor celorlalte, ci un mijloc de cercetare științifică, o metodă comună tuturor științelor naturii și sociale și care se îmbogățește cu datele acestor științe". Aplicarea cu succes a metodei materialismului dialectic se face unind cunoștințele legilor generale de dezvoltare cu analiza concretă a realității. Legile particulare pot fi cunoscute profund cu condiția cunoașterii bazei lor, care e legea universală.

Leonov arată, apoi, însemnatele concluzii politico-ideologice ce decurg din înțelegerea marxistă a obiectului filosofiei. Materialismul dialectic, fiind știința celor mai generale legi ale dezvoltării naturii societății și gândirii, reiese că însușirea acestei științe este condiția primordială a elaborării unei concepții juste despre lume. A nu ne însuși tezele științei filosofice marxiste, înseamnă a cădea pe pozițiile materialismului naturalist, spontan și, a fi deci pradă idealismului.

Pentru specialiștii din diferite ramuri ale științei, însușirea materialismului dialectic, subliniază Leonov, este o necesitate. Insușindu-și această teză, Micurin și apoi Lăsenco au ajuns la rezultate de o importanță deosebită în domeniul biologiei. Micurinismul a învins weismannismul reacționar, pentru că a fost călăuzit de principiul partinității, după care, atât în știință cât și în politică, noul învinge vechiul. Principiul partinității, relevă Leonov, a dat posibilitatea continuatorilor lui Micurin în domeniul biologiei să descopere caracterul pseudo-științific al weismannismului și să stabilească a cui armă ideologică este.

Dacă materialismul dialectic este baza teoretică a biologiei micuriniste, aceasta, la rândul ei, subliniază autorul studiului, e una dintre bazele biologice ale materialismului dialectic. Ea îi dă un material științific pentru prelucrarea problemei dialectice marxiste și a materialismului filosofic marxist.

Leonov, încheind studiul său, arată că, în actuala perioadă a dezvoltării Țării Socialismului, în fața întregii științe sovietice stă sarcina însușirii temeinice a principiilor materialismului dialectic și a aplicării acestora în activitatea pentru construcția victorioasă a comunismului.

Revista continuă apoi cu articolul „Sarcinile istoricilor în domeniul istoriei moderne și contemporane”, în care, după ce se înfașează rezultatele importante la care a ajuns știința istorică sovietică, în cercetarea societății — cercetare îndrumată de învățătura lui Lenin și Stalin — se arată ca, în prezent, istoricii sovietici trebuie să treacă la elaborarea de studii mai numeroase și cuprinzătoare privind istoria țărilor capitaliste, particularitățile dezvoltării lor economice, a raporturilor de clasă și politice, istoria mișcării muncitorești, a mișcărilor de eliberare națională, istoria culturii și a ideilor, etc. Aceste sarcini sunt o consecință a schimbării raportului de forță pe arena internațională și în interiorul diferitelor țări, în urma celui de al II-lea război mondial.

În esență, arată articolul, sarcinile istoricilor sovietici se pot reduce la problema analizei istorice a imperialismului, în deosebi în perioada crizei generale a sistemului capitalist, precum și a forțelor progresiste care luptă împotriva lui pe arena istorică contemporană. Pentru această muncă, știința istorică sovietică are ca îndreptar sigur geniala învățătură leninist-stalinistă despre imperialism în care se arată legile luptei de clasă, legile raporturilor de clasă în această epocă.

Cercetările asupra imperialismului, în condițiile contemporane, au o enormă însemnătate de ordin teoretic și practic politic pentru poporul sovietic, pentru statul socialist și pentru popoarele celorlalte țări care luptă împotriva imperialismului, dar cercetările asupra imperialismului nu-și vor atinge scopul fixat dacă vor fi fragmentare și disperate. Pentru a evita acest lucru, e necesar să se întreprindă studiul aprofundat al dezvoltării istorice a capitalismului monopolist. Indicațiile lui Lenin, privitoare la principalele diviziuni ale istoriei epocii imperialismului, cât și aceea a lui I. V. Stalin despre importanța istorico-mondială a Marii Revoluții din Octombrie, sunt călăuze sigure pentru activitatea istoricilor sovietici în cercetarea istoriei moderne și contemporane.

În acest mod, imperialismul poate și trebuie să fie demascat, arată articolul, cu mijloacele științei istorice.

Istoricilor sovietici, articolul le mai propune ca sarcină imediată, de a cer

cela originea și împrejurările în care a izbucnit al doilea război mondial, de a desvăluî complotul imperialiștilor englezi, americani, francezi, nemți și japonezi pentru deslanțuirea acestuia.

De a emneea e necesar ca istoricii sovietici să întocmească, în cel mai scurt timp, istoria celui de al doilea război mondial. Mascând falsificările imperialiste și privind acest război, et trebuie să arate rolul deosebit de important al forțelor armatelor sovietice pentru eliberarea popoarelor de sub jugul fascismului, precum și politica consecventă și cinstita a Uniunii Sovietice, în raporturile internaționale ale coaliției antihitleriste. Pe de altă parte, desvăluirea caracterului de mișcească trădare dusa de imperialiștii americani, în cel de al doilea război mondial, e o necesitate de prim ordin.

Articolul atrage atenția că istoria politicii externe nu trebuie să ducă la ruperea de studierea politicii interne, de lupta de clasă și de interesele de clasă ale grupurilor conducătoare, ale claselor dominante.

Cercetarea rolului trădător al social democrațiilor de dreapta trebuie să fie o temă de un deosebit interes pentru istoricii sovietici, social democrații de dreapta fiind principalii vinovați de desbunarea mișcării muncitorești în epoca imperialismului.

Tot ca o sarcină de o deosebită importanță pentru știința istorică, sub linia articolului, este studiul forțelor lagărului antiimperialist, precum și acela al mișcărilor antiimperialiste ale maselor muncitoare neproletare: țărănimea, mica burghezie și intelectualitatea.

Articolul arata, apoi, că studiul istoriei moderne și contemporane nu ar fi complet și nu ar face cu puțință înțelegerea științifică a istoriei țărilor imperialiste și a țărilor dependente, dacă nu ar cuprinde și istoria mișcărilor de eliberare națională a popoarelor împotriva imperialismului.

Studierea crizei politice a capitalismului, criză care a început înainte de primul război mondial și care se ascute ca rezultat al întăririi socialismului este, iarăși, o sarcină esențială pentru știința istorică sovietică. Aceste lucrări vor da posibilitatea cunoașterii dezvoltării diferitelor forme de fascism, cum și trăsăturile degenerării reacționare și fasciste ale actualilor

democrații burgheze. Totodată, această analiză va face posibilă descoperirea rădăcinilor istorice ale luptei pentru democrație de tip nou, populară, în Europa de răsărit și Sud-Est, scoțându-se în evidența uriașul ajutor dat de Uniunea Sovietică pentru formarea de mocrațiilor populare.

Trebuie studiat, în primul rând, subliniază articolul, și în mod special, imperialismul din Statele Unite, cu planurile și pretențiile lui de dominație mondială, întemeiate pe înrobirea popoarelor de pe întreg globul pământesc. E necesar să se scoată în relief, când se analizează imperialismul american, faptul că Statele Unite sunt centrul activității criminale a ațâțătorilor la un nou război mondial. Cu acest prilej, combaterea pozițiilor apologetice ale istoricilor burghezi despre „prosperitatea” „democrației” americane, constituie o sarcină fundamentală pentru activitatea de cercetare a istoricilor sovietici. Wilsonismul ipocrit, ca forma de politică agresivă, ca și faza lui nouă, mai mascată, în care acesta a intrat, datorită condițiilor istorice actuale trebuie demascat, arătându-se adevărul lui conținut.

Una din sarcinile esențiale ale istoricilor sovietici, arată articolul, este cercetarea istoriei popoarelor frățești slave în epoca imperialismului, venind astfel în ajutorul tinerelor cadre ale istoricilor din aceste țări.

Sarcina centrală, de a promova în centrul atenției istoricilor sovietici problematica istorie a imperialismului nu suspendă, desigur, accentuează articolul, necesitatea de a continua și a aprofunda activitatea de cercetare a istoriei capitalismului premonopolist, legătura imperialismului cu baza sa principală, capitalismul. Reconsiderarea acestei perioade trebuie să fie făcută potrivit scopurilor și sarcinilor generale ale științei sovietice (de a contribui la studiul reușit al istoriei imperialismului, etc.).

Paralel cu cercetările științifice asupra istoriei moderne și contemporane, istoricii sovietici au sarcina de a duce o luptă necruțătoare împotriva ideologiei burgheze vrășmașe, rezistând oricărei presiuni din partea acesteia. Obiectivismul, cu formele lui de ploconire și servilism în fața „științei” burgheze trebuie combătut și înlăturat, accentuând punctul de vedere de clasă

și semnalând orice încercare de estompare a principiului partinității în știință. Articolul arată că teoriile burgheze ce trebuie combătute nu trebuie alese la întâmplare, ci făcându-se o selecție; istoricii sovietici trebuie să se oprească asupra celor mai reacționare dintre ele. Cosmopolitismul de partid, cu tendințele lui de negare a deosebirilor naționale, de jignire și înjosire a culturii naționale, etc., trebuie în deosebi combătut, arătându-se adevărata lui tendință de înăbușire a conștiinței naționale a popoarelor, în scopul domnării lor de către imperialismul anglo-american.

Istoricii sovietici — arată mai departe articolul. — trebuie să lege studiul istoriei moderne și contemporane de istoria Rusiei și a Uniunii Sovietice, subliniind și accentuând influența rusă, apoi influența Uniunii Sovietice asupra culturii, literaturii și științei celorlalte popoare din Europa, Asia și America. O sarcină deosebit de importantă a istoricilor este studiul rolului istoric de însemnătate mondială a mișcării revoluționare ruse și în deosebi al mișcării muncitorești ruse, cea mai înaintată din lume, condusă de glorioul Partid Comunist (bolșevic).

Articolul se încheie, arătând că istoria ca și filosofia este un instrument științific de luptă în mâinile proletariatului împotriva capitalismului. Sarcina științei istorice sovietice este de a ascuți acest instrument pentru lupta împotriva cosmopolitismului burghez și a tuturor aspectelor ideologiei burgheze, precum și de a îndrepta aceste instrumente ascuțite în direcția rezolvării problemelor științifice pe care le ridică actualitatea: lupta lagărului socializmului, al păcii și al democrației împotriva lagărului războiului și al reacțiunii.

Ultimul studiu din revistă, — „Despre autoeducația voinței și a caracterului”, după ce enumeră care sunt trăsăturile bolșevice pe care școala sovietică este chemată să le educe în caracterul copiilor (principialitatea comunistă și orientarea spre un scop comun, disciplina și spiritul de organizare, puterea de voință și perseverența, independența și activitatea, tăria și stăpânirea de sine, vitejia și bărbăția) arată că voința și caracterul omului sunt, pe lângă rezultatul influențelor condițiilor sociale și ale influențelor e-

ducației, într-o anumită măsură, și rezultatul autoeducației individului.

Cunoscut fiind acest lucru, literatura specială cu privire la autoeducație este o necesitate, subliniază autorul articolului, atât pentru adolescenți și tineri, interesați direct în educarea caracterului lor, cât și pentru profesori, care, educând copiii în spirit comunist, conduc totodată și procesul autoeducației lor.

Autoeducația se înfăptuiește cu succes numai în anumite condiții și elevul trebuie anume pregătit pentru acest complex. Astfel, un om devine pregătit pentru autoeducația voinței, arată Selivanov, când este conștient de ideile lui de viață, când voința lui este exersată până la un anumit grad și este creată tendința conștientă pentru desvoltarea ulterioară a voinței prin mijloace proprii. La toate aceste condiții, se mai adaugă și studierea omului de către el însuși, (pentru a-și cunoaște la tururile pozitive și negative ale personalității sale), fapt ce trebuie cu deosebire încurajat.

Vorbind despre toate aceste condiții, autorul studiului le ilustrează bogat cu exemple din literatura rusă și sovietică.

Enumerând și alte condiții ale procesului de autoeducație, ca: necesitatea unui program de educație, participarea exercițiului de voință, etc., Selivanov indică, pe baza practicii educative, mijloacele prin care se poate face autoeducația voinței. Între cele mai eficace, citează: îmbărbătarea de sine, autoaprobarea, ordinul ce ni-l dăm singuri, angajamentul pe care ni-l luăm singuri față de noi înșine și autocontrolul. În încheiere, autorul atrage atenția că, în condițiile societății sovietice, autoeducația ca proces de formare a personalității, nu are nimic comun cu auto-perfecționarea burgheză. Pedagogia burgheză înțelege autoeducația personalității ca separată de educație, preamărind izolarea individului de viața socială și de lupta de clasă. Pedagogia sovietică, însă, apreciind mult autoeducația, considerând-o ca pe una din laturile educației comuniste, arată că în condițiile orânduirii socialiste, ea nu se poate înfăptui prin izolare de colectiv, de societate, de luptă practică a omului pentru comunism. Referindu-se la metodele de autoeducație a voinței și caracterului, pedagogia sovietică

coate în evidență că, deși în formă, acestea pot să difere de acelea ale educației în genere, în fond ele rămân aceleași.

Rubrica bogată a dărilor de seamă, privind studii și lucrări sovietice din domeniile de cercetare ale istoriei, filologiei, filosofiei, pedagogiei și etnografiei, completează acest număr al revistei.

* * *

În condițiile luptei care se dă, sub conducerea Partidului, pentru făurirea unei puternice arme ideologice care să crijine poporul muncitor din țara noastră pentru construirea socialismului, Revista Analelor Româno-Sovietice — seria Istorie-Filozofie, îndeplinește o sarcină de cea mai mare importanță.

Înfățișând bogata experiență a științei și culturii sovietice, cât și prin publicarea studiilor savanților din Uniunea Sovietică, cât și prin publicarea de recenzii asupra unor cărți sau studii sovietice, Revista ajută luptătorilor de pe frontul ideologic din țara noastră să-și îndeplinească cu succes sarcinile științifice și să combată cu intransigență de clasă, resturile ideologiei burgheze descompuse. Având ca îndreptar experiența oamenilor de știință sovietică — pe care Analele Româno-Sovietice o popularizează cu succes — cercetătorii științifici dela noi se străduiesc să promoveze, în operele lor, tot ce este valoros în știință și să-și lege preocupările lor științifice de problema centrală a construirii socialismului.

N. Bolboasă

REVISTA „VOPROSÂ ISTORII“ DESPRE CONFÊRINȚA ISTORICILOR DIN R.P.R.*)

La 11 și 12 Februarie a anului curent a avut loc la București conferința istoricilor din R.P.R., consacrată problemelor de istoria evului mediu.

Conferința a fost organizată de Secția de Istorie și de Institutul de Istorie al Academiei R.P.R.

Conferința a examinat problema reconsiderării critice a colecțiilor de documente lăsate de istoricii burghezi, precum și problema culegerii, sistematizării și editării documentelor de istorie a evului mediu, nepublicate până în prezent

Primii pași în această direcție au fost făcuți încă în anul trecut. Astfel, unele grupe de istorici au revizuit câteva culegeri de documente, pregătind indicii științifici pe materii pentru aceste culegeri. S'a revizuit culegerea de documente slavone, editată la Iași, așa zisul „Uricar”, culegerea de documente a lui Hurmuzachi, „Acte și documente” și alte publicații. La culegerea de documente din sec. XVI și XVII, nepublicate încă, au lucrat colective de istorici din București, Iași și Cluj. Colectivul istoricilor din București a făcut copii; a comparat și a tradus 10.583 de documente, cel din Iași — 619 documente, iar cel din Cluj — 1012 documente. Prin aceasta s'a pus baza alcătuirii unei culegeri complete de documente (Corpusul de documente) privitoare la întreaga istorie a evului mediu a R.P.R. — culegere planificată de Academia R.P.R.

Stăpânii României burghezo-moșierești nu s'au preocupat de publicarea documentelor care oglindeau sub toate aspectele lupta de clasă și în deosebi rolul jucat în această luptă de clasele exploatare și asuprite.

În raportul făcut la conferința colectivului de istorici din București, s'a arătat că istoricii burghezi din România n'au publicat decât a zecea parte din documentele existente cu privire la istoria evului mediu. Aceste documente se alegeau în mod arbitrar și se editau dela caz la caz. Multe documente erau pur și simplu falsificate. Istoricii burghezi români au neglijat în mod conștient anumite fapte și anumiți factori din istoria evului mediu. Ei analizau adeseori evenimentele istorice dintr'un punct de vedere juridic formal. Astfel, istoria statului feudal era studiată de ei izolat de modul de producție existent în orânduirea feudală și izolat de relațiile de producție și de lupta de clasă, în diferitele etape ale feudalismului. Istoricii burghezi români exagerau rolul burgheziei în lupta împotriva feudalismului și ignorau complet mișcările și răscoalele țărănești.

După cum a remarcat academicianul M. Roller, făcând bilanțul activității conferinței, amplele culegeri de documente trebuie să dea cercetărilor de istorie posibilitatea de a desvălui o serie de probleme din istoria medievală a României, rămase neclare până în prezent. Una dintre aceste probleme este și Ches-

*) Reprodus din „Voprosi Istoriei”, Nr. 4/1950.

tiunea, dece până în sec. XVII, documentele corespunzătoare din Moldova și Valahia se scriau în limba slavona, iar după sec. XVII, în limba română.

Istoriografia burgheză n'a dat măcar un răspuns aproximativ la chestiunea cu privire la momentul și împrejurările formării poporului român. Până în prezent, n'a fost studiată lupta maselor în legătură cu constituirea poporului român.

De asemenea, urmează să se studieze când și în ce împrejurări a luat ființă oranduirea feudală în România, când a apărut aici statul feudal și mai ales, ce influență a avut în aceasta privință migrațiunea popoarelor.

Nu este întâmplător faptul ca istoricii burghezi datează începuturile feudalismului în România într'o perioadă cât mai târzie. Subliniind caracterul întârziat al feudalismului român și înapoierea culturală a țării, ei încercau să justifice trădarea intereselor naționale ale poporului român de către clasele dominante și jefuirea poporului român de către capitalul străin.

Până în prezent nu s'a alcătuit o istorie într'adevăr științifică a statului feudal român, în perioada independenței sale și nu s'a arătat pe deplin rolul asupririi turcești și a celei habsburgice, ca factor care a frânat dezvoltarea socială a României.

În sfârșit, M. Roller considera necesar a se explica rolul slavilor și a se arata ajutorul dat de ei la formarea și dezvoltarea statului feudal român.

Culegerea și sistematizarea documentelor provenite din cancelariile domnești, din mănăstiri, din curțile boierești, etc., constituie o premiză pentru rezolvarea problemelor indicate și a unei serii întregi de alte probleme. Culegerea de documente (Corpusul de documente) trebuie să conțină documente care n'au fost publicate până acum, care sunt greu accesibile, precum și cele care au fost publicate fără prelucrarea științifică cuvenită.

Problema cu privire la limba în care trebuie publicate aceste documente — cea autentică, originală sau limba română modernă — a dat loc la mari discuții în timpul conferinței. Unii istorici sunt de părere că documentele transilvănene trebuie publicate în limba latină, ungară și germană, iar cele din Moldova și Valahia, în limba slavonă, etc. A triumfat părerea că documentele trebuie editate într'o limbă accesibilă tuturor.

„Publicam aceste documente — a explicat M. Roller — punându-le la dispoziția a mii de oameni, care vor fi antrenați în studierea lor. Astfel... noi le transformăm în bunuri ale poporului, le predăm celor care au misiunea să scrie istoria, să predea istoria, să folosească... ca un instrument de educare a tinerelor generații, în spiritul patriotismului și internaționalismului proletar, în spiritul cultivării și promovării a tot ce este științific, a tot ce este progresist, în spiritul realizării ideilor celor mai nobile ale omenirii — de a construi socialismul și comunismul“.

S'a luat hotărârea să se publice documentele în limba română, însoțind fiecare volum din culegere cu facsimile ale documentelor în proporție de 5—10%. Pentru a da posibilitatea savanților străini de a lua cunoștință de conținutul documentelor publicate în culegere, la fiecare volum se va anexa un indice pe materii în limba rusă.

M. Roller a remarcat că această conferință nu s'a folosit în deajuns de arma ascuțită a criticii și autocriticii, deși au existat destule motive ca ea să fie utilizată. Astfel, Secția de Istorie și direcția Institutului de Istorie au apucat-o pe calea celei mai mici rezistențe și și-au îndreptat atenția numai asupra surselor documentare cunoscute, fără a se îngriji de necesitatea de a găsi și de a folosi noi surse. Nu s'a acordat destulă atenție folosirii cronicilor, praxilelor și inscripțiilor.

Culegerea documentelor se făcea fără un plan stabilit; o dovadă a acestui lucru sunt rezultatele inegale ale activității diferitelor colective de istorici. Lucrurile stau slab și în ceea ce privește antrenarea de cadre noi în munca de cercetare în domeniul istoriei.

Aproape toți cei care au luat cuvântul la conferință, au subliniat marea însemnătate a studiului lucrărilor sovietice de istorie pentru dezvoltarea și avântul științei istoriei în R.P.R.

Nu trebuie subapreciată nici însemnătatea schimbului de experiențe care a avut loc la conferință între istoricii din R.P.R., în domeniul studiului științific-marxist-leninist al istoriei.

Odată cu editarea culegerilor de documente și pe baza acestora, trebuie să se facă o serie întreagă de monografii și cercetări. Pentru a oglindi activitatea în această direcție, s'a hotărât să se publice revista „Stilii și cercetări de istoria medie“.

B. Spîru

CONSFĂȚUIREA DE PRODUCȚIE CU COLECTIVELE ȘTIINȚIFICE ALE INSTITUTULUI DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE AL ACADEMIEI R. P. R.

Joi, 22 Iunie 1950 a avut loc la Institutul de Istorie și Filosofie al Academiei R. P. R. o ședința de analiză a muncii cu toate colectivele de lucru ale Institutului și în care s'a desbatut activitatea acestora. S'au citit patru rapoarte ale colectivelor care lucrează la problemele de istorie veche, medie, modernă și contemporană și de filosofie.

Pe marginea acestor rapoarte au urmat discuții în spirit critic și auto-critic, precizându-se o serie de probleme, arătându-se anumite greutăți, precum și lipsurile avute. Pe baza acestor discuții s'au făcut propuneri, luându-se angajamente pentru îmbunătățirea calitatii a muncii, urmărindu-se în de aproape și ridicarea nivelului ideologic.

Astfel, la colectivul „Repertoriul arheologic al R. P. R.“ s'au făcut următoarele constatări: Repertoriul arheologic va cuprinde monumentele din epoca migrațiilor popoarelor și din epoca care precede imediat formarea țării române. Defectul acestui capitol este că s'a oprit la o dată mecanică, adică la formarea țării române, deși monumentele apar mereu și trebuie urmărite și după sec. XIII.

O altă lipsă la „Repertoriul arheologic” este felul obiectivist în care s'a conceput redactarea lui; s'au observat alunecări spre o formă mecanică, sub care arheologii își ascundeau adeseori lipsa de luare de poziție. Spre a putea fi bine folosit, s'a recomandat ca repertoriul să aibă și un bogat indice de materii.

La problemele de istorie medie a R. P. R. s'a discutat verificarea fișelor pentru indicele Uricaru. S'a constatat că acest colectiv este puțin numeros și că munca merge încet. Se propune un schimb de experiență cu colectivul indicele Hurmuzaki, spre a se ajuta colectivul.

La colectivul „Corpusul de documente” nu toți lucrează într'un ritm satisfăcător. Au lipsit rezumatele de la începutul unor documente, care au fost luate de membrii mai puțin pregătiți. În prezent însă aceasta lipsă a fost lichidată. De asemenea, s'a menționat că primul volum de documente pregătit pentru tipar a avut o serie de lipsuri, care i-au scăzut calitatea și din care cauza întârzie tipărirea.

În cadrul aceluiași colectiv se prevăzuse detectarea documentelor din arhivele din provincie. În acest scop, s'a luat contact direct cu arhivele din Brașov și Bistrița-Năsăud. Pentru detectarea documentelor din arhivele de la Turnu-Severin a fost delegat un colaborator al Institutului.

La acest colectiv mai găsim o situație nejustă: faptul că din 37 de membri, numai 3 lucrează permanent la Institut.

La indicele Hurmuzaki, materialul de fișat s'a terminat și s'a trecut la operațiunea de verificare, care se face tot de către colaboratorii care au efectuat despuerea; urmează să se fixeze o comisie de redactare a indicelui. Se semnalează lipsa unor instrumente de verificare și informare: lipsesc unele enciclopedii, dicționare geografice, cărți pentru a face identificările necesare.

S'a constatat ca în lucrul dela repertoriul izvoarelor istoriei moderne și contemporane s'a dat dovada de obiectivism, alcătuindu-se fișe care redau evenimentele istorice în chip deformat, așa cum au fost reflectate în diferite articole ale presei contemporane din trecut.

Nu a existat o colaborare între colectivele secției de istorie modernă și contemporană și colectivele dela secția de filosofie.

La secția de filosofie nu a existat o colaborare între secția de filosofie a Institutului și Facultatea de filosofie. Nu a existat colaborare cu Ministerul Invațământului Public pentru a se realiza munca pe teren.

Trecându-se la discuții s'a subliniat importanța acestei ședințe. Luând exemplul dela metoda de lucru din întreprinderi și ținând seama de îndrumările pe care le-au dat Partidul și Guvernul privind felul și metodele de muncă, Președintele Academiei R. P. R. a cerut Institutelor sale să aibă regulat ședințe de lucru, în care toți membrii să poată discuta în mod critic metodele de muncă, greutățile pe care le întâmpină, pentru ca astfel, cu ajutorul unor discuții largi în care sa se analizeze munca critic și autocritic, munca sa poată fi dusă mai departe în condițiuni din ce în ce mai bune.

La constatarea unii tovarăși au manifestat greșala de a nu insista asupra calității muncii și asupra luptei care trebuie dusă pentru ridicarea nivelului ideologic precum și a ridicării de noi cadre. A fost școs în evidență că Institutul nu a tras concluziile practice în completarea planului său de muncă din debaterile largi care au avut loc la Secția de Propagandă și Agitație a C.C. a P. M. R., cu privire la programa de istorie a R. P. R. și a manualului publicat în 1947.

Direcția și consiliul științific n'au ținut ședințe de lucru cu fiecare colectiv în parte; n'au dat ajutor suficient în rezolvarea problemelor cu caracter științific, care sunt discutate în secții și colective.

Se observă o lipsă a controlului asupra felului cum își îndeplinesc obligațiunile responsabilii de colective. Nu a existat o coordonare a activității colectivelor.

Există lipsuri în ce privește politica de cadre a Direcției Institutului și a consiliului științific, prin neglijența atentă a organizării cursurilor de marxism-leninism, cursul de limba rusă, de limbi slave și orientale, a unei secții de traduceri din limba rusă.

Nu s'au urmărit în deajuns felul cum sunt executate directivele fixate de direcție și de consiliul științific.

N'a existat suficientă grijă pentru pregătirea științifică a unor absolvenți, angajați la Institut.

În chestiunile de personal, se observă o frecvență a cumulului la funcționari și membrii colectivelor, ceea ce face să se resimtă lipsuri în munca pe care aceștia o depun în cadrul Institutului.

Nu există la Institut o justă structură organizatorică. Secțiile sunt lipsite de conținut, activitatea efectivă desfășurându-se în colective.

Institutul are deci o dubiă structură: secția și colectivul, între care nu există colaborare.

Activitatea colectivului trebuie să fie axată pe structura secțiilor.

Se propune schimbarea structurii organizării Institutului, restrucurându-se secțiile existente astfel: secția de Istorie veche a R. P. R., secția de istorie medie a R. P. R., secția de istorie modernă și contemporană a R. P. R., secția relațiilor româno-ruse, muzeul și biblioteca; sectoarele: de istoria popoarelor slave și a Bizanțului cu școala de limbi slave și orientale și sectorul de istorie generală. De asemenea, s'a mai propus înființarea unei subsecții de istoria dreptului și a statului. S'a propus alcătuirea unei comisii care să studieze și să facă propuneri de restructurare a secției de filosofie.

În încheiere, s'a subliniat importanța acestei ședințe, prin rezultatele fructuoase la care s'a ajuns și se ia angajamentul de a se porni pe făgașul muncii serioase, temeinice, așa cum trebuie să fie munca noastră, cum ne învață Partidul și experiența științei sovietice.

